МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ГЕРМАНСЬКИХ, РОМАНСЬКИХ І СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ І ЛІТЕРАТУР ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Збірник тез доповідей
Міжнародної наукової конференції
18–19 червня 2026 року

Вінниця
2026

УДК 811.1'37(082)
А 437

Збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції **«Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов»** (18–19 червня 2026 р.) / ред. колегія: О. В. Білецька (відп. ред.), Д. Є. Ігнатенко (заст. відп. ред.), О. С. Бойван, О. А. Гаврилюк, І. В. Гарбера, А. П. Загнітко, О. О. Залужна, В. І. Калініченко, Т. А. Космеда, Д. Й. Лепеті, К. І. Мізін, М. Я. Оленяк, М. М. Юрковська, A. Arkhanhelska, G. Drews-Sylla, N. Lazebna, E. Pawlikowska-Asendrych, J. Plainer, H. Roll, H. Sytar. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2026. 200 с.

До збірника додані тези доповідей учасників Міжнародної наукової конференції *«Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов»* (18–19 червня 2026 р.), присвяченої дослідженню сучасних питань германських, романських і слов'янських мов і літератур, а також методики викладання іноземних мов.

Рекомендовано здобувачам освіти усіх рівнів, молодим ученим, науковцям.

Усі матеріали подаються в авторській редакції. Погляди авторів, викладені в цьому збірнику, не відображають позицію організаторів Міжнародної наукової конференції «Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов».

Редакційна колегія:

Білецька О. В.	канд. філол. наук, доцент, декан факультету іноземної та слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса (відповідальний редактор);
Ігнатенко Д. Є.	канд. філол. наук, в. о. завідувача кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури ДонНУ імені Василя Стуса (заступник відповідального редактора);
Бойван О. С.	канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса;
Гаврилюк О. А.	канд. філол. наук, в. о. завідувача кафедри української мови, теорії та історії української і світової літератури ДонНУ імені Василя Стуса;
Гарбера І. В.	канд. філол. наук, доцент, завідувач кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса;
Загнітко А. П.	д-р філол. наук, професор, член-кореспондент НАН України, професор кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології ДонНУ імені Василя Стуса;
Залужна О. О.	канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
Калініченко В. І.	канд. філол. наук, доцент, в. о. завідувача кафедри іноземних мов професійного спрямування ДонНУ імені Василя Стуса;
Космеда Т. А.	д-р філол. наук, професор, професор кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури ДонНУ імені Василя Стуса;
Лепеті Д. Й.	асистент кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури ДонНУ імені Василя Стуса, лектор DAAD;
Мізін К. І.	д-р філол. наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі;
Оленяк М. Я.	д-р філол. наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
Юрковська М. М.	канд. філол. наук, доцент, в. о. завідувача кафедри англійської філології ДонНУ імені Василя Стуса;
Arkhanhelska A.	Doctor of Philology, Professor, Professor at the Department of Slavonic Studies, Palacký University Olomouc;
Drews-Sylla G.	Prof. Dr., Head of the Chair of Slavic Studies, Julius-Maximilian University of Würzburg;
Lazebna N.	Dr. habil., Education Manager CHARM-EU, Center for Teaching and Learning, Julius-Maximilian University of Würzburg;
Pawlikowska-Asendrych E.	Dr. hab., Professor, Head of the Institute of Linguistics, Jan Dlugosz University in Czestochowa;
Plainer J.	Dr., Researcher, German as a Second and Foreign Language, University of Duisburg-Essen;
Roll H.	Prof., Dr., Department Chair, German as a Second and Foreign Language, University of Duisburg-Essen;
Sytar H.	Doctor of Philology, Docent, Researcher, Institute of Slavonic Studies, Department of Slavic Linguistics, Czech Academy of Sciences.

© Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2026

ЗМІСТ

Антонюк Олена, Вінниця Україна
ТЕНДЕНЦІЇ ВЖИВАННЯ ФЕМІНІТИВІВ У СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ 8
Baranovska Lidia, Vinnytsia, Ukraine
FUNCTIONS OF TRANSLATION EQUIVALENTS 11
Бєлих Оксана, м. Луцьк, Україна
СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ЯК ЗАСОБИ ПЕРЕКОНАННЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ 15
Білецька Олена, м. Вінниця, Україна
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ ПРИКМЕТНИКІВ У СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКІЙ МОВІ 17
Близнюк Катерина, м. Київ, Україна
ДИНАМІКА ТЕМПОРИТМУ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЯЦІЇ ОПОВІДНОГО ЧАСУ В ОПОВІДАННІ «МЕНШЕ ЗЛО» АНДЖЕЯ САПКОВСЬКОГО 19
Бойко Ірина, м. Рівне, Україна
ПОЗИТИВНА ВВІЧЛИВІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМАННЯ «ОБЛИЧЧЯ» (FACE) У КОРПОРАТИВНОМУ ДИСКУРСІ ТЕЛЕСЕРІАЛУ «СПАДКОЄМЦІ» (SUCCESSION) 21
Бондарчук Олена, м. Луцьк, Україна
КОМУНІКАТИВНЕ ПИСЬМО ЯК ІНСТРУМЕНТ НЕФОРМАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПРОСТОРІ 23
Бровкіна Оксана, Медведь Дар'я, м. Суми, Україна
НЕЙРОКОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ КОМУНІКАТИВНИМ МАНІПУЛЯЦІЯМ 26
Бугайчук Олена, м. Луцьк, Україна
СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ МЕДИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ БУНДЕСВЕРУ 2025 28
Возняк Ігор, м. Львів, Україна
ЮРИДИЧНЕ ПОНЯТТЯ ЯК ОДИНИЦЯ ПЕРЕКЛАДУ 31
Воробйова Оксана, м. Вінниця, Україна
ПЕРЕКЛАД У СУЧАСНОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ТА КОМУНІКАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ 36
Гарбера Ірина, м. Вінниця, Україна
КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ: ОСНОВНІ ЕТАПИ 39
Глінкін Артем, м. Кривий Ріг, Україна
НАВЧАННЯ МЕДІАЦІЇ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У ФРАНЦУЗЬКИХ І НІМЕЦЬКИХ ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 42
Holubieva Iryna, Ukraine, Rivne
INTERDISCIPLINARITY AS A LEADING DRIVER OF INNOVATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 44

Григошкіна Ярослава, Лобанов Євген, м. Вінниця, Україна
СИСТЕМА АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ МАТЕСАТ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ
ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ.....47
Давидюк Юлія, м. Київ, Україна
ВІЙНА ЯК КОМПОНЕНТ КОНЦЕПТУ БОРОТЬБА В УКРАЇНСЬКІЙ
І ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ 51
Джеріх Олена, м. Вінниця, Україна
РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ DEATH У РОМАНІ ДЖ. Г. БАЛЛАРДА
«ІМПЕРІЯ СОНЦЯ» 54
Джоган Вікторія, м. Вінниця, Україна
ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ У СУЧАСНОМУ
МОВОЗНАВСТВІ 55
Дмітренко Наталя, м. Вінниця, Україна
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ
ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 58
Дойчик Оксана, Дикун Уляна, м. Івано-Франківськ, Україна
ПРЕСУПОЗИЦІЇ У ЗАГОЛОВКАХ АНГЛОМОВНИХ НОВИН
(НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ) 61
Zaluzhna Olha, Kyiv, Ukraine
MODERN TRENDS IN TRANSLATING COSMETIC PRODUCTS
NOMINATIONS FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN 65
Загнітко Анатолій, м. Вінниця, Україна
НЕВІДМІНЮВАНІ ІМЕННИКИ В РІЗНОСИСТЕМНИХ МОВАХ:
КОНТРАСТИВНО-ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ВИМІР 68
Загнітко Анатолій, Бевз Юлія, м. Вінниця, Україна
МЕНТАЛЬНІ ТА АКЦІОНАЛЬНІ МОДЕЛІ У ФРАЗЕОЛОГІЇ З КОМПОНЕНТОМ
«ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА»: УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКІ ПАРАЛЕЛІ 72
Ігнатенко Дарина, м. Вінниця, Україна
ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ГЕНДЕРНОГО АНАЛІЗУ
В ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ 76
Запухляк Ірина, Бойван Олеся, м. Вінниця, Україна
ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ АСПЕКТУ «ДОМАШНЄ ЧИТАННЯ» В ПРОЦЕСІ
ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ 81
Kalinichenko Vira, Vinnytsia, Ukraine *Miroshnychenko Inga,* Kropyvnytskyi, Ukraine
SYSTEMIC APPROACH TO DEVELOPING PROFESSIONAL
AND LANGUAGE COMPETENCIES OF HIGHER EDUCATION
STUDENTS IN NON-PHILOLOGICAL SPECIALISMS 84
Кінащук Анастасія, м. Рівне, Україна
МЕТАФОРИ НА ПОЗНАЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ,
АНГЛІЙСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ 87
Кіпень Володимир, м. Вінниця, Україна
СТРАТЕГІЇ МОВЛЕННЄВОЇ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ В КОМУНІКАЦІЇ
ЦИФРОВОГО ДИСКУРСУ: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ.....89

Коваль Людмила, м. Вінниця, Україна
ПОДЯЧНИЙ КОМУНІКАТИВНИЙ АКТ: СПЕЦИФІКА, ФУНКЦІЇ, КЛАСИФІКАЦІЯ.....93
Коваль Людмила, Кокерчук Сергій, м. Вінниця, Україна
СЕМАНТИЧНА СПЕЦИФІКА ГУЦУЛЬСЬКИХ ДІАЛЕКТИЗМІВ У МЕДІАПРОСТОРІ КАНАЛУ «ЛІЖНИК-TV» 96
Коваль Микита, м. Вінниця, Україна
ТЕРМІНОЛОГІЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛІНГВІСТИКИ: СТРУКТУРА І СЕМАНТИКА.....100
Kovtun Oksana, Vinnytsia, Ukraine
EVALUATIVE POTENTIAL OF NON-STANDARD ADJECTIVAL COMPARATIVES IN UKRAINIAN AND ENGLISH.....101
Колонюк Сергій, м. Вінниця, Україна
КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ ПАРЕМІЙ ІЗ КОНЦЕПТОМ ПОДОРОЖ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ.....104
Кравченко Елла, м. Вінниця, Україна
БЕЗІМЕННІСТЬ ЯК ПРИЙОМ ПОЕТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ К. КРАХТА «ICH WERDE HIER SEIN IM SONNENSCHEIN UND IM SCHATTEN») 105
Kryvonos Dariia, Vinnytsia, Ukraine
STRUCTURAL AND SEMANTIC CHARACTERISTICS OF COCKNEY RHYMING SLANG IN THE FILM "LOCK, STOCK AND TWO SMOKING BARRELS".....110
Кришталь Світлана, м. Вінниця, Україна
ОСНОВНІ ТИПОЛОГІЧНІ ВІДМІННОСТІ МІЖ АНГЛІЙСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ ЯК ОСНОВА ВИКЛАДАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН.....113
Кузнєцова Олександра, м. Вінниця, Україна
ШАРЛЬ БОДЛЕР ЯК КУЛЬТУРНИЙ КОД ФРАНЦІЇ: ІНТЕРМЕДІАЛЬНІ ІНТЕРТЕКСТИ У ФРАНЦУЗЬКОМУ МИСТЕЦТВІ XX–XXI СТ. 116
Лебедь Юлія, Кушнір Аліна, м. Вінниця, Україна
ПРИСЛІВНИК У СИСТЕМІ ЧАСТИН МОВИ: ІСТОРІЯ ТА ПРИНЦИПИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ 119
Лебідь Поліна, м. Вінниця, Україна
АНГЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО ФРАНКОМОВНОГО ЦИФРОВОГО ДИСКУРСУ ЯК ПРОЯВ МОВНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....124
Летюча Любов, м. Переяслав, Україна
ВИКОРИСТАННЯ ЧАТ-БОТІВ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: СПІРНІ ПИТАННЯ.....126
Лозицька Марія, м. Луцьк, Україна
ТИПИ ТА РОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ У ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ 129
Луценко Павло, м. Вінниця, Україна
МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЙ: ЛІНГВОКУЛЬТУРНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗУ ЛИТВИНА 130

Мельник Людмила, м. Вінниця, Україна
ТРАНСФОРМАЦІЯ GLOBAL ENGLISH: ТЕДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ 133
Мельничук Ірина, м. Вінниця, Україна
ЕПІТЕТ ЯК ЗАСІБ КОГНІТИВНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ В СУЧАСНОМУ ПСИХОЛОГІЧНОМУ РОМАНІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ П. ГОУКІНЗ «ДІВЧИНА У ПОТЯЗІ» ТА Ш. ЛІНК «ОБДУРЕНІ»).....135
Михайленко Вікторія, м. Віннниця, Україна
СЕМАНТИКА ТА ПОЕТИКА КОНЦЕПТУ ЛЮБОВІ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ РОМАНІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ФЕЛІКС АВСТРІЯ» СОФІЇ АНДРУХОВИЧ) 137
Мороз Владислав, м. Вінниця, Україна
МОВЛЕННЄВИЙ АКТ ЯК ОСНОВНИЙ СПОСІБ ВЗАЄМОДІЇ КОМУНІКАНТІВ У МЕЖАХ ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ КОМЕРЦІЙНОЇ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ.....140
Мудрик Дарина, м. Рівне, Україна
ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ ЗАСОБАМИ ПЛАТФОРМИ MIRO ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО ЗАСВОЄННЯ ФАХОВОЇ ЛЕКСИКИ.....143
Nykyporets Svitlana, Vinnytsia, Ukraine
PROMPT-BASED LEARNING IN THE ESP COURSE FOR PROSPECTIVE ENERGY ENGINEERS 146
Озарчук Ірина, м. Рівне, Україна
ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ ІНШОМОВНОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ І ВИКЛИКИ 150
Патріарх Вікторія, м. Вінниця, Україна
SYMBOLIZATION OF THE NAME MARIA IN E. HEMINGWAY'S NOVEL «FOR WHOM THE BELL TOLLS» 153
Пилипак Валерія, м. Вінниця, Україна
АВТОРСЬКА КОЛОНКА ЧИ АНАЛІТИЧНЕ ЕСЕ: ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕРМІНИ.....155
Письменна Інна, м. Дніпро, Україна
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 158
Подзигун Олена, м. Вінниця, Україна
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ.....160
Прокопенко Юрій, м. Львів, Україна
ФУНКЦІЙНА РОЛЬ РІВНЯ B2 У СИСТЕМІ СЕРТИФІКАЦІЇ ЗНАНЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ 162
Росоха Олена, м. Вінниця, Україна
ТРАНСФОРМАЦІЯ АВТОРСЬКОЇ ІРОНІЇ У НІМЕЦЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ДЕПЕШ МОД».....165

Skyba Oksana, Kyiv, Ukraine
BEYOND NEUTRALITY: STRESS, ETHICS, AND THE REALITIES OF MILITARY INTERPRETING 167
Скрипник Надія, м. Вінниця, Україна
РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОЇ ГНУЧКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ РОБОТУ ЗІ СТИЛЯМИ ТЕКСТУ 171
Сліпецька Віра, м. Дрогобич, Україна
ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ ПІД ЧАС СВАРКИ В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ, ФРАНЦУЗЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУР (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ І. НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКОГО «КАЙДАШЕВА СІМ'Я», Ч. ДІККЕНСА «ЗАПИСКИ ПІКВІКСЬКОГО КЛУБУ», Е. ЗОЛЯ «КАПІТАН БЮРЛЬ», Ґ. КЕЛЛЕРА «СІЛЬСЬКІ РОМЕО І ДЖУЛЬЄТА»).....174
Соколова Владислава, м. Вінниця, Україна
ДИТИНА ЯК МОВНИЙ ПОСЕРЕДНИК У МІГРАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ: ФЕНОМЕН LANGUAGE BROKERING У КНИЗІ ТАХСИМА ДУРГУНА «MAMA, BITTE LERN DEUTSCH» 177
Stepanova Iryna, Nykyporets Svitlana, Vinnytsia, Ukraine
FRAME MODELLING OF THE CONCEPT «ARTIFICIAL INTELLIGENCE» WITHIN THE SCIENTIFIC AND TECHNICAL WORLDVIEW.....180
Стрюк Наталя, Одінцова Ольга, м. Вінниця, Україна
КОЛАБОРАТИВНІ ОНЛАЙН-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ.....183
Терещенко Лілія, м. Вінниця, Україна
НАРАТИВНА БАГАТОШАРОВІСТЬ РОМАНУ Д. МІТЧЕЛА «ХМАРНИЙ АТЛАС».....186
Тимченко Олеся, м. Харків, Україна
ХРОНОТОП ДОРОГИ ТА ПРОЦЕС ІНІЦІАЦІЇ У СТРУКТУРІ РОМАНУ «ДОН СЕГУНДО СОМБРА».....188
Харитонова Олена, м. Вінниця, Україна
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ УМОВНОГО СПОСОБУ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ.....190
Чекарева Євгенія, м. Харків, Україна
ІДЕЯ ПРО СЛОВО У ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ І ПЛАТОНІВСЬКА ІДЕЯ ПРО МОВУ.....192
Черниш Наталія, м. Переслав, Україна
ФОЛЬКЛОРНІ МОТИВИ У ТВОРАХ АНГЛОМОВНИХ ПИСЬМЕННИКІВ 195
Юрковська Майя, Римарчук Анна, м. Вінниця, Україна
МОТИВАЦІЙНА КЛАСИФІКАЦІЯ ОНІМІВ У РОМАНІ РЕБЕККИ ЯРРОС «FOURTH WING» 197

Антонюк Олена, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ ВЖИВАННЯ ФЕМІНІТИВІВ У СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ

На сьогодні вітчизняні медіа є яскравим відображенням масштабних трансформацій в суспільному та мовному просторі країни. Одним із найпомітніших та найбільш обговорюваних явищ останніх років стало активне впровадження фемінітивів – іменників жіночого роду на позначення професій, посад та видів діяльності. Потужним поштовхом для легітимізації цих назв (а напевно, і відродження) стало схвалення у травні 2019 р. Кабінетом Міністрів «Українського правопису» в новій редакції, проте практичне застосування цих інновацій ще й досі залишається неоднорідним. Оскільки саме медіа формують мовні стандарти, дослідження тенденцій функціонування фемінітивів у медіатекстах є надзвичайно актуальним.

Мета нашої розвідки – проаналізувати тенденції використання фемінітивів у сучасних українських медіа.

Зауважимо, що період з 2019 по 2026 р. став етапом інтенсивної кодифікації фемінітивів в українському мовному просторі. Правописна реформа запустила процес поступового переходу назв жіночого роду від статусу розмовної чи феміністично маркованої мовної одиниці до рівня обов'язкового загальноприйнятого стандарту. Зростає суспільний та науковий інтерес до фемінних назв, з'являється ряд досліджень, присвячених цій темі. Зупинимося на деяких із них.

Так, стаття «Вживання фемінітивів у сучасних українських медіа» присвячена особливостям функціонування цих назв. Автори звертають увагу на те, що ставлення до таких номінацій і досі неоднозначне. Одні науковці стверджують, що вони звучать неприродньо для української мови, інші ж упевнені, що такі найменування є маркерами гендерної справедливості в суспільстві. Водночас у дослідженні виокремлено тематичні групи фемінних новотворів та названо основні словотвірні форманти (Тріщук, Гриненко, 2023).

У розвідці «Фемінітиви в сучасному українськомовному середовищі (за результатами соціолінгвістичного дослідження)» (Вінтонів та ін., 2023) йдеться про процеси активної фемінізації, що мають закономірний національний характер. Автори підкреслюють, що інноваційні тенденції в українській мові сприймаються суспільством як питоме, відроджене й оновлене явище. Варто додати, що спираючись на попередні дослідження, науковці виділяють кілька ключових лінгвальних та екстралінгвальних чинників активізації фемінітивотворення і фемінітивовживання, зокрема: а) демократизація суспільства, посилення рухів за права жінок та вплив ідей гендерної лінгвістики; б) прагнення відновити питомі мовні норми та дистанціюватися від російськомовного тоталітарного дискурсу, де фемінітиви не мають значного поширення; в) можливість точніше

висловити думку та підкреслити важливу й активну роль жінки в усіх сферах українського суспільства.

У студіях «Вживання фемінітивів в регіональних медіа України під час висвітлення повномасштабного вторгнення РФ» (Борищук, Стеблина, 2025) поряд із загальними питаннями функціонування цих назв аналізуються й назви воєнної тематики. Зазначено, що такі лексеми наразі не мають широкої популярності в регіональних онлайн-медіа, зокрема простежується стійка тенденція до ігнорування або уникнення їх, що суттєво гальмує мовну інтеграцію нових правописних норм. Також сформульовано ряд рекомендацій для покращення ситуації в медіапросторі, а саме: а) ЗМІ повинні стати рушієм змін, формуючи нові граматичні та стилістичні стандарти українського правопису; б) активно впроваджувати фемінітиви у журналістські матеріали, що даватиме змогу зробити їх надалі звичними та природними для українського суспільства; в) редакціям важливо адаптуватися до постійних змін у мові, що з часом сприятиме зміні ставлення до фемінних назв.

Важливими є результати моніторингового аналітичного дослідження «В українських онлайн-медіа зросло вживання фемінітивів», проведеного Інститутом масової інформації (ІМІ) в лютому 2025 р. Так, було проаналізовано 1 000 матеріалів у 10 загальнонаціональних онлайн-медіа (ТСН, Українська правда, NV, Цензор.Нет, Обозреватель, РБК-Україна, Кореспондент.net, УНІАН, 24 канал, Суспільне) і зафіксовано позитивну динаміку щодо використання фемінітивів. Зазначено, що в моніторинговий період лише чотири з десяти медіа допускали поодинокі випадки невживання таких назв. Водночас, на думку дослідників ІМІ, систематичне вживання фемінітивів не лише відповідає сучасним мовним нормам, а й сприяє підвищенню видимості жінок у професіях та суспільстві. Такі найменування підкреслюють, що жінки нарівні з чоловіками обіймають різні посади, зокрема в політиці, що також сприяє подоланню гендерних стереотипів (ІМІ, 2025).

Заслуговують на увагу матеріали круглого столу «Чому вживання фемінітивів має значення: публічне обговорення в Укрінформі». Учасники обговорення дійшли висновку, що означені номінації – це не лише мовне явище, а й важливий інструмент формування сучасної комунікації та суспільних уявлень. Їх усвідомлене вживання дає змогу робити мову більш інклюзивною, а професійні та соціальні ролі – видимими для всіх. Вживання фемінітивів є не лише мовною тенденцією, а й важливим елементом відновлення історичної справедливості (Публічне обговорення, 2026).

Варто констатувати, що фемінітиви найактивніше функціонують у розмовному мовленні, художньому та публіцистичному дискурсах, тоді як інституційна мова дотепер зберігає високий рівень консерватизму. Частково це зумовлено відсутністю в «Українському правописі» вимоги щодо обов'язкового застосування таких назв. Зокрема, у пункті 4 параграфа 32 тільки вказано перелік суфіксів, за допомогою яких утворюються такі назви. За цих умов саме сучасні медіа можуть стати платформою як для легітимізації фемінітивів у суспільній свідомості, так і для кодифікації нових мовних стандартів.

За нашими спостереженнями, найпродуктивнішими у творенні фемінітивів є суфікси *-к-*, *-ин-* та *-иц-*. Так, суфікс *-к-* використовують у медіа через його нейтральність та легкість поєднання з основою чоловічого роду, а суфікс *-ин-* дає змогу уникнути збігу приголосних або немилозвучності, наприклад: *Елла Лібанова – директорка Інституту демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України, академікиня, докторка економічних наук* (Суспільне Новини, травень, 2026); *Соціологиня та гендерна експертка Олена Стрельник у великому інтерв'ю для видання Woman Ukraine розповідає про те, як війна впливає на українських жінок* (проєкт «Жінки – це 50 % успіху України», жовтень, 2022); *Ким вони стануть? Лікарками, поліцейськими, викладачками, політикинями?; Але скільки лідерок, експерток, фахівчинь ми втратили…; Дівчина мріє стати програмісткою* (проєкт «Жінки – це 50 % успіху України», вересень, 2024); *Медикиня 30-ї бригади розказала про небезпеки під час евакуації поранених* (Суспільне Донбас, листопад, 2024); *Ольга Водолажченко – українська історикиня, архівістка, джерелознавиця, філологиня* (Український інтерес, травень, 2026); *…членкиня Нацкомісії зі стандартів державної мови Катерина Пономаренко* (Жінки в медіа, березень, 2026). Як бачимо, досить часто в межах одного речення паралельно вживаються різні моделі творення (із суфіксом *-к-* та *-ин-, -иц-*), що забезпечує уникнення тавтології.

Малопродуктивним є суфікс *-ес-*, наприклад: *Гідеса з Вінниці вирушила у піший марафон…* (Суспільне Вінниця, травень, 2024); *Гідеса Людмила Очеретна* (Вінницька міська рада, березень, 2026). Такі назви можемо вважати новотворами, хоча вони утворюються за відомими в українській мові моделями.

Отже, у сучасному українському медіапросторі спостерігається стійка тенденція до активного впровадження фемінітивів. Водночас їх практичне застосування досі демонструє певну неоднорідність, що, зі свого боку, вимагає формування єдиних стандартів слововживання і словотворення, які збалансують вимоги граматики та реальні потреби живого мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борищук, В. В., Стеблина, Н. О. (2025). Вживання фемінітивів в регіональних медіа України під час висвітлення повномасштабного вторгнення РФ. *Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень:* матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 05 листопада 2025 р.). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025, 256–258.

2. Вінтонів, М. О., Бойко, М. І,. Горохова, Т. О. (2023). Фемінітиви в сучасному українськомовному середовищі (за результатами соціолінгвістичного дослідження). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія,* 63, 14–19.

3. В українських онлайн-медіа зросло вживання фемінітивів – дослідження IMI. *Інститут масової інформації: офіційний сайт.* URL: https://imi.org.ua/news/v-ukrayinskyh-onlajn-media-zroslo-vzhyvannya-feminityviv-doslidzhennya-imi-i67066

4. Тріщук, О. В., Гриненко, В. А. (2023). Вживання фемінітивів у сучасних українських медіа. *Технологія і техніка друкарства,* 3(81), 97–105.

5. Чому вживання фемінітивів має значення: публічне обговорення в Укрінформі. *Національна спілка журналістів України.* URL: https://nsju.org/novini/chomu-vzhyvannya-feminityviv-maye-znachennya-publichne-obgovorennya-v-ukrinformi/

Lidia Baranovska, *assistant,*
Vasyl' Stus Donetsk National University,
Vinnytsia, Ukraine

FUNCTIONS OF TRANSLATION EQUIVALENTS

Translation equivalents perform a range of interrelated functions aimed at ensuring adequate interlingual and intercultural communication. The theoretical conceptualization of these functions has been reflected in the works of both international scholars (E. Nida, W. Koller, P. Newmark, J. House) and Ukrainian researchers (R. Zorivchak, V. Karaban, T. Kyiak). The term *translation equivalent* (equivalent) denotes a unit of the target language capable of replacing a corresponding unit of the source language in the act of translation. Translation equivalents include both single-word lexemes and multi-word expressions, provided that they convey an identical or similar scope of information and are functionally equivalent in both languages.

Within the Western scholarly tradition, where the concept of adequacy is typically integrated into the notion of «equivalent translation», Eugene Nida's approach is of fundamental importance: «Translation consists in reproducing in the receptor language the closest natural equivalent of the source-language message, first in terms of meaning and secondly in terms of style» (Nida, 1969, p. 12). The semantic function is thus primary: content takes precedence over external form and allows the equivalent to serve as an instrument for recoding the invariant meaning. To preserve the transparency and "spirit" of the message, the translator may disregard formal similarity, parts of speech, or the principle of concordance in favor of semantic accuracy.

According to Nida, the realization of the semantic function is inseparable from pragmatic effect, as the transfer of meaning is considered successful only if it ensures a full communicative substitution of the original. This implies creating an equivalent that becomes «functionally identical» to the means of the source language, where maximal semantic proximity is primarily determined by the equivalence of receptor response. Notably, Nida's views on ethnocultural aspects evolved from full adaptation toward a more balanced preservation of cultural distance through the use of explanatory notes. In this way, the semantic function of the equivalent transforms into the concept of functional equivalence, where the main goal is to employ linguistic means that functionally correspond to those of the original, ensuring proper comprehension within a new linguocultural context.

A conceptually related approach is proposed by P. Newmark, who distinguished between communicative translation (where the equivalent performs a pragmatic function) and semantic translation (oriented toward semantic and stylistic roles). According to the scholar, «semantic translation attempts to render the exact contextual meaning of the author, as closely as the semantic and syntactic structures of the second language will allow», whereas communicative translation seeks to «produce on its readers an effect as close as possible to that obtained on the readers of the original» (Newmark, 1988, p. 45). Thus, within a semantic strategy, the equivalent should approximate the internal form of the original as closely as possible while preserving the author's individual style.

Werner Koller, one of the founders of the German school of translation studies, examines the stylistic function of the equivalent through the lens of connotative equivalence. According to his approach, this function is aimed at conveying «the stylistic features of the text, encompassing levels of usage, sociolectal variation, and emotional-expressive dimensions» (Koller, 1992, p. 242). This ensures precision in selecting an equivalent from a synonymous set, where denotative proximity may coexist with significant connotative differences. Koller emphasizes that a translation equivalent must not only reproduce denotative meaning but also transmit specific stylistic markers, such as affiliation with colloquial, formal, or poetic registers. He highlights the importance of accounting for language levels, social dialects, and the emotional tone of the original, enabling the translator to choose an equivalent that evokes the same aesthetic associations in the target reader as the original does for the source-language audience. Thus, the stylistic function ensures adequate perception of the tone and cultural context of the message. In sum, it consists in preserving expressive coloring, register, and functional-stylistic affiliation of lexical units.

The pragmatic dimension of translation is elaborated in detail in the works of Juliane House, who defines translation as «the replacement of a text in the source language by a semantically and pragmatically equivalent text in the target language» (House, 1997). The pragmatic function is aimed at preserving the communicative purpose of the text within the target culture, achieved through the equivalence of ideational (content-related) and interpersonal (pragmatic) components. House stresses that, to achieve functional equivalence, the target text must employ appropriate pragmatic means.

A special role here is played by the strategy of «covert translation», where the equivalent remains «invisible», allowing the text to be perceived as an original product of the target language. To achieve this effect, the translator applies a «cultural filter», adapting equivalents to the knowledge, expectations, and social norms of the new audience. Thus, the pragmatic function consists in ensuring an identical impact on the reader by transforming the text in accordance with the communicative situation within a new linguocultural environment.

Similar vectors of functional analysis are observed in the Ukrainian scholarly tradition, which, while adapting global approaches, identifies semantic-stylistic and cultural dimensions as key to preserving the identity of the original. R. Zorivchak

considers the role of the translation equivalent through the prism of semantic-stylistic and cultural functions. She argues that, in the case of non-equivalent vocabulary, the issue is not mechanical translation but rather the «translational renaming» of realia. In literary texts, realia function as stylistic devices that shape national coloring. Even when a realia in the original merely denotes an object or phenomenon, in translation it is «artistically foregrounded», enhancing its stylistic potential and losing neutrality. Thus, the very act of translation becomes a means of stylistic actualization (Zorivchak, 1989, p. 85). She emphasizes that adequate rendering of stylistic meaning is one of the translator's key tasks, particularly in literary translation, and underscores the importance of reproducing imagery and expressiveness.

The cultural function of equivalents, according to Zorivchak, lies in reproducing national-cultural specificity and transmitting ethnocultural information. She also notes that nationally marked units carry information about a foreign cultural space and often lack direct equivalents in the target language. Such vocabulary reflects the specificity of a people's worldview and therefore requires special attention to the pragmatic aspect of translation. Thus, the semantic-stylistic and cultural functions ensure not only the transfer of meaning but also the preservation of the aesthetic and ethnic distinctiveness of the original. Accordingly, the stylistic function is realized through the selection of equivalents belonging to the same functional style and possessing analogous evaluative and emotional coloring.

In Ukrainian translation studies, the semantic function is regarded as the foundation for reproducing the content structure of the original. V. Karaban, in his works on translating scientific and technical texts, emphasizes the necessity of precise semantic rendering of terms, especially in specialized discourse, where polysemy may result in multiple equivalents depending on context. He notes that in scientific and technical translation the semantic function acquires a specific character, as it is oriented toward denotative precision and terminological unambiguity. Its realization requires not only direct substitution but also thorough identification of lexical difficulties. Karaban stresses that the development of skills for overcoming terminological challenges must strictly adhere to the norms of Ukrainian scientific language and the genre conventions of the source text.

Among genre-stylistic challenges in translating into Ukrainian, Karaban identifies metaphorical terms, figurative and non-figurative phraseology, clichés, colloquial lexical elements, and genre-specific features of scientific and technical texts (such as manuals, specifications, patents, etc.). These difficulties arise from discrepancies in stylistic and genre norms of information presentation, as well as differences in the use of words and fixed expressions.

The main ways of addressing these translation challenges include: (1) proper identification of the problems; (2) knowledge and application of adequate translation techniques for lexical items, collocations, and phraseological units; (3) pragmatic adaptation of the source text; and (4) the development of stable skills for overcoming lexical, terminological, and stylistic difficulties in accordance with the norms of Ukrainian and the genre conventions of the source language (Karaban, 2004, p. 274).

The strategy of «covert translation» proposed by House finds practical confirmation in the works of the Ukrainian scholar T. Kyiak, particularly regarding the need for pragmatic adaptation of terminological systems. He emphasizes that the specificity of scientific and technical translation is determined primarily by functional rather than stylistic or genre features, and that pragmatic adaptation to the target audience is a crucial factor in successful communication.

A translation equivalent is thus a multifaceted unit that ensures comprehensive adequacy in interlingual communication through the interaction of several key functions. The semantic function is fundamental, focusing on the accurate transmission of denotative meaning and invariant content, which is especially critical in scientific and technical discourse for achieving terminological precision. It is inseparably linked with the stylistic function, which preserves connotative nuances and register, enabling the equivalent to evoke aesthetic associations identical to those of the original. At the same time, the pragmatic function aims to maintain the communicative purpose and achieve an equivalent effect on the reader, often requiring adaptation through a «cultural filter». This aspect closely interacts with the cultural function, which involves transmitting ethnocultural information and national identity through the stylistic foregrounding of realia. Thus, the choice of translation strategy depends on establishing a hierarchy among these functions, where pragmatic adaptation and stylistic correspondence ensure the effective functioning of the text within a new linguocultural space.

REFERENCES

1. Зорівчак, Р. П. (1989). Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів: Вид-во при Львів. ун-ті.

2. Зорівчак, Р. П. (1983). Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. Львів: Вища школа.

3. Карабан, В. І. (2004). Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова Книга.

4. Кияк, Т. Р. (2007). Функції та переклад термінів у фахових текстах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка,* 32, 104–108.

5. House, J. (1997). Translation Quality Assessment: A Model Revisited. Tübingen: Narr.

6. House, J. (1981). A Model for Translation Quality Assessment. URL: https://surl.li/zuoizw

7. Nida, E. A., Taber, C. R. (1969). The Theory and Practice of Translation. Leiden: E. J. Brill.

8. Koller, W. (1992). Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg-Wiesbaden: Quelle & Meyer.

9. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation».

Бєлих Оксана, *канд. філол. наук, доцент,*
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ЯК ЗАСОБИ ПЕРЕКОНАННЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Під політичним дискурсом розуміємо різноаспектне явище, в якому виражається сукупність взаємовідносин між людиною та суспільством. Центральним завданням будь-якої політичної партії чи політичного діяча є боротьба за владу, тобто прагнення до затвердження та отримання згоди на політичні цілі в адресата, завоювання авторитету чи зміцнення іміджу та у підсумку – перемога на виборах. Для цього будь-яке комунікативне висловлювання адресата виконує три основні функції: *інформативну* (формулювання інформації, яка подається у висловлюванні), *експресивну* (висловлювання стану адресанта), *евокативну* (вплив на реципієнта, виклик у нього певних думок, оцінок чи прагнень щодо певних дій) (Marti, 2014, p. 44). На нашу думку, в політичному дискурсі домінуючою є функція впливу.

Особливість політичної комунікації полягає в тому, що в різних жанрах для переконання опонентів та потенційних виборців використовується набір засобів, серед яких центральним є аргументація. Аргументація – процес обґрунтування людиною певного положення (твердження, гіпотези, концепції) з метою переконання в його істинності, слушності (ВТС). Науковці дотримуються думки, що аргументація – складна інтелектуальна діяльність, яка є у майже всіх сферах життя людини. Вона пов'язана з потребою адресанта в переконанні адресата в необхідності прийняття його поглядів, думок.

До стилістичних прийомів, які використовуються як засоби переконання в політичному дискурсі, належать *алітерація, анафора, гіпербола, метафора, клімакс, паралелізм, риторичне запитання, синоніми, порівняння*. Проаналізуємо деякі приклади з німецькомовного політичного дискурсу, в яких використовуються деякі з цих прийомів.

T. Lochoski: *«Eine **konservative Revolution** ist ein Widerspruch in sich, das gibt es nicht. **Konservative** sind gegen **Revolutionen** und für moderaten Wandel»*. Приклад ілюструє поєднання анафори (повторення окремих слів) з алітерацією (повторення однорідних приголосних звуків), що теж має свій емоційний вплив на аудиторію.

M. Söder: *«**Bayern** ist bei allem Wandel treu geblieben. **Wir sind ein Top-Standort** für Unternehmen aus aller Welt, viele **bayerische** Betriebe sind **Weltmarktführer.** Und doch ist **Bayern** in erster Linie **Heimat.** Der **Ort,** mit dem sich die Menschen identifizieren und wo ihnen das Herz aufgeht».* M. Зьодер (прем'єр-міністр Баварії) уподібнює (паралелізм) федеративну землю Баварію до найкращих місць для ведення бізнесу, адже підприємства цього регіону є світовими лідерами. На

його думку, Баварія – більше, аніж земля, це стиль життя. Стилістичний прийом анафори робить відповідь прем'єр-міністра емоційно забарвленою та переконливою, такою, що вселяє надію на краще майбутнє.

M. Söder: *«Das gilt auch in der Wirtschaft. Wir wollen selbst erfolgreich sein auf den globalen Märkten. Deshalb ist es auch so wichtig, dass wir die digitale* ***Revolution*** *mitgestalten,* ***Chancen nutzen*** *und* ***neuen Wohlstand schaffen».*** Політик успішно використовує стилістичний прийом клімакс (наростання інтонаційно-смислового напруження), зображаючи перспективу діяльності свого уряду: *цифрова революція, використання шансів, створення нового добробуту*.

U. Münch: ***«Ein Grundproblem*** *sehe ich darin, dass die etablierten demokratischen Parteien gravierende Fehler begangen haben.* ***Der Hauptfehler*** *war, dass man zu lange die Interessen eines Teils der Bevölkerung* ***zu wenig*** *geachtet und* ***zu wenig*** *wahrgenommen hat».* Аналізуючи політичну ситуацію в Німеччині, У. Мюнх (професор, директор Академії Політичного Розвитку) є послідовним та аргументованим за допомогою застосування таких стилістичних прийомів, як клімакс та анафора.

P. Ziemiak: *«Spekulationen sind immer schlecht. Deswegen habe ich gesagt,* ***die Namen müssen auf den Tisch.*** *Wir wollen wissen, wer für uns Politik macht».* Автор вказує на згубність спекуляцій, тому вимагає *«називати імена»,* а не лише анонімно звинувачувати керівників у неправильності ведення політичної лінії.

Отже, стратегія переконання відіграє велику роль в політичній комунікації, особливо в умовах зростаючої демократизації суспільства, коли політики мають можливість вести конкурентну боротьбу. Політичний дискурс – заздалегідь підготовлений виступ / промова / звіт із позитивними або негативними оцінками, аргументацією, конкретними фактами, планами та перспективами. А отже, має чітко визначену мету, завдання, структуру, усвідомлений вибір стилістичних, вербальних та невербальних засобів, які дають змогу реалізувати комунікативну мету та наміри адресанта. Для реалізації комунікативної стратегії переконання політики можуть вибирати різне мовленнєве наповнення, яке залежить від особливостей адресата, статусу політика, його індивідуально-психологічних характеристик, і в цьому їм сприяють стилістичні засоби. Для підсилення переконання адресанти використовують також емоційний складник. Експресивними та ефективними засобами емоційного впливу є метафора, анафора, клімакс, порівняння, алітерація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник (ВТС) сучасної української мови. *Аргументація.* URL: https://9.slovaronline.com/2154-аргументація

2. Marti, A. (2014). Anton Martys Sprachphilosophie im Lichte der Kritik Karl Bühlers. Between Mind and Language. Zwischen Sprache und Denken, 43–58. Ontos Verlag.

3. NTV. *Politik:official site.* URL: https://www.n-tv.de/politik/

Білецька Олена, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ ПРИКМЕТНИКІВ У СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Словоскладання традиційно належить до найпродуктивніших способів словотворення в німецькій мові. Упродовж історичного розвитку саме композити забезпечували активне поповнення словникового складу та створювали можливості для точнішої номінації предметів, явищ і ознак. Особливе місце в цій системі посідають складні прикметники, які поєднують високу інформативність зі значним експресивним потенціалом. Незважаючи на тривалу традицію дослідження німецького словотвору, структурно-семантичні особливості прикметникових композитів середньоверхньонімецького періоду залишаються недостатньо висвітленими, що зумовлює актуальність їх комплексного аналізу.

Матеріалом дослідження стали 599 складних прикметників, відібраних методом суцільної вибірки зі словника середньоверхньонімецької мови М. Лексера. Аналіз фактичного матеріалу дає підстави стверджувати, що вже в середньоверхньонімецький період прикметникове словоскладання характеризувалося високим рівнем продуктивності та значною різноманітністю словотвірних моделей.

Структурний аналіз засвідчив домінування детермінативних композитів, у яких другий компонент є граматичним і семантичним ядром, а перший конкретизує або модифікує його значення. Найпродуктивнішою виявилася модель «іменник + прикметник», представлена такими утвореннями, як *rabenswarz* 'чорний як ворон', *bluotrôt* 'червоний як кров', *milchwîʒ* 'білий як молоко', *grasgrüene* 'зелений як трава', *kupferrôt* 'червоний як мідь', *liljenwîʒ* 'білий як лілея'. Значна частотність цієї моделі пояснюється її здатністю забезпечувати високу семантичну прозорість і водночас створювати образну характеристику предмета або явища. Менш представленими є моделі «прикметник + прикметник», напр.: *altgrîs* 'сивий від старості', *heiterblâ* 'світло-блакитний', *lûterbrûn* 'чисто-коричневий', «числівник + прикметник», напр.: *drîecke* 'трикутний', *niunjærec* 'дев'ятирічний', *zwivach* 'подвійний'. Незважаючи на невелику кількість таких утворень, їх функціонування засвідчує різноманітність словотвірних механізмів середньоверхньонімецької мови та свідчить про сформованість системи прикметникового словоскладання та її здатність реалізовувати різні номінативні потреби мовців шляхом поєднання якісних і кількісних характеристик в межах одного композита. Найменш продуктивними виявилися композити з дієслівною основою в першому компоненті. До них належать поодинокі утворення на зразок *blendewîʒ* 'сліпучо-білий', *tougendiep* 'глибоко прихований', що свідчить про периферійний характер цієї словотвірної моделі в системі середньоверхньонімецьких складних прикметників.

Семантичний аналіз фактичного матеріалу засвідчив різноманітність семантичних груп складних прикметників у середньоверхньонімецькій мові. Найчисленнішу групу становлять композити на позначення кольору та зовнішніх ознак, напр.: *apfelrôt* 'яблунево-червоний', *bëchswarz* 'смоляно-чорний', *saphîrblâ* 'сапфірово-блакитний', *rôsenrôt* 'трояндово-червоний', *silbergrîs* 'сріблясто-сірий'. У таких утвореннях перший компонент є носієм образної характеристики та конкретизує ознаку, виражену другим компонентом. Продуктивність цієї групи свідчить про важливу роль кольоропозначень у процесі номінації та відображає специфіку сприйняття навколишнього світу носіями середньоверхньонімецької мови. Окрему семантичну підгрупу формують складні прикметники з інтенсифікувальним значенням, у яких перший компонент підсилює ознаку, виражену другим компонентом. До таких належать *îsenherte* 'твердий як залізо', *wundergrôʒ* 'надзвичайно великий', *wunderstarc* 'надзвичайно сильний', *mortgrimme* 'вкрай лютий'. Подібні композити характеризуються високим експресивним потенціалом і використовуються для посилення емоційно-оцінної характеристики предмета чи особи. Важливе місце у досліджуваному матеріалі посідають композити, що характеризують внутрішні якості людини, її моральні риси та емоційні стани. Зокрема, прикметники *guothërzec* 'добросердий', *senftgemuot* 'лагідної вдачі', *krancmüetec* 'слабкодухий', *zornmüetic* 'запальний' відображають систему ціннісних орієнтирів середньовічного суспільства та засвідчують антропоцентричний характер прикметникового словотворення.

Вивчення фактичного матеріалу також дає змогу простежити важливу роль метафоричного переосмислення у формуванні семантики складних прикметників. Джерелом образності є назви тварин, рослин, природних явищ, дорогоцінного каміння, металів і релігійні поняття. Зокрема, у композитах *rabenswarz* 'вороново-чорний', *engelreine* 'ангельськи чистий', *rubînrôt* 'рубіново-червоний', *liljenwîʒ* 'лілейно-білий' ознака передається через асоціативне співвіднесення з об'єктом, який є еталоном певної характеристики. Такі утворення є важливим джерелом для реконструкції мовної картини світу носіїв середньоверхньонімецької мови.

Проведений аналіз матеріалу дослідження дає підстави стверджувати, що складні прикметники середньоверхньонімецької мови є важливим складником історичної словотвірної системи німецької мови. Проведений аналіз засвідчив переважання детермінативних композитів, серед яких найбільш продуктивною є модель «іменник + прикметник». Семантична структура досліджуваних одиниць характеризується домінуванням кольоропозначальних, інтенсифікувальних та оцінно-характеризувальних композитів. Отримані результати дають підстави стверджувати, що складні прикметники були важливим засобом номінації та характеристики предметів, явищ і людських якостей, а також відображали особливості мовної картини світу носіїв середньоверхньонімецької мови.

Близнюк Катерина, *канд. філол. наук,*
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна

ДИНАМІКА ТЕМПОРИТМУ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЯЦІЇ ОПОВІДНОГО ЧАСУ В ОПОВІДАННІ «МЕНШЕ ЗЛО» АНДЖЕЯ САПКОВСЬКОГО

Дослідження категорій художнього часу та простору в сучасній лінгвопоетиці залишається актуальним, оскільки саме вони визначають специфіку сприйняття тексту читачем. Одним із найменш вивчених на рівні мікроструктури мови є механізм формування темпоритмічної архітектоніки прозового твору, зокрема в межах жанру фентезі, де динаміка розгортання сюжету має вирішальне значення для моделювання художньої реальності. Метою цієї розвідки є з'ясування конкретних лінгвостилістичних засобів, за допомогою яких автор регулює швидкість оповіді й керує увагою реципієнта.

Традиційно в українській науковій парадигмі ритм у художньому тексті інтерпретують як своєрідний впорядкований рух подій і їх чергування в часі (Літературознавчий словник-довідник, 2007, с. 584). Проте для глибокого текстуального аналізу доцільно залучити концепцію сучасного дослідника Д. Вандермеєра, який розмежовує поняття темпу та ритму. Дослідник наголошує, що темп – це загальна швидкість відтворення в уяві читача сцени, суб'єктивне відчуття плину часу, яке не пов'язане прямо з об'єктивними хронологічними відрізками фабули (Вандермеєр, 2025, с. 175). Натомість ритми є локальними мікроциклами у структурі сцени, які маркуються конкретними діями, репліками персонажів або композиційними паузами. Саме гармонійне чергування мікроритмів акумулює загальний темп оповіді, що корелює із загостренням сюжетних ліній у моменти кульмінації.

На початкових етапах текстових сцен (в експозиціях) автор зазвичай моделює статичне тло. Для цього використовується мінімум дієслів активного руху та повноцінних фізичних дій. Натомість мовна тканина насичується іменними частинами мови, стативними дієсловами та пасивними конструкціями:

«W „Złotym Dworze", reprezentacyjnym zajeździe miasteczka, było ludno i gwarno. Goście, miejscowi i przyjezdni, zajęci byli w większości czynnościami typowymi dla nacji lub profesji. Poważni kupcy kłócili się z krasnoludami o ceny towarów i oprocentowanie kredytu. Mniej poważni kupcy szczypali w tyłki dziewczęta roznoszące piwo i kapustę z grochem. Lokalni przygłupkowie udawali dobrze poinformowanych» (Sapkowski, 2014, s. 109).

Така концентрація іменників, прикметників та дієприкметників уповільнює розгортання художнього часу, фіксуючи панорамний зріз простору.

У фрагментах, де відбувається ескалація психологічного напруження й виникає передчуття небезпеки, лінгвістична архітектура речень різко змінюється.

Автор удається до лексико-синтаксичної градації: поступово збільшується частка дієслів, що маркують безпосередні, швидкі фізичні дії персонажа, витісняючи дієслова на позначення мисленнєвих процесів. Паралельно спостерігається компресія синтаксису – довжина речень скорочується, двоскладні конструкції трансформуються в еліптичні односкладні, а фінал абзацу маркується прийомом парцеляції:

«Ktoś był w jego izdebce na stryszku. Geralt wiedział o tym, zanim jeszcze zbliżył się do drzwi, poznał to po ledwie wyczuwalnej wibracji medalionu. Zdmuchnął kaganek, którym przyświecał sobie na schodach. Wyjął sztylet z cholewy, wetknął go z tyłu za pas. Nacisnął klamkę. W izbie było ciemno. Nie dla wiedźmina» (Sapkowski, 2014, s. 116).

Екстремально швидкий темп у кульмінаційних сценах сутичок забезпечується синергією кількох інструментів. Тут домінує безсполучниковість, мінімізуються прикметникові означення, що могли б затримати увагу читача, та використовуються короткі прості речення із рядами однорідних членів, які часто супроводжуються звуконаслідуванням:

«Szczęknęła cięciwa. Wiedźmin machnął mieczem, rozległ się przeciągły jęk uderzonego metalu, bełt wyleciał w górę koziołkując, sucho trzasnął o dach, zadudnił w rynnie. Wiedźmin szedł» (Sapkowski, 2014, s. 130).

Синтаксична парцеляція у батальній мікродинаміці реалізується у два способи: або через повне розірвання довгої синтаксичної конструкції на окремі ізольовані речення, або шляхом збереження формальних меж речення, але з інтенсивним його подрібненням на ультракороткі предикативні й напівпредикативні блоки за допомогою ком, що імітує уривчастість людського бачення під час бою:

«Piętnastka obrócił się szybko. Nie dość szybko. Dostał raz, przez brzuch, wytrzymał, złożył się do ciosu, wtedy dostał drugi raz, w bok szyi, tuż pod ucho. Wyprężony, postąpił cztery rozkołysane kroki i zwalił się na wózek pełen ryb. Wózek potoczył się. Piętnastka zsunął się na bruk srebrzący się od łusek» (Sapkowski, 2014, s. 131).

Після досягнення локального піку (завершення фази бою, яка стає поворотною точкою, де герой переходить від пасивного спостереження, збору інформації та реактивності до екзистенційного вибору, повноцінних дії, тобто активності) автор застосовує ретардацію – навмисне уповільнення оповіді. Це дає змогу реципієнту знизити емоційну напругу й осмислити подію. А. Сапковський вибудовує цей ефект через дистанціювання дієслів одне від одного за допомогою означень, обставин, дієприслівникових зворотів та підрядних частин у складних реченнях:

«Nadchodziła wolno miękkim, kocim krokiem, wymijając wózki i stragany. Tłum, który w uliczkach i pod ścianami domów buczał jak rój szerszeni, ścichł. Geralt stał nieruchomo, z mieczem w opuszczonej ręce. Dziewczyna zbliżyła się na dziesięć kroków, zatrzymała» (Sapkowski, 2014, s. 132).

Проте в загальній макрокульмінації поєдинку письменник знову активізує весь арсенал експресивного пришвидшення: щільне накопичення акціональних дієслів, використання танцювальних метафор, асиндетону та синтаксичного

паралелізму, що згортає художній час до миті у свідомості читача, навіть якщо б сама подія у фізичному світі мала тривати довше:

«Zawirował w piruecie, unikając migocącej w błyskawicznych cięciach klingi, znowu odskoczył. Wpadła na niego, cisnęła spódnicę prosto w oczy, cięła płasko, z bliska, z półobrotu. Umknął przed ciosem, obracając się tuż przy niej. Znała tę sztuczkę» (Sapkowski, 2014, s. 133).

Отже, темпоритм у прозі А. Сапковського є не статичною категорією, а гнучким інструментом лінгвопоетики. Автор професійно регулює швидкість оповідного часу за допомогою синтаксичної компресії, парцеляції, зміни частиномовного балансу (іменна статика проти дієслівної динаміки) та прийомів ретардації. Регуляція мікроритмів дає змогу автору синхронізувати внутрішній час твору з емоційним станом персонажів і психологічним сприйняттям читача, що є однією з ключових ознак його індивідуально-авторського стилю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вандермеєр, Д. (2025). Дивопис. ArtHuss, 388.
2. Літературознавчий словник-довідник. (2007). 2-ге вид., випр., допов.; Серія «Nota bene». Київ: Академія, 721.
3. Sapkowski, A. (2014). Wiedźmin. Ostatnie życzenie. SuperNowa, 332.

Бойко Ірина, *старший викладач,*
Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне, Україна

ПОЗИТИВНА ВВІЧЛИВІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМАННЯ «ОБЛИЧЧЯ» (FACE) У КОРПОРАТИВНОМУ ДИСКУРСІ ТЕЛЕСЕРІАЛУ «СПАДКОЄМЦІ» (SUCCESSION)

Сучасний корпоративний дискурс становить особливий інтерес для лінгвопрагматичних досліджень, оскільки поєднує інституційний характер комунікації з необхідністю постійного регулювання міжособистісних відносин між учасниками взаємодії. Незважаючи на наявність статусно-рольової ієрархії та орієнтацію на досягнення професійних цілей, ефективність корпоративного спілкування значною мірою залежить від дотримання комунікативних норм, які забезпечують підтримання конструктивних відносин між комунікантами (Анантко, 2007; Кущ, 2021).

Одним із механізмів такого регулювання є ввічливість, яку Ф. Бацевич розглядає як важливий компонент комунікативної компетенції мовця та засіб гармонізації міжособистісної взаємодії (Бацевич, 2004). Особливого значення ця категорія набуває в межах теорії ввічливості П. Браун і С. Левінсона, яка ґрунтується на концепції «обличчя» (face), запропонованої Е. Гоффманом. Відтак,

учений визначав «обличчя» як позитивну соціальну цінність, яку особистість прагне підтримувати в процесі взаємодії з іншими членами суспільства (Goffman, 1967). Розвиваючи цю ідею, П. Браун і С. Левінсон пов'язують позитивне обличчя з потребою людини бути схваленою, прийнятою та позитивно оціненою соціальним оточенням (Brown & Levinson, 1987). Відповідно, позитивна ввічливість реалізується через мовленнєві стратегії, спрямовані на демонстрацію солідарності, підтримки та зацікавленості у співрозмовникові.

Особливості функціонування стратегій позитивної ввічливості виразно простежуються в корпоративному дискурсі телесеріалу «Спадкоємці» (Succession), де комунікація розгортається в умовах жорсткої корпоративної ієрархії, конкуренції за владні ресурси та необхідності постійного узгодження статусних позицій. За таких умов підтримання позитивного обличчя співрозмовника є важливим інструментом регулювання професійної взаємодії та досягнення комунікативних цілей.

Аналіз мовного матеріалу засвідчив, що реалізація стратегій позитивної ввічливості відбувається насамперед через комунікативно-семантичні групи схвалення, подяки, підтримки та демонстрації солідарності. Найчисельнішою є група лексичних засобів позитивної оцінки, представлена такими висловлюваннями: англ. *Good. Right, Congratulations, That's a great idea!, Well done, You did good, It's great to see you all.* Використання таких одиниць спрямоване на позитивне оцінювання дій, рішень або особистих якостей адресата, що відповідає базовому принципу позитивної ввічливості – демонстрації схвалення та підтримки позитивного обличчя співрозмовника (Brown & Levinson, 1987).

Важливе місце займають мовленнєві акти компліменту та особистого схвалення. Зокрема, у висловлюваннях *I want you to know: I like you, You are a good guy, You are my boy. You're my number one boy* мовець акцентує увагу на значущості адресата та його належності до певної соціальної групи. Такі мовленнєві засоби сприяють скороченню соціальної дистанції між комунікантами та формуванню атмосфери групової солідарності.

Окрему групу становлять висловлювання вдячності, які належать до найбільш поширених засобів позитивної ввічливості в корпоративному дискурсі серіалу. Конструкції на кшталт: англ. *Thanks for coming down, it was great to meet you; Thanks for making time for us; Thank you, I appreciate this, I'd like to thank my dad* та *So, thanks for everything* демонструють позитивне ставлення мовця до адресата та визнають його внесок у спільну діяльність. Через подяку реалізується стратегія підтримання позитивного обличчя співрозмовника шляхом вербалізації поваги та вдячності.

До засобів позитивної ввічливості належать також мовленнєві формули, спрямовані на вираження кооперації та взаємної підтримки. У досліджуваному матеріалі такими є висловлювання: англ. *Likewise, I appreciate your interest; I see you; I see this; Stay strong, Stay in touch; Always here if you need a friendly ear; Let's see what we can do.* Їх прагматичною функцією є демонстрація готовності до співпраці, підкреслення спільності інтересів та формування позитивного комунікативного клімату.

Важливу роль у реалізації позитивної ввічливості відіграють морфологічні засоби, а саме використання особових займенників першої особи множини *(we, us),* що актуалізують ідею колективної відповідальності та групової єдності: англ. *We appreciate your interest, We need a more dynamic strategy, We have a great firm here.* Такі конструкції формують відчуття належності співрозмовників до спільної команди та сприяють зміцненню корпоративної солідарності.

Показовим є також використання звертань таких як: англ. *buddy, man, guys, kids, Ken, Mr. Polk,* які виконують функцію встановлення або підтримання міжособистісного контакту. Залежно від комунікативної ситуації вони можуть як скорочувати соціальну дистанцію між співрозмовниками, так і підкреслювати корпоративну належність адресата до певної групи.

Отже, позитивна ввічливість у корпоративному дискурсі телесеріалу «Спадкоємці» реалізується через систему взаємопов'язаних лексичних, морфологічних та прагматичних засобів. Найпродуктивнішими серед них є лексика позитивної оцінки, висловлювання вдячності, компліменти, мовленнєві формули підтримки та інклюзивні займенникові конструкції. Їх використання сприяє підтриманню позитивного обличчя учасників комунікації, скороченню соціальної дистанції та створенню умов для ефективної професійної взаємодії навіть у середовищі високої конкуренції та владної асиметрії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананко, Т. (2007). Англомовний корпоративний дискурс: дис. … канд. філол. наук. Ізмаїл: Ін-т водного транспорту.

2. Бацевич, Ф. С. (2004). Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія.

3. Кущ, Е. (2021). Прагматичні характеристики англомовного корпоративного дискурсу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 119–123.

4. Brown, P., Levinson, S. C. (1987). Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press.

5. Goffman, E. (1967). Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior. Garden City, NY: Anchor Books.

Бондарчук Олена, *канд. філол. наук, доцент,*
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

КОМУНІКАТИВНЕ ПИСЬМО ЯК ІНСТРУМЕНТ НЕФОРМАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПРОСТОРІ

У сучасному суспільстві письмова комунікація є не лише засобом передачі інформації, а й важливим механізмом організації соціальних процесів.

Особливо це стосується німецькомовного простору, де культура письма характеризується високим рівнем нормативності, структурованості та функціональної чіткості.

Комунікативне письмо розглядається як різновид мовленнєвої діяльності, спрямованої на досягнення конкретного прагматичного ефекту. Воно охоплює широкий спектр текстів: від приватних повідомлень до офіційних документів. У нашому дослідженні зупинимося на приватній письмовій комунікації *(Privatkorrespondenz),* яка охоплює щоденне спілкування між членами родини, друзями, знайомими та колегами поза формальним контекстом. До неї належать: особисті листи *(Briefe),* вітальні листівки *(Ansichtskarten),* електронні повідомлення *(E-Mails),* повідомлення в месенджерах *(WhatsApp, Telegram* тощо), коментарі в соціальних мережах. Особливу увагу зупинимо на вітальних листівках та листах, написаних від руки. У німецькій лінгвокультурі така форма комунікації є досить поширеною, має ряд особливостей та виконує такі функції (Duden, 2020, S. 229–312):

1. Підтримка соціальних зв'язків – збереження та зміцнення міжособистісних стосунків. Німці використовують листи та листівки, щоб залишатися на зв'язку з родиною та друзями, проявляти увагу на відстані, підтримувати регулярний контакт. Навіть коротка листівка *(Postkarte)* із відпустки або написана з певної індивідуальної нагоди, сприймається як знак уваги та соціальної включеності.

2. Вираження ввічливості та соціального етикету. У німецькомовному просторі дуже важливим є дотримання соціальних норм. Листи й листівки часто присвячені привітанням зі святами (дні народження, Різдво, Новий рік), подякам *(Dankeskarte),* висловленню співчуття *(Trauerkarte),* побажанню одужання *(Genesungskarte).* Такі тексти є частиною усталеного комунікативного ритуалу.

3. Маркування важливих подій. Листівки часто використовуються для позначення значущих моментів життя шляхом письмового вітання із особливими життєвими подіями (закінчення школи, підвищення по роботі, весілля, народження дитини, ювілеї, переїзд тощо). Це спосіб символічно «зафіксувати» подію та долучитися до неї, навіть на відстані.

4. Персоналізована комунікація. На відміну від швидких цифрових повідомлень, листи й листівки мають більш особистий і продуманий характер. Вони демонструють витрачений час і зусилля (листівки часто підбирають за вподобаннями, смаками та інтересами адресата, щоб підсилити індивідуалізацію письмового повідомлення), створюють ефект індивідуального звернення (у тексті листа часто згадуються моменти, ситуації, події, які пов'язують учасників такої комунікації), часто зберігаються як пам'ять. У німецькій культурі це підсилює емоційну цінність письмових повідомлень. Досить часто на листівках зображені не клішовані вітання, а персоналізовані зображення, кумедні картинки, цікаві цитати. Нерідко зустрічаються листівки ручної роботи, декоровані власними малюнками, стрічками, орігамі, аплікаціями тощо.

5. Дотримання культурної традиції. Надсилання листівок у німецькомовному суспільстві, особливо різдвяних *(Weihnachtskarten),* є сталою традицією. Це частина культурної ідентичності, соціально очікувана поведінка, елемент комунікації між поколіннями.

Така письмова комунікація регулює соціальну дистанцію. Форма листа (лексика, звертання, стиль) дає змогу визначити ступінь близькості між людьми (рідні люди, друзі, колеги по роботі чи знайомі зі спортивної секції), підтримувати відповідний рівень формальності (що виражається мовними зворотами та змістовою наповненістю листа), уникати комунікативних конфліктів (вибір формулювань має значення). Попри поширення месенджерів, листи та листівки сприймаються як більш «щирі», мають більшу символічну вагу, використовуються для особливих випадків. Вони виконують функцію емоційно значущого жесту, а не просто передачі інформації.

Навіть у неофіційних повідомленнях простежується певна організація тексту (Duden, 2020, S. 268). Обов'язкові присутні елементи: вступ *(Anrede)* – коротке привітання *(Hallo, Hi, Liebe…),* основна частина – чітке викладення думок, новин або запитів, завершення *(Grußformel)* – побажання або прощання *(Liebe Grüße, Bis bald).*

У приватному письмі простежуються певні лінгвістичні особливості: використання розмовної лексики та спрощеної граматики (часто у повідомленнях у месенджерах), скорочень *(LG – Liebe Grüße, VG – Viele Grüße),* емодзі як додаткового засобу вираження емоцій, іноді спрощена граматика. Однак цікаво, що навіть у месенджерах німецькомовні користувачі часто зберігають логічність і чіткість викладу, а повне ігнорування норм правопису в німецькомовному середовищі часто сприймається як недбалість.

У німецькомовному просторі листи та вітальні листівки мають чітко визначені комунікативні цілі: від підтримки соціальних зв'язків до дотримання культурних ритуалів. Вони є не лише засобом передачі повідомлення, а й важливим інструментом соціальної організації та символічної взаємодії.

Порівняно з з українською традицією, німецьке комунікативне письмо є більш формалізованим і прямим. Німці, навіть у месенджерах, зберігають структурованість, їхні повідомлення часто чіткі, логічні. Українці більше проявляють спонтанність, активно використовують емодзі, голосові повідомлення, реакції тощо. У німецькій культурі письмо підтримує соціальну структуру і дистанцію. Контакт може бути регулярним, але не надто емоційним. В українській культурі письмо підтримує емоційну близькість, тут очікується більш активна й тепла взаємодія. Емоційність і стиль у німецьких текстах характеризується стриманістю у вираженні емоцій, прямотою і конкретністю, мінімізацією надлишкових емоційних формул. В українських – активно використовуються емоційно забарвлена лексика, зменшувально-пестливі форми (дорогенька, любий), багатослівні побажання.

Ці та інші відмінності створюють труднощі у міжкультурній комунікації та перекладі, що потребує врахування функціональних і культурних особли-

востей текстів (Felber, 2013, S. 63; Koller, 2011, S. 58). Потенційно, без знання культурних особливостей німецькомовного побутового листування, можуть виникнути такі міжкультурні непорозуміння: німецька лаконічність може сприйматись українцями як холодність, українська емоційність може здаватись німцям надмірною або неформальною, різне розуміння ввічливості та дистанції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Duden (2020). Briefe, E-Mails und Kurznachrichten gut und richtig schreiben. Berlin, Dudenverlag.
2. Felber, S. (2013). Kommunikative Bibelübersetzung: Eugene A. Nida und sein Modell der dynamischen Äquivalenz. Dt. Bibelges, Stuttgart.
3. Koller, W. (2011). Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg.

Бровкіна Оксана, *канд.філол. наук, доцент,*
Дар'я Медведь, *студентка факультету*
іноземної філології та соціальних комунікацій,
Сумський державний університет,
м. Суми, Україна

НЕЙРОКОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ КОМУНІКАТИВНИМ МАНІПУЛЯЦІЯМ

У сучасному глобалізованому інформаційному суспільстві мова все частіше стає інструментом впливу на масову свідомість. Нові комунікаційні технології, штучний інтелект та соціальні мережі відкривають нові шляхи для прихованого впливу на думки, емоції та поведінку людей. Це особливо помітно в медіа та політиці, де мовні засоби стають способом формування спотворених уявлень, стереотипів і негативних ставлень. У таких умовах навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах стає не лише мовним, а й нейродидактичним викликом, оскільки саме автономність студентів визначає їхню здатність чинити опір негативному мовному впливу та розпізнавати маніпулятивні пастки в оригінальних текстах. Мета цього дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці методів використання нейрокогнітивних стратегій під час навчання іноземної мови, щоб сформувати вміння у здобувачів освіти розпізнавати маніпулятивний дискурс і підвищити їхній когнітивний імунітет.

Іншомовна комунікація завжди була місцем, де мовні знаки мають значно більший вплив на розуміння, ніж це може здаватися спочатку. Вона формує особисте сприйняття реальності, активує приховані думкові структури і може як підтримувати логічне мислення, так і нав'язувати чужі стереотипи. У маніпулятивних медіатекстах часто можна знайти конструкції, які використовують несвідомі реакції людей – вони звертаються до основних емоцій, обминаючи

логічний контроль, і створюють відчуття безвиході. Для майбутнього спеціаліста розпізнати такі шаблони особливо важко: потрібно швидко сприймати інформацію, але водночас не піддаватися на шкідливі мисленнєві пастки під час інтерпретації. Нейрокогнітивний аспект навчання дає змогу знайти баланс між автоматичним сприйняттям тексту і його глибоким критичним аналізом. Нейродидактика – це система принципів і методів, що покращують навчальний процес, враховуючи, як працює мозок, де поєднуються раціональні і емоційні аспекти обробки інформації. У нашій роботі, написаній у межах дослідження когнітивно-лінгвістичних параметрів дискурсу, ми визначаємо, що якість іншомовної підготовки виходить за межі простої мовної компетенції і передбачає формування ментального захисту людини від інформаційних загроз.

Останні дослідження в галузі прикладної лінгвістики більше звертають увагу не лише на текстові структури, а й на самих реципієнтів – їхні ментальні моделі та свідомий вибір шляхів мислення. Питання «як розуміти текст?» змінюється на «як текст впливає на нас?» і навіть «як захистити своє мислення від зовнішнього впливу?». Студент стає не просто пасивним споживачем іноземного контенту, а активним аналітиком, який ухвалює рішення, уважно контролюючи свої думки. У сучасному розвитку когнітивістики Р. Ентман запропонував концепцію фреймінгу, яка дає змогу структурувати значення, вибираючи певні аспекти реальності. Теорія поширення активації пояснила, як працює семантичний праймінг, а Дж. Лакофф і М. Джонсон визначили концептуальну метафору як важливий інструмент мислення, який допомагає зрозуміти абстрактні ідеї через конкретний досвід. У нейрофізіології Д. Канеман досліджував дуалізм мислення через Систему 1 (швидку, інтуїтивну) та Систему 2 (повільну, раціональну), що пояснює, як виникають когнітивні упередження під час сприйняття інформації.

Сучасні методи навчання мов виходять за межі тексту, охоплюючи виконавчі функції префронтальної кори та залучення робочої пам'яті для стримування автоматичних асоціацій. У цьому контексті проблема захисту від маніпуляцій тісно пов'язана з розкриттям мовних пасток, адже саме мовець ухвалює рішення, чи сприймати деструктивний вплив без критичного осмислення. Маніпуляція має як соціальний, так і нейролінгвістичний аспект, оскільки упереджене ставлення часто закріплюється через підсвідомі мовні тригери. З когнітивної точки зору, маніпулятивні маркери – це слова з сильним емоційним навантаженням, що активують лімбічну систему та блокують логічне мислення. У політичних і медіадискусіях вони стають засобом прихованого тиску: концептуальні метафори (наприклад, негативні епітети або образи стихійного лиха) використовуються для дискредитації опонентів і викликання паніки чи агресії в суспільстві.

Сучасні медіа постійно використовують у своїх публікаціях слова з маніпулятивним змістом. Такі вирази діють як інструменти емоційного впливу і одночасно залучають аудиторію, перетворюючи обговорення фактів на показ сили. Вони посилюють суспільну поляризацію і звикають до мови ненависті.

Для студента, який вивчає іноземну мову, це створює аналітичну проблему: як виявити образливі чи маніпулятивні слова, коли бракує часу і є велике навантаження під час перекладу чи читання.

У виступах сучасних політиків часто можна почути фрази, які мають високий рівень деструктивного тиску на думку. Вони містять різні види мовного тиску, зокрема епітети, що принижують, а також стереотипи, які є мізогінними чи ксенофобськими. Такі висловлювання викликають провокацію і показують, як мовець використовує слова для емоційного тиску. Для тих, хто вчиться, це приклад когнітивної дилеми, де буквальне сприйняття закріплює стигми і маніпулятивний ефект. Найкраще використовувати стратегію метакогнітивного моніторингу за моделлю Дж. Флейвелла, техніку «Зупинись і проаналізуй» і метод «НЛП навпаки», щоб свідомо розібрати приховані припущення в тексті. Практичні вправи, наприклад, «Знайди рамку», «Емоційне проти нейтрального» та «Зміна метафори» дають змогу перетворити маніпулятивні конструкції в нейтральні описи, що зменшує активацію нейронних шляхів страху і активує зони вибіркової уваги в префронтальній корі.

Мова є важливим інструментом для впливу на думки людей, особливо зараз, коли цифрові технології посилюють ефект інформаційного впливу. Аналіз мов показує, як емоційно забарвлені фрейми можуть викривлювати сприйняття соціальної реальності. Використання нейрокогнітивних стратегій у навчанні має навчальний і соціальний аспекти, адже від вибору освітніх технологій залежить, чи зможе майбутній фахівець зберегти незалежність у мисленні. Отже, сучасні інноваційні комунікаційні технології вимагають підвищення етичної відповідальності, активізації функцій мозку та розвитку критичного мислення в суспільстві загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Adele, D. (2017). Frontal Lobe Involvement in Cognitive Changes During the First Year of Life. *Brain Maturation & Cognitive Development,* 127–180.

2. Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. *American Psychologist, 34*(10), 906–911.

3. Wishnoebroto, W. (2012). Learning Language Naturally: Challenges and Opportunities. *Humaniora, 3*(1), 282.

Бугайчук Олена, *старший викладач,*
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ МЕДИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ БУНДЕСВЕРУ 2025

У липні 2025 р. Бундесвер оприлюднив звіт із назвою «Gesundheitsversorgung in der Landesverteidigung» – «Медичне забезпечення у випадку оборони країни» (1).

Документ містить 32 сторінки висновків, таблиць і рекомендацій. Звіт деконструює міф про всемогутність німецької медицини в умовах воєнного стану, визнаючи її системну вразливість перед масштабним конфліктом. Насправді він став найважливішим сигналом для всієї Європи. Німеччина вперше офіційно визнала: її система охорони здоров'я не готова до великої війни (2).

Аналіз експертних висновків Бундесверу свідчить про те, що еволюція сучасної загрози перетворює медичну сферу на одну з головних мішеней противника, що чітко простежується через чотири фази потенційного конфлікту. Початковий етап характеризується гібридними атаками, де основний удар припадає на дезінформацію населення та кібердиверсії проти медичних установ. У міру загострення ситуації система стикається з критичним дефіцитом донорської крові й медикаментів на тлі появи перших хвиль біженців. Перехід конфлікту у фазу системної кризи, або колективної оборони *(Bündnis- und Landesverteidigung),* супроводжується ракетними ударами по тиловій інфраструктурі, колапсом ІТ-мереж та необхідністю приймати до тисячі поранених щодоби. Кульмінацією стає фаза тотальної оборони, коли медики змушені працювати в умовах часткової окупації територій, відсутності енергопостачання та спалахів епідемій.

Сучасна німецька система охорони здоров'я, яка демонструє високу ефективність у мирний час, виявляється абсолютно вразливою перед викликами війни через низку «вузьких місць». Головною проблемою є фрагментація управління, зумовлена відсутністю координації між Міністерством охорони здоров'я, оборонним відомством та службами цивільного захисту. Логістична система також демонструє критичну крихкість, адже запаси більшості з-понад шістнадцяти тисяч аптек країни розраховані лише на три дні автономної роботи. Ця ситуація посилюється надмірною цифровою залежністю, що загрожує повною паралізацією постачання ліків у разі відключення мережі, а також дефіцитом кадрів, який неминуче стане катастрофічним у разі загальної мобілізації (2).

Для подолання цих викликів Бундесвер розробив стратегію підвищення резилієнтності, яка передбачає докорінну перебудову галузі. Першочерговим кроком має стати створення міцного законодавчого підґрунтя через ухвалення спеціального закону для регулювання медицини у воєнний час. Центральною ланкою нової моделі стане спільний кризовий центр *Lagezentrum Gesundheit,* що має взяти на себе оперативне управління всіма медичними ресурсами країни.

Орієнтуючись на досвід Ізраїлю та Швейцарії, пропонується забезпечити автономність лікарень шляхом будівництва підземних госпіталів та впровадження систем надшвидкої евакуації (2). Паралельно з цим планується «мілітаризація» медичної освіти, що передбачає обов'язкове навчання цивільного персоналу навичкам воєнного триажу (сортуванню) та роботі в умовах «цифрового вакууму». Важливим аспектом також є стимулювання національного виробництва для зменшення залежності від глобальних ланцюгів постачання.

Уроки німецького звіту мають особливе значення для України, яка вже щодня реалізує на практиці заходи, що в Європі лише стають предметом теоретичного

планування (3). Досвід Німеччини підкреслює фундаментальну істину: справжня стійкість *(resilience)* полягає не у здатності героїчно реагувати на завданий удар, а у всебічній готовності системи до нього ще до початку активних дій. Ключовий лейтмотив доповіді – «Стійкість починається не в момент кризи, а зараз» *(«Resilienz beginnt nicht im Ernstfall – sie beginnt jetzt»)* – є прямим закликом до остаточної інтеграції цивільної та військової медицини в єдиний, нерозривний оборонний механізм, що здатний витримати системні навантаження сучасної війни (2).

Лінгвістичний аналіз термінології німецького звіту демонструє фундаментальний зсув парадигми від концепції «експедиційної медицини», орієнтованої на локальні закордонні конфлікти, до стратегії «тотальної оборони». Ключовим маркером цієї трансформації є використання складного іменника *Landesverteidigungsszenar* (сценарій національної оборони), де компонент *Landesverteidigung* заміщує нейтральне «управління кризами», відсилаючи до термінології часів «холодної війни» та маркуючи загрозу як екзистенційну для всієї держави. Цей підхід доповнюється юридично-лінгвістичною конструкцією *Bündnis- und Landesverteidigung* (колективна та національна оборона), де префікс *Bündnis-* прямо апелює до зобов'язань за статтею 5 НАТО, фактично перетворюючи німецьку медичну систему з внутрішнього ресурсу країни на стратегічний актив Альянсу.

Процес мовної мілітаризації цивільного сектору чітко простежується у впровадженні терміна *Lagezentrum Gesundheit* (ситуаційний центр здоров'я). Слово *Lagezentrum,* традиційно притаманне військовому чи поліцейському дискурсу, переносить акцент із бюрократичного адміністрування на оперативне командування медичними процесами (2). Водночас поняття *Resilienz* (резилієнтність), що останнім часом витіснило звичну «здатність до опору», вживається у звіті не як опис пасивного захисту, а як визначення динамічної спроможності системи до самовідновлення після масштабних катастрофічних збоїв.

Окрему роль у політичному дискурсі відіграє термін *Ernstfall,* який за своєю суттю є традиційним німецьким евфемізмом для позначення «часу ікс» або початку війни. Використання заклику діяти «не під час *Ernstfall»* слугує інструментом для зняття суспільного табу з обговорення військової загрози як реальної перспективи, що вимагає негайних превентивних заходів. Загалом мова документа витримана у *Amtsdeutsch* – сухому, директивному та позбавленому емоційного забарвлення офіційному стилі, за яким, проте, прихована радикальна зміна державної концепції, де медицина трансформується із соціального сервісу на повноцінну «зброю» та стратегічний «щит» національної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gesundheitsversorgung in der Landesverteidigung. *Bundeswehr.* URL: https://www.bundeswehr.de/resource/blob/6001406/badda37108b51bf7c8ee191c391ce0b2/bericht-symposium-gesundheitsversorgung-in-der-landesverteidigung-data.pdf

2. Медицина під обстрілом: як Німеччина готується до війни і що це означає для України. *ThePharmaMedia.* URL: https://thepharma.media/uk/news/40170-medicina-pid-obstrilom-yak-nimeccina-gotujetsya-do-viini-i-shho-ce-oznacaje-dlya-ukrayini-12112025

3. Auftaktveranstaltung «Symposium Gesundheitsversorgung in der Landesverteidigung». *Bundeswehr.* URL: https://www.bundeswehr.de/de/organisation/unterstuetzungsbereich/meldungen/symposium-gesundheitsversorgung-landesverteidigung-5951184

Возняк Ігор, *старший викладач кафедри прикладної лінгвістики,*
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна

ЮРИДИЧНЕ ПОНЯТТЯ ЯК ОДИНИЦЯ ПЕРЕКЛАДУ

Більшість перекладацьких досліджень в Україні визначають основною лексичною одиницею юридичного перекладу термін, однак, на мій погляд, головною (і не просто лексичною, а загалом) одиницею юридичного перекладу є юридичне (правове) поняття (концепт), тоді як термін – це лише словесна оболонка поняття. Звісно, юридичний переклад також має й інші лексичні, синтаксичні, стилістичні, прагматико-комунікативні аспекти, однак основоположним є саме цей когнітивний аспект, позаяк юридичні поняття перебувають у вимірі розумового сприйняття світу. Для розуміння принципів перекладацької роботи з юридичними поняттями потрібно розуміти природу такого перекладу, особливості юридичного тексту та методи аналізу і зіставлення юридичних понять.

Очевидно, що в будь-якому фаховому перекладі фахівець має справу з багатьма позамовними чинниками та мусить інтенсивно й екстенсивно працювати з фаховими матеріалами мовами перекладу, і ці матеріали часто можуть виходити за рамки знань перекладача, що викликає ще більші труднощі. Для цього перекладач повинен володіти методологією роботи з відповідною фаховою інформацією.

Проте в цьому контексті особливо виділяється юридичний переклад. Погоджуюся з думкою іспанського дослідника Фернандо Прієто Рамоса, що структура правового знання, його основні концепції та дискурсивні конвенції текстуального викладу цього знання значно відрізняються між правовими традиціями та системами, і на відміну від інших галузей знань, які тяжіють до концептуальної універсальности й однозначности, поняття та процедури кожної правової системи визначаються різноманітними способами організації людських відносин та інституцій протягом історії (Prieto Ramos, 2024, 3). Дослідник з Університету короля Абдель-Азіза Рафат Яг'я Алвазна виснує, що концептуальна (тобто поняттєва) невідповідність між різними юридичними мовами є важливою частиною різних правових культур і правових систем, вирішальним

фактором, що спричиняє неперекладність юридичних термінів між різними юридичними мовами (Alwazna, 2019, 17). Така концептуальна асиметрія здебільшого випливає з того факту, що право не має універсального значення, і саме юридична мова визначає ступінь невідповідности концептуального змісту різних юридичних термінів (Alwazna, 2019, 17). До певної міри переклад юридичних понять наближається до перекладу культурно-специфічної лексики (що буде продемонстровано на прикладах нижче), однак якщо переклад культурно-специфічної лексики (екзотизмів, лакун) часто спрямований на інформування читача (слухача) з такими реаліями, то юридичний переклад у багатьох випадках покликаний породжувати реальні правові наслідки, тобто має праксеологічний вимір. Як наслідок, перекладач повинен уміти передбачати, як суб'єкти правовідносин, а перш за все професійні правники, розумітимуть і трактуватимуть вихідний текст і як це впливатиме на досягнення намірів творця тексту (законодавця, органу державної влади, учасника правовідносин).

Відповідно, для роботи з фаховими юридичними матеріалами перекладач повинен мати базові вміння аналізу юридичних текстів. Загалом, юридична мова різних правових систем, які послуговуються різними національними мовами, досить подібна за своїми стилістичними характеристиками, а нормативно-правові акти різних держав мають багато спільного у своїй логіко-структурній побудові. Але найбільші проблеми виникають саме під час трактування юридичних понять і самих норм права, через що теорія права розробляє різноманітні правила та підходи. Відповідно, фахівець у сфері юридичного перекладу повинен знати ці правила та підходи і вміти їх практично застосовувати як щодо текстів мовою оригіналу, так і щодо текстів мовою перекладу. Також варто додати, що перекладач також повинен знати основи техніки нормопроєктування для того, щоб могти правильно будувати нормативно-правові приписи мовою перекладу. І якщо опанування цих правил і прийомів у межах окремих правових систем не становить особливих труднощів, то викликом є вміння працювати в міжсистемних рамках.

Для цього перекладознавці пропонують застосовувати методи порівняльного правознавства. Польський перекладач і дослідник Пшемислав Кушік пропонує застосування загального, функційного, структурного та герменевтичного методів у перекладі (Kusik, 2025, 42). Загальний метод вимагає використання прийому *tertium comparationis* (для запобігання накладання власних епістемних категорій на іноземне право) та презумпції відмінности *(principium individuationis)* (Kusik, 2025, 42). Під час зіставного аналізу понять загальний метод дає змогу виділити головні та додаткові характеристики, які зі свого боку слугують критерієм визначення доцільности використання того чи іншого терміна в перекладі, а презумпція відмінности запобігає поспішним перекладацьким рішенням через схильність до припущення про універсальну подібність між правовими системами (Kusik, 2025, 42). Функційний метод вимагає проєкції правового регулювання на контекст його застосування для розв'язання конкретної соціальної проблеми (Kusik, 2025, 43), а структурний – визначення місця поняття на

макро-, мезо- та мікрорівнях для встановлення його зв'язків із іншими поняттями (Kusik, 2025, 43). Герменевтичний метод передбачає врахування історичного, політичного, соціального, філософського, лінгвістичного, економічного й інших аспектів і самокритичного підходу до власних знань (Kusik, 2025, 43–44). На мій погляд, усі ці методи підлягають одночасному застосуванню для забезпечення ухвалення оптимального перекладацького рішення. Так, наприклад, переклад німецького терміна *Amtsgericht* як *місцевий суд* (а не як *службовий суд* тощо) демонструє перш за все структурний підхід (зіставлення місця цих судових інстанцій у системах судоустрою Німеччини й України), а переклад термінів *Landkreis* як *позаміський округ* (а не *земельний округ,* оскільки *Landkreis* не включає до свого складу великого міста, а лише «сільські» громади, що тут позначає лексема *Land*, яку можна хибно сприйняти як таку, що робить відсилання до землі як адміністративно-територіальної одиниці найвищого рівня в Німеччині) та *Marktgemeinde* як *торгова громада* (а не *ринкова громада* чи *ярмаркова громада)* вимагає застосування передусім герменевтичного методу, тобто врахування політико-соціальних факторів і культурно-історичної специфіки.

Як уже було зазначено раніше, перекладач повинен абстрагуватися від власного бачення перекладеного тексту та старатися трактувати його через призму світогляду та професійної підготовки і діяльности майбутніх адресатів. Так, данський перекладознавець Ян Енґберґ зазначає, що переклад термінів у юридичних текстах полягає у стратегічному виборі відповідних частин комплексного, вміщеного у вихідному тексті концептуального знання для відтворення в цільовому тексті аспектів, що точно відповідають цьому тексту, щоб адресат міг відтворити первісну когнітивну структуру (Engberg, 2020, 268). Хорватська дослідниця Сузан Шарчевіч зазначає, що для уникнення неправильних тлумачень і забезпечення однакового застосування права, перекладачі повинні намагатися компенсувати концептуальну невідповідність, коли це можливо (Šarcevic, 2000, 7). Для цього перекладачі повинні володіти інструментарієм порівняльного аналізу юридичних понять.

Результатом роботи перекладача буде термін, який він чи вона обере для позначення відповідного юридичного поняття. Під терміном розуміють зв'язок між поняттям і його означенням, між якими має виникати моносемантичний зв'язок (Barbagianni, 2014, 10). Однак далеко не завжди такий моносемантичний зв'язок існує в реальності. А також може не бути такого зв'язку між термінами різними мовами.

Сьогодні перекладачі, як підсумовує С. Шарчевіч, регулярно намагаються компенсувати концептуальну невідповідність використанням описових перифразів, дефініцій і навіть запозичень, щоб вказати на закон, згідно з яким варто тлумачити терміни національного права (Šarcevic, 2000, 9). Використання запозичень особливо ефективне в паралельних текстах міжнародних конвенцій, оскільки національні суди не мають іншого вибору, окрім як застосовувати іноземне поняття (Šarcevic, 2000, 9). Однак переклад іноземного національного права чи наднаціонального права (як ось актів ЄС) з метою їх застосування в

іншій правовій системі з іншою національною мовою вимагає відбору найнаближеніших термінів, які до того ж повинні природно звучати в юридичному дискурсі та бути економними.

Для перевірки цих гіпотез пропоную такий приклад. В українському перекладі Директиви ЄС 2017/1132 на позначення терміну права ЄС *nullity of a company* було використано термін *нікчемність компанії* (Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/1132…). І хоча перекладачі правильно протлумачили зміст поняття та потенційні правові наслідки, проте вони не врахували понятійно-термінологічних конвенцій українського права: по-перше, поняття *нікчемність* використовують щодо договорів, умов, рішень, вимог і правочинів загалом (юридична особа не може характеризуватися нікчемністю), по-друге, найкраще було вжити родовий термін *товариство,* який є основоположним в українському корпоративному праві. Польські перекладачі, наприклад, для цього терміну використали сполуку *nieważność umów spółki*, тобто *нікчемність угод товариства.* Також варто згадати варіант *«обставини, коли компанію вважають такою, що не була створена»,* однак цей термін попри максимальну наближеність за обсягом до оригінального поняття має суттєвий недолік – довжина.

Для здійснення порівняльного аналізу юридичних понять і уникнення вище згаданих помилок перекладач мусить застосовувати різні засоби й інструменти. Найперший інструмент юридичного перекладача – юридичні (правові) дефініції. Правова дефініція, за визначенням О. Дашковської, – це нормативно-правовий припис, що розкриває зміст правового поняття шляхом указівки його основних юридично значущих ознак або елементів з метою забезпечення єдності правового регулювання (Дашковська, 2012, 22). У юриспруденції відомі такі види правових дефініцій як правозастосувальна (судова, адміністративна), доктринальна, нормативно-правова (законодавча і підзаконна) (Турчин, Турчин, Турчин-Кукаріна, 2021, 47). Перекладач повинен уміти знаходити ці дефініції, визначати їх складники, співвідносити з іншими поняттями, визначати місце цих понять у системі права.

Під час роботи з юридичними текстами перекладач мусить перш за все послуговуватися енциклопедичними одномовними словниками, перевага яких полягає в тому, що вони дають змогу зрозуміти суть поняття й отримати базові правничі знання. Як слушно зазначає польська дослідниця Луцья Бєль, визначення можуть пояснювати місце концепції в горизонтальній і вертикальній площинах (так, наприклад, *арбітраж* [поняття видове] – це метод *альтернативного розв'язання спорів* [поняття родове]), і, залежно від ступеня деталізації, викликати відповідні фрейми, сценарії та когнітивні моделі, необхідні для розуміння концепції (Biel, 2008, 27). Також перекладач повинен використовувати термінологічні, законодавчі, судові бази даних для пошуку актуальних законодавчих і доктринальних визначень та трактувань понять.

Тож, якісний юридичний переклад залежить від правильного розуміння юридичних понять і їх зіставлення в міжнаціональному полі. Тому варто ви-

знавати юридичне поняття основною одиницею юридичного перекладу, яка вимагає, по-перше, спеціальної підготовки перекладачів, по-друге, використання спеціальних методів, прийомів, засобів й інструментів, по-третє, пильної уваги під час здійснення перекладу. Українське перекладознавство ще повинне напрацьовувати відповідну методологію у сфері перекладу юридичних понять, у чому вбачаю потенціал для подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Alwazna, R. (2019). Translation and Legal Terminology: Techniques for Coping with the Untranslatability of Legal Terms between Arabic and English. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique*, 32, 75–94. DOI: 10.1007/s11196-018-9580-y.

2. Barbagianni, C. (2014). Verso un modello di variazione terminologica a partire dalla nozione di termine: un'analisi della terminologia della gestione dei rifiuti in testi normativi. *Quaderni di Palazzo Serra*, 25, 7–24. URL: https://www.researchgate.net/publication/272717919_Verso_un_modello_di_variazione_terminologica_a_partire_dalla_nozione_di_termine_un'analisi_della_terminologia_della_gestione_dei_rifiuti_in_testi_normativi

3. Biel, Ł. (2008). Legal terminology in translation practice: dictionaries, googling or discussion forums? *SKASE Journal of Translation and Interpretation*, 3, 22–38. URL: https://www.skase.sk/Volumes/JTI03/pdf_doc/BielLucja.pdf

4. Engberg, J. (2020). Comparative Law for Legal Translation: Through Multiple Perspectives to Multidimensional Knowledge. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique*, 33, 263–282. DOI: 10.1007/s11196-020-09706-9.

5. Kusik, P. (2025). The Application of Comparative Law Methods in the Legal Translation Process. *Comparative Law and Language, 4*(1), 33–51. DOI: 10.15168/cll.v4i1.3430.

6. Prieto Ramos, F. (2024). Legal and institutional translator competence: developments and training implications. *The Interpreter and Translator Trainer, 18*(2), 139–147. DOI: 10.1080/1750399X.2024.2351780.

7. Šarcevic, S. (2000). Legal Translation and Translation Theory: a Receiver-oriented Approach. *Legal translation: history, theory/ies and practice:* proceedings of the International colloquium University of Geneva, February 17–19, 2000. Berne, 2000. URL: https://www.tradulex.com/Actes2000/sarcevic.pdf

8. Дашковська, О. (2012). Правові дефініції як різновид нормативних приписів. *Вісник Академії правових наук України, 3*(70), 16–23. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a2bd203b-9433-4e46-bcf8-2361e85daf9e/ content

9. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/1132 від 14 червня 2017 р. щодо деяких аспектів корпоративного права (кодифікація). *Верховна Рада України: офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_014-17

10. Турчин, С. А., Турчин, А. І., Турчин-Кукаріна, І. В. (2021). Теоретичні аспекти застосування правових дефініцій у процесі нормотворення. *Юридичний науковий електронний журнал,* 3, 45–49. DOI: 10.32782/2524-0374/2021-3/10.

Воробйова Оксана, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ПЕРЕКЛАД У СУЧАСНОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ТА КОМУНІКАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасний перекладознавчий дискурс дедалі частіше звертається до питань функціонування перекладу в умовах, що суттєво змінилися під впливом цифровізації, глобалізації та розвитку медіапростору.

Актуальність теми запропонованого дослідження зумовлена не лише стрімким зростанням обсягів перекладацької діяльності у світі, а й якісною трансформацією власне перекладацького процесу: зміною ролі перекладача, появою нових технологічних акторів та ускладненням умов комунікативної взаємодії між носіями різних мов і культур.

У цьому контексті принципово важливо розмежовувати два поняття, які нерідко вживаються як синоніми: *комунікативне* та *комунікаційне* середовище. Таке розмежування має не лише термінологічний, а й методологічний характер, оскільки визначає різні виміри перекладацької діяльності та обумовлює різні дослідницькі підходи до її аналізу.

Під *комунікативним середовищем* розуміємо сукупність соціокультурних, прагматичних та когнітивних умов, у яких здійснюється мовленнєва взаємодія між учасниками комунікації. Це – простір змістів, смислів і відносин між адресантом і адресатом, що визначає стратегії породження та сприйняття повідомлення. Воно охоплює ціннісні настанови мовленнєвої спільноти, жанрово-стилістичні конвенції, комунікативні ролі та очікування учасників спілкування, а також інтенційний фон висловлювання. Перекладач, діючи в комунікативному середовищі, є передусім медіатором культур: він інтерпретує комунікативні наміри автора оригіналу та адаптує їх до очікувань цільової аудиторії (Venuti, 2008). Саме на цьому рівні розгортається проблематика еквівалентності, адекватності та прагматичної адаптації тексту.

Комунікативне середовище диктує перекладачеві, наскільки він може відходити від буквального відтворення форми на користь змісту, яких риторичних засобів треба уникати, щоб не порушити комунікативні очікування цільової аудиторії, і якою мірою варто зберігати культурну специфіку вихідного тексту або замінювати її відповідниками культури перекладу. Комунікативна компетентність перекладача – це передусім здатність зчитувати параметри комунікатив-

ного середовища і свідомо вибудовувати перекладацьку стратегію відповідно до них. Ігнорування комунікативного середовища призводить до формально коректних, але комунікативно неефективних перекладів, що не досягають прагматичної мети оригіналу.

Натомість *комунікаційне середовище* – це технологічна та інституційна інфраструктура, що забезпечує передачу, зберігання та розповсюдження повідомлень: цифрові платформи, соціальні мережі, системи управління контентом, машинний переклад, локалізаційні інструменти та корпоративні перекладацькі пам'яті. Комунікаційне середовище визначає формат, швидкість, обсяги та канали трансляції перекладеного тексту (O'Hagan, 2013). У сучасних умовах перекладач дедалі частіше взаємодіє саме з комунікаційним середовищем: налаштовує *системи автоматизованого перекладу* (САП), адаптує тексти для алгоритмів пошукових систем, опрацьовує термінологічні бази даних та глосарії у хмарних середовищах.

Ключовою характеристикою сучасного комунікаційного середовища є його мережева природа та здатність до масштабування: той самий перекладений текст може одночасно досягати мільйонів читачів у різних куточках світу, що принципово змінює відповідальність перекладача та вимоги до якості тексту. Водночас воно впливає на темпоральні параметри перекладу: прискорення новинного циклу, цикли оновлення програмного забезпечення та соціальних мереж формують запит на «миттєвий переклад», який перебуває у постійній напрузі з нормативними вимогами до якості.

Взаємодія між комунікативним та комунікаційним середовищем виявляється найвиразніше у феномені так званого *перекладу для платформи:* тут зміст повідомлення (комунікативне середовище) формується або трансформується під тиском технологічних обмежень і можливостей комунікаційного середовища – ліміти символів, формати метаданих, алгоритмічні фільтри та вимоги до SEO-оптимізації. Так, переклад для субтитрування принципово відрізняється від перекладу для друкованого видання не лише кількісними, а й якісними параметрами (Díaz Cintas & Remael, 2021): технологічне середовище безпосередньо втручається в комунікативну структуру тексту, обмежуючи синтаксичну складність, довжину реплік і навіть пунктуаційні конвенції.

Машинний переклад (МП) є найвиразнішим прикладом конвергенції комунікативного та комунікаційного середовищ. Нейронні системи МП, навчені на мільярдах паралельних текстів, відтворюють статистичні закономірності мовленнєвих актів, але позбавлені власне комунікативної інтенції. Постредагування результатів машинного перекладу – це, по суті, відновлення комунікативного середовища: перекладач-редактор повертає тексту прагматичний та культурний вимір, який система не в змозі забезпечити самостійно (Koponen, 2016). Водночас МП дає змогу різко збільшити обсяги опрацьованого матеріалу, тобто розширює можливості комунікаційного середовища, і в цьому сенсі обидва середовища виявляють взаємозалежність: прогрес у комунікаційному середо-

вищі стимулює переосмислення перекладацьких стратегій у комунікативному середовищі, і навпаки.

Окремої уваги заслуговує переклад у мультимодальному комунікаційному середовищі – просторі, де вербальний, візуальний та аудіальний канали співіснують і взаємодоповнюють один одного. Тут перекладач стикається з необхідністю не лише міжмовного, а й міжсеміотичного перекодування: значення несуть не лише слова, а й колір, ритм монтажу, музичний супровід та візуальний контекст. Технологічний компонент комунікаційного середовища – відеоредактори, програми для синхронізації субтитрів, аудіодескрипційні платформи – безпосередньо обмежує та одночасно уможливлює певні перекладацькі рішення на рівні комунікаційного перекладу, визначаючи, що може бути відтворено в межах формату, а що потребує компенсаційних стратегій.

Локалізація – ширше за переклад поняття, що передбачає адаптацію продукту до культурно-правових норм цільового ринку – є яскравим прикладом того, як вимоги комунікаційного середовища (формати дат, числових позначень, кольорова символіка інтерфейсів) переплітаються з вимогами комунікативного середовища (культурна відповідність, прагматична доречність). Фахівець із локалізації є одночасно перекладачем, культурним консультантом і технічним редактором, що свідчить про суттєве ускладнення ролей у сучасному перекладацькому середовищі.

Описана конфігурація двох середовищ має прямі наслідки для фахової підготовки перекладачів. Традиційна модель навчання акцентувала увагу переважно на комунікативному середовищі – розвитку лінгвістичної, текстової та культурної компетентностей. Однак сьогодні цього недостатньо: перекладач, не обізнаний із принципами роботи в комунікаційному середовищі, позбавлений конкурентоспроможності на ринку праці. Водночас суто технологічна підготовка без міцного фундаменту комунікативних компетентностей породжує фахівців, здатних опрацьовувати великі обсяги тексту, але нездатних забезпечити його комунікативну ефективність. Оптимальна модель підготовки перекладача XXI ст. має органічно поєднувати обидва виміри, формуючи *білінгвальну технокультурну компетентність* як інтегральну якість фахівця.

Отже, розмежування між комунікативним і комунікаційним середовищем є методологічно продуктивним для сучасного перекладознавства. Взаємодія між ними формує нову реальність перекладацької практики, в якій фахівець одночасно є культурним медіатором, технічним редактором і цифровим комунікатором. Подальші дослідження в цьому напрямі мають враховувати динаміку обох середовищ, їх взаємозалежність у конкретних перекладацьких ситуаціях, а також нові ролі та компетентності, що виникають на їх перетині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Díaz Cintas, J., Remael, A. (2021). Subtitling: Concepts and practices. Routledge. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781317378686_A40981141/preview-9781317378686_A40981141.pdf

2. Koponen, M. (2016). Is machine translation post-editing worth the effort? A survey of research into post-editing and its implications for translator training. *Journal of Specialised Translation,* 25, 131–148.

3. O'Hagan, M. (2013). The impact of new technologies on translation studies (C. Millan, F. Bartrina (Eds.). *The Routledge handbook of translation studies,* 503–518.

4. Venuti, L. (2008). The translator's invisibility: A history of translation (2nd ed.). Routledge. URL: https://cbpbu.ac.in/userfiles/file/2020/STUDY_MAT/ENGLISH/JS/venuti.pdf

Гарбера Ірина, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ: ОСНОВНІ ЕТАПИ

Стрімкий розвиток цифрових технологій та поширення нових форм мережевої комунікації зумовили зростання кількості конфліктних взаємодій у сучасному суспільстві. Соціальні мережі, форуми, месенджери та інші онлайн-платформи стали не лише простором обміну інформацією, а й середовищем активного зіткнення поглядів, оцінок та інтересів. У таких умовах особливої актуальності набуває дослідження конфліктного дискурсу як складного комунікативного явища, що реалізується через систему мовленнєвих дій, спрямованих на відстоювання власної позиції, спростування позиції співрозмовника або зміну його поведінки.

Вивчення конфліктної комунікації посідає важливе місце в сучасній лінгвістиці. Л. Білоконенко розглядає міжособистісний конфлікт як багатоаспектне соціокультурне, когнітивне та прагматичне явище, яке знаходить своє відображення у специфічних мовних маркерах та моделях мовленнєвої поведінки учасників комунікації. Дослідниця наголошує, що конфлікт не є випадковим порушенням комунікації, а становить закономірний елемент соціальної взаємодії, який має власну структуру, етапи розвитку та систему мовних засобів репрезентації [1].

Методологічною основою дослідження конфліктного дискурсу є комунікативно-прагматичний підхід, який дає змогу аналізувати не лише мовні одиниці, а й комунікативні наміри мовців, особливості їхньої взаємодії та прагматичні наслідки висловлювань. За А. Загнітком, дискурс доцільно розглядати як багатовимірне комунікативне утворення, що поєднує текст із соціальними, психологічними, культурними та прагматичними умовами його функціонування [2]. Саме тому аналіз конфліктного дискурсу має охоплювати не лише вербальний рівень, а й широкий спектр екстралінгвальних чинників, які впливають на перебіг комунікації.

Першим етапом комунікативно-прагматичного аналізу конфліктного дискурсу є визначення параметрів комунікативного акту. На цьому рівні встановлюються учасники взаємодії, їхні комунікативні ролі, тип взаємозв'язку між ними та модель комунікації. У сучасному цифровому середовищі конфліктна взаємодія найчастіше реалізується в межах інтерактивної або трансакційної моделей, де кожен комунікант одночасно є адресантом і адресатом повідомлення. Такий характер взаємодії забезпечує постійний зворотний зв'язок і створює умови для швидкої ескалації конфлікту.

Другий етап передбачає визначення типу комунікації та особливостей каналу передавання інформації. Аналізу підлягають форма реалізації повідомлення (усна чи письмова), спосіб взаємодії учасників, рівень офіційності спілкування, кількість комунікантів та специфіка комунікативного середовища. У цифровому дискурсі письмова форма комунікації нерідко сприяє підвищенню рівня конфліктності через відсутність безпосереднього контакту між співрозмовниками та зниження контролю за мовленнєвою поведінкою.

Третій етап охоплює аналіз ситуативного контексту. О. Іліаді підкреслює, що жоден дискурс не може бути адекватно інтерпретований поза контекстом його породження та функціонування [3]. Контекст охоплює просторово-часові характеристики комунікації, соціальні ролі її учасників, особливості комунікативної ситуації, систему культурних норм і цінностей. У конфліктному дискурсі саме контекст часто визначає характер інтерпретації повідомлення та ступінь його конфліктогенності.

Четвертий етап полягає у визначенні комунікативного стилю та типу мовної особистості учасників взаємодії. Особливу увагу приділяють виявленню ознак конфліктного стилю спілкування, серед яких домінування негативної оцінки, прагнення до комунікативного лідерства, егоцентричність мовлення, порушення принципів кооперації, використання іронії та сарказму. Аналіз цих характеристик дає змогу встановити рівень конфліктності дискурсу та спрогнозувати подальший розвиток комунікативної ситуації.

П'ятий етап передбачає дослідження комунікативних і соціальних ролей учасників дискурсу. Встановлюються статусні позиції комунікантів, характер їхніх взаємовідносин, способи зміни ролей у процесі взаємодії та механізми реалізації владних відносин. Для конфліктного дискурсу характерною є боротьба за домінування в комунікації, що проявляється через спроби нав'язування власної позиції, ігнорування аргументів співрозмовника та порушення принципів ввічливості й тактовності.

Шостий етап охоплює аналіз вербальних засобів репрезентації конфлікту. На цьому рівні досліджуються мовні маркери агресії, негативної оцінки, дискредитації співрозмовника, категоричності та маніпулятивного впливу. Саме мовні одиниці є основними індикаторами конфліктних інтенцій мовця та дають можливість виявити приховані механізми комунікативного впливу. У своїх дослідженнях Л. Білоконенко наголошує на необхідності аналізу мовних мар-

керів конфлікту як системи взаємопов'язаних засобів, що відображають специфіку національної репрезентації конфліктної взаємодії [1].

Сьомий етап передбачає аналіз невербальних компонентів комунікації. До них належать жести, міміка, інтонація, темп мовлення, паузи, дистанція між комунікантами та інші паралінгвістичні засоби. У цифровому середовищі функцію невербальних сигналів виконують емодзі, графічні символи, особливості форматування тексту, використання великих літер та повторів пунктуаційних знаків. Невербальні елементи дають змогу уточнити емоційний стан мовця та визначити ступінь напруженості комунікативної ситуації.

Восьмий етап полягає у виявленні комунікативних шумів, які можуть спотворювати зміст повідомлення. Особливого значення для конфліктного дискурсу набувають психічні шуми, пов'язані з упередженнями, негативними установками та емоційною залученістю учасників спілкування, а також семантичні шуми, що виникають унаслідок різного розуміння значень мовних одиниць або комунікативних намірів співрозмовників.

Дев'ятий етап передбачає аналіз мовленнєвих актів та прагматичних інтенцій учасників конфлікту. Відповідно до концепції Дж. Остіна [4] та Дж. Сьорля [5] визначаються локутивний, іллокутивний та перлокутивний компоненти висловлювання, а також типи мовленнєвих актів, які реалізуються в комунікації. У конфліктному дискурсі особливо поширеними є директиви, експресиви та репрезентативи, за допомогою яких мовці впливають на поведінку, емоційний стан та систему переконань адресата.

Отже, комунікативно-прагматичний аналіз сучасного конфліктного дискурсу є багаторівневою дослідницькою процедурою, що охоплює вивчення структури комунікативного акту, контексту спілкування, ролей учасників взаємодії, комунікативних стилів, вербальних і невербальних засобів, комунікативних шумів та мовленнєвих актів. Комплексне застосування зазначених етапів дає змогу виявити механізми виникнення, розвитку та ескалації конфлікту, а також створює теоретичне підґрунтя для подальших досліджень у галузі дискурсології, прагмалінгвістики та лінгвістичної експертизи цифрової комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоконенко, Л. А. (2017). Українськомовна репрезентація міжособистісного конфлікту: автореф. дис. … д-ра філол. наук: 10.02.01. Київ, 39 с.

2. Загнітко, А. (2008). Основи дискурсології. Донецьк, 194 с.

3. Іліаді, О. І. (2023). Проблеми текстології та дискурсології. Одеса, 166 с.

4. Austin, J. L. (1962). How to Do Things with Words. Oxford, 168 p.

5. Searle, J. R. (1969). Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge, 203 p.

Глінкін Артем, *аспірант,*
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

НАВЧАННЯ МЕДІАЦІЇ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У ФРАНЦУЗЬКИХ І НІМЕЦЬКИХ ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У сучасній іншомовній освіті медіація є одним із ключових компонентів комунікативної компетентності, актуальність якої значно посилилася після оновлення Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (ЗЄР). Водночас, важливість її реалізації в процесі навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти полягає у розвитку в учнів умінь ефективно транслювати інформацію, адаптувати висловлення відповідно до потреб партнера по спілкуванню, забезпечувати взаєморозуміння та здійснювати міжкультурну комунікацію в реальних умовах спілкування. З огляду на це медіація є передумовою розвитку медіативної компетентності здобувачів освіти.

В умовах посилення уваги до медіації як складника комунікативної компетентності актуальним постає аналіз навчальних планів європейських шкіл, у яких відображено механізми її практичної реалізації. Вивчення відповідного досвіду сприяє виявленню ефективних підходів до формування медіативної компетентності учнів і визначенню можливостей їх упровадження в іншомовну освіту України.

У навчальних планах французьких шкіл (Les programmes de langues, 2026; Projets de programmes de langues, 2024; Programme d'anglais, 2024) формування навичок медіації в учнів 10 класу (рівень B1–B1+) та 11 класу (рівень B2) здійснюється за принципом поступового ускладнення відповідно до рівня їх навчальної автономії. На рівні B1–B1+ учні опановують уміння передавати та узагальнювати інформацію з різних джерел для іншого адресата, стисло викладати зміст текстів, вести нотатки, організовувати елементарну групову взаємодію, надавати інструкції, підтримувати співпрацю та допомагати співрозмовникам уточнювати власні позиції у типових комунікативних ситуаціях. Для рівня B2 характерним є подальший розвиток цих умінь, що передбачає синтез і порівняння інформації з усних та письмових джерел, координацію групової роботи, презентацію спільних рішень, сприяння досягненню консенсусу, посередництво в міжкультурній комунікації та врегулювання непорозумінь між учасниками спілкування. З огляду на це, старші класи Франції акцентують увагу на *медіації тексту (передавання конкретної інформації, опрацювання тексту, ведення нотаток), медіації понять (фасилітація партнерської взаємодії з однолітками, співпраця задля конструювання смислів, керування взаємодією, стимулювання концептуального обговорення)* та *медіації спілкування (фасилітація полікультурного простору, фасилітація спілкування у делікатних ситуаціях та під час незгоди)*. Стратегії медіації представлені *адаптацією мови* та *спрощенням тексту.*

Відтак шкільні програми Франції демонструють найбільш розгорнуту модель реалізації медіації, охоплюючи найширший спектр підвидів медіативної діяльності. Водночас у програмах обмежено репрезентовані такі підвиди *медіації тексту,* як *пояснення даних,* переклад письмового тексту, *вираження особистої реакції на креативні тексти* та їх *аналіз і критична оцінка. Медіація спілкування* загалом інтегрована до навчального плану, за винятком *виконання ролі посередника у неформальних ситуаціях.* Водночас у програмах не простежено системне відображення стратегій медіації, а саме: *зв'язку із попередніми знаннями, структурування складної інформації, розширення інформаційно насиченого тексту.* Позитивною рисою французьких шкіл є те, що у повному обсязі представлена *медіація понять,* що зумовлено поєднанням *організації взаємодії у групі* та *співпраці учнів.* З огляду на це, попри найповніше охоплення підвидів медіації, французька модель також демонструє відносну нерівномірність їх репрезентації та обмежене представлення окремих текстових, комунікативних і стратегічних аспектів медіативної діяльності.

Натомість у навчальних планах іншої федеральної землі Німеччини – Баден-Вюртембергу (Sprachmittlung in den Bildungsplänen, 2016) – вимоги до учнів щодо оволодіння вміннями медіації, як складника міжкультурної комунікативної компетентності мають більш обмежений характер: від дотримання правил ввічливості до здатності здійснювати усну або письмову медіацію з урахуванням ситуації спілкування. Також суб'єкти навчання повинні вміти трансформувати інформацію відповідно до мети комунікації, статусу, соціальної ролі співрозмовника, фонових знань і культурних норм реципієнта. Така адаптація може виявлятися у доборі відповідного регістру спілкування, виокремленні ключових смислів, перебудові змісту повідомлення, наданні додаткових пояснень, а також використанні культурно доцільних евфемізмів. На відміну від баварської та французької моделей, де медіація охоплює різноманіття підвидів діяльності, баден-вюртемберзький навчальний план зводить її переважно до міжкультурного виміру трьох видів *медіації спілкування (фасилітація полікультурного простору, виконання ролі посередника у неформальних ситуаціях* і *фасилітація спілкування у делікатних ситуаціях та під час незгоди)* з найбільшим діапазоном *стратегій медіації (зв'язок із попередніми знаннями, адаптація мови, розширення інформаційно насиченого тексту та спрощення тексту).* У межах *медіації тексту* найбільш репрезентованими є такі підвиди, як *передавання конкретної інформації* та *опрацювання тексту,* водночас спостерігається відсутність системного охоплення *медіації понять.*

Відтак баден-вюртемберзький навчальний план, попри наявність окремих підвидів медіативної діяльності, має більш узагальнений і рамковий характер порівняно з іншими проаналізованими системами. У ньому відсутня диференціація за роками навчання, рівнями мовної підготовки, навчальними дисциплінами та деталізованими дескрипторами, натомість акцент зроблено переважно на загальних напрямах розвитку медіативних умінь, а не на поетапній методичній моделі їх формування. Така специфіка нормативного представлення

медіації зумовлена тим, що розроблення навчального плану відбулося ще до оновлення дескрипторів ЗЄР, унаслідок чого виник певний розрив між регіональними освітніми стандартами та сучасними загальноєвропейськими вимогами.

Отже, аналіз навчальних планів Франції та Баден-Вюртемберга засвідчує, що медіація утверджена як складник іншомовної освіти в європейському шкільному просторі та інтегрована у структуру комунікативної компетентності. Спільною особливістю для вказаних планів є домінування *медіації тексту,* насамперед таких її підвидів, як *передавання конкретної інформації* та *опрацювання тексту.* Також вивчення досвіду упровадження медіації в систему іншомовної шкільної освіти уможливлює визначення ефективних способів та інструментів формування медіативної компетентності іноземною мовою в закладах загальної середньої освіти України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Les programmes de langues vivantes étrangères et régionales au lycée en voies générale et technologique. (2026). URL: https://surl.lu/tjnuhv

2. Programme d'anglais pour les classes de lycée général et technologique. (2024). URL: https://surl.li/aehnik

3. Projets de programmes de langues vivantes étrangères et régionales pour le lycée. (2024). URL: https://surl.li/sfryqo

4. Sprachmittlung in den Bildungsplänen. (2016). URL: https://surl.li/vpruqb

Holubieva Iryna,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
National University of Water and Environmental Engineering,
Ukraine, Rivne

INTERDISCIPLINARITY AS A LEADING DRIVER OF INNOVATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The modernization of the higher education system and its integration into the European educational space necessitate a fundamental revision of methodological approaches to foreign language training for students. Traditional, isolated language learning focused exclusively on the acquisition of grammatical structures and general vocabulary increasingly demonstrates limited effectiveness in a dynamic labor market. Today's knowledge-based society requires specialists capable of operating with complex concepts at the intersection of various fields, critically analyzing foreign language information flows, and solving complex professional tasks in a globalized environment. In this context, an objective need arises to implement interdisciplinarity as a foundational principle of the educational process. This approach allows viewing a

foreign language not merely as an object of study, but as a powerful tool for cognition and professional development. Accordingly, this study aims to scientifically substantiate the role of the interdisciplinary approach as a leading intensifier and driver of innovative development in foreign language teaching methodologies at higher education institutions (HEIs), proving its key significance for the comprehensive development of future specialists' professional competence (Aliyeva, Holubieva, 2024, 114).

To gain a deep understanding of this potential, it is necessary to first address the theoretical evolution of integrative principles in education. In contemporary pedagogical science, interdisciplinarity has gradually expanded toward transdisciplinarity, which is viewed not merely as a synthesis of distinct academic fields, but as a comprehensive discipline and a transformative way of being (Rigolot, 2020, 2). Exploring the origins, historical development, and current issues of this paradigm shift reveals that crossing traditional boundaries is essential for addressing complex global realities (Bernstein, 2015, 4). At the intersection of linguistics, pedagogy, and specialized disciplines, a new didactic matrix is formed. The main vectors for implementing this integrated approach in higher education are defined by Content and Language Integrated Learning (CLIL) and English for Specific Purposes (ESP), which bridge the gap between language acquisition and functional application. Unlike the classical approach, this model involves studying a professional subject through a foreign language, thereby achieving a dual purpose: the simultaneous acquisition of subject content and the improvement of communicative language competence within targeted academic boundaries. The integration of language and professional components allows overcoming artificial barriers, ensuring the formation of a holistic, transdisciplinary scientific worldview among students (Aliyeva, Holubieva, 2024, 116).

Such a deep theoretical combination of content and language inevitably transforms interdisciplinarity into a powerful source of methodological innovation, causing a radical transformation of the entire traditional educational system. The central element of this transformation is the transition from purely linguistic training to the purposeful modeling of students' future professional activities. This requires a significant update of the educator's role: the foreign language teacher ceases to be a mere broadcaster of linguistic knowledge, acquiring the functions of a facilitator, coach, and moderator of interdisciplinary links. Furthermore, interdisciplinarity acts as a catalyst for the introduction of innovative technologies, among which the development of comprehensive, practical STEAM cases (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) holds a special place. Within language training, such cases require students to apply mathematical modeling, engineering thinking, or artistic design alongside the foreign language presentation of their results. The innovativeness of this approach is significantly enhanced by integrating modern digital tools into the educational environment (such as Moodle, corpus linguistics, and intelligent language modeling systems), which allow automating the analysis of authentic specialized texts and adapting vocabulary exercises to individual student profiles.

The practical implementation of these innovative tools and case methods demonstrates significant advantages that directly affect the effectiveness of the educational process and ensure the transition from theoretical propositions to real didactic achievements. An analysis of the experience of implementing integrated learning indicates a significant increase in students' intrinsic motivation, as involving a real professional context (studying highly specialized terminology, analyzing international patents, blueprints, or architectural plans) eliminates the common student question regarding the practical utility of language learning (Aliyeva, Holubieva, 2024, 119). The primary practical results of implementing this approach include the balanced development of both hard skills, where students master academic writing, the rules of scientific discussion, and international communication within their field, and soft skills. In the process of executing collaborative interdisciplinary projects, solving situational cases, and conducting business simulation games, critical thinking, cognitive flexibility, teamwork skills, and the capacity to quickly search for and verify information in foreign language sources are actively developed.

Based on the aforementioned material, there are grounds to conclude that interdisciplinarity, evolving toward transdisciplinary methodologies, currently serves not merely as one of many didactic principles, but as a leading driver of innovative transformations in foreign language teaching at HEIs (Bernstein, 2015, 6). Due to the systemic integration of linguistic knowledge with professional disciplines, high quality, effectiveness, and competitiveness are ensured in foreign language education, which is directly oriented toward shaping professional competence in accordance with modern labor market demands (Aliyeva, Holubieva, 2024, 120). Perspectives for further scientific research in this direction are seen in developing standardized evaluation criteria for learning outcomes within integrated courses, creating flexible, multi-level digital textbooks of the new generation, as well as optimizing professional development programs for foreign language teachers at technical and humanitarian higher education institutions (Rigolot, 2020, 4).

REFERENCES

1. Aliyeva, A., Holubieva, I. (2024). Integrating an interdisciplinary approach to teaching English to develop students' professional competence. *Visnyk Nauky ta Osvity (Series «Philology»), 11*(29), 112–121. DOI: 10.52058/2786-6165-2024-11(29)-112-121.

2. Bernstein, J. H. (2015). Transdisciplinarity: A review of its origins, development, and current issues. *Journal of Research Practice, 11*(1), Art. R1. URL: https://academicworks.cuny.edu/kb_pubs/37/

3. Rigolot, C. (2020). Transdisciplinarity as a discipline and a way of being: complementarities and creative tensions. *Humanities and Social Sciences Communications, 7*(1), 1–5. DOI: 10.1057/s41599-020-00598-5.

Григошкіна Ярослава, *канд. філол. наук, доцент,*
Лобанов Євген, *старший викладач,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

СИСТЕМА АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ MATECAT ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ

За сучасних умов стрімкого розвитку цифрових технологій перекладацька діяльність дедалі частіше поєднується з інструментами автоматизації та штучного інтелекту. Донецький національний університет імені Василя Стуса є учасником міжнародного проєкту **DigiFLEd** *(Modernisation of University Education Programmes in Foreign Languages by Integrating Information Technologies)* (1), спрямованого на впровадження цифрових технологій у підготовку фахівців з іноземних мов. У межах проєкту в Університеті оновлюються освітні програми, розробляються цифрові навчальні ресурси, впроваджуються інноваційні методики викладання, разом із залученням комп'ютерних технологій у професійну діяльність майбутніх перекладачів. Системи автоматизованого перекладу (Computer-Assisted Translation, CAT) дають можливість оптимізувати процес перекладу, підвищити продуктивність праці та забезпечити термінологічну послідовність у перекладених текстах.

Однією з популярних сучасних CAT-платформ є **MateCat** – хмарна система автоматизованого перекладу, що поєднує інструменти керування перекладацькими проєктами, пам'яті перекладів *(Translation Memory),* машинного перекладу і термінологічних баз даних. Відкритий доступ, інтуїтивно зрозумілий інтерфейс і широкий функціонал **MateCat** сприяє активному використанню як професійними перекладачами, так і студентами напряму В11 Філологія (035 Філологія) спеціальності Англійська та друга іноземна мова (переклад включно).

Актуальність роботи зумовлена необхідністю дослідження можливостей використання платформи **MateCat** у професійній перекладацькій діяльності й освітньому процесі. Аналіз функціональних особливостей цього інструменту дає змогу оцінити його потенціал для підвищення ефективності перекладацької роботи, розвитку цифрової компетентності майбутніх фахівців і вдосконалення якості перекладу.

Метою дослідження є покрокова характеристика функціональних можливостей платформи MateCat, визначення її переваг і недоліків.

У процесі дослідження платформи (2) було з'ясовано, що **MateCat** – вебплатформа автоматизованого перекладу, яка має низку **переваг:**

– безкоштовність (для повноцінної роботи достатньо зареєструватись – вводимо електрону пошту і пароль);

– відсутність необхідності встановлювати на пристрій (можна працювати зі смартфону, планшету, ноутбуку, комп'ютеру);

– збереження всієї інформації онлайн (доступ через акаунт з будь-якого пристрою);

– використання власного агенту ШІ для перекладу, також можливість інтегрувати з існуючими (напр., з DeepL за наявності відповідної підписки на DeepL);

– наявність CAT-набору роботи з сегментами перекладу (перекладацька пам'ять, термінологічна база, інструменти контролю якості);

– можливість командної роботи (за умови реєстрації усіх учасників організатор може призначати їм ролі: перекладач, редактор тощо);

– підтримка 200+ мов (можна використовувати ШІ) та 80 форматів файлів;

– повністю автоматизований процес доперекладацької підготовки (також можна доналаштовувати вручну).

Також під час роботи з платформою були виявлені **недоліки,** зокрема:

– залежність від інтернету (немає десктопової альтернативи);

– незважаючи на гарантію безпеки зберігання інформації (наскрізне шифрування), небажано застосовувати для перекладів із високим ступенем конфіденційності, оскільки текстові матеріали задіяні для навчання власного ШІ;

– дуже спрощений інтерфейс (багато стандартних функцій CAT інструментів відсутні).

Продемонструємо послідовність дій для використання платформи **MateCat:**

1. Реєстрація (надати електрону пошту і пароль для входу, див. рис. 1)

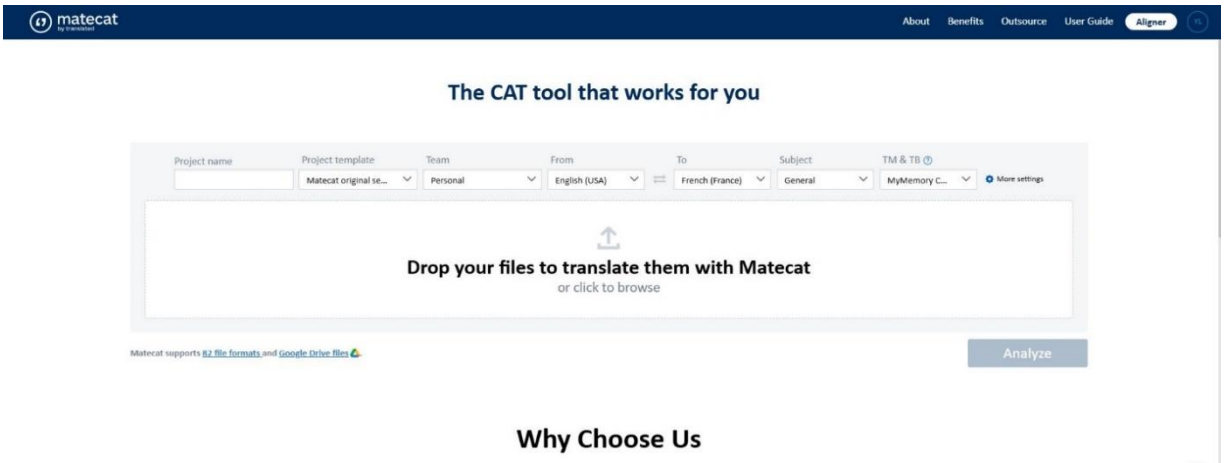


Рис. 1 – Реєстрація

2. Вводимо назву проєкту *(Project name),* обираємо шаблон проєкту *(Project template),* командну чи особисту роботу *(Team),* мову оригіналу *(From),* мову перекладу *(To),* тему перекладу *(Subject),* перекладацьку пам'ять, термінологічну базу *(TM & TB)* (див. рис. 2). Всі налаштування виконуються через *More settings.*

3. Тепер можна налаштувати (створити) перекладацьку пам'ять, термінологічну базу, критерії машинного перекладу і провайдера, рівні перевірки якості перекладу, опції імпортування різних файлових форматів, аналіз перекладу та інше.

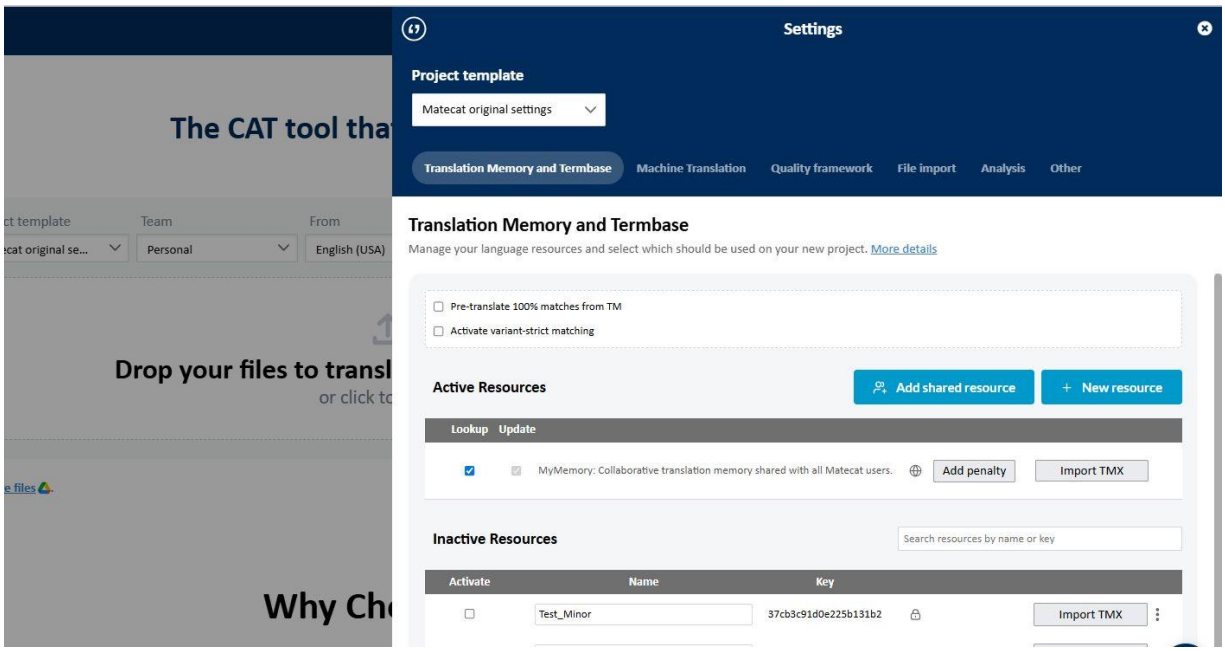


Рис. 2 – Робота з перекладацькою пам'яттю та створення термінологічних баз

4. Далі через віконце *Drop files to translate them with Matecat or click to browse* завантажуємо файли для перекладу (підтримує більше 80 форматів), див. рис. 3:

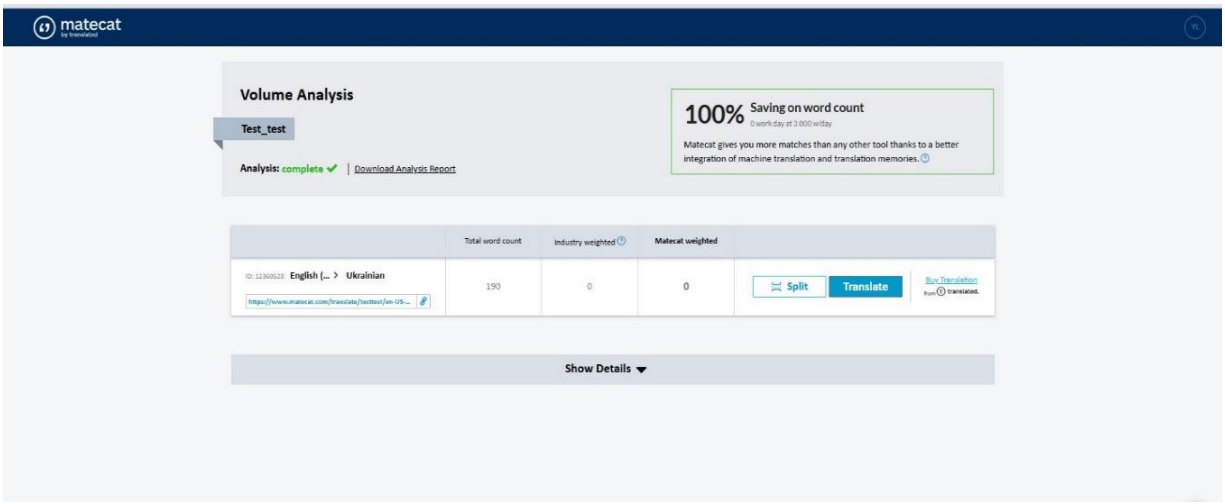


Рис. 3 – Додавання файлів

5. Після завантаження застосунок проводить автоматичний аналіз контенту файлів. Після натискання кнопки *Translate* переходимо до вікна перекладу (див.

рис. 4). **Matecat** робить автоматичний переклад використовуючи ПП та/або МП, останній можна вимкнути).

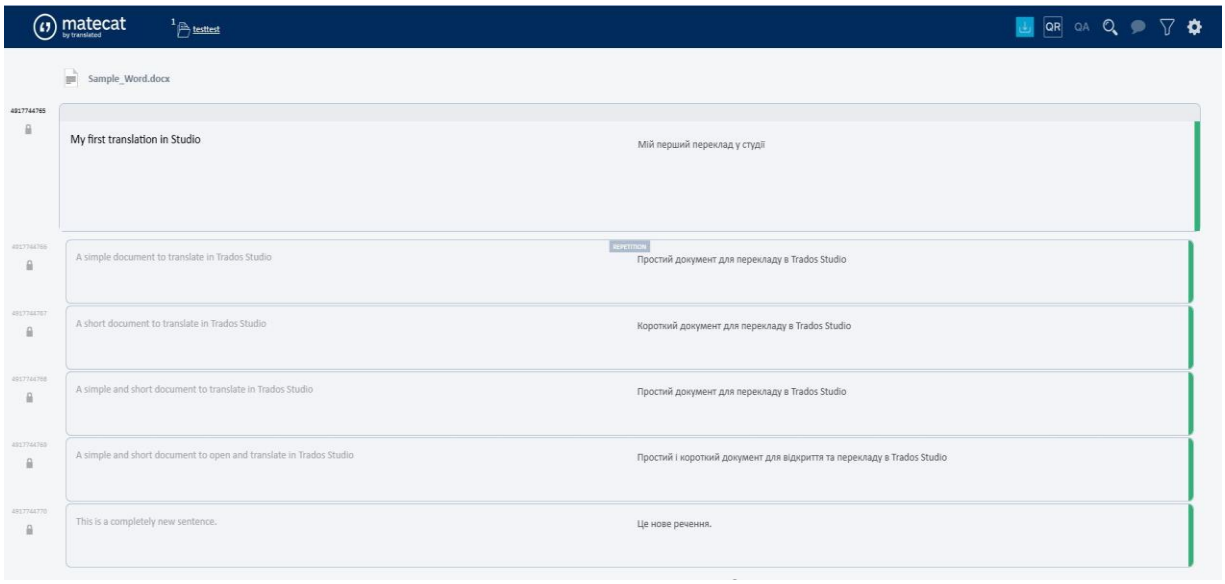


Рис. 4 – Редагування перекладеного штучним інтелектом тексту

6. Перевіряємо та верифікуємо результати машинного перекладу (треба розблокувати сегменти, натискаючи на замок).

7. Натиснувши на кнопку *Revise,* запускаємо процес перевірки якості, вносимо рекомендовані виправлення (див. рис. 5):

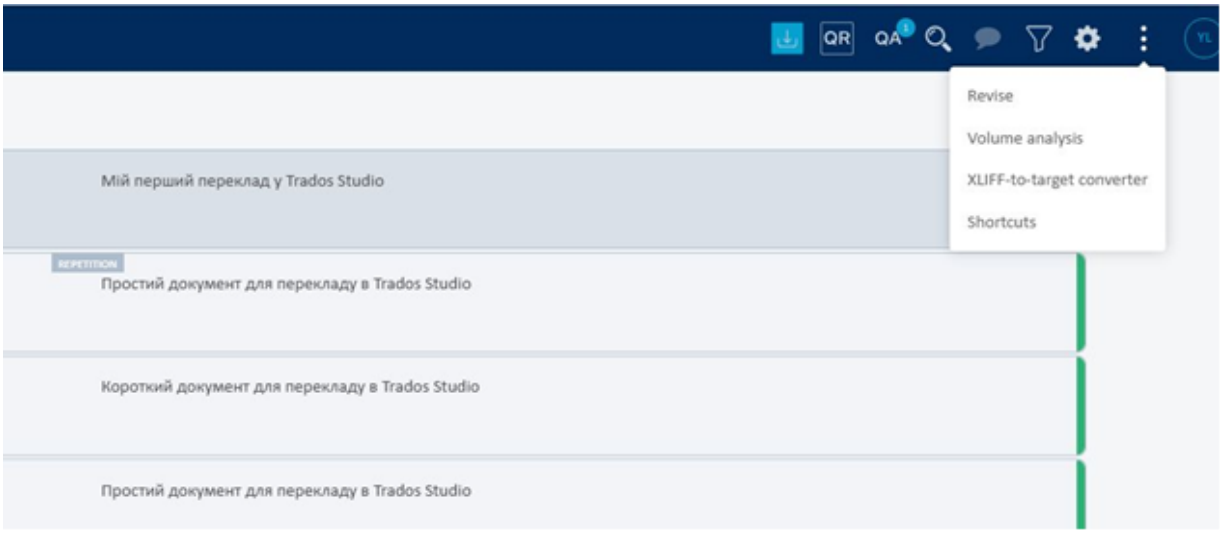


Рис. 5 – Фіналізація перекладу

8. Після завершення процесу перевірки завантажуємо файл на робочий комп'ютер (смартфон, планшет, ноутбук).

У підсумку зазначимо, що система автоматизованого перекладу **MateCat** дає змогу оптимізувати процес перекладу, підвищити продуктивність праці.

Ця платформа є простою у використанні, має безліч переваг і деякі недоліки. Її можна використовувати у професійній та навчальній перекладацькій практиці, якщо тексти не є суворо конфіденційними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Vasyl' Stus Donetsk National University gets new experience. (2024). *Університетські вісті.* URL: https://news.donnu.edu.ua/2024/01/19/vasyl-stus-donetsk-national-university-gets-new-experience/?utm_source=chatgpt.com
2. MateCat. (2026). URL: https://www.matecat.com/

Давидюк Юлія, *здобувачка ОС «Магістр»,*
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна

ВІЙНА ЯК КОМПОНЕНТ КОНЦЕПТУ БОРОТЬБА В УКРАЇНСЬКІЙ І ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ

У сучасній когнітивній лінгвістиці вивчення мовної картини світу (МКС) та специфіки концептуалізації дійсності етносами залишається провідним напрямом розкриття національної ментальності. Особливої уваги потребують фундаментальні концепти, які акумулюють у собі історичний досвід, є авторитетними трансляторами й сховищами цінностей та норм поведінки спільноти. Як зазначають мовознавці, концепт – це не просто логічна абстракція, а складна інформаційна структура пам'яті, що відображає знання й досвід людини, результати її діяльності та пізнання світу у вигляді певних квантів знання, дискретних одиниць колективної свідомості, які мають вербальне вираження (Пятковська, 2021, с. 112). Концепт функціонує як мовно-культурне утворення, у якому акумулюються смисли, сформовані впродовж історичного розвитку певної спільноти. Такі ментальні утворення не є статичними; вони динамічно реагують на зміни в суспільстві, вбираючи в себе нові прагматичні установки мовців.

Одним із ключових конструктів МКС українців та поляків є концепт БОРОТЬБА. Фактичний матеріал для його дослідження було зібрано методом суцільної вибірки із сучасних академічних тлумачних словників (СУМ-20 та Wielki słownik języka polskiego), опрацьовано за допомогою компонентного аналізу й систематизовано у формі семантичних матриць. Загалом лексико-семантичне поле (ЛСП) «боротьба» в українській мові налічує 89 лексем і 679 унікальних сем, тоді як польське поле «walka» охоплює 86 лексем та 1 177 сем. У межах цих розгалужених структур найвищим ступенем ескалації та деструктивним макрорівнем виступає війна, аналіз якої і презентовано в цій розвідці як частину ширшого дослідження. Війна концептуалізується не лише як мілітарний акт, а як складне суспільно-політичне явище, що супроводжується гострою мовною об'єктивацією у різних типах дискурсу (Вільчинська, 2017, с. 111).

Зважаючи на складну, сповнену екзистенційних загроз та трагічних втрат історію обох народів, мілітарний дискурс глибоко вкорінений у їхній свідомості. Відповідно, семантичні мікрополя *війна* та *wojna* є не просто структурними елементами, а фундаментальним ціннісним тлом концепту БОРОТЬБА, що охоплює не лише глобальні конфлікти, а й вирішальні фізичні зіткнення.

В українській мові макрорівень збройного конфлікту формують вісім базових лексем із чітко вираженою мілітарною семантикою: *бій, війна, битва, січа, рать, баталія, бойовище, бойовисько.* Поняттєвий каркас мікрополя структурують семантичні компоненти (семи), що недвозначно вказують на масштабність, наявність зброї та інституційний характер протистояння: *війна, країна, політичний, військовий, зброя, збройний, військо, армія, ворог, напад.* Наявність сем *країна* та *політичний* поруч із семами *армія* та *військо* свідчить про те, що війна в українській свідомості сприймається насамперед як справа держави або великих соціальних інституцій.

Центральним елементом мікрополя виступає лексема *війна,* яка утворює найбільшу кількість значеннєвих зв'язків із рештою елементів ЛСП. Український мовний образ війни є амбівалентним. З одного боку, вона маркує суворий історичний процес і державну стратегію. З іншого боку, лексема розкриває глибоко трагічний вимір концепту, персоніфікуючись як деструктивна, неконтрольована й апокаліптична стихія, що ілюструється літературними контекстами: *Злою волею долі за дві війни та лихоліття по них рід Вербицьких щез.* Водночас лексема *війна* характеризується здатністю до метафоризації та розширення семантичного обсягу, позначаючи стан ворожнечі, суперечку або ж непримиренну боротьбу соціальних чи політичних груп – наприклад, *війна поміж капіталом і працею.*

Невід'ємною структурною частиною цього макрополя є лексеми, що позначають просторово-часову концентрацію війни – безпосереднє збройне зіткнення. Одиниця *битва* формує еквіполентну семантичну опозицію з лексемою *війна* і позначає вирішальний бій між арміями, маючи чітку локалізацію. Синонімічна до неї лексема *січа* зберігає потужний історичний резонанс, вказуючи на надзвичайно жорстокий рукопашний бій. Найбільш багатозначним елементом ядерної зони є лексема *бій,* що охоплює сутичку збройних груп, абстрактну боротьбу за ідеали та внутрішні психологічні конфлікти. Просторовий вимір збройного конфлікту актуалізується через лексеми *бойовище* та *бойовисько,* які часто набувають глобального, метафоричного сенсу екзистенційної боротьби з життєвими обставинами *(На бойовище світа вийшов я...).* Натомість запозичена лексема *баталія* в розмовному стилі сучасної української мови втрачає військове значення і набуває іронічного забарвлення *(Невже ми тут до вечора будемо вести баталію з оцим зухвалим хлопчиськом?).*

У польській МКС семантичне мікрополе *wojna* також є глибоко структурованим і налічує вісім одиниць. Ядерну та приядерну зони формують лексеми *wojna, starcie, bitwa, kampania,* а периферію – *jatka, batalia, potyczka, wojenka.* Найбільшу активність у поняттєвому каркасі виявляють семи *zbrojny, bitwa, miejsce, wojna, konflikt, strona.* Слово-ім'я мікрополя *wojna* є центральним еле-

ментом, що позначає організовану збройну боротьбу, демонструючи безкомпромісність і трагізм стану. Проте польська лексема активно розвиває переносне значення як гостре зіткнення сторін із протилежними інтересами, функціонуючи в описах політичних криз *(wojna z premierem)* та побутових відносин *(wojna z rodzicami).* Унікальною диференційною рисою польської лінгвокультури є функціонування лексеми *wojna* на позначення дитячої карткової гри, де найжахливіший прояв людської агресії парадоксальним чином сублімується в забавку *(gra w wojnę).*

Важливим компонентом польського макрорівня є лексема *kampania,* що позначає комплекс запланованих бойових дій. Її семантичне розширення виходить далеко за межі мілітарного дискурсу, гнучко проникаючи в політичну сферу *(kampania prezydencka)* та навіть аграрну термінологію *(kampania buraczana, kampania żniwna).* Безпосереднє фізичне зіткнення репрезентується лексемою *bitwa.* Навколо неї формується ієрархія збройних зіткнень: одиниці *starcie* та *potyczka* позначають менш значущі, локальні бої, тоді як лексема *jatka* додає диференційну сему масового, безжалісного кровопролиття. Цікавою семантичною особливістю є масштабування лексеми *bitwa* на нижчі, побутові рівні конфлікту: у польській мові вона органічно маркує вуличні сутички *(bitwa z policją),* конкуренцію за ресурси та посади *(bitwa o stołki)* або зимові розваги *(bitwa na śnieżki),* що є нетиповим для українського узусу. Споріднена лексема *batalia,* на відміну від українського іронічного аналога, у польській мові виступає надзвичайно активним синонімом багатоетапної вирішальної битви та масово застосовується до інтенсивних правових чи соціальних зусиль *(batalia parlamentarna).*

Отже, зіставний аналіз мікрополів *війна* та *wojna* виявляє глибоку структурну та семантичну спорідненість: для обох мов це найвищий, безкомпромісний прояв боротьби. Проте польська лінгвокультура демонструє вражаючу семантичну еластичність, легко інтегруючи мілітарну лексику в політичний, аграрний, побутовий та ігровий дискурси. Українська мова, натомість, зберігає за лексемами *війна* і *битва* екзистенційний статус серйозного протистояння, частіше апелюючи до суворого історичного фаталізму. Збереження такого високого, неіронічного статусу мілітарної лексики в українській МКС є цілком закономірним з огляду на об'єктивні історичні реалії. Сучасні гібридні війни стали ускладненою, хаотичною та множинною формою міждержавного протистояння (Горбулін, 2017, с. 16). Для сучасної України концепт війни є маркером екзистенційної, щоденної загрози і принципово не допускає семантичного знецінення чи сублімації у розважальний контекст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільчинська, Т. (2017). Концепт – війна: особливості мовної об'єктивації у газетному тексті. *Лінгвістичні студії,* 24, 110–114.

2. Горбулін, В. П. (2017). Світова гібридна війна: український фронт: колект. монографія. Київ: НІСД.

3. Пятковська, Т. (2021). Концептуальний аналіз у мовознавстві початку XXI ст. *Мовні і концептуальні картини світу, 2*(69), 109–120. DOI: 10.17721/2520-6397.2021.2.08.

Джеріх Олена, *старший викладач,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ DEATH У РОМАНІ ДЖ. Г. БАЛЛАРДА «ІМПЕРІЯ СОНЦЯ»

Робота присвячена комплексному аналізу мовних засобів, за допомогою яких у тексті роману реконструюється концепт DEATH. Актуальність роботи зумовлена відсутністю комплексних досліджень концепту «смерть» у дискурсі Дж. Г. Балларда, попри значний інтерес сучасного літературознавства та лінгвістики до вивчення екзистенційних категорій у воєнній прозі. Сучасна лінгвістика приділяє значну увагу проблемам концептуалізації дійсності, про що свідчить велика кількість наукових студій, присвячених вивченню вербалізації різноманітних категорій у мовній картині світу. Особливе місце серед них посідає концепт «смерть»: Л. Губа також розглядає художній концепт СМЕРТЬ на матеріалі новел Германа Гессе, О. Бай досліджує цей концепт у творчості Данила Братковського.

Об'єкт дослідження – концепт DEATH як фрагмент мовної картини світу в англомовному художньому тексті. Предметом дослідження є вербалізатори концепту DEATH, їх семантичні групи та дискурсивні особливості функціонування в романі Дж. Г. Балларда.

На матеріалі виявленого корпусу доречно систематизувати вербалізатори концепту за такими тематичними групами:

1. Явище, феномен смерті: деперсоналізація смерті, зв'язок із масовістю та фізичним виснаженням *(starved to death).*

2. Процес смерті: фокус на процесуальності *(dying)* та фізичних стражданнях.

3. Загибла / мертва людина: матеріальність смерті, акцент на дегуманізації *(corpse, carcass)* та метафоричному ототожненні зі сном *(restless sleepers).*

4. Позаземне буття (метафізика): трансцендентний перехід душі, фотовізуальні ефекти смерті *(soul, halo).*

5. Місця поховання: сакральність ритуалів у конфлікті з воєнною реальністю *(rotting coffins, lidless coffins).*

6. Вбивство та насильство: семантична диференціація акту смерті *(kill, murder, execute, assassinate).*

7. Самогубство: смерть як свідомий вибір у контексті ідеологічної місії *(kamikaze pilots).*

У межах проведеного дослідження встановлено, що концепт DEATH у романі Дж. Г. Балларда «Імперія сонця» є багатошаровим семантичним утворенням, яке вербалізується через широку систему лексичних засобів. На матеріалі зібраного корпусу виокремлено 7 тематичних груп, а саме «явище смерті», «процес смерті», «померла людина», «позаземне буття», «місце поховання», «вбивство» та «самогубство». Виявлена лексична різноманітність – від сухих констатацій загибелі до філософських роздумів про трансцендентність душі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бай, О. С. (2020). Концепт «Смерть» у творчості Данила Братковського. *Київські полоністичні студії,* 36, 139–149.

2. Губа, Л. В. (2019). Художній концепт смерть у новелах Германа Гессе. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія», 5*(73), 20–22.

3. Ballard, J. G. (1984). Empire of the Sun. London: Panther.

Джоган Вікторія, *асистент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

У сучасному літературознавстві інтертекстуальність постає як одна з ключових теоретичних категорій, що описує природу тексту та механізми його смислотворення. Її осмислення відбувається в межах різних наукових парадигм: від постструктуралізму до герменевтики, що зумовлює існування різних концептуальних моделей інтерпретації міжтекстових зв'язків. У найбільш загальному вигляді дослідники розрізняють широкий і вузький підходи до інтертекстуальності, які по-різному визначають межі цього явища та його функціонування в культурному просторі.

Широка модель інтертекстуальності ґрунтується на уявленні про текст як елемент безмежного культурного контексту. У межах цього підходу кожен текст розглядається як частина загального інтертексту, що охоплює всю сукупність попередніх і сучасних висловлювань. Представником подібного бачення є У. Еко, який наголошує на активній ролі читача в процесі інтерпретації. На його думку, розуміння тексту неможливе без залучення культурної пам'яті та попереднього досвіду читача, який постійно співвідносить новий текст із уже відомими йому смисловими структурами (Просалова, 2019, с. 53). Отже, інтертекстуальність у широкому розумінні постає як універсальний механізм культурного функціонування тексту, де межі між окремими творами є умовними.

Водночас така модель має і свої обмеження. Її критики зазначають, що надмірне розширення поняття призводить до розмивання меж тексту та ототожнення його з усім культурним простором. У цьому випадку авторський намір фактично нівелюється, а текст розглядається як безособовий елемент мовного середовища. Попри це, широка модель залишається продуктивною у науковому дискурсі, де інтертекстуальність проявляється через систему цитувань, посилань, термінологічних запозичень та апеляцій до попередніх досліджень. У такому контексті вона набуває ознак метатекстуальності, забезпечуючи зв'язок між науковими працями та формуванням нових знань.

На противагу цьому, вузький підхід до інтертекстуальності передбачає її обмеження лише тими випадками, де міжтекстова взаємодія є свідомо актуалізованою автором. Р. Лахманн у праці «Концепції інтертекстуальності» пропонує розглядати лише ті явища, в яких взаємодія між текстами має чітке маркування та може бути ідентифікована в структурі твору (Шаповал, 2013). До таких маркерів належать цитати, алюзії, ремінісценції, запозичення та інші форми інтертекстуальної присутності. Отже, інтертекстуальність у вузькому розумінні постає як свідомий художній прийом, спрямований на створення діалогу між текстами.

Важливим є також підхід Лахманн до розуміння діалогічності, яку вона розглядає у двох вимірах: як внутрішню структурну характеристику тексту та як спосіб формування смислу через взаємодію з іншими смисловими позиціями. Такий підхід дає змогу точніше визначити межі інтертекстуальності та уникнути її надмірного розширення.

Подальший розвиток теорії інтертекстуальності представлений у концепції німецького лінгвіста С. Загера, який виділяє три її типи: абстрактну (радикальну), когнітивну та текстуально виражену. Абстрактна інтертекстуальність відображає потенційну систему культурних зв'язків між текстами, що існують у межах семіотичного простору культури. Когнітивна інтертекстуальність реалізується у процесі читання та інтерпретації, коли текст співвідноситься з досвідом реципієнта. Натомість текстуально виражена інтертекстуальність проявляється через конкретні мовні та графічні засоби, наприклад, через лапки, курсив, епіграфи, цитати, посилання на інші твори (Просалова, 2019). У сукупності ці типи демонструють багаторівневу природу міжтекстових зв'язків.

У межах сучасної теорії літератури важливе місце займає також розмежування між глобальною та обмеженою моделями інтертекстуальності, запропоноване дослідниками постструктуралістського напряму. Глобальна модель розглядає інтертекст як універсальний культурний контекст, що охоплює всю мовну діяльність людини, однак водночас ігнорує авторську інтенцію та чіткі межі тексту. Обмежена модель, навпаки, фокусується на свідомо організованих формах міжтекстової взаємодії, що дає змогу зробити аналіз більш структурованим і науково обґрунтованим.

Критичне осмислення інтертекстуальності представлено у працях польських дослідників. Зокрема, М. Ґловінський зауважує, що надмірне узагальнення цього

поняття призводить до втрати аналітичної чіткості, а також наголошує на існуванні історично та жанрово обмежених сфер, де інтертекстуальність може бути відсутньою. Отже, він пропонує розглядати її як елемент літературної традиції, а не універсальний закон текстотворення (Шаповал, 2013).

З. Мітосек, зі свого боку, підкреслює, що інтертекстуальність не є абсолютно новим явищем, а радше термінологічним переосмисленням традиційної літературної практики. Вона також критикує окремі положення постструктуралізму, зокрема надмірне розширення поняття тексту та зникнення межі між творчістю і плагіатом. У результаті дослідниця пропонує розрізняти глобальну (неусвідомлену) та обмежену (свідому) інтертекстуальність, вважаючи останню більш продуктивною для аналізу художніх творів (Шаповал, 2013).

У сучасному українському літературознавстві інтертекстуальність інтерпретується в межах герменевтичного підходу як форма міжлітературного діалогу. У цьому контексті художній текст розглядається як система знаків, що одночасно репрезентує авторський задум і є основою для читацької інтерпретації. Літературний твір у такому випадку постає як цілісне смислове утворення, яке реалізується у взаємодії автора й читача (Бацевич, 2019).

Особливістю герменевтичного підходу є багаторівневий аналіз міжтекстових зв'язків. Вони можуть розглядатися на текстуальному рівні (мовні форми), ейдологічному (система образів), змістовому (теми, ідеї, проблеми) та смисловому (глибинні концепти та інтерпретаційні значення). Така багатовимірність дає змогу розглядати інтертекстуальність як складний механізм смислотворення, а не лише як сукупність цитат чи запозичень (Бацевич, 2019).

Отже, сучасна теорія інтертекстуальності формується на перетині постструктуралістських і герменевтичних підходів. Якщо постструктуралізм акцентує увагу на безмежності текстового простору та ролі читача, то герменевтика спрямована на інтерпретацію конкретних текстових зв'язків і авторських інтенцій. У результаті інтертекстуальність постає як багаторівневе явище, що поєднує культурний, текстовий і смисловий виміри літературної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич, Ф. (2019). Нариси з теорії тексту: монографія. Львів: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка.

2. Просалова, В. А. (2019). Інтертекстуальний аналіз: теорія і практика: навч. посіб. Вінниця: Донецький національний університ імені Василя Стуса.

3. Шаповал, М. (2013). Інтертекстуальність: історія, теорія, поетика: навч. посіб. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».

Дмітренко Наталя, *д-р пед. наук, професор,*
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сучасний світ характеризується активним розвитком міжнародних відносин у всіх сферах, разом із біологією, хімією, географією, і як наслідок, фахівці природничих спеціальностей повинні постійно оновлювати свої знання та навички, щоб бути конкурентоспроможними. Більшість сучасних науково-природничих публікацій, патентів, стандартів та інших документів публікуються англійською мовою. Тому володіння англійською мовою є важливим для отримання доступу до новітньої інформації та технологій. Англійська мова є мовою міжнародного спілкування в науково-природничій галузі та є ключем до успішної комунікації та співпраці з міжнародними партнерами.

Міжнародні роботодавці цінують спеціалістів природничих спеціальностей, які володіють англійською мовою, а компанії, що працюють на міжнародному ринку, вимагають високого рівня володіння англійською мовою від своїх співробітників. Тому розвиток професійної іншомовної лексичної компетентності є важливим фактором успішного працевлаштування та кар'єрного розвитку спеціалістів природничих спеціальностей. Беручи до уваги всі ці фактори, формування професійної іншомовної лексичної компетентності є актуальним та вирішальним завданням для підготовки сучасних фахівців природничих спеціальностей, які успішно працюватимуть в умовах глобалізації та міжнародної інтеграції.

У процесі підготовки майбутніх спеціалістів дисципліна «Англійська мова для професійного спілкування» є фундаментальним компонентом, що сприяє засвоєнню професійної термінології, формуванню комунікативних навичок і умінь, адаптивності та розвитку культури поведінки в професійному середовищі. Хоча традиційні методи навчання часто недостатньо ефективні для розвитку іншомовної лексичної компетентності майбутніх спеціалістів, необхідно знаходити нові, інноваційні підходи. Серед таких підходів є гейміфікація, яка передбачає використання ігрових елементів у процесі навчання.

Розвиток іншомовної лексичної компетентності майбутніх спеціалістів-природничих спеціальностей є надзвичайно важливим питанням у багатьох видах досліджень. Проблема розвитку професійної іншомовної лексичної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей має значну важливість і охоплює різні аспекти, а саме: визначення компонентів професійної іншомовної лексичної компетентності, аналіз сучасних методів і технологій навчання студентів-природничих спеціальностей, розробку та впровадження

ефективних моделей розвитку професійної іншомовної лексичної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей.

Іншомовна лексична компетентність майбутніх фахівців природничих спеціальностей є фундаментальним аспектом їхньої професійної підготовки в сучасному глобалізованому світі. Володіння англійською мовою не лише забезпечує студентам доступ до найновіших науково-технічних розробок, але й сприяє ефективній міжнародній співпраці, обміну знаннями та технологіями.

Розвиток іншомовної лексичної компетентності здобувачів природничих спеціальностей передбачає не лише опанування базової лексики, а й опанування спеціалізованої термінології, що використовується в конкретних природничих дисциплінах. Це вимагає від студентів здатності розрізняти та використовувати різні стилі мовлення, розуміти контекстуальні нюанси та ефективно спілкуватися в професійному середовищі. Особливу увагу варто приділяти розвитку рецептивних вмінь, наприклад, читанню та аудіюванню, оскільки вони є основою для отримання та обробки інформації з англомовних джерел. У освітньому процесі треба використовувати автентичні ресурси, зокрема наукові журнали, технічні звіти, відеолекції та вебінари, що даватиме змогу студентам ознайомитися з реальним використанням англійської мови в природничому контексті. Важливим аспектом також є розвиток продуктивних вмінь, наприклад, письма та говоріння, що даватиме можливість студентам ефективно презентувати свої ідеї та працювати англійською мовою. Це може передбачати участь у міжнародних конференціях, публікацію наукових статей та підготовку технічних звітів і презентацій.

Формування іншомовної лексичної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей – це неперервний процес, який вимагає постійного самовдосконалення та оновлення знань. Здобувачів варто мотивувати до самостійного вивчення англійської мови та її використання у своїй професійній діяльності. Важливо також створити сприятливе освітнє середовище, яке сприяє розвитку мовленнєвих навичок і вмінь та заохочує студентів до активного використання англійської мови.

Процес розвитку іншомовної лексичної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей передбачає знання лексичних одиниць, ідіом, фразових зворотів та скорочень, які будуть використовуватися в професійній сфері в майбутньому. До навичок, які повинні опанувати студенти природничих спеціальностей належить: розуміння значення лексичних одиниць та аспектів їх використання в професійному контексті, інтерпретація професійної інформації та вміння активно застосовувати отримані знання в процесі професійного спілкування. Тому в курсі англійської мови студенти повинні бути залучені до завдань, пов'язаних із визначенням та розумінням значення професійних термінів, запам'ятовуванням та правильним використанням термінів у професійному контексті.

Вплив гейміфікації на розвиток професійних компетентностей студентів є актуальним питанням, яке досі потребує вивчення. Більшість дослідників

наголошують на надзвичайному ефекті цього методу; зокрема, Jenner і Arudhas (2024) зазначили, що ігрові технології підвищують впевненість студентів та розвивають їхні соціальні навички. Автори наголосили на ефективності подолання прогалин у знаннях та покращенні загального рівня володіння мовою.

Позитивним аспектом також є мотивація залучення студентів до навчальної діяльності, оскільки ігрова форма навчання створює позитивну емоційну атмосферу, яка впливає на засвоєння лексичних одиниць. Виконання навчальних завдань в ігровому форматі активізує креативність та критичне мислення студентів. Взаємодія всіх учасників освітнього процесу сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок і вмінь у штучно створених професійних ситуаціях, де студенти активно обмінюються інформацією та аргументують свої погляди (Дмітренко, 2020).

У психологічному контексті гейміфіковане навчання дає змогу зменшити мовний бар'єр, що є негативною тенденцією для майбутніх фахівців. Ігрова форма діяльності сприяє подоланню психологічних бар'єрів та зниженню стресу і напруги. Величезний потенціал ігрових технологій можна побачити в активації мотивації до навчання. Ігрові елементи, зокрема бали, винагороди та змагання, сприяють виробленню дофаміну, нейромедіатора, пов'язаного з почуттям задоволення та мотивації. Це створює позитивний зворотний зв'язок, який спонукає учасників освітнього процесу до досягнення навчальних цілей. Водночас гейміфікація підтримує основні психологічні потреби людини, а саме потребу в іншомовній комунікативній компетентності та автономності, що сприяє формуванню навичок самостійного навчання.

Ігрові завдання покращують навички розв'язання проблем та конфліктів, сприяють критичному мисленню, дають можливість переживати різні емоції та навчитися керувати ними. Окрім вищезазначеного, ігрові методи навчання сприяють розвитку емпатії та навичок професійного спілкування (Shkola та ін., 2025). Ще одним позитивним впливом таких технологій є рефлексивний ефект, коли учасники можуть самостійно оцінювати свої переваги та недоліки, а також аналізувати динаміку свого навчання. Гейміфіковані методи навчання сприяють подоланню страху помилок та невдач, оскільки в традиційному навчанні помилки часто сприймаються як негативні явища, що призводять до тривожності.

В освітньому середовищі з елементами гейміфікованого навчання помилки розглядаються як частина освітнього процесу, що забезпечує можливість зворотного зв'язку та вдосконалення. Ігри часто надають можливість повторити завдання або спробувати інший підхід, що дає змогу студентам почуватися впевненіше та сприяє формуванню позитивного ставлення та самооцінки. Отже, ігрові методи навчання варто активно використовувати у процесі розвитку іншомовної лексичної компетентності студентів природничих спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмітренко, Н. Є. (2020). Автономне навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх учителів математики [монографія]. Вінниця: ТОВ «Твори».

2. Jenner, J., Arudhas, N. J. (2024). Art of gamification: exploring the transformative influence of games on English language teaching and learning. *Journal of Literature and Culture Studies, 2*(1), 36–45. DOI: 10.29121/Shodhgyan.v2.i1.2024.27.

3. Shkola, I., Dmitrenko, N., Kondratieva, O., Shymanovych, I., Moroz, A. (2025). Gamification methods for developing lexical competence of engineering students. *ETR*, 3, 269–275. DOI: 10.17770/etr2025vol3.8543.

Дойчик Оксана, *канд. філол. наук, доцент,*
Дикун Уляна, *здобувачка ОС «Бакалавр»,*
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

ПРЕСУПОЗИЦІЇ У ЗАГОЛОВКАХ АНГЛОМОВНИХ НОВИН (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ)

Пресупозиції – мовні структури, які містять інформацію, що подається як уже відома або не підлягає сумніву. Попри значну кількість лінгвістичних та медіадосліджень, проблема класифікації пресупозицій у новинних заголовках та їх впливу на сприйняття інформації досі залишається недостатньо розкритою. Систематичне дослідження пресупозицій дає змогу простежити закономірності використання мовних засобів та сприяє розумінню, як англомовна аудиторія інтерпретує отримані дані.

Про функції пресупозицій наголошує G. Yule (1996), який зазначав, що конкретні мовні одиниці здатні формувати у читача припущення про істинність інформації незалежно від того, чи вона висловлена прямо. Часто розглядається поняття пресупозиції через призму взаємозв'язку між твердженнями. Так, L. Thoyyibah (2017) підкреслює, що це стійка логічна основа речення, яка залишається незмінною навіть у питаннях чи запереченнях. Її вбудовано безпосередньо в структуру рефенційних та часових зворотів, тому правдивість усього твердження залежить від того, чи є істинною сама пресупозиція.

Лінгвісти (AI-Hindawi & Mohammed, 2023; Yule, 1996) виокремлюють декілька ключових типів пресупозицій:

– *Екзистенційні пресупозиції* передбачають існування певних об'єктів або подій, що дає змогу робити подальші висновки.

– *Фактивні пресупозиції* виражаються за допомогою конструкцій, що змушують читача сприймати інформацію як достовірний факт.

– *Нефактивні пресупозиції* у заголовках новин припускають інформацію, яка вважається відомою, хоча мовець формально не стверджує її істинність.

– *Структурні пресупозиції* формуються через певні синтаксичні конструкції, які створюють передумову незалежно від лексичного змісту заголовка.

– *Контрфактивні пресупозиції* вказують на те, що припущення суперечить дійсності.

– *Порівняльні пресупозиції* передбачають наявність двох чи більше об'єктів або подій, що порівнюються між собою, і створюють передумову, що одна подія або стан співвідноситься з іншою.

– *Пресупозиції змін стану* дають змогу зрозуміти, що певний об'єкт або ситуація перебуває у процесі зміни або розвитку.

– *Ітеративні пресупозиції* припускають повторюваність дій, подій або процесів, створюючи відповідні фонові знання у читача.

Особливо важливу роль у реалізації всіх зазначених типів відіграють лексико-граматичні тригери – мовні елементи, які запускають пресупозицію, тобто передумову, яку адресат сприймає як факт для розуміння висловлення. Дієслова, прикметники, прислівники, порівняльні конструкції, а також граматичні форми дають можливість автору непрямо передати додаткову інформацію. У медійному дискурсі тригери є особливо важливими, адже сприяють інтерпретуванню повідомлення ще до того, як читач критично осмислить його зміст (Thoyyibah, 2017). Розглянемо приклади функціонування пресупозицій у новинних заголовках:

1. Екзистенційні пресупозиції.

Екзистенційні заголовки формують основу для когнітивної та емоційної обробки повідомлення, адже аудиторія автоматично припускає реальність об'єкта події. Для них характерними є широке використання іменників та присвійних форм. Наприклад, у заголовках *«Russia hits Ukraine with drones, missiles, killing at least 10 in Kharkiv»* та *«Ukrainian missile strike on Russia's Bryansk causes casualties, local governor says»* екзистенційною передумовою є існування події: а саме, що війна триває, удари та атаки відбуваються, а об'єкти події – міста та військові цілі – реально існують. Висловлення передбачає факт здійснення бойових дій і наявність цивільних та військових учасників. У цих випадках екзистенційні пресупозиції реалізуються передусім через іменникові групи *(Russia, Ukraine, missile strike, Bryansk),* що імпліцитно передбачають існування відповідних держав та подій.

2. Фактивні пресупозиції.

Фактивні пресупозиції створюють основу для розуміння новини, оскільки адресат розуміє вказану інформацію як правдиву. P. Kroeger (2018) зазначає, що фактивні пресупозиції реалізуються через дієслова, що неявно передбачають істинність твердження. До цих дієслів належать, зокрема, *confirm, reveal, find, know, realize etc.* Наприклад, у заголовку *«Ukraine: satellite images show infrastructure damage in Mariuol as it happened»* тригером є дієслово *show* в контексті вже наявних зображень, що змушує читача сприймати твердження як факт. Пре-

супозиція полягає в тому, що руйнування сприймається як реальність. За допомогою дієслова-тригера автор лише фіксує подію, яка містить докази того, що вона вже відбулась.

3. Нефактивні пресупозиції.

Нефактивні пресупозиції часто використовуються для створення умовного, гіпотетичного або передбачуваного контексту, де читач сприймає передумову, але не вважає її однозначним фактом. Такий тип пресупозицій дає змогу заголовку бути гнучким у передачі сенсу, формуючи уявлення про потенційні сценарії розвитку подій. Для нефактивних пресупозицій характерними є дієслова *think, suggest, hope, expect, imagine* etc. У заголовку *«Ukrainians believe there can be no lasting peace without security»* дієслово *believe* показує, що українці мають певні переконання і очікування щодо миру. Проте читач не має ніяких офіційних доказів чи підстав вірити, що без захисту припинення війни неможливе. Це досить поширений засіб для медіа – спиратись на суб'єктивну позицію, водночас не беручи на себе відповідальність стверджувати, що мир без безпекових гарантій неможливий.

4. Структурні пресупозиції.

Структурні пресупозиції часто охоплюють питальні речення, порівняльні конструкції, еліптичні форми та частки *still, again, more,* що вказують на те, що дія відбувається повторно (AI-Hindawi, Mohammed, 2023; Yule, 1996). Структурні пресупозиції є невід'ємним складником медійного дискурсу, оскільки забезпечують семантичну ясність і прагматичну ефективність заголовків. Наприклад, у заголовку *«This coming winter, Ukraine's energy security is once again at risk»* фраза *once again* є словом-тригером, адже підсвідомо наштовхує читача на думку, що ця ситуація трапляється не вперше і дає зрозуміти, що енергокриза вже була в Україні минулого року.

5. Контрфактивні пресупозиції.

Контрфактивні пресупозиції зазвичай передаються через умовні речення 2-го та 3-го типів. Тут ключовим є те, що підрядна частина умови розглядається не лише як щось нереальне, а й як протилежність реальності, тобто описувана подія насправді не відбулася або відбулася інакше, ніж очікувалося (Siagian et al., 2015). До основних тригерів контрфактивних пресупозицій належать дієслова *wish, imagine,* а також конструкції *if only, wish … that* (Kroeger, 2018).

У заголовку *«Ukraine would have won sooner if it could attack Russia with Western weapons – Ukrainian Navy Commander»* пресупозиція виражена змішаним типом умовних речень, адже описується гіпотетичний сценарій, який не відбувся. Тобто Україна могла б перемогти раніше, якби мала дозвіл використовувати західну зброю. Умовна конструкція *if it could attack* створює альтернативну реальність, яка суперечить дійсності.

6. Порівняльні пресупозиції.

Порівняльні пресупозиції передбачають існування певного стандарту або ж попереднього стану, з яким відбувається порівняння. Типовими для таких пресупозицій є використання конструкцій *as + adjective + as* або *adjective +*

+ er + than (Yule, 1996). Вони дають змогу читачеві швидко оцінити зміни, тенденції або відмінності, а також формують когнітивний контекст, необхідний для інтерпретації основного повідомлення. Також тригерами можна вважати конструкції, до яких належать сполучники та прислівники протиставлення. Наприклад, *in contrast, by contrast, in comparison, on the contrary, even though* etc. (AI-Hindawi, Mohammed, 2023).

Як приклад розглянемо заголовок *«Zelenskiy says Ukraine stronger as it moves toward year two of war»,* де автор здійснює порівняння, відштовхуючись від попередніх даних. Тобто словом-тригером можемо вважати прикметник у вищому ступені порівняння *stronger,* яке натякає читачу на те, що раніше Україна була слабшою, ніж зараз.

7. Пресупозиції змін стану.

Пресупозиції змін стану створюють передумову, що стан події або об'єкта відрізняється від попереднього, і дають змогу читачеві оцінити динаміку, прогрес або регрес у розвитку подій. Пресупозиції такого типу активуються тригерами на кшталт *stop, start, continue,* що передбачають попередній стан (Siagian et al., 2015). Цей тип пресупозицій широко використовується у медійному дискурсі для передачі інформації про зміну ситуації у конфліктних або політичних контекстах.

Наприклад, у заголовку *«With U.S. aid resumed, Ukraine will try to dig itself out of trouble»* тригером є дієслово пасивного стану *resumed.* Його вживання передбачає щонайменше два попередніх стани: по-перше, допомога США Україні існувала раніше; по-друге, вона була з якихось причин припинена. Відповідно читач із контексту розуміє, що підтримка Штатів відновилася, тобто змінився стан.

8. Ітеративні пресупозиції.

Ітеративні пресупозиції створюють передумову, що подія або стан відбуваються не вперше або тривають у часі, що дає змогу читачеві сприймати події як частину динамічного або циклічного процесу (AI-Hindawi, Mohammed, 2023). Головними тригерами ітеративних пресупозицій є слова, які вказують на повторюваність дії. Найтиповіші з них: *again, one more, another, still, yet again, repeat, restore, return* etc (Yule, 1996).

Розглянемо заголовок *«Zelenskyy again resists U.S. pressure on Ukraine to cede any land to Russia as he rallies European support»,* де ітеративним тригером є прислівник *again,* який передбачає, що описувана подія вже відбувалася щонайменше один раз до цього. Отже, заголовок вказує, що Зеленський вже відмовлявся поступатись територіями під тиском США раніше – і цей факт подається як відома читачу передумова.

Аналіз заголовків англомовних новин показав, що пресупозиції є ключовим механізмом формування когнітивного та прагматичного контексту у медійному дискурсі. Кожен тип пресупозицій виконує специфічну функцію і сприяє ефективному донесенню інформації аудиторії. Вони виконують окрему роль: екзистенційні забезпечують наявність об'єктів події, фактичні підтвер-

джують події як факт, нефактичні створюють гіпотетичні контексти, структурні – формують фокус уваги через синтаксичні засоби, контрфактичні – передбачають альтернативні сценарії, порівняльні – відображають динаміку чи зміни, а ітеративні – підкреслюють повторюваність дій. Виявлені механізми пресупозицій підтверджують їх значущість у медійному дискурсі як засобу економії тексту, підсилення інформативності та управління інтерпретацією читача. Заголовки, насичені пресупозиціями, дають змогу одночасно передавати інформацію, формувати оцінку події та впливати на когнітивний контекст аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Al-Hindawi, F. H., Mohammed, H. S. (2023). A pragmatic analysis of presupposition triggers in coronavirus news headlines. *East Africa Journal of Linguistics, Language and Literature Studies, 11*(6), 30–57. URL: https://eajournals.org/ejells/vol11-issue-6-2023/a-pragmatic-analysis-of-presupposition-triggers-in-coronavirus-news-headlines/

2. Kroeger, P. (2018). Analyzing meaning: An introduction to semantics and pragmatics. Language Science Press, 37–52.

3. Siagian, R. O., Pangaribuan, R. E., Toruan, F. (2015). An analysis of types of presupposition in *Time* magazine advertisement. *The Episteme Journal of Linguistics and Literature, 1*(3), 230–244.

4. Thoyyibah, L. (2017). Presupposition triggers: A comparative analysis between oral news and written online news discourse. *Journal of Applied Linguistics and Literacy, 1*(2), 10–23. URL: https://jurnal.unigal.ac.id/index.php/jall/index

5. Yule, G. (1996). Pragmatics. Oxford University Press.

Zaluzhna Olha, *PhD, Associate Professor,*
Educational and Scientific Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

MODERN TRENDS IN TRANSLATING COSMETIC PRODUCTS NOMINATIONS FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

1. Introductory notes. Using cosmetic substances to improve and decorate the body in general and the face in particular has fascinated humans for millennia (see for example Ancient Egyptian civilization heritage) (Park, Hong, 2024). Presently, make-up market is a multibillion global industry which offers a wide range of products and caters for the need of both men and women of all ages to improve their looks. The global market is dominated by international multibrand corporations such as Estée Lauder Companies Inc., L'Oréal Group, LVMH. This obviously leads to domination of English nominations when giving initial names to cosmetic products,

with the English language being a global one and the companies striving to be recognized worldwide under the same name (Handayani, Indah, 2022, p. 50–51).

2. The research background. Linguistic theory of nomination reaches as far back as works on linguistics by Michel Bréal, Vilém Mathesius, Oleksandr Potebnia, Ferdinand de Saussure, etc. This theory has been thoroughly explored and developed in numerous works on semasiology (see for example works by O. Jespersen, V. Rusanivskyi, O. Taranenko, etc.) and onomasiology (see for example research papers by A. Blank, P. Koch, P. Štekauer, etc.). Presently, the gains of this theory, through interdisciplinary intersection with marketing and consumer psychology allow to shape the names of the products (Залужна, Новіцький, 2025). As selling the product naturally comes as the main objective of any commercial company whatever regional market it enters, it becomes crucial to represent the products sold with the help of the local language, which in its turn brings the issue of efficient translation to the foreground.

The present paper views nominations of cosmetic products as its object, and their translation into the Ukrainian language as its subject. The empirical database is constituted by 354 nominations of cosmetic products (both skincare and makeup) collected through continuous sampling on the multibrand site MAKEUP (makeup.com.ua). The material selected was restricted to the brands belonging to Estée Lauder Companies Inc. as one of the global leaders of the industry, such as Clinique, MAC, The Ordinary, Dr. Jart+, Bobbi Brown, Darphin, Smashbox.

3. Results. The analysis of the selected cosmetic nominations reveals a substantial disparity between the translation strategies applied to color cosmetics (e.g., lipsticks, eyeshadows, eyeliners, powders, mascaras) and skincare products (face creams, serums, masks, etc.). While the latter typically involve conveying ingredients and product functions through various translation transformations (generalization, modulation, addition, etc.), the translation of color cosmetics is heavily dominated by a strategy of maximum name simplification.

In most instances, the translation reduces the product name to its core essence, i.e., the specific product type and its intended application area. All supplementary elements, such as product line names, stylistic components, collection nominations, specific effects, texture are generally omitted as secondary. The following typical examples of the above statement can be provided to name just a few:

(1) *MAC Studio Radiance 24Hr Luminous Lift Concealer* is translated as *консилер для обличчя* – the product line, specific effect (Luminous Lift), and duration (24Hr) are omitted, leaving only the basic function.

(2) *Smashbox Always On Cream Shadow* becomes *кремові тіні для повік*, retaining only the texture (cream) and adding the application area (eyelids).

(3) *MAC In Extreme 3D Dimension Lash Mascara* is translated as *туш для вій*, eliminating the stylistic descriptor (In Extreme 3D Dimension).

(4) *Bobbi Brown Brightening Brick* becomes *багатофункціональна пудра для обличчя*, utilizing modulation, yet simplifying the name to its generic product category.

(5) *MAC Powder Kiss Soft Matte Eyeshadow* is reduced to *тіні для повік*, where all stylistic markers (including Powder Kiss and Soft Matte) are omitted, reducing the name to the general product category.

(6) *Smashbox Always On Cream to Matte Lipstick* is translated simply as *помада для губ*, retaining only the basic function without further specification.

4. Discussion. When translating cosmetic nominations, it becomes vital to pay attention to which product characteristics are preserved and which are systematically omitted. The analysis shows that omission primarily concerns characteristics such as color, shade, expected effect, and product line names – these elements are rarely translated into Ukrainian, a phenomenon that can be attributed to several factors.

Color characteristics are frequently absent from the overall product name, being typically presented either as an extra discriptor which is further not translated into Ukrainian (e.g., shades of the lipstick *Cherry Blossom*, *Ruby Woo)* or allocated to other elements as a part of, for example, the product packaging. Since the color / shade is primarily a visual property perceived by the consumer without the need for linguistic description, the translator chooses not to incorporate it into the localized name in Ukrainian. For instance, *MAC Locked Kiss Ink Lipstick* may be available in twenty different shades, but none of them is translated into the Ukrainian language.

Moreover, the product texture in color cosmetics is occasionally retained in translation, e.g., *matte lipstick – матова помада*, *cream eyeshadow – кремові тіні*, or *liquid concealer – рідкий консилер.* However, a distinct selectivity is evident here as well: sometimes the texture is entirely ignored (e.g., *Powder Kiss lipstick – помада для губ),* or it is replaced by a neutral generic term (e.g., *бальзам, пудра,* etc.). This inconsistency may stem from both a lack of precise equivalents in the Ukrainian language and an overarching tendency toward simplification.

Another crucial aspect involves marketing and stylistic elements, which are frequently omitted entirely. Product line names designed to evoke an emotional image or utilize wordplay (such as *Glow Play, Love Me, Dazzleshadow Extreme, Art Stick)* are usually left untranslated due to adaptation difficulties or low informational value for the target audience. A name may be stylistically appealing in the original context but rendered incomprehensible upon translation.

Overall, this systematic simplification is also explained by the specific placement of the product name. In the digital environment, a substantial portion of product information is conveyed visually (via photographs, written or video reviews). Consequently, the product name ceases to perform an informative function, shifting instead to an identificatory one, i.e., aiding the user to recognize the product quickly and make the decision whether to buy it or not.

5. Conclusion. The translation of English color cosmetic nominations into Ukrainian is governed by a strategy of maximum simplification, shifting the name's function from persuasive description to basic categorical identification. Unlike skincare localization, makeup translation systematically omits textural, stylistic, and marketing descriptors to prioritize functional clarity. This reductive approach is fundamentally dictated by the multimodal digital e-commerce environment, where

visual representations render extensive linguistic detailing redundant. Ultimately, the localized nomination functions not as a semantic equivalent of the source text, but as a generic tag optimized for rapid consumer recognition and searchability.

ЛІТЕРАТУРА

1. Залужна, О. О., Новіцький, Я. С. (2025). Мультимодальні виміри рекламних слоганів автомобілів: виклики англо-українського перекладу. *Навчання і викладання у багатомовному світі у цифровому форматі = Digitales Lernen und Lehren in der mehrsprachigen Welt:* матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. 28–29 листоп. 2025. «Перевірені часом і нові наукові парадигми XXI ст.» = «Bewährte und neue wissenschaftliche Paradigmen des 21.Jahrhunderts» / упоряд.: С. М. Іваненко, З. М. Корнєва, А. Ланґе, О. В. Дзикович, І. А. Гаман. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 38–44.

2. Handayani, L. T., Indah, R. N. (2022). Denotation and Connotation in Beauty Advertisement: Implication for the Teaching of Semantics. *Wanastra: Jurnal Bahasa dan Sastra*, *14*(1), 50–56. DOI: 10.31294/wanastra.v14i1.11531.

3. Park, Y. W., Hong, P. (2024). Timeless Elegance: Tracing the Dynamic Evolution of Cosmetics Through History. *Cosmetics Marketing Strategy in the Era of the Digital Ecosystem*, 1–22. DOI: 10.1007/978-981-97-3674-4_1.

Загнітко Анатолій, *д-р філол. наук,*
професор, чл.-кор. НАН України,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

НЕВІДМІНЮВАНІ ІМЕННИКИ В РІЗНОСИСТЕМНИХ МОВАХ: КОНТРАСТИВНО-ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ВИМІР

У сучасній лінгвістиці покваліфікування іменникової невідмінюваности має опертям тривалу традицію – від 10-х років XX ст. і до сьогодні. Клас таких лексем активно поповнюється, водночас його морфологійне структурування, лексикографійне потрактування має свої особливості в різних мовах, зокрема в українській як східнослов'янській, сербській – як південнослов'янській, німецькій – як германській, що свідчить про актуальність заявленого студіювання.

В україністиці їх активно студіювали Іван Вихованець (як невідмінювані іменники виражають свої граматичні значення через синтаксичні зв'язки (узгодження з прикметниками), Катерина Городенська (сконцентрувала увагу на функціюванні таких лексем), Олександр Пономарів (з орієнтуванням на практику вживання пояснював правила визначення роду для слів зразка *кіно, сироко, цеце, Тбілісі),* Ніна Клименко (простежувала, як запозичені застиглі форми інтегруються в українську лексичну систему), у сербістиці невідмінювані іменники

(непроменљиве именице) досліджував Іван Кляйн (Ivan Klajn) у «Творба речи у савременом српском језику» та «Речник језичких недоумица» є базовими, в яких ґрунтовно з'ясовується, чому слова на *-о* стають відмінюваними *(кимоно − кимона),* а слова на *-і* залишаються незмінними. Натомість Павле Івич (Pavle Ivić), розглядаючи фонологічну структуру сербської мови, сконцентрував увагу на тому, як іншомовні моделі слів впливають на морфологію. Послідовно здиференціював окремі класи іменників, що стоять поза системою семи відмінків із поясненням їх функціонування в реченні, Живоїн Станойчич (Živojin Stanojčić) у своїй класичній «Граматиці сербської мови».

У німецькій лінгвістиці термін *«Deklinationslosigkeit»* досліджується в контексті аналітизму (коли артикль важливіший за закінчення), на що звернув увагу Гельмут Глюк (Helmut Glück), який розглядає, як іншомовні слова (англіцизми, галліцизми) «опираються» німецькій системі відмінювання та наголошує, що невідмінюваність у німецькій мові є ознакою аналітизму, пояснює, чому запозичення (як *суші, бри, латте)* не отримують закінчень, оскільки німецька мова еволюціонує в бік спрощення флексій. Очевидно, саме тенденція до аналітизму в німецькій мові призводить до того, що запозичення часто залишаються невідмінюваними, оскільки граматичні зв'язки дедалі більше виражаються через артиклі та синтаксис, а не через флективні закінчення. Термін 'Begleitwörter' влучно відображає процес перебирання супровідними словами функцію флексій, на чому наголошує Таня Акерман (Ackermann, 2018, p. 101), а Ульріх Енгель (Ulrich Engel) як фахівець із граматики залежностей аналізує, як невідмінювані іменники (назви міст, скорочення і т. ін.) набувають свого граматичного статусу винятково через контекст (сполучуваність, валентність і т. ін.), використовуючи термін 'Deklinationsstabilität' (стабільність відмінювання). У цьому разі дослідник описує групу слів (зокрема запозичення), які мають «нульову парадигму». Так, слово *des Taxi* (замість *des Taxis)* він розглядає як варіант, що дедалі частіше з'являється у вжитку, тому для лінгвіста неважливо, чи змінилося саме слово *Sushi,* істотним є те, що дієслово *essen* вимагає знахідного відмінка (Akkusativ), тому зрозуміло, що це Akkusativ лише завдяки позиції слова в реченні або контексту. Отже, Ульріх Енгель наголошує на тому, що граматична інформація в невідмінюваних іменниках повністю переміщується на рівень синтагми (сполучення слів).

Певну увагу груп іменникових лексем жіночого роду та запозиченням, які не змінюються в однині, приділив Вальтер Юнг (Walter Jung (Jung, 1980, p. 245)). Такі іменники, які він називає *unveränderliche Substantive* 'незмінні іменники', формують так звану «нульову деклінацію». Типовий приклад безфлективності в однині, на його думку, можна спостерігати в сучасній німецькій мові на прикладі іменників жіночого роду, які майже всі у формі однини є невідмінюваними: *der Frau, der Frau, die Frau.* Актуальним є також його покваліфкування групи іншомовних слів, що не набувають закінчення *-s* у родовому відмінку (Genitiv), описуючи зокрема слова на голосні, пор.: *des Auto, des Zebra,* та зазначаючи, що додавання закінчення до них є факультативним або взагалі не відбувається.

В аналізі таких і подібних лексем В. Юнг використовує термін 'Null-Endung' (нульове закінчення) для опису слів, які формально стоять у непрямому відмінку, але не сигналізують про це морфологічно. Спостереження свідчать, що в дослідженнях У. Енгеля чітко виявлювана сучасна інтерпретація невідмінюваності іншомовних іменників із простеженням особливостей їх сполучуваності, статусу в синтагмах, а в студіюваннях В. Юнга – запропонована «морфологічна інвентаризація» з послідовним висвітленням того, які саме слова не відмінюються і чому. Лінгвіст так чи інакше фактично підтверджує, що німецька мова вже наполовину «невідмінювана» (через жіночий рід), і ціла низка іншомовних запозичень лише продовжує та поглиблює заявлену природну для неї тенденцію.

На подібні в чомусь особливості невідмінюваних іншомовних іменникових лексем у граматичному ладі української мови звертає увагу й Іван Вихованець, наголошуючи на тому, що вони формують нульову відміну. Таким іменникам властивий повний набір граматичних значень, але їх вияв занурений у синтагматику: «Невідмінювані іменники не мають системи флексій (закінчень), але вони не є позаграматичними. Їхні значення роду, числа та відмінка виявляються синтагматично, тобто через зв'язки з іншими словами (прикметниками, дієсловами)» (Вихованець, 2004, с. 101). Цікавим є спостереження І. Клайна, який наголошує: «Сербська мова має надзвичайно сильну внутрішню систему відмінювання. Тому невідмінювані іменники (nepromenljive imenice) завжди знаходяться в стані «облоги»: мова намагається або надати їм закінчення, або витіснити їх» (Клајн, 2003, с. 156), де імпліцитно виражене розмірковування про тимчасовий характер такої невідмінюваності, оскільки такі лексеми перебувають в активному оточенні, яке згодом підпорядкує їх власним питомим властивостям.

Аналіз поглядів заявлених та інших науковців засвідчує, що невідмінюваність – це не відсутність граматики, а її перехід на вищий рівень. Якщо в слові немає закінчення, мова «напружує» інші засоби (артиклі, прикметники, порядок слів), щоб адекватно зреалізувати лінійну упорядкованість розгортання реченнєвої структури без порушення смислових інтенцій у ній.

Навіть побіжний розгляд підходів Івана Вихованця та Івана Клайна до кваліфікації статусного вияву невідмінюваності іншомовних іменників у граматичному ладі української та сербської мов переконує в тому, що для І. Вихованця невідмінювані іменники – це стабільні одиниці з «прихованим» відмінком, родова диференціація яких здійснюється за чітко визначеними приписами, натомість І. Клайн звертає увагу на тимчасовий стан невідмінюваності іншомовного іменника перед його адаптацією з наголошенням необхідності спостереження за тим, як розмовна мова «ламає» таку невідмінюваність. Таке розуміння іменниково-іншомовної невідмінюваності в концепціях лінгвістів підтверджує просте зіставлення їх окремих висловлень: в І. Вихованця: «Слово *метро* не змінюється, але ми знаємо, що воно в давальному відмінку завдяки прикметнику *новому*» (Вихованець, 2004, с. 102), а в І. Кляйна: «Слово *метро* колись було невідмінюваним, але сербська мова зробила його «своїм», тому тепер ми кажемо *у метроу*» (Клајн, 2003, с. 157). У німецькій лінгвістиці наявне орієнтування

на традицію й норму, тому відсутність закінчення − це просто ознака певного класу слів, де всю роботу виконує артикль. Заявлена тенденція аж ніяк не постає прямолінійною, оскільки в сучасних дискурсивних практиках все більшою мірою постають спостережуваними тенденції «онімечування» запозичень, тобто підпорядкування загальним нормам національної мови, тобто мова освоює чуже слово, роблячи його своїм, що свідчить про демократизацію мови. У цьому разі вона стає зручнішою для пересічного носія, бо не треба пам'ятати, що *«кімоно»* не відмінюється, а *«вікно»* відмінюється. У німецькомовній стихії з її аналітизмом послідовно спостережувана тенденція до економії, де саме слово, залишаючись незмінним, переносить всю граматичну роботу на артикль або контекст, що свідчить про спрощення морфології (менше закінчень – менше помилок). Якщо перенести ці тенденції на український ґрунт, то ймовірними постають такі варіанти: *Вийшов з метра* (замість *з метро)* − як у сербській, *Смачного какава* (замість невідмінюваного *какао), Він їздить на понію* (хоча досить незвично, хоча в чомусь подібний сербський шлях адаптації іншомовних слів на *-і*).

Наразі українська мова зараз перебуває на розпутті, тому що прескриптивна норма залишається доволі консервативною (пишемо *в депо,* а не *в депі*), але жива розмовна мова постійно намагається ці слова «приборкати», особливо в гумористичному або невимушеному контексті, пор.: − *Хрущ з гамериканцем замирився. Тико-во по* ***радіві*** *передали* (В. Лис); − *Ти передай по своєму* ***радіві,*** *що людина у Вітряках щезла* (В. Чемерис); *Мені чомусь огидні всі мужчини, що я здибаю де на роботі, в* ***кіні*** (О. Досвітній); *В* ***депі*** *кричали паровики* (М. Хвильовий) та ін.

У центрі уваги дослідження перебуває декілька тематичних груп невідмінюваних іменників, зокрема: 1) найменування танців: *бугі-вугі, контемпорарі, лімбо* та ін.; 2) назви грошових одиниць: *екю, ескудо, сомоні, песо, тенге* і под.; 3) найменування сортів винограду: *арарат, арені, бахтіорі, джині, каберне* та ін.; 4) назви напоїв: *гласе, латте, мак'ято, фрапе* тощо; 5) найменування сирів: *бри, сулугуні* та ін.; 6) назви фруктів: *манго, авокадо, лічі* і т. ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець, І., Городенська, К. (2004). Теоретична морфологія української мови. Київ: Пульсари.

2. Загнітко, А. П. (2011). Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО». URL: https://surl.li/jseyat

3. Загнітко, А. (2018). Мовний простір граматики. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ». URL: https://surl.li/ydykhb

4. Клајн, І. (2003). Творба речи у савременом српском језику. Други део: Суфиксација и конверзија. Београд: Ин-т за српски језик САНУ. URL: https://surl.li/wrfyoq

5. Ackermann, A. (2018). Grammatik der Namen im Wandel: Diachrone Morphosyntax der Personennamen im Deutschen. Berlin / Boston: Walter de Gruyter GmbH. URL: https://surl.li/zxebff

6. Engel, U. (1996). Deutsche Grammatik. Heidelberg: Julius Groos Verlag. URL: https://surl.li/hlwwqh

7. Jung, W. (1980). Grammatik der deutschen Sprache. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut. URL: https://surl.li/mlwlxc

8. Glück, H. (2002). Deutsch als Fremdsprache in Europa von Mittelalter bis zur Barockzeit. Berlin / New York: de Gruyter. URL: https://surl.li/vjzire

9. Metzler Lexikon Sprache. (2016). 5. Auflage: [Glück, H. / Rödel, M. (Hg.)]. Stuttgart: J. B. Metzler. URL: https://surl.lu/edlbvk

Загнітко Анатолій, *д-р філол. наук, професор,*
Бевз Юлія, *здобувачка ОС «Доктор філософії»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

МЕНТАЛЬНІ ТА АКЦІОНАЛЬНІ МОДЕЛІ У ФРАЗЕОЛОГІЇ З КОМПОНЕНТОМ «ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА»: УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКІ ПАРАЛЕЛІ

Актуальність дослідження. У сучасній контрастивній фразеології особливого значення набуває вивчення мовних засобів репрезентації національно-культурного досвіду. Фразеологічні одиниці з компонентом *ірреальна істота* становлять важливий сегмент мовної картини світу, оскільки відображають архаїчні міфологічні уявлення, релігійні концепти та культурні стереотипи. Зіставлення українських і англійських фразеологізмів дає змогу виявити універсальні та специфічні способи концептуалізації ментальних процесів і людської діяльності через образи надприродних істот.

Мета дослідження – виявити та зіставити особливості репрезентації ментальних та акціональних моделей у фразеологічних одиницях української та англійської мов із компонентом *ірреальна істота,* визначити ступінь їх міжмовної співвідносності та національно-культурної специфіки.

Поставлена мета мотивує необхідність розв'язання відповідних завдань: 1) визначити корпус українських та англійських фразеологізмів із компонентом *ірреальна істота;* 2) виділити серед них одиниці, що репрезентують ментальну сферу (мислення, знання, пам'ять, уявлення, оцінювання); 3) схарактеризувати фразеологізми, які репрезентують акціональну сферу (дія, поведінка, вплив, взаємодія); 4) з'ясувати типи міжмовних відповідників; 5) виявити спільні та відмінні риси концептуалізації ірреальних істот в українській та англійській фразеології.

Наукова новизна полягає в комплексному зіставному аналізі українських та англійських фразеологізмів із компонентом *ірреальна істота* через призму ментальних та акціональних моделей, а також у виявленні специфіки функціонування образів чорта, біса, ангела, відьми, диявола, демона та інших ірреальних істот у двох мовах, встановленні типів міжмовної співвідносності і/чи неспіввідносності фразеологічних одиниць залежно від характеру концептуалізованої ситуації, уточненні ролі міфологічного компонента у формуванні фразеологічної картини світу носіїв української та англійської мов.

Теоретичне значення дослідження мотивоване тим, що його результати поглиблюють положення контрастивної фразеології, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, теорії мовної картини світу. Дослідження також сприяє подальшому вивченню механізмів фразеологічної концептуалізації міфологічних образів у різних мовах.

Отримані результати можуть бути використані в курсах лексикології та фразеології, у викладанні контрастивної лінгвістики, у практиці перекладу, під час укладання двомовних фразеологічних словників, у дослідженнях міжкультурної комунікації, що й мотивує його практичне значення.

1. Теоретичні засади. Під компонентом *ірреальна істота* потрактовано в дослідженні ту чи ту лексему, що позначає міфологічного, релігійного або фантастичного персонажа (чорт, біс, диявол, ангел, відьма, демон, devil, angel, witch, demon і т. ін.). У студіюванні використані поняття: а) **ментальна модель** − як фразеологічна репрезентація процесів мислення, знання, уявлення, оцінювання; б) **акціональна модель** − як фразеологічна репрезентація дії, поведінки, впливу суб'єкта на об'єкт.

2. Ментальні моделі. Для української та англійської мов характерне пов'язування надприродних істот із прихованим знанням або незрозумілими явищами: укр. *чорт його знає* (− *Ви не знаєте, що то за страшне чуття, як воно не піддається ніякій контролі, ніякій логіці.* ***Чорт його знає****, що за сила!* (В. Винниченко), − *Чорт його знає, що ним керує, − похмуро сказав Степан* (В. Підмогильний)); англ. *the devil knows (**The devil knows** what he means*; ***The devil knows** where they came from*; ***The devil knows** why she did it).* Ментальна модель має опертям знання / незнання, розуміння / нерозуміння, пам'ять, оцінювання, інтелектуальні здібності, уявлення про світ. Такі одиниці засвідчують високий рівень міжмовної співвідносності, оскільки ґрунтовані на спільному християнському культурному коді. В обох мовах образ *чорта / диявола* постає носієм недоступного для людини знання, певною мірою оцінювання, розуміння і/чи нерозуміння та ін. Український фразеологізм *чорт його знає* та англійський *the devil knows* відображають майже повну міжмовну еквівалентність як на семантичному, так і на образному рівнях, оскільки актуалізують уявлення про надприродну істоту, якій відоме те, що приховане від людини. Водночас окремі фразеологізми відображають національно специфічні способи оцінювання розумових здібностей чи світосприйняття. Так, в українських фраземах *чорт мудрий, старий біс* реалізована оцінка інтелекту та кмітливості (про дуже

хитру або кмітливу людину, знання приписується надприродній істоті), *старий біс* (про досвідчену, хитру людину), де акцент не стільки на знанні, скільки на життєвій мудрості та здатності передбачати ситуацію, подібне спостережувано в англійських *have the devil's own luck* (переважно характеризує успішність, імпліцитно передбачає особливе «знання» або надприродне сприяння), *a witch at something* (дуже вправна людина; напр.: *She is a witch at mathematics),* але така оцінка є імпліцитною. Прозорою національна специфіка постає у відображенні особливостей світосприйняття та оцінювання. Якщо в українських фразеологічних одиницях на зразок *вірити в чорта* (бути забобонним, некритично сприймати світ), *як відьма наворожила* (про незрозумілий або дивний збіг обставин, відображає міфологічне пояснення дійсності) домінує незрозуміле, то в англійських фраземах на кшталт *to see the devil everywhere* (бути надмірно підозрілим, сприймати світ як ворожий), *witch hunt* (хоча нині це радше політична метафора, яка відображає певний спосіб інтерпретації реальності через пошук уявного винуватця) простежуване інтерпретативно-психологічне розуміння дійсності.

Таблиця 1

Ментальні моделі фразеологічної (з 'ірреальною істотою') інтерпретації знання, розуміння

Мікромодель	**Українська**	**Англійська**
Надприродне знання	*чорт його знає, біс його знає*	*the devil knows*
Надзвичайні розумові здібності	*чорт мудрий, старий біс*	*a witch at something*
Світосприйняття та інтерпретація реальності	*вірити в чорта, як відьма наворожила*	*to see the devil everywhere*

Отже, в українській фразеології ірреальні істоти частіше пов'язані з поясненням незрозумілого та забобонним осмисленням світу, тоді як в англійській − з оцінкою індивідуальних здібностей і психологічного сприйняття дійсності.

3. Акціональні моделі. У цій групі переважають фразеологізми, які характеризують активну діяльність, примус, руйнівний вплив, надзвичайну енергійність чи внутрішнє спонукання до дії, пор. укр. *біси смикають* (емоційне вигорання, підвищена тривожність, нав'язливі думки чи фізичні посмикування), пор. *якась нечиста сила штовхає, свербить зробити щось* (*Опівночі* ***біси смикнули*** *мене перевірити старі листи, хоча я знав, що це зіпсує мені настрій* (Є. Гуцало); − *Мене знову за язика* ***біс смикнув;*** *− Мій старший брат, рідний, − уточнив я* (О. Чорногуз)), англ. *the devil made me do it («**The devil made** me do it», − he joked after sending the angry email).* У цій групі переважають фразеологізми, які характеризують активну діяльність, примус, руйнівний вплив, надзвичайну швидкість чи енергійність.

На відміну від ментальних моделей, де домінує концепт знання / незнання, акціональні моделі концентровані навколо концептів зовнішнього примусу, не-

контрольованої поведінки та руйнівного впливу. В обох мовах ірреальна істота постає джерелом дії, яка виходить за межі раціонального контролю людини. Водночас в українській фразеології помітнішою є семантика внутрішнього неспокою та імпульсивності, тоді як в англійській акцентовано відповідальність за небажану дію через її символічне перекладання на надприродну силу.

Таблиця 2

Акціональні моделі фразеологічної (з 'ірреальною істотою') інтерпретації активної діяльності, руйнівного впливу

Мікромодель	**Українська**	**Англійська**
Надприродне спонукання до дії	*біси смикають, біс смикнув за язик*	*the devil made me do it*
Руйнування, негативний вплив	*нечиста сила поплутала*	*play the devil with somebody / something*
Надмірна активність / неспокій	як біс крутить	*like a devil possessed (часткова відповідність)*

Висновки. Проведений аналіз засвідчив, що фразеологічні одиниці з компонентом *ірреальна істота* в українській та англійській мовах формують співвідносні ментальні та акціональні моделі концептуалізації дійсності. У межах ментальних моделей найбільша продуктивність характерна для мікромоделей надприродного знання, оцінки інтелектуальних здібностей та інтерпретації реальності. Їх міжмовна співвідносність значною мірою зумовлена спільним християнським культурним кодом, що особливо виразно простежувано в парах *чорт його знає – the devil knows.*

Акціональні моделі репрезентують зовнішнє спонукання до дії, неконтрольовану поведінку та руйнівний вплив. В обох мовах ірреальна істота постає джерелом надприродної сили, яка мотивує або пояснює дії людини. Водночас в українській фразеології переважає осмислення ірреальної істоти як чинника незрозумілого та забобонного пояснення подій, тоді як в англійській – більшою мірою актуалізовані психологічні та індивідуально-оцінні аспекти світосприйняття.

Загалом зіставлення українських та англійських фразеологізмів із компонентом *ірреальна істота* засвідчує поєднання універсальних когнітивних механізмів концептуалізації з національно-культурною специфікою їх мовної реалізації.

Перспективи дослідження пов'язані з розширенням корпусу аналізованих фразеологічних одиниць за рахунок інших типів концептуальних моделей (емоційних, кваліфікативних, темпоральних, просторових), вивченням перекладацьких відповідників фразеологізмів із компонентом *ірреальна істота,* а також у зіставленні українського та англійського матеріалу з даними інших слов'янських і германських мов для виявлення ширших закономірностей фразеологічної концептуалізації міфологічних образів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевз, Ю. (2023). Фраземи з компонентом 'міфологічна істота': типологія і лінгвокультурологійний коментар. *Лінгвістичні студії,* 45, 150–161. DOI: 10.31558/1815-3070.2023.45.14.

2. Бевз, Ю. С., Загнітко, А. П. (2025). Фразеологічні одиниці з компонентом 'ірреальна істота' в українській та польській мовах крізь призму етнокодів культури. *Причорноморські філологічні студії,* 9, 43–54. DOI: 10.32782/bsps-2025.9.6.

3. Кононенко, В. (2008). Українська лінгвокультурологія. Київ: Вища школа.

4. Lakoff, G., Johnson, M. (2003). Metaphors We Live By. Chicago: University of Chicago Press. URL: https://cs.uwaterloo.ca/~jhoey/teaching/cs886-affect/papers/LakoffJohnsonMetaphorsWeLiveBy.pdf

5. Kövecses, Z. (2010). Metaphor: A practical introduction (2nd ed.). Oxford University Press. URL: https://www.researchgate.net/publication/375477301_Zoltan_Kovecses_Metaphor_A_Practical_Introduction

Ігнатенко Дарина, *канд. філол. наук,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ГЕНДЕРНОГО АНАЛІЗУ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Гендерні дослідження як напрям наукових студій розвинулися у Північній Америці в 1970–1980-х рр. у галузі культурних досліджень, а в Західній Європі вони набули поширення в 1980-х рр. У цьому аспекті гендер означає культурні та соціальні уявлення про маскулінність і фемінність, які приписуються різним статям. Гендерні дослідження визначаються як міждисциплінарний підхід до вивчення соціокультурних значень сексуальності та гендерної ідентичності. Вони є результатом поєднання різних методологій, що охоплюють різноманітні аспекти людського життя, формування ідентичності та взаємовідносини між особистістю і суспільством, особистістю і культурою.

Як зазначала Дж. Скотт (Scott, 1996, с. 42), гендер є виміром, в якому проявляється влада. Різниця між статями є соціально та історично сконструйованою як нерівність на робочому місці, в інтелектуальній та символічній сфері. Докази такого дисбалансу можна знайти в гендерній дискримінації, проти якої борються феміністичні рухи. Тому розвиток нової парадигми перетворився на важливий інструмент для аналізу нерівності, що зосереджується на соціально сконструйованих аспектах статевої нерівності та небіологічних факторах, що сприяють гендерній нерівності.

Логічно, що гендерні дослідження стали теоретичним підґрунтям для вивчення вияву гендерних аспектів літературного письма. Варто звернути увагу на те, що гендерний аналіз у літературознавстві виник із феміністичної проблематики. Він є досить динамічною дослідницькою парадигмою XX–XXI ст. Упродовж цього часу змінювалися і теоретичні підходи до гендерного аналізу. Варто зауважити, що досить часто кожна нова концепція формувалася не як заперечення попередньої, а як її критична трансформація: змінювався фокус досліджень, розширювалася і вдосконалювалася методологія.

Феміністична літературна критика бере свій початок після появи «другої хвилі» фемінізму. Зазвичай цим терміном («друга хвиля» фемінізму) позначають виникнення жіночих рухів у Сполучених Штатах та Європі під час кампаній за громадянські права 1960-х рр. Феміністична літературна критика охопила суміжні дисципліни: лінгвістику, філософію, соціологію, антропологію, культурологію, змініюючи (чи, радше, розширюючи) підходи до аналізу тексту, видавничої практики та літературної рецепції. Очевидним також є і те, що феміністична літературна критика не постала в цей момент одразу у завершеній формі. Навпаки, її остаточне самоусвідомлене вираження стало кульмінацією багатовікової історії жіночого письма, текстів жінок про жіноче письмо, а також роздумів жінок (і чоловіків) про жіночий розум, тіло, мистецтво та ідеї.

Звісно, говорити про те, що, наприклад, у період середньовіччя були наявні риси феміністичної ідеології (яка як певна завершена система знань сформувалася у XX ст.) не можна. Жінки Середньовіччя не були феміністками і звісно мали обмаль можливостей бути критикинями, однак беззаперечно відчували на собі вплив текстів. Серед письменниць феміністичного спрямування часів пізнього Середньовіччя варто зазначити Христину Пізанську (1365–1430), яка активно займалася літературною діяльністю, писала любовні балади, рондо, прозові твори, займалася літературною критикою. Вперше публічно вступила в полеміку з авторитетним чоловіком, автором «Роману про троянду» Жаном де Меном, який використав мізогінні висловлювання відомих чоловіків на підтвердження тези про жіночу нижчість і обмеженість. Письменниця стверджувала, що мізогінні тексти шкодять не лише жінкам, а й самій моралі суспільства.

У XVII ст. однією з визначальних постатей у контексті розвитку жіночого письма стала Маргарет Кавендіш (1623–1673), жінка аристократичного походження, яка була добре відомою в колах наукових мислителів і висловлювала революційні для свого часу ідеї. Вона наголошувала, що жінки не поступаються чоловікам у розумових здібностях, а єдиною перешкодою для розвитку інтелектуального потенціалу жінки є відсутність належної освіти. У 1666 р. опублікувала твір «The Description of a New World, Called The Blazing-World» («Опис нового світу, ім'я якому Палаючий Світ»), який став одним із перших зразків наукової фантастики.

У XVIII ст. Мері Волстонкрафт (1759–1797), яку часто називають «матір'ю фемінізму», створила працю «На захист прав жінки» (1792), яка стала першим виваженим і впорядкованим трактатом, у якому політичне визволення жінки

пов'язувалося з необхідністю реформування літератури та мови. Аналізуючи тексти Ж.-Ж. Руссо, Дж. Мілтона та Е. Берка, М. Волстонкрафт виявила, що «жіночі риси» не є вродженими властивостями жінок, а наслідком їхньої поганої освіти та читання сентиментальних романів. У своїх рецензіях М. Волстонкрафт виступала проти романів для жінок, у яких шлюб пропагувався як єдина мета життя. Вона вимагала літератури, яка б зображувала жінку як раціональну істоту, здатну до громадянської доброчесності. Внесок М. Волстонкрафт полягає в тому, що вона зробила жінку суб'єктом, який мислить, а не об'єктом, про який пишуть. Послідовно ці ідеї почали розвиватися у XX ст., у час становлення феміністичної літературної критики.

Безумовно, окреслити діяльність та ідеї всіх представників феміністичної літературної критики досить важко, тим паче в цьому стислому огляді, тому вони будуть узагальнені в межах певних напрямів чи стратегій досліджень.

Передусім варто згадати про двох представниць, ідеї яких надалі стали основоположними й ключовими для феміністичної літературної критики: це В. Вулф та С. де Бовуар.

У своїй літературній творчості В. Вулф зосереджувала увагу на естетиці, матеріальних умовах та психології жіночої творчості. Два теоретичні (чи, точніше, есеїстичні) тексти В. Вулф можна визначити як засадничі для розвитку літературної критики – це есе «A Room of One's Own» («Власний простір», 1929) та «Three Guineas» («Три гінеї», 1938). В. Вулф наголошує, що гендерна ідентифікація є соціально зумовленою та соціально сконструйованою і що вона потребує ретельного перегляду і переосмислення. В есе «Власний простір» В. Вулф зауважує, що в літературі жінки набагато більше цікавлять чоловіків, аніж чоловіки жінок. Причину такого дисбалансу вона вбачає у надмірній чоловічій самоповазі: «Всі ці сторіччя жінки слугували збільшувальним склом, яке здатне магічно збільшити чоловіка удвічі всупереч його природним розмірам. Без цього Земля, можливо, досі була б болотом і джунглями» (Woolf, 1929, p. 35). Цікавою є також і ідея В. Вулф про андрогінність розуму. На її думку, для того щоб досягти справжньої творчої свободи, митець має вийти за межі вузької гендерної самоідентифікації.

С. де Бовуар, французька літераторка і філософиня, здійснила певний прорив у розвитку феміністичної думки передусім своєю монументальною працею «Le Deuxième Sexe» («Друга стать», 1949), у якій вона поставила фундаментальне філософське питання: «Що таке жінка?» та «Чому вона є Іншим?». На думку С. де Бовуар, у патріархальній культурі Чоловік є Суб'єктом (Абсолютом), а Жінка – Об'єктом, «Іншим». Жінку визначають лише відносно чоловіка (дружина, мати, донька), водночас Чоловік визначає себе сам. Це позбавляє Жінку власної екзистенційної повноти та свободи вибору. Значна частина «Другої статі» присвячена аналізу того, як міфи про жінку закріплюють її залежне і підпорядковане становище. С. де Бовуар розглядає літературу як один із головних механізмів створення цих міфів (Бовуар, 1994). У подальшому ідея

про те, що пригноблення відтворюється через культурні тексти, стала методологічним ядром феміністичної критики.

У подальшому феміністична літературна критика розвивалася у напрямі руйнування андроцентричного канону та відновлення (а почасти і створення) жіночої традиції. Так, зокрема, К. Міллет у роботі «Sexual Politics» (1970) проаналізувавши канонічні літературні тексти, зокрема Д. Г. Лоуренса та Г. Міллера, зазначає, що вони не є нейтральними художніми творами, а текстами, що відображають патріархальну ідеологію (Millett, 1970). Поняття патріархальної влади («patriarchal power») як всеохопної політичної інституції відкрило дискусію про те, як відносини панування відтворюються на рівні наративу, метафори, сюжету. Відтак феміністична критика поставила питання не лише про зображення жінок, а й про те, як канон функціонує як інструмент культурної влади (Millett, 1970). Наприкінці 1970-х рр. Е. Шовалтер запропонувала новий літературознавчий підхід – гінокритику (gynocriticism), покликаний не критикувати чоловічі тексти, а вибудовувати самостійну жіночу літературну традицію. Феміністична критика, на думку Е. Шовалтер, зосереджує увагу на жінці як читачеві чоловічих текстів, є «політичною та полемічною» і має обмежені можливості для створення власної теорії. Така критика досліджує значення сексуальних кодів, розглядає «жінку-як-знак» в історичному та суспільному контексті (Словник, 2016, с. 40). Гінокритичний підхід фокусується на феномені жіночого авторства та спрямований на формування ефективної методології аналізу літературної творчості жінок.

Звісно, окремої уваги заслуговує і французька школа феміністичної критики 1970–1980-х рр., яка сформувалася у контексті ідей С. де Бовуар, психоаналізу Ж. Лакана та постструктуралізму Ж. Дерріда і пов'язувала гендер із мовою та суб'єктивністю. У цьому контексті у Е. Сіксу виникає концепція *écriture féminine* «жіночого письма» (есе «Le Rire de la Méduse» («Сміх Медузи», 1975)), у якій вона зазначала, що поняття «маскулінний» і «фемінний» самі по собі ув'язнюють нас в межах бінарної логіки. Для дослідниці має значення не дійсна стать автора, а вид певного твору. Е. Сіксу застерігає проти небезпеки переплутати стать автора зі «статтю» твору, який він чи вона створює.

Другим відгалуженням гендерного аналізу у 1980–1990-х рр. стали студії маскулінності, які переважно вивчають, як конструюється та репрезентується чоловіча влада. Їх поява була цілком закономірною: якщо феміністична критика розкрила механізми пригноблення жінок, вона неминуче мала поставити питання про суб'єкта цього пригноблення – чоловіка. Студії маскулінності сформувалися саме з цього запиту, але через принципово інший досвід, досвід «привілейованої» групи, яка водночас є заручником тієї ж системи. Від 1990-х рр. студії маскулінності зазнали суттєвої трансформації під впливом квір-теорії та мультикультурних досліджень. Галузь розширила свій фокус із аналізу владних відносин між гендерами на комплексне осмислення того, як тиск маскулінних норм діє на всіх суб'єктів незалежно від статі. Дослідники дедалі більше звертаються до теоретичного інструментарію фемінізму третьої хвилі, постструк-

туралізму, постколоніалізму та квір-студій, а перетин гендеру з класом, расою, етнічністю, віком та інвалідністю став окремим предметом інтерсекційного аналізу. Географічно галузь вийшла за межі США, Великої Британії та Австралії, де вона сформувалася, і охопила регіональні та локальні контексти маскулінності по всьому світу. Останні два десятиліття позначені зростанням емпіричного різноманіття та появою нових теоретичних підходів, що укорінилися в різних дисциплінах соціальних і гуманітарних наук. Спільним у маскулінних студіях із феміністичною критикою є те, що обидва напрями ставлять під сумнів природність гендерних ролей, оскільки боротьба має точитися не проти чоловіків, а проти нерівних структур, які роблять представників усіх гендерів жертвами.

1990-ті рр. позначилися появою теорії перформативності, запропонованою Дж. Батлер, яка вважала, що гендер не є відображенням внутрішньої сутності суб'єкта, а встановлюється через стилізоване повторення у часі тілесних, вербальних, дискурсивних актів – тобто є перформативним (Butler, 1990, с. 140). Теорія перформативності перенесла акцент із «жіночого досвіду» на механізми щоденного відтворення й руйнування гендерних норм. У літературознавчому плані це означало аналіз не того, як зображена жінка, а того, як текст конструює, підтримує або підриває гендерні норми через наративні стратегії, мовлення персонажів, жанри.

Квір-теорія розширила перформативний підхід на аналіз сексуальності та гетеронормативності як наративної структури. Квір-читання відкрило нові інтерпретаційні горизонти для канонічних текстів, виявляючи гомосоціальні зв'язки, приховані бажання та розриви в нормативній гетеросексуальній оповіді. У цьому контексті важливим виявилося поняття інтерсекційності, введене у 1989 р. К. Креншоу, яка стверджувала, що раса, клас і статева відмінність є взаємопов'язаними складниками системи влади і тому дискримінація неоднакова для всіх – дехто відчуває на собі додаткову стигматизацію через низку ознак, які в людях часто перетинаються. Для літературознавства це відкрило нову необхідність аналізувати гендер крізь призму расових, класових, колоніальних та сексуальних відносин.

Підсумовуючи, варто зауважити, що гендерний аналіз у літературознавстві розпочався з феміністичної критики передусім тому, що саме жінки перебували у стані безправного суб'єкта. Феміністична літературна критика заклала методологічний фундамент для всіх подальших гендерних студій у галузі гуманітарних наук. Студії маскулінності та квір-теорія, що постали дещо пізніше, розширили проблемне поле гендерного аналізу, охопивши ширше коло суб'єктів та відносин. Водночас усі три напрями об'єднує спільне підґрунтя: критика бінарних ієрархій, що відтворюються через культурні тексти, та переконання в тому, що літературна репрезентація є не нейтральним відображенням дійсності, а активним механізмом конструювання соціальних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бовуар, Сімона де. (1994) Друга стать / пер. з французької Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко: в 2 т. Т. 1. Київ: Основи.
2. Словник ґендерних термінів. (2016) / уклад. З. В. Шевченко. Черкаси: видавець Чабаненко Ю.
3. Butler, J. (1990). Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity. New York: Routledge. URL: https://selforganizedseminar.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/07/butler-gender_trouble.pdf
4. Millett, K. (1970). Sexual Politics. New York: Doubleday.
5. Scott, J. (1996). Only Paradoxes to Offer: French Feminists and the Rights of Man. Cambridge.
6. Woolf, V. (1929). A Room of One's Own. London: Hogarth Press.

Запухляк Ірина, *канд. філол. наук, ст.викладач,*
Бойван Олеся, *канд. пед. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ АСПЕКТУ «ДОМАШНЄ ЧИТАННЯ» В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У сучасному освітньому просторі питання деколонізації змісту навчання набуває особливої актуальності, зокрема у викладанні англійської мови як іноземної. Традиційно аспект «Домашнє читання» ґрунтується переважно на канонічних текстах британської та американської літератури, що, з одного боку, забезпечує ознайомлення студентів із культурною спадщиною англійськомовних країн, але, з іншого – може обмежувати культурну репрезентацію та відтворювати домінантні наративи. У цьому контексті постає потреба переосмислення підходів до добору текстів і формування читацького досвіду здобувачів.

Попри те, що питання деколонізації сучасної української літератури вже піднімалося (Boivan, Zapukhliak, 2024), деколонізація здебільшого розглядається з позиції протиставлення російській культурі (Гомілко, 2023), (Пустовойт, 2024), (Surzhko Harned, 2022). Роботи цих дослідників мають єдине ядро: «Основна мета деколонізації української культури полягає у відновленні її аутентичних змістів, що сприяє зміцненню національної ідентичності українців. Подолання імперських та радянських стереотипів виявляє суголосність ідей та цінностей української культури європейській традиції» (Гомілко, 2023, с. 55). Зазначимо, що англійська література здебільшого не розглядається як така, що несе загрозу українській ідентичності, тому деколонізація змісту викладання англійськомовної літератури ще не ставало об'єктом ґрунтовних досліджень. Проте важливість всіх аспектів навчання не варто ігнорувати (Tytar, Kostenko, 2025).

Деколонізація аспекту «Домашнє читання» передбачає розширення літературного канону за рахунок включення творів авторів із різних культурних, мовних і соціальних контекстів, зокрема постколоніальних, маргіналізованих і недостатньо представлених спільнот. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, міжкультурної компетентності та здатності студентів аналізувати тексти з урахуванням різних перспектив. Водночас він дає змогу відійти від одномірного сприйняття англійської мови як інструменту лише однієї культури та розглядати її як глобальний засіб комунікації.

Запровадження деколонізованого підходу сприяє розвитку ключових компетентностей, зокрема критичного мислення, інтеркультурної обізнаності та здатності до інтерпретації текстів у ширшому соціокультурному контексті. Водночас це підвищує мотивацію здобувачів, оскільки вони мають змогу працювати з матеріалами, що відображають різноманітність досвідів і точок зору.

У межах дисципліни «Перша іноземна мова» аспект «Домашнє читання» викладається на факультеті іноземної та слов'янської філології у Донецькому національному університет імені Василя Стуса упродовж чотирьох семестрів, що дає змогу широко представити мовні варіанти англійської мови та різні культурні та соціальні особливості представників англійськомовних спільнот. У першому семестрі студенти вивчають збірку «Обережно, тригери» сучасного британського автора Ніла Геймана, що сприяє розширенню мовної та культурної компетентності студентів. Різножанрові тексти сприяють збільшенню активного лексичного вокабуляру, ознайомлюють із сучасною англійською мовою та її стилістичними варіаціями. Водночас твори порушують складні теми – страх, пам'ять, ідентичність – що стимулює критичне мислення та інтерпретаційні навички, оскільки події відбуваються у різних країнах, а персонажі є представниками, наприклад, Великобританії, Канади, США та Австралії.

Другий семестр присвячений вивченню твору «Полічи зорі» за авторства Лоїс Лоурі, яка є американською письменницею, що народилася в Гонолулу, Гаваї. Авторка вживає фразеологізми та емотивну лексику, притаманну саме представникам саме її лінгвоспільноти, що розширює знання студентів та формує їхній пасивний вокабуляр.

Використання оповідань авторів різних епох та країн, зокрема Великобританії, Сполучених Штатів Америки, Республіки Ірландії, Канади та Нової Зеландії дає змогу сформувати у студентів інтерес і розуміння мови та культури різних етносів та мовців. Аналіз лексичних особливостей та реалій сприяє формуванню обізнаності студентів та готує їх до наступного етапу опанування англійської мови – аспекту «Інтерпретація тексту».

Важливим є також методичне забезпечення цього процесу: добір автентичних текстів, розробка інтерактивних завдань і створення умов для діалогу та рефлексії. До кожного розділу чи оповідання формуються методичні рекомендації, завдання та вправи, спрямовані не лише на опрацювання лексичного та граматичного матеріалу, а й на обговорення культурних особливостей, порівняння з українськими традиціями й менталітетом та переклад. Отже,

студенти формують критичне мислення, усвідомлюючи Україну в контексті світової культури. Тут доречною стає цитата О. Гомілко, яка досліджувала саме напрям культури як необхідний складник деколонізації в Україні: «На відміну від досвіду деколонізації культури західних країн, деколонізацію культури в Україні орієнтовано на легітимацію модерних європейських цінностей. Вона спирається на ціннісно-концептуальну стратегію мислення європейського зразка – на противагу «рускомірній» (євразійській) традиції мислення. Головний водорозділ між цими традиціями пролягає в річищі цінностей свободи, верховенства права та раціональної аргументації» (Гомілко, 2023, с. 56).

Отже, деколонізація аспекту «Домашнє читання» у викладанні англійської мови як іноземної є важливим кроком до створення більш репрезентативного освітнього середовища. Розширення корпусу текстів шляхом залучення творів авторів різного етнічного, культурного, мовного та соціального походження сприяє створенню більш збалансованого й поліфонічного уявлення про англомовний простір. Такий підхід дає змогу здобувачам ознайомитися з множинністю варіантів англійської мови, різними моделями культурної ідентичності, а також із проблематикою влади, нерівності, традицій, гендеру та історичної пам'яті, що часто репрезентована в сучасній англійськомовній літературі. Отже, деколонізація аспекту «Домашнє читання» сприяє не лише підвищенню ефективності викладання англійської мови як іноземної, але й формуванню у студентів міжкультурної компетентності, відкритості до різноманіття та здатності функціонувати в глобалізованому багатокультурному світі.

У перспективі подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку практичних моделей інтеграції деколонізованого контенту в навчальні курси та оцінювання його впливу на результати навчання. Отже, деколонізація аспекту «Домашнє читання» є не лише актуальним трендом, а необхідною умовою модернізації викладання іноземних мов у глобалізованому світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гомілко, О. (2023). Деколонізація української культури: політика воук чи національне пробудження. *Філософська думка,* 3, 48–59.

2. Пустовойт, І. (2024). Деколонізація та лінгвокультурологічні студії. *Світові виміри освітніх тенденцій,* 13.

3. Boivan, O. S., Zapukhliak, I. M. (2024). Anti-colonial discourse in modern Ukrainian literature. Publishing House «Baltija Publishing».

4. Surzhko Harned, L. (2022). Russian world and Ukrainian autocephaly: Religious narratives in anti-colonial nationalism of Ukraine. *Religions, 13*(4), 349.

5. Tytar, O., Kostenko, H. (2025). The role of Postcolonial Studies in studying the contemporary state of Ukrainian culture. *Вісник гуманітарних наук,* 7.

Kalinichenko Vira, *PhD in Linguistics, Associate Professor,*
Vasyl' Stus Donetsk National University,
Vinnytsia, Ukraine
Miroshnychenko Inga, *PhD in Economics, Associate Professor,*
Ukrainian State Flight Academy,
Kropyvnytskyi, Ukraine

SYSTEMIC APPROACH TO DEVELOPING PROFESSIONAL AND LANGUAGE COMPETENCIES OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN NON-PHILOLOGICAL SPECIALISMS

Introduction. In modern conditions regarding higher education system being transformed, the requirements for the professional training quality are increasing; in this context, developing not only special knowledge and skills, but also the holistic professional potential of future specialists, in particular, higher education students in non-philological fields who major in non-linguistic training programs (where Business Ukrainian / Ukrainian for Specific Purposes, and Foreign Language / Foreign Language for Specific Purposes are not considered the core educational components). A crucial key prerequisite related to this process is developing professional and language competencies which ensure not only deep mastery of professional activities, but also effective interaction in a multicultural, globalized space.

Review of recent publications. The issue under consideration has been examined by numerous domestic researchers, including N. Aleksieienko, K. Chystoborodova, N. Karabitskova, O. Lukianenko, L. Subota, A. Vakhis, T. Uskova, M. Suprun, D. Suprun, T. Zubenko, O. Yevdokimova, and oth. L. Subota thoroughly investigated modeling foreign language professional competency of higher education students through designing specialized foreign language courses with their content to meet the specific needs of a particular professional realm. Training competent specialists by means of employing realistic language scenarios that can work effectively in a globalized professional environment has been studied by T. Uskova and N. Karabitskova.

Objective of the paper. The paper aims at identifying effective pedagogical conditions and didactic tools that contribute to the harmonious combination of language training with the future non-linguistic specialists' professional development in the modern educational space conditions.

Results of the research. In the process of training future higher education specialists, professional and language competencies form the basis for developing deep professional potential, ensuring the ability of a young specialist not only to master knowledge, but also to effectively apply them in practical activities communicating freely and confidently in professionally oriented contexts. An essential mechanism for promoting effective professional growth of employees is the comprehensive system comprising regulatory and legal support, which considers the basic principles regarding professional training, advanced training, internships, and specialists' continuous progress. In particular, the legislative and regulatory basis for the employees'

professional development which contributes to improving their qualifications and adapting to changes in the labor market, is provided in the Law of Ukraine «On Employees' Professional Development» *(*Zakon *Ukrainy vid 12 sichnia 2012 roku № 4312-VI. Potochna redaktsiia vid 27.12.2019 Verkhovna Rada Ukrainy [Law of Ukraine, January 12, 2012 № 4312-VI. Current version as of December 27, 2019. Verkhovna Rada of Ukraine / Ukraine's Parliament]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text)*. Such a system creates a legal basis for implementing the education continuity principle, adapting employees to changes in the professional environment, and increasing their competitiveness in the labor market. In the process of forming deep professional potential, it is crucial to ensure the holistic integration of higher education students' professional and language competencies. Such integration involves taking into account both specialized knowledge and practical skills, as well as the ability to communicate effectively in various professional contexts. Table 1 presents key competencies, their characteristics, formation methods, expected outcomes, and examples of implementation in the educational process.

As can be seen from Table 1, the successful development of professional and language competencies requires a comprehensive and interdisciplinary approach that combines theoretical training with knowledge practical application in a language environment, and these elements being integrated create the prerequisites for modeling higher education students' deep specialism proficiency.

Table 1

Modeling higher education students' professional and language competencies*

Type of competency	**Characteristic**	**Formation methods**	**Expected outcome**
Professional	In-depth knowledge of the chosen specialty, analytical thinking, practical skills	Project activities, case methods, internships	Ability to act professionally in difficult situations
Language (Ukrainian)	Proficiency in the state language in a professional context	Writing reports, scientific texts, public speaking	Competent and clear professional speech
Language (Foreign)	Communication in a foreign language within a professional realm context	Foreign professional vocabulary, role-playing games, discussions	Ability for intercultural professional communication
Communicative	Ability to effectively convey and perceive information	Debates, group work, presentations	Increasing the level of social and professional interaction
Integrated (language and professional)	Combining linguistic and professional components in real situations	Modeling professional dialogues, simulations of work situations	Comprehensive preparedness for professional activity in a real environment

* The table was compiled by the authors according to sources [1], [2], [3], [4], [5].

Conclusion. Therefore, in the current conditions displaying the educational space dynamic development, and the labor market globalization, the requirements

for the quality of specialists' training capable of functioning effectively in a professional and intercultural environment are increasing. Modeling professional and language competencies requires a systemic approach that takes into account the specialism characteristics, current educational technologies, as well as the employers' needs and requests. Nowadays, integrating language training into professional education is gaining strategic importance. It is viewed as the combination of professional knowledge, practical skills, and the ability for effective intercultural communication that creates the foundation for a future specialist to be successfully realized in a multilingual professional environment.

In further research, special attention should be paid to an interdisciplinary approach to learning, which contributes to modeling a holistic, deep specialism proficiency. It is relevant to study the preparedness level for a foreign language professional communication in a real business environment regarding the students majoring in non-philological training programs, which will allow improving education programs in line with the modern labor market requirements.

REFERENCES

1. Miroshnychenko, I. S., Kalinichenko, V. I. (2026). Formuvannia fakhovykh ta movnykh kompetentnostei zdobuvachiv vyshchoi osvity za nefilolohichnymy napriamamy pid chas rozvytku hlybynnoho profesiinoho potentsialu [Forming professional and language competencies of higher education students in non-philological fields during their deep professional potential development]. *Naukovyi visnyk Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka «Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky»*, 222, 299–306.

2. Miroshnychenko, I., Kalinichenko, V. (2024). Znachushchist pereddyplomnoi praktyky zdobuvachiv vyshchoi osvity u profesiinomu stanovlenni suchasnykh fakhivtsiv [The Importance of Pre-Graduate Internship for Higher Education Students in the Modern Specialists' Professional Development]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho*, 3, 41–51.

3. Miroshnychenko, I. S., Kalinichenko, V. I. (2025). Kvestiia profesiinoi oriientatsii u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Career and Vocational Guidance Issue in Ukraine's Higher Education Institutions under the Globalization Conditions]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky*, 217, 146–154.

4. Miroshnychenko, I., Kalinichenko, V. (2025). Rol steikkholderiv u formuvanni profesiinykh kompetentnostei zdobuvachiv vyshchoi osvity. [Stakeholders' Role in the Development of Higher Education Students' Professional Competencies]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriia «Pedahohichni nauky»*, 1, 64–71.

5. Subota, L. A. (2024). Problemy formuvannia inshomovnoi profesiinoi kompetentnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity. [The Issues of Forming Higher Education Students' Foreign Language Professional Competency]. *Visnyk nauky ta osvity. Seriia: Filolohiia: elektronnyi zhurnal, 1*(19), 508–515.

Кінащук Анастасія, *доктор філософії, старший викладач,*
Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне, Україна

МЕТАФОРИ НА ПОЗНАЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ

На сучасному етапі мовознавчого поступу дедалі частіше у поле зору дослідників потрапляє питання про імплементацію метафор у споріднених та неспоріднених мовах. У своїх розвідках науковці виокремлюють внутрішню форму метафори на позначення концепту HEART / СЕРЦЕ в англійській та українській мовах (К. Головенко), досліджують функціонування метафори в україномовному воєнному дискурсі та її переклад англійською мовою (Л. Мосієвич), окреслюють домінантні метафори ідіостилю Юрія Клена (В. Городецька), аналізують метафору у складі аргументації німецького медіадискурсу (І. Пірог) та ін. Названі напрацювання авторів засвідчують неабияку актуальність досліджень на предмет компаративного вивчення метафор у різноструктурних мовах.

Мета розвідки – схарактеризувати метафори на позначення явища раціональності на матеріалі української, англійської та німецької мов у зіставному аспекті.

У дослідженні послуговуватимемось визначенням Р. Гром'яка, який тлумачить метафору як троп поетичного мовлення, де певні слова та словосполучення розкривають сутність одних явищ та предметів через інші за схожістю чи контрастністю. Науковець, чия думка нам імпонує, переконаний, що в основу метафори покладений перехід інтуїтивного осяяння у сферу раціональних понять, і чим далі містяться один від одного протиставні розряди об'єктів, тим «яскравіша» метафора, яка зосереджена на обрізній оболонці. Такого ефекту можна досягти завдяки максимальній концентрації та узгодженню у межах потужного семантичного поля найбільш віддалених та найбільш несумісних асоціацій. Інколи метафора подібна до загадки, але відрізняється новою реальністю, що розбудована за естетичними принципами та не вимагає декодування (Гром'як, 2007, с. 444).

У розвідці під раціональними розуміємо такі слова, що позначають обміркований, логічний та розсудливий спосіб сприйняття дійсності людиною, пор.: укр. *міркувати, обдуманий, виваженість* (авт.); англ. *cross the mind, think, logical* (Oxford Dictionary); нім. *bewusst, nachdenken, rationalisieren* (Digitales Wörterbucher).

У межах виокремленого семантичного класу раціональної лексики знаходимо й метафори на позначення явища раціональності. Наприклад, в українській мові метафору *світла (ясна) голова* часто вживають, щоб схарактеризувати розумну, обізнану людину, яка вміє чітко, логічно мислити, пор.: укр. *До чого*

ж у вас мудра та світла голова! (Горох). Той же образ ясності, світла має місце і в англомовній метафорі *clear head*, пор.: *She needed to keep a clear head if she was to remain in control* (Oxford Dictionary). Ідентичний підхід вбачаємо в ототожненні світла з ознакою розуму і в німецькій мові на прикладі метафори *heller Kopf*, пор.: нім. *Wer heute in der Landwirtschaft arbeiten und Erfolg haben will, muss ein heller Kopf sein* (Digitales Wörterbucher).

Асоціацію відсортованих речей у побуті із впорядкованими думками, переживаннями тощо покладено в основу виразу розкласти по поличках: укр. розібрати все до дрібниць, встановлюючи певну систему, логічну послідовність (*Любить чоловік [Кирик] дивитися за порядком, не тільки на своєму обійсті, а й на чужому, і в сусідську душу прагне зазирнути, щоб розкласти все там по поличках* (Горох). Натомість в англійській мові відшукуємо відповідник *to break something down*, в основу якого покладена ідея про «розламування» (розподіл – і не завжди рівний (впорядкований) чогось на частини), пор.: англ. to divide something into parts in order to analyse it or make it easier to do: *Break your expenditure down into bills, food and other* (Oxford Dictionary). А от в німецькій мові для позначення процесу логічного впорядковування думок послуговуються не ідеєю «сортування», а «вишиковування» в один ряд, лінію, пор.: нім. *in die richtige Reihenfolge bringen (Die Wissenschaftlerin brachte die Daten ihres Experiments in eine Reihenfolge)* (Digitales Wörterbucher).

Отже, у розвідці поданий семантичний клас раціональної лексики в українській, англійській та німецькій мовах на позначення розсудливого та мудрого способу світосприйняття людиною із подальшим виокремленням в його межах раціональних метафор у кожній із мов, обраних для зіставлення. Визначено, що спільною для українців, англійців та німців є асоціація розуму зі світлом, що покладено в основу проаналізованої метафори. У результаті зіставного аналізу дібраного матеріалу встановлено і відмінні характеристики у світогляді німців, для яких процес логічного мислення радше пов'язаний з ідеєю «вишиковування» речей в одну лінію, тоді як для українців – це сортування по поличках, а для англійців – розподіл на частини.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у більш детальному зіставному аналізі метафор на позначення явища раціональності в українській, англійській та німецькій мовах з опертям на корпуси досліджуваних мов та з метою визначення найбільш типових концептуальних метафор.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горох. URL: https://goroh.pp.ua/
2. Гром'як, Р. (2007). Літературознавчий словник-довідник. Київ: ВЦ «Академія».
3. Digitales Wörterbucher der Deutschen Sprache. URL: https://www.dwds.de/wb/Rationalit%C3%A4t?o=Rationalitat
4. Oxford Dictionary. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/
5. The Free Dictionary. URL: https://www.thefreedictionary.com/brainy

Кіпень Володимир, *здобувач ступеня доктора філософії,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

СТРАТЕГІЇ МОВЛЕННЄВОЇ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ В КОМУНІКАЦІЇ ЦИФРОВОГО ДИСКУРСУ: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Цифровізація комунікативного простору зумовила появу якісно нових відносин між адресантом і адресатом: у взаємодії платформи з користувачем адресант більше не однорідний суб'єкт, а *конфігурована мовна інстанція,* що динамічно підлаштовує висловлення до конкретного реципієнта. Ця трансформація порушує принципово важливі питання про природу та механізми мовленнєвої персоналізації в цифровому середовищі – явища, яке має чіткий лінгвопрагматичний вимір, але залишається недостатньо осмисленим у сучасній українській лінгвістиці.

Актуальність теми зумовлена стрімким розширенням україномовного цифрового простору, де продукти та сервіси активно формують нові комунікативні практики й типи мовленнєвої взаємодії. Незважаючи на значний інтерес науковців до проблем комп'ютерно-опосередкованої комунікації (Л. Ф. Компанцева, О. І. Горошко, О. М. Галічкіна та ін.), лінгвопрагматичний аспект мовленнєвої персоналізації саме у сфері цифрових продуктів залишається практично не дослідженим. Тим часом ця сфера є унікальним полем для спостереження за тим, як інституційний дискурс адаптується до вимог масової індивідуалізації.

Мета дослідження – виявити та описати основні стратегії мовленнєвої персоналізації у текстах україномовних цифрових продуктів у лінгвопрагматичному вимірі. Досягнення зазначеної мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) установити специфіку мовленнєвої персоналізації в контексті цифрового дискурсу; 2) виявити та класифікувати стратегії персоналізації на матеріалі текстів реальних платформ; 3) описати мовні засоби реалізації кожної стратегії; 4) з'ясувати прагматичні ефекти персоналізованих висловлень.

Теоретичним підґрунтям роботи слугують концепція мовленнєвих актів (Дж. Остін, Дж. Серль), прагматична теорія адресованості (О. П. Воробйова), засади комунікативних стратегій (Ф. С. Бацевич) та положення дискурс-аналізу (Л. Р. Безугла, І. С. Шевченко). Особлива роль належить поняттю *«фактор адресата»,* уведеному О. П. Воробйовою: дослідниця розглядає адресованість як системоутворювальну текстову категорію, що пронизує всі рівні побудови висловлення (Воробйова, 1993, с. 12–15). У цифровому середовищі ця категорія набуває нових форм, оскільки адресат більше не є однофігурною особою – він конструюється з масиву поведінкових і персональних даних.

Під *мовленнєвою персоналізацією* у цифровому дискурсі розуміємо цілеспрямоване мовне конструювання висловлення з урахуванням параметрів конкретного адресата (поведінкових, демографічних, контекстуальних) задля

підвищення прагматичної ефективності комунікативного акту. Принципово, що персоналізація в цьому значенні – не лише технологічна операція підстановки імені у шаблон, а *дискурсивна практика,* що реалізується через систему мовних виборів і комунікативних стратегій (Бацевич, 2011, с. 98–101).

Матеріалом дослідження слугують понад 350 автентичних текстових одиниць із відкритого інтерфейсу україномовних цифрових продуктів: інтерфейсні написи (UI copy), системні та помилкові повідомлення, онбордингові послідовності, push-сповіщення, email-тригери та help-контент платформ Work.ua, robota.ua, Djinni і Jooble. Вибірка охоплює як стандартні, так і персоналізовані варіанти висловлень, що уможливлює порівняльний аналіз.

У результаті аналізу зафіксовано п'ять основних стратегій мовленнєвої персоналізації в цифровому продукті.

1. Стратегія прямого іменного звертання. Апеляція до користувача на ім'я реалізує дейктичну функцію та знижує комунікативну дистанцію. Конструкції типу *«Вітаємо, Олено!», «Олено, ваш кандидат відповів», «Андрію, оновіть резюме»* функціонують як персоналізовані директиви уваги (Воробйова, 1993, с. 87). Лінгвопрагматичний ефект досягається через поєднання власної назви у кличному відмінку з неформальним тоном і спонукальною чи інформативною семантикою. Іменне звертання виконує одразу дві ілокутивні функції: ідентифікацію конкретного адресата та встановлення контакту у форматі *псевдоособистісної комунікації.* Важливо, що у сприйнятті реципієнта таке висловлення активує схему міжособистісного, а не масового спілкування, що відповідає завданню платформи зменшити відчуженість цифрового інтерфейсу.

2. Стратегія адаптивного рольового позиціонування. Платформи варіюють систему звертань і змістовий фокус висловлень залежно від ролі адресата в екосистемі сервісу: *Роботодавцю! Кандидате! Менеджере! Розробнику!* Такі звертання конституюють суб'єктну позицію реципієнта в рамках дискурсивного контракту й відповідають механізму прагматичної пресупозиції: платформа *апріорно* передбачає рольову ідентичність адресата й відповідно вибудовує мовленнєвий контекст (Бацевич, 2011, с. 112). Ця стратегія тісно пов'язана з поняттям *імпліцитного контракту* між платформою та користувачем: звертаючись до людини як до роботодавця або кандидата, цифровий продукт закріплює її ідентичність у конкретному дискурсивному просторі й одночасно нагадує їй про відповідальну роль. Синтаксично стратегія реалізується переважно через кличний відмінок, рольові номінації та тематично адаптовані конструкції.

3. Стратегія контекстної релевантності. Висловлення формується з урахуванням поточного стану користувача в системі та його поведінкової історії: *«Ви ще не додали логотип компанії», «Ваша вакансія завтра завершується», «Схожі вакансії вже переглянули 120 кандидатів».* Ці конструкції реалізують тактику нагадування-застереження і поєднують дескриптивний та спонукальний компоненти. З лінгвопрагматичного погляду вони є *непрямими директивами,* що маскують спонукання під інформування, – характерний прийом інституцій-

ного цифрового дискурсу (Безугла, 2013, с. 43). Ситуативна прив'язаність висловлення (часові маркери *сьогодні, завтра, ще, вже;* кількісні специфікатори; дейктичні вказівники *ваша, ви)* посилює відчуття невідкладності й особистої причетності, що підвищує перлокутивний ефект.

4. Стратегія персоналізованої похвали і прогресу. Гейміфіковані повідомлення на кшталт: *«Чудово! Ви заповнили профіль на 80 %», «Ваша вакансія отримала втричі більше переглядів», «Залишився один крок – і ваш профіль стане повним»* – реалізують стратегію позитивного підкріплення. Лексика досягнення *(чудово, успішно, уже, ще трохи, лишилось, молодець)* у поєднанні з кількісними маркерами прогресу формує афірмативний перлокутивний ефект – спонукання до подальших дій через позитивне підкріплення (Компанцева, 2008, с. 201). Характерно, що похвала у цих висловленнях залишається деперсоналізованою за змістом (платформа не знає особистості, а лише числовий показник), проте лінгвально оформлюється як звернення до конкретної людини – це і є ключовий механізм мовленнєвої персоналізації цього типу.

5. Стратегія емпатійного супроводу. Мова *турботи* у цифровому продукті конструкції: *«Ми тут, якщо щось піде не так», «Наш менеджер готовий допомогти», «Ми розуміємо, що пошук роботи – непроста справа»* – виконують функцію зниження когнітивного й емоційного фрикційного опору. Лексика підтримки *(допомога, підтримка, турбота, супровід, готовий, розуміємо, разом)* конструює образ *дбайливого агента* навіть за відсутності живого комуніканта. Це специфічна риса машинно-генерованого дискурсу, де персоналізація постає як *симуляція суб'єктності* (Шевченко, 2005, с. 118): платформа набуває рис соціального актора з власними емоційними реакціями та готовністю до діалогу. Синтаксично ця стратегія реалізується через конструкції із семантикою спільності *(разом, ми, нас),* умовними реченнями підтримки та модальними конструкціями з дієсловами готовності.

У лінгвопрагматичному вимірі всі окреслені вище стратегії об'єднує спільна надмета – конструювання *ефекту єдиного адресата:* кожен користувач має відчувати, що комунікація вибудовується виключно для нього. Мовні засоби реалізації стратегій утворюють кілька рівнів.

На ***лексичному*** рівні домінують: 1) особові та присвійні займенники другої особи *(ви, ваш, вам, вас);* 2) власні імена у кличному відмінку; 3) лексика досягнення та підтримки *(успішно, чудово, готовий, допоможемо);* 4) лексика невідкладності *(зараз, сьогодні, завтра, вже, ще);* 5) кількісні специфікатори прогресу *(на 80 %, утричі більше, залишився один крок).*

На ***граматичному*** рівні виявлено: 1) кличний відмінок як засіб прямої апеляції до адресата; 2) конструкції з дієсловами у формі другої особи множини *(ви додали, ваш профіль);* 3) неповні речення з опущеним підметом, де адресат мається на увазі імпліцитно *(«Ще крок – і готово»);* 4) питальні конструкції, що імітують живий діалог *(«Шукаєте роботу в ІТ?»);* 5) складнопідрядні речення з умовною частиною із загальною семантикою підтримки *(«Якщо щось піде не так, ми поруч»).*

На **прагматичному рівні** простежується систематичне використання: 1) імплікатур співпраці (за Г. П. Грайсом): повідомлення конструюються як *релевантні саме зараз і саме для цього користувача;* 2) пресупозицій рольової ідентичності; 3) непрямих мовленнєвих актів – директивів, оформлених як констативи (Безугла, 2013, с. 48); 4) позитивної ввічливості у термінах теорії обличчя (П. Браун, С. Левінсон): апеляція до потреби адресата у визнанні й належності.

Виконаний аналіз засвідчує, що мовленнєва персоналізація в україномовних цифрових продуктах є системно організованим дискурсивним явищем, а не технічною операцією підстановки даних. Виявлені стратегії – пряме іменне звертання, адаптивне рольове позиціонування, контекстна релевантність, персоналізована похвала та прогрес, емпатійний супровід – утворюють взаємопов'язану систему, підпорядковану єдиній прагматичній меті: конструюванню ілюзії індивідуальної комунікації в умовах масового цифрового сервісу.

Принципово важливою є виявлена комунікативна асиметрія: платформа незмінно посідає позицію компетентного та турботливого агента, тоді як користувач опиняється в позиції реципієнта, до якого адаптоване повідомлення. Ця нерівність комунікативних ролей, характерна для інституційного дискурсу загалом (Шевченко, 2005, с. 42), у цифровому продукті ретельно маскується персоналізованими мовними засобами – поєднанням займенникової дейктики, лексики близькості та непрямих директивів.

Перспектива дослідження полягає у: 1) зіставному аналізі персоналізаційних стратегій в україномовному та англомовному цифровому продуктовому дискурсі; 2) вивченні динаміки цих стратегій у повному онбординговому циклі; 3) дослідженні впливу персоналізованих мовленнєвих тактик на формування лінгвокультурної ідентичності українського цифрового простору. Окремої уваги заслуговує питання про те, чи формує україномовна цифрова персоналізація власні лінгвопрагматичні норми, відмінні від запозичених зі сфери англомовного UX-райтингу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич, Ф. С. (2011). Вступ до лінгвістичної прагматики: підручник. Київ: Академія.

2. Безугла, Л. Р. (2013). Лінгвістична прагматика та дискурсивний аналіз. *Studia Philologica*, 1. URL: https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/22

3. Воробйова, О. П. (1993). Текстові категорії і фактор адресата: монографія. Київ: Вища школа.

4. Компанцева, Л. Ф. (2008). Інтернет-лінгвістика: когнітивно-прагматичний і лінгвокультурологічний підходи: монографія. Луганськ: Знання.

5. Шевченко, І. С. (2005). Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен: монографія / за заг. ред. І. С. Шевченко. Харків: Константа.

Коваль Людмила, *д-р філол. наук, професор,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ПОДЯЧНИЙ КОМУНІКАТИВНИЙ АКТ: СПЕЦИФІКА, ФУНКЦІЇ, КЛАСИФІКАЦІЯ

Однією із актуальних проблем сучасного мовознавства є дослідження експресивних мовленнєвих актів, що забезпечують емоційну координацію між учасниками комунікації та сприяють гармонізації міжособистісної взаємодії. Одним із різновидів таких актів є *подячний комунікативний акт (подячна комунікатема).* У прагмалінгвістичному аспекті подяка виконує функцію підтримання кооперативної моделі комунікації та реалізує принципи мовленнєвої ввічливості.

Подячний комунікативний акт має складну прагматичну структуру. Його комунікативна мета полягає не лише у вираженні вдячності, а й у встановленні позитивного емоційного контакту між комунікантами, підтриманні соціальної рівноваги та мінімізації конфліктогенності мовлення. У психолінгвістичному вимірі подяка активізує механізми емоційної емпатії, формує відчуття соціальної значущості адресата та сприяє виникненню атмосфери довіри.

Подячний комунікативний акт виконує низку *функцій:* етикетну, фатичну, емоційно-регулятивну, аксіологічну, сугестивну та гармонізувальну.

Базовою є *етикетна функція*. Вона полягає у забезпеченні дотримання соціально нормативних моделей мовленнєвої поведінки. Подяка належить до універсальних етикетних формул, які регламентують міжособистісну взаємодію в різних типах дискурсу – побутовому, професійному, академічному, ритуальному. Через подячні висловлення мовець демонструє знання комунікативних норм, повагу до співрозмовника та готовність дотримуватися принципів кооперативної взаємодії. У цьому аспекті подячний комунікативний акт виконує роль соціального маркера комунікативної компетентності особистості.

Стандартизовані подячні конструкції забезпечують прогнозованість мовленнєвої поведінки, що створює відчуття психологічної стабільності та комунікативного комфорту. Навіть мінімальні формули вдячності *(«дякую», «щиро дякую», «спасибі»)* сигналізують про позитивну налаштованість мовця й знижують ризик виникнення комунікативної напруги.

Тісно пов'язаною з етикетною є *фатична функція*. Її сутність полягає у встановленні, підтриманні або завершенні комунікативного контакту між учасниками спілкування. Подячні висловлення нерідко виконують роль комунікативних сигналів, які підтверджують взаємну залученість комунікантів у процес взаємодії. У цьому випадку подяка є не лише реакцією на певну дію адресата, а й засобом підтримання самого факту міжособистісного контакту.

Особливо виразно фатична функція реалізується у щоденному побутовому спілкуванні та цифровій комунікації. Наприклад, короткі репліки на кшталт

«дякую за відповідь», «дякую за увагу», «дякую, що написали» виконують насамперед функцію підтримання комунікативної взаємодії. У цифровому дискурсі подячні комунікатеми часто стають маркерами соціальної присутності, демонструючи включеність адресанта в комунікативний процес та його зацікавленість у подальшій взаємодії.

Однією з центральних є *емоційно-регулятивна функція* подячного комунікативного акту. Вона пов'язана зі стабілізацією психологічного стану комунікантів та створенням позитивного емоційного фону спілкування. Подячні висловлення вербалізують позитивні емоції – вдячність, прихильність, повагу, підтримку – і водночас активізують механізми емоційної емпатії. У психолінгвістичному аспекті це сприяє емоційному зближенню співрозмовників та формуванню атмосфери психологічної безпеки.

Подячний комунікативний акт виконує роль своєрідного механізму емоційної компенсації та стабілізації. Висловлення вдячності дають змогу знижувати рівень психологічної напруги, нейтралізувати негативні емоційні стани та посилювати відчуття соціальної підтримки. Особливо важливою ця функція стає у кризових ситуаціях, коли навіть короткі акти вдячності можуть виконувати терапевтичну роль і підтримувати емоційний ресурс комунікантів.

Важливою є й *аксіологічна функція* подячного комунікативного акту. Подяка завжди містить елемент позитивного оцінювання адресата, його дій, поведінки або особистісних якостей. Через висловлення вдячності мовець вербалізує власну систему цінностей та соціально значущих морально-етичних орієнтирів. Подячний дискурс репрезентує такі цінності, як взаємопідтримка, емпатія, солідарність, людяність, доброзичливість і взаємоповага.

Аксіологічна функція має не лише індивідуальний, а й соціокультурний характер. Через подячні комунікативні акти суспільство транслює моделі позитивної поведінки та підтримує морально-етичні норми комунікації. Саме тому подячний дискурс виконує роль важливого механізму формування комунікативної культури та соціальної консолідації.

Особливу увагу в сучасній психолінгвістиці привертає *сугестивна функція* подячного комунікативного акту. Подяка має здатність здійснювати прихований психологічний вплив на адресата. Формально репрезентуючи вдячність, вона водночас стимулює співрозмовника до подальшої кооперації, підтримання позитивної взаємодії та повторення схвалюваної поведінки.

Сугестивний потенціал подячного дискурсу реалізується через механізми позитивного емоційного підкріплення. Висловлення на кшталт *«Я дуже ціную Вашу підтримку», «Дякую, що завжди поруч», «Ваша допомога для мене дуже важлива»* не лише передають емоцію вдячності, а й формують у адресата відчуття значущості, необхідності та соціального визнання. У підсумку виникає психологічна мотивація до подальшого підтримання позитивного комунікативного сценарію.

У когнітивно-прагматичному аспекті сугестивна функція пов'язана з механізмами програмування міжособистісної взаємодії. Подячні висловлення

здатні моделювати подальшу поведінку адресата, закріплювати кооперативний тип спілкування та створювати атмосферу взаємної довіри.

Усі зазначене вище інтегрується в *гармонізувальній функції.* У психолінгвістичному вимірі гармонізувальна функція пов'язана з процесами емоційної синхронізації комунікантів. Подячний комунікативний акт узгоджує психологічні стани співрозмовників, знижує рівень конфліктогенності та сприяє формуванню позитивного емоційного тла взаємодії. Саме тому подячний дискурс є важливим інструментом підтримання комунікативної рівноваги.

Особливої актуальності гармонізувальна функція набуває в сучасному суспільному просторі, зокрема в умовах кризових ситуацій, соціальної нестабільності та підвищеної психологічної напруги. У таких умовах мовленнєві практики вдячності виконують важливу соціально-консолідаційну роль, підтримуючи атмосферу довіри, солідарності та взаємної підтримки. Подячний дискурс стає не лише формою етикетної взаємодії, а й важливим психолінгвістичним механізмом збереження соціальної цілісності та психологічної стійкості суспільства.

Подячні комунікативні акти розрізнюються за комунікативною інтенцією, за ступенем експліцитності, за рівнем емоційної інтенсивності, мають специфіку функціонування в різних типах дискурсу.

За комунікативною інтенцією подячні комунікатеми диференціюємо на етикетні, емоційно-експресивні, сугестивні та гармонізувальні. ***Етикетні*** подячні комунікатеми реалізують соціально нормативну модель ввічливості *(«дякую», «щиро вдячний»).* ***Емоційно-експресивні*** мають підвищений рівень емоційності *(«Я безмежно Вам вдячна», «Не знаю, як Вам дякувати»).* ***Сугестивні*** комунікатеми містять прихований потенціал впливу *(«Я дуже ціную Вашу підтримку», «Дякую, що завжди поруч»).* ***Гармонізувальні*** комунікатеми спрямовані на зниження конфліктогенності комунікації *(«Дякую за розуміння», «Ціную нашу розмову»).*

За ступенем експліцитності подячні комунікатеми можна розмежувати на експліцитні та імпліцитні. ***Експліцитні*** містять прямий маркер вдячності, тоді як ***імпліцитні*** реалізують подяку через позитивну оцінку чи емоційний коментар *(«Без Вас я б не впоралася», «Це було дуже важливо для мене»).*

За рівнем емоційної інтенсивності виокремлюємо ***нейтральні, підсилені*** та ***афективні*** комунікатеми. Особливий інтерес для психолінгвістичних досліджень становлять афективні конструкції, що характеризуються високим рівнем емоційної напруги та значним перлокутивним потенціалом.

Окрему групу становлять цифрові подячні комунікатеми, які функціонують у соціальних мережах, месенджерах та електронній комунікації. Вони часто поєднують вербальні та графічні засоби вираження вдячності, демонструючи трансформацію традиційних моделей мовленнєвого етикету в сучасному цифровому середовищі.

Висновуємо, що подячний комунікативний акт є важливим складником сучасного комунікативного простору, реалізує не лише етикетну, а й емоційно-

регулятивну, аксіологічну, сугестивну та гармонізувальну функції. Подячний дискурс сприяє підтриманню кооперативної моделі спілкування, зниженню рівня комунікативної напруги та формуванню позитивного емоційного тла взаємодії.

Подячні комунікативні акти скласифіковано за критеріями комунікативної інтенції, ступеня експліцитності, рівня емоційної інтенсивності, що посприяло поглибленню розуміння прагматичного потенціалу подячного дискурсу загалом.

Перспективним є подальше дослідження подячних комунікативних актів в аспекті їх функціонування в різних типах сучасної комунікації, зокрема, у цифровому, академічному та медійному дискурсах. Актуальним залишається вивчення сугестивного потенціалу подячних комунікатем, їх ролі у формуванні комунікативної гармонії та трансформації традиційних моделей вдячності в умовах цифровізації.

Коваль Людмила, *д-р філол. наук, професор,*
Кокерчук Сергій, *здобувач ОС «Бакалавр»*
ОП «Українська мова та література»,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

СЕМАНТИЧНА СПЕЦИФІКА ГУЦУЛЬСЬКИХ ДІАЛЕКТИЗМІВ У МЕДІАПРОСТОРІ КАНАЛУ «ЛІЖНИК-TV»

Особливістю медійного простору каналу «Ліжник-TV», створеного співачкою та блогеркою Іриною Вихованець (Фіїнкою), є широке використання не лише нормативної, а й регіональної (діалектної) лексики. Однією з найбільш уживаних діалектних лексичних груп на відповідному каналі є група антропономінативів. Наприклад, у фразі *«Акція від тети Галі: купуєш у неї мішок барабулі, і вна лічно несе тобі його д'хаті»* (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 3) використано слово *тета* ‘сестра батька, матері’. У межах цієї групи функціонують і такі слова: *вуйко* (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 28), *вуйна* ‘дядина; дружина дядька’ (Спецвипуск), *стрийко* ‘брат батька’ (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 25). Використання такої лексики сприяє формуванню локального мовного колориту і водночас знайомить аудиторію з регіональними лінгвальними особливостями.

Окрему тематичну групу становлять назви тварин і рослин. У фрагменті *«Пропала жєрва породи пекінєс. Хто знайде – просба присилити на поводок»* (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 2) використано слово *жєрва* ‘великий пес, собака’. У мовленні зафіксовано кілька варіантів назв кішки: *кітка* (Спецвипуск) та *котьирка* (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 13). До назв тварин належать також *пацьитко* ‘порося’ (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 28), *мотиль* ‘метелик’ (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 6). З-поміж назв рослин спостережено лексеми *афини* ‘чорниці’ (Спецвипуск) та *косички* (від *косиця*) ‘квіти’ (Спецвипуск).

Значну групу мовного простору каналу «Ліжник-TV» становить лексика на означення предметів побуту та домашнього господарювання. Наприклад, у вислові *«Піди пса зваж кантаром»* (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 26) функціонує слово *кантар* 'ручна пружинна вага на 6 або 10 кг'. До предметів господарства належить і лексема *шпаргат* 'чавунна плита на грубці, кухні, пічці, де варять їсти' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 1).

Серед досліджуваного матеріалу зафіксовано й назви інструментів та знарядь праці: *джуґас* 'кайло, кирка' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 23), *клевец* 'звичайний молоток' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 14), *шуфля* 'велика дерев'яна лопата для перекидання, провіювання зерна; залізна лопата, що нею можна набрати досить багато землі, щебню, піску' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 2).

До предметів домашнього вжитку належать *балія* 'велика оцинкована посудина, що використовується для купання, прання, зберігання води і т. д.' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 16), *слойок* 'скляна банка' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 35), *банячки* (*баняк* 'чавунний горщик для варення картоплі') (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 22).

Окремі лексеми пов'язані з господарськими приміщеннями або технічними речами: *пивниця* 'погріб, підвал' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 26), *віходок* 'вбиральня, туалет' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 26).

Ще одну групу становить лексика на позначення страв і продуктів харчування. У фрагменті *«Шо вна сортує: лупину бульби від лупини буряка»* (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 10) функціонують лексеми *лупина* 'шкірка овочів або фруктів', *бульба* 'картопля'. Сюди ж належать слова *зупа* 'суп, юшка' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 2), *студенец* 'холодець' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 18). Із харчовими продуктами пов'язане також дієслово *звурдитися* 'перетворюватися на сир, скисати' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 3).

До тематичної групи назв одягу та взуття належать слова, що позначають елементи побутового вбрання. Наприклад, *швіньки* 'плавки або купальні труси': *«Павлику, ті якшо си дивиш сі новини, забери, твої швіньки мені до паркана водов прибило»* (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 5). До цієї ж групи зараховуємо й *катран* 'ганчірка, стара сорочка' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 9), *гачі* 'штани' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 34), а також *гумочки* 'гумові чоботи' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 34).

Просторово-природна лексика мовного простору каналу «Ліжник-TV» представлена словами, що називають природні явища, ландшафт або пов'язані з ними реалії. Наприклад, *полонина* 'високогірне пасовище' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 21), *студінь* 'холод, холоднеча' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 31), *чуркало* 'місце, де вода біжить і падає згори та шумить; малий водоспад' (Спецвипуск).

Однією з найчисленніших груп серед досліджуваного матеріалу є група лексики на позначення дії та поведінки, яка відображає різні типи діяльності, руху, емоційних реакцій та побутових ситуацій. Наприклад, *набуватися* 'веселитися, гоститися, добре проводити час' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 9), *вбратися* 'одягнутися': *«Учителька молодших класів Валентина Сергіївна на свято осені*

разом з дітми си вбрала у костюм грибочка» (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 16). До цієї групи зараховуємо й такі діалектизми: *скоботати* 'лоскотати' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 28), *пужіти* 'лякати' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 29), *сокотити* 'берегти, охороняти, стерегти': *«Сокотітси, діточки, бережітьси, будьте здорові»* (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 29), *жмакати* 'прати руками' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 34), *рихтуватися* 'готуватися' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 18), *пйилитися* 'лізти, дертися' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 34), *ньивкати* 'стогнати': *«Альо, Галинко, шо везти малого вже до вас бавитиси, бо адьи ньивкає вже мені далі три години, шо "хочу до Назара"»* (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 17).

Окрему групу становить емоційно-оцінна лексика, що передає ставлення мовця до співрозмовника або описуваної ситуації. До лексем із позитивно-оцінною семантикою належать *файний* 'гарний, добрий' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 16), *сарака* 'бідолаха': *«А де тато, сараку, бідний у Чехії уже пів року сидит на заробітках»* (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 16), *мацунький* 'дуже маленький' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 25). Негативну оцінку передають діалектизми *дямбак* 'морда' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 17), *здохльик* 'людина або тварина, що має поганий хворобливий вигляд; кволий' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 18), *гнильик* 'ледар, лінивий' (Спецвипуск), *копил* 'позашлюбна дитина, байстир' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 32).

Безперечно, що найколоритнішим різновидом діалектної лексики є етнографізми – слова, що позначають унікальні для конкретної місцевості предмети побуту, одягу чи страви. У відеоматеріалі каналу «Ліжник-TV» зафіксовано етнографізми, які позначають предмети побуту, музичні інструменти, назви одягу, страв, демонологічних істот, танців. У мовленні блогу вони виконують насамперед номінативну функцію. Семантична структура цієї групи діалектизмів також доволі розлога. Найчастіше трапляється лексика зі значенням:

– предметів побуту *(ліжник* – 'гуцульська вовняна ковдра з мистецькими візерунками', *джерґа* – 'домоткана ковдра з вовни, старий ліжник' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 34);

– музичних інструментів *(трембіта* – 'народний духовий музичний інструмент у вигляді дерев'яної труби довжиною до 3 м' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 3), *дримба* – 'щипковий музичний інструмент' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 7);

– взуття та одягу *(капчурі* – 'плетені з вовни шкарпетки' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 8);

– страв і напоїв *(мачинка* – 'грибна страва' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 9), *гуслянка* – 'спеціально заквашене густе кип'ячене молоко' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 13);

– танців *(гуцулка* – 'найбільш улюблений і запальний танець мешканців регіону Гуцульщини' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 13);

– демонологічних істот *(чугайстер* 'лісовий чоловік', *мавка* 'казкова лісова істота в образі гарної голої дівчини з довгим розпущеним волоссям': *«А чугайс-*

тер тако заходе і тако ймив мавку й роздер надвоє. Яка кров польиласи, а він взьив тако їй ногу, тако на ватру зажарив і з'їв» (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 17).

Мовний простір каналу «Ліжник-TV» увиразнюють і фразеологічні одиниці, що відображають особливості образного мовлення гуцульського говору. Значна частина цих висловів пов'язана з народними уявленнями про вік людини, смерть і життєву долю. Наприклад, *на цвинтарі прогули ставлять, за него вже черваки завдаток узєли* 'перебувати в дуже похилому віці' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 26).

Трапляються і фразеологізми, що характеризують поведінку людини або її життєвий стан. Зокрема, у репліці *«То тебе все блуд ловит»* (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 13) використано фразеологізм *блуд ловит* 'схилятися до помилкових дій, збиватися з правильного шляху'. Інші образні вислови: *набуватися, як ведмідь у малині* 'жити в достатку, у повному комфорті; насолоджуватися чимось' (Спецвипуск); *Богові каміньи у вікна метати* 'чинити великий гріх, поводитися зухвало або безсоромно' (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 31); *де дідьки в дримби грають* 'дуже далеко' (Ліжник-TV, сезон 2, вип. 7).

Вартують уваги прокльони й лайливі формули, які мають усталену фразеологічну структуру та є характерним елементом народного мовлення. Наприклад: *шлях би вас наглий трафив* (Ліжник-TV, сезон 1, вип. 25), *шлях би їх наглий впік* (Спецвипуск). До цієї ж групи належать інші формули народної лайки: *міль би тебе з'їла, короста би тебе з'їла, кров би тьи нагла залльила, аби тобі очі повилазили, би ти на кропиву сцьила, колька би тебе сковала.*

Особлива роль належить традиційним мовним формулам, які відтворюють характерний для гуцульського середовища мовний етикет, виконують комунікативну функцію встановлення контакту з аудиторією. Свідченням цього може слугувати уживання привітання *Слава Йсу,* яке досить часто звучить на початку кожного відео.

Отже, мовний простір каналу «Ліжник-TV» репрезентує активне функціонування гуцульської діалектної лексики в сучасному українському цифровому медіадискурсі. Аналіз матеріалу засвідчив, що найпродуктивнішими є лексичні діалектизми, об'єднані у тематичні групи антропономінативної, побутової, природної, харчової, емоційно-оцінної та процесуальної семантики. Важливе місце посідають етнографізми й фразеологічні одиниці, які відтворюють специфіку гуцульської мовної картини світу, локальні культурні реалії та особливості народного світосприйняття.

Використання діалектної лексики у відеоконтенті каналу сприяє формуванню регіонального мовного колориту, популяризації гуцульського говору серед широкої аудиторії та актуалізації діалектної мовної спадщини в сучасному медіапросторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець, І. Ліжник-TV. *YouTube.* URL: https://www.youtube.com/@Fiinka

Коваль Микита, *здобувач ОС «Бакалавр»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ТЕРМІНОЛОГІЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛІНГВІСТИКИ: СТРУКТУРА І СЕМАНТИКА

Комп'ютерна лінгвістика посідає одне з ключових місць у сучасній науці на перетині мовознавства та інформаційних технологій. Її термінологія забезпечує точний опис автоматичної обробки природної мови, машинного навчання та суміжних процесів. Незважаючи на практичну значущість цієї галузі, термінолексика комп'ютерної лінгвістики (далі – КЛ) залишалась поза системним структурно-словотвірним і семантично-парадигмальним аналізом, що і визначає актуальність пропонованого дослідження.

Метою дослідження є аналіз структурних особливостей і семантичних зв'язків термінів КЛ на матеріалі *Короткого англо-українського словника з комп'ютерної лінгвістики* (Коломієць, 2022). Для досягнення мети застосовано описовий, структурний методи та компонентний аналіз.

За структурою терміни КЛ поділяються на *синтетичні* (однослівні) та *аналітичні* (багатослівні). Серед синтетичних термінів провідним є морфологічний спосіб творення, зокрема суфіксація: словотвірні типи з суфіксами *-нн(я), -аці(я), -ість* активно продукують процесові іменники *(розпізнавання, токенізація, робастність)*. Префіксація представлена моделями з *не-, багато-, авто-, ре- (нелінійний, багатокомпонентний, автоматизований, перефразування).* Абревіація є продуктивною для назв технологій і моделей: *NLP, AI, POS, NER.* Семантичний спосіб – один із найбільш продуктивних у КЛ: загальновживані слова набувають термінологічних значень через метафоричне перенесення *(дерево → синтаксичне дерево, хмара → хмара слів, корпус → корпус текстів)* (Панько та ін., 1994).

Аналітичні терміни кількісно переважають синтетичні, що зумовлено потребою точно описувати складні архітектури та алгоритми. Найпродуктивнішими є двослівні моделі *прикметник + іменник (нейронна мережа, машинний переклад, семантична близькість)* та *іменник + іменник (обробка мови, модель мови, розпізнавання мовлення).* Три- та чотирислівні терміни виникають шляхом ускладнення двослівних видовими конкретизаторами: *рекурентна нейронна мережа, латентний семантичний аналіз* (Луньо, 2014).

У семантично-парадигмальному аспекті термінологія КЛ демонструє чотири типи відношень. *Гіперо-гіпонімні зв'язки* формують ієрархічну структуру терміносистеми: гіперонім *алгоритм* конкретизується гіпонімами *алгоритм навчання, алгоритм кластерування; модель* – гіпонімами *мовна модель, граматична модель, гібридна модель.* Переважають формально-семантичні гіпонімні відношення, де видовий термін утворюється додаванням конкретизатора до родового (Панько та ін., 1994).

Синонімія в термінології КЛ наявна, хоча й не є масовою. Виділяються лексичні синоніми *(парсинг – синтаксичний аналіз, тегування – розмітка),* словотвірні *(анотація – анотування)* та синтаксичні *(парсер – синтаксичний аналізатор, нейронна мережа – нейромережа).* Полісемія функціонує у двох різновидах: внутрішньосистемна (термін *тег* позначає HTML-елемент, граматичну позначку і корпусну анотацію) та міжсистемна *(вектор* у математиці і КЛ). Антонімні відношення охоплюють контрарні *(висока точність – низька точність),* комплементарні *(керований – некерований)* та векторні *(кодування – декодування)* пари (Попович, Бялик, 2020; Луньо, 2014).

Отже, термінологія КЛ характеризується поєднанням продуктивних морфологічних моделей, активною семантичною деривацією та домінуванням аналітичних термінів. Системність терміносистеми забезпечується розгалуженими гіперо-гіпонімними зв'язками, тоді як синонімія та полісемія є природним відбитком динамічного й міждисциплінарного характеру галузі. Результати дослідження сприятимуть подальшому впорядкуванню та нормалізації термінолексики прикладної лінгвістики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коломієць, В. О. (2022). Короткий англо-український словник з комп'ютерної лінгвістики. Київ: Видавничий центр КНЛУ.

2. Панько, Т. І., Кочан, І. М., Мацюк, Г. П. (1994). Українське термінознавство. Львів: Світ.

3. Попович, Ю. В., Бялик, В. Д. (2020). Поняття термінології та терміносистеми в сучасній лінгвістиці. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації, 31*(70), 2(2), 206–211.

4. Луньо, П. Є. (2014). Термінологія конституційного права України: історія становлення та системна організація [дис. канд. філол. наук]. Львів.

5. Сергєєва, Г. А. (2021). Термін і термінологія як об'єкти лінгвістичного аналізу: поняття та диференційні ознаки. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*, 48–52. Одеса.

Kovtun Oksana, *PhD in Philology, Associate Professor,*
Vasyl Stus Donetsk National University,
Vinnytsia, Ukraine

EVALUATIVE POTENTIAL OF NON-STANDARD ADJECTIVAL COMPARATIVES IN UKRAINIAN AND ENGLISH

In contemporary linguistics, increasing attention is being paid to evaluation as a fundamental category of language that enables the expression of subjective attitudes toward objects, phenomena, and experiences. Adjectives play a central role in this

process, as they function as primary markers of evaluative meaning, emotional colouring, and intensity. Of particular interest are non-standard degrees of comparison, which deviate from prescriptive grammatical norms and serve as expressive tools in modern discourse.

The relevance of the topic is determined by the growing role of evaluative language in contemporary communication, especially in digital media, advertising, and informal interaction. In such contexts, speakers tend to depart from prescriptive grammatical models in order to achieve stronger expressiveness, emotional impact, and persuasive force. Non-standard comparative and superlative formations therefore deserve special attention, as they reflect not only grammatical innovation but also the broader tendency towards the intensification of subjective meaning in present-day discourse.

The aim of the study is to identify the functional and evaluative potential of non-standard comparative and superlative forms in Ukrainian and English. The research focuses on their distribution across different discourse types, as well as their role in shaping evaluative meaning and pragmatic impact.

The theoretical framework of the study is grounded in evaluative grammar and contrastive linguistics (Hunston, 2019; Martin, White, 2005), which conceptualise language as a system of resources for expressing stance, attitude, and subjective positioning. The study also draws on corpus-based approaches to the analysis of evaluative language in digital and media discourse.

From a contrastive perspective, the analysis of Ukrainian and English makes it possible to identify both common evaluative mechanisms and language-specific constraints in the formation of non-standard comparison. Such an approach is important because it reveals how related communicative needs – intensification, emotional emphasis, and persuasive impact – are realised through different grammatical resources. It also contributes to the development of contrastive grammar of evaluation, within which adjectival forms are treated as active means of encoding axiological meanings.

The material of the research includes examples collected from mass media, advertising, social networks, and literary texts in Ukrainian and English. The data reflect contemporary usage (2019–2024) and represent a range of communicative contexts in which non-standard comparative forms are most productive.

The methodological basis of the study combines elements of quantitative and qualitative analysis. Quantitative observation makes it possible to trace the frequency and distribution of non-standard forms across discourse types, whereas qualitative interpretation helps establish their pragmatic and stylistic functions in context. This combination ensures a more comprehensive account of how such forms operate as markers of evaluation rather than as isolated grammatical deviations.

The analysis shows that non-standard degrees of comparison function as powerful markers of evaluation, intensification, and subjectivity. These forms are particularly frequent in advertising and informal communication, where they contribute to expressive emphasis and persuasive effect, e.g.: *the cheesiest burger ever*, *the most Instagrammable café, найтоматніший кетчуп, найолейніша олія.* Such constructions enhance memorability and create a sense of uniqueness and emotional engagement.

Quantitative findings indicate that non-standard forms are more frequent in English (7.83 %) than in Ukrainian (4.82 %), which suggests a higher tolerance for grammatical flexibility in English discourse. However, in Ukrainian, these forms are actively used in commercial and expressive contexts, particularly in advertising, where they perform a key stylistic function.

A crucial aspect of these constructions is their evaluative polarity. The results demonstrate that positive evaluations dominate in both languages (English: 64.1 %, Ukrainian: 66.4 %), especially in advertising discourse, where language is strategically employed to emphasise desirable qualities. Negative evaluations occur less frequently and are typically associated with irony, humour, or criticism in informal communication.

Another important feature of non-standard degrees of comparison is their ability to modify the semantic profile of adjectives that do not usually participate in comparison under standard grammatical rules. In such cases, the comparative or superlative form is not used to denote an objective gradational contrast but rather to create an expressive evaluative effect. This semantic shift demonstrates that the category of comparison in modern discourse may function not only as a grammatical category but also as a resource of evaluative and stylistic modelling.

From a stylistic perspective, non-standard comparative forms perform several key functions: hyperbolic emphasis, rhetorical contrast, expressive intensification, and identity construction. They contribute to the formation of brand voice in marketing discourse and enhance emotional resonance in digital communication. In literary texts, such forms are used more selectively and serve to characterise speech, create stylistic nuance, and intensify imagery.

The contrastive analysis reveals both shared and language-specific tendencies. While English demonstrates greater morphological flexibility and a broader range of creative formations, Ukrainian exhibits more constrained usage, primarily limited to informal and commercial domains. This difference reflects broader typological and cultural patterns in the evolution of grammatical norms and expressive language use.

The practical significance of the findings lies in their possible application to language teaching, translation studies, and computational linguistics. For language teaching, these forms are important because they help learners distinguish between normative patterns and authentic discourse practices. For translation, they present difficulties due to their idiomatic and culture-specific expressive force. For computational analysis, especially sentiment analysis and natural language processing, such constructions are relevant because they often encode evaluation in a way that cannot be adequately interpreted through standard grammatical models alone.

Thus, non-standard degrees of comparison should be viewed not as grammatical anomalies but as dynamic and productive means of expressing evaluation. They play a significant role in shaping contemporary discourse, particularly in digital communication, advertising, and informal speech.

Future research may focus on the diachronic development of such constructions in digital environments, as well as their implications for computational linguistics, particularly in sentiment analysis and natural language processing.

REFERENCES

1. Hunston, S. (2019). Language patterns and attitude revisited.
2. Martin, J., White, P. (2005). The language of evaluation: Appraisal in English.
3. Khaliman, O. V. (2019). Degrees of comparison of adjectives.
4. Kosmeda, T. A. (2021). Feminine metaphor in media discourse.
5. Bednarek, M. (2009). Dimensions of evaluation.

Сергій Колонюк, *д-р філософії з філології,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ ПАРЕМІЙ ІЗ КОНЦЕПТОМ ПОДОРОЖ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Паремії є важливим джерелом відображення колективного досвіду народу та його ціннісних орієнтирів. У межах контрастивної лінгвістики особливий інтерес становить зіставлення способів вербалізації концептів у різних мовах. Одним із таких концептів є концепт ПОДОРОЖ (МАНДРІВКА), який посідає помітне місце в українській та англійській пареміологічних картинах світу.

Метою дослідження є виявлення спільних і відмінних рис у структурі та семантиці паремій, що репрезентують концепт ПОДОРОЖ (МАНДРІВКА) / TRAVEL (JOURNEY). Під час першого згадування використовуємо скорочення: концепт ПОДОРОЖ (МАНДРІВКА) / TRAVEL (JOURNEY). Матеріалом дослідження слугували українські та англійські прислів'я і приказки, відібрані із сучасних пареміологічних словників.

Контрастивний аналіз засвідчив, що в обох мовах подорож часто осмислюється як засіб набуття знань і життєвого досвіду. Порівняймо англійську паремію «Travel broadens the mind» та український вислів «Світ не без добрих людей, а дорога не без пригод». В обох випадках актуалізується ідея особистісного розвитку через взаємодію з новими обставинами.

Водночас виявлено низку відмінностей. Для української пареміології характерною є підвищена увага до труднощів дороги, необхідності витримки та взаємодопомоги. Англійські паремії частіше акцентують на практичній користі подорожі та індивідуальній ініціативі. Такі особливості можуть пояснюватися відмінностями історичного розвитку мовних спільнот та специфікою культурних цінностей.

Семантичний аналіз дав змогу виокремити кілька основних тематичних груп: дорога як випробування; дорога як джерело знань; дорога як символ життєвого шляху; дорога як засіб досягнення мети. Найбільш продуктивною виявилася метафорична модель «життя – це подорож». Вона представлена в обох мовах

численними паремійними одиницями та демонструє високий ступінь міжкультурної універсальності.

Особливу увагу привертають випадки часткової еквівалентності. Наприклад, англійська паремія «A journey of a thousand miles begins with a single step» має близький за змістом український відповідник «Дорога починається з першого кроку». Незважаючи на подібність змісту, такі одиниці можуть відрізнятися частотністю вживання, стилістичним потенціалом і культурними асоціаціями.

Результати дослідження підтверджують, що паремії виконують роль носіїв культурної пам'яті та водночас відображають універсальні закономірності людського мислення. Контрастивне вивчення паремій сприяє глибшому розумінню механізмів міжкультурної комунікації та може бути використане у викладанні англійської мови, перекладознавстві й лінгвокультурології.

Отже, зіставлення українських та англійських паремій із концептом ПОДОРОЖ дає змогу виявити як спільні когнітивні моделі, так і національно-специфічні особливості світосприйняття. Перспективним напрямом подальших досліджень є розширення корпусу матеріалу та залучення інших германських і слов'янських мов для багатовимірного контрастивного аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Rzybek, P. (2015). Semiotic and semantic aspects of the proverb. In H. Hrisztova-Gotthardt, M. Aleksa Varga (Eds.). Introduction to paremiology: A comprehensive guide to proverb studies, 68–111.

2. Sukalenko, T. M., Britsyn, V., Marchuk, L. M., Sakharova, O. V., Pauk, M. M. (2022). Ukrainian paremies: Laws of creation. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, 12*(1), 54–58.

3. Szymkiw, J. (2022). Franko's concept of the origin of paremia: Inter-genre transition. *Studia Ukrainica Posnaniensia, 10*(2), 57–71.

Кравченко Елла, *д-р філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

БЕЗІМЕННІСТЬ ЯК ПРИЙОМ ПОЕТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ К. КРАХТА «ICH WERDE HIER SEIN IM SONNENSCHEIN UND IM SCHATTEN»)

Пошук нових літературних форм розширює межі жанрових модифікацій постмодерністського роману, до ключових різновидів якого зараховують філософський, соціально-психологічний, роман-сповідь, роман-антиутопію, роман-видіння та ін. Основним методом творення площин постмодерністського тексту вважають жанровий синтез – дифузію елементів різних жанрів у контексті одного

твору (Кірячок, 2020, с. 104). Постмодерністський роман акумулює смисли чужих текстів, ідей, образів, мотивів тощо, компонує й трансформує реальне й вигадане, що вже існує у глобальному культурному контексті. Дослідження співучасті онімних та безонімних номінацій у змістовності творів забезпечить з'ясування поетичної техніки текстів постмодерністського напряму.

Роман К. Крахта «Ich werde hier sein im Sonnenschein und im Schatten» («Я буду тут, на сонці й у затінку» (2008)) належить до зразків постмодерністської прози, поп-літератури (Стороха, 2011; Larch, 2013), трансформованої антиутопії (Колесник, 2014). Еклектизм роману виявляється насамперед через суміш жанрів, поєднаних у нову цілісність. Беззаперечним здається уналежнення «Ich werde hier sein im Sonnenschein und im Schatten» до жанру дистопії, що ґрунтується на альтернативній історії про перетворення Швейцарії в тоталітарну Радянську Республіку. Водночас текст синтезує традиційні ознаки роману-сповіді, роману-подорожі, пародії на сучасний світ, антивоєнного роману, фантастичної антиутопії, постапокаліптичного роману та ін.

Основою сюжету стає альтернативна історія, у якій Жовтнева революція в Росії не відбулася, натомість Володимир Ленін заснував Швейцарську Радянську Республіку (ШРР). Цей контрфактичний сценарій детермінує розгортання сюжетної дії у вигаданому часопросторі (Швейцарія XXI ст.) та розбудовує художню модель світоустрою. Останній постає як мілітаризована соціалістична імперія, що перебуває в стані перманентної війни з колоніальними державами. Дистопічний характер наративу є характерним для поетики К. Крахта: через відсторонений опис розпаду природних циклів автор передає абсурдність людської цивілізації, зациклену на знищенні особистісного. Людина перестає бути окремим суб'єктом (деперсоналізація) і позбавляється імені.

Постійна безіменність у романі К. Крахта має винятковий вплив на конструювання цілісності. Зображення війни передбачає виділення домінантного протиставлення *свій – чужий,* навколо якого угруповуються безіменні дійові або згадувані героєм-оповідачем особи. Композиційно й сюжетоутворювальними ознаками стають номінації групових образів противників, що загалом є традиційним для антивоєнного роману.

У художньому світі К. Крахта безонімні позначення є інструментом диференціації альтернативної реальності на ідеологічні полюси – фашисти (*Wir werden die deutschen und die britischen Faschisten besiegen, aber nicht unterjochen* (Kracht, 2008, s. 27)) та комуністи (*«Jeder trägt seinen Teil dazu bei, jeder arbeitet, so gut er kann». «Der Kommunismus»* (Kracht, 2008, s. 110)). Такі номінації, по-перше, демонструють дихотомію світоустрою, по-друге, увиразнюють соціальний конфлікт шляхом редукції особистості до її національної, расової, етнографічної приналежності або мілітарного статусу.

Блок комуністів і прихильників Швейцарської Республіки репрезентований метаоб'єктними безонімними найменуваннями, що відтворюють план зображуваного і ретроспективний план героя-оповідача: *Schweizer; eine Abteilung welscher Soldaten; unsere Soldaten, Welsche; afrikanischen Alliierten; Afrikaner*

Sklaven; Appenzeller; die Tschechen; die Askari < араб. солдати; *Schweizer Offiziere, schweizerische Divisionäre; die Buren; der Nyanja, der Somali, der Wachaga, der Borana, der Luo, der Habesha, der Kikuyu.* Номінації з національним / етнографічним компонентом ґрунтуються на реальних назвах народів Швейцарії (*Appenzeller* – мешканці швейцарського кантону Аппенцелль), Східної та Північної Африки (*die Buren* – етнографічна група африканерів, нащадків нідерландських поселенців у Південній Африці; *Nyanja* – народ Малаві, Замбії та Мозамбіку; *Somali* – етнічна група півострову Сомалі; *Wachaga* – народ Танзанії; *Borana* – одна з основних гілок народу оромо в Ефіопії та Кенії; *Luo* – етнічна група в Кенії, Танзанії та Уганді; *Habesha* – самонайменування ефіопів та еритрейців; *Kikuyu* – народ Кенії), Чехії *(die Tschechen).* Функційне навантаження етнонімів, співвідносних із реальними, полягає, по-перше, у створенні колоніального тла сюжету: Швейцарська Радянська Республіка захопила й колонізувала території Африки; народи були інтегровані в радянську систему, тому значну частину армії ШРР складають африканські солдати. По-друге, завдяки автентичним номінаціям альтернативна історія набуває правдоподібності та переконливості, що створює ілюзію документальної дистопії. Також метаоб'єктність працює на ідею стирання особистості та приналежності індивіда до певного колективу, де нації та народи ототожнюються з військовим ресурсом. Зіткнення контрфактичної історії з удавано реалістичним контекстом породжує т. зв. когнітивний дисонанс, що провокує сприйняття зображуваного як імовірнісного сценарію.

Семантично вагомим елементом, що апелює до політичного контексту історії СРСР, є номінація *Rotgardisten.* Це найменування створює ефект культурної гібридності (поєднання радянського – африканського – швейцарського колориту), редукуючи індивідуальність персонажів до їхньої функційної ролі – репрезентації державної сили.

Номінації блоку фашистів також мають реальну твірну основу: *die deutschen Faschisten; die Deutschen; die Briten; die Hindustanis; die Koreanern; die Sinti-Divisionen.* Окрім центрального ворожого масиву – англо-германського блоку ШРР протистоять азійські держави Хіндустан та Корея. Відповідно, етноніми *die Hindustanis* та *die Koreaner* унаочнюють масштаб мілітарного ресурсу. Особливо значущим є згадування *Sinti-Divisionen* у складі фашистських сил, оскільки традиційно синті сприймаються як «вічні мандрівники» без власної державної території, отже, ця метаоб'єктна номінація стає маркером інакшості. У структурі контрфактичного світу *Sinti-Divisionen* виступають у ролі підозрілого, детериторіалізованого військового елемента.

Розширення простору перманентної війни відбувається за рахунок полірефернтних номінацій соціального статусу згадуваних осіб, що підкреслюють автентичність альтернативної історії: *das Politiche, das Militärische; Arbeiter, Ingenieure, Wissenschaftler, Soldaten; deutsche Partisanen oder Bauern* та деякі інші. К. Крахт використовує подібні номінації, щоб продемонструвати, як у світі

перманентної війни категорія «людського» нівелюється, поступаючись соціальним функціям.

Достовірність альтернативної історії парадоксально підкреслюється абсурдним географічним контекстом. По-перше, поєднання європейських соціальних станів та радянської термінології з африканським ландшафтом створює ефект культурної гібридності. По-друге, абсурдність посилюють номінації з компонентом ірреального локусу: *Neu-Berner Oberländer Bauern* або екзотичні іншомовні вкраплення, як-от *Mwanas* < від суахілі *mwana* 'дитина'. Автор використовує прийом топонімічної гібридизації, оскільки Новий Бернський Оберланд переноситься в африканський ландшафт, або реекспортує реальний історичний феномен Швейцарії *Verdingkinder* 'діти-наймити, діти за контрактом', *kleine Leibeigene* 'маленькі кріпаки' у контрфактичну Африку. У такий спосіб узагальнений образ дитини потрактовується також як витратний «матеріал» війни.

Як типові метаоб'єктні номінації витлумачуємо протилежні позначення *своїх – чужих,* які можуть набувати позитивно або негативно оцінних конотацій, перетворюючи міжособистісні зв'язки на суто функційні категорії, де статус ворога / товариша визначається належністю до блоку фашистів – комуністів. Пор. ***свої:*** *unsere zuverlässigen Bruder-Freunde; unseren Freuden; Eidgenossen; meine Brüder;* ***чужі:*** *unsere Feinde; die Deutschen Bestien.*

Оригінальне епітетне поле оточує найменування *чужих,* де національність або статус супроводжують експресивні означення: *die dekadenten Engländer, die cholerischen Deutschen, die stinkenden Missionare.* Вони вписані в контекст передісторії колонізації африканських народів Республікою: *Man organisierte Expeditionen den Zambesi hinab, den Nil hinauf und westwärts bis weit in den Kongo hinein, man baute befestigte Häfen und staute das Wasser der Flüsse, man vertrieb die* ***dekadenten Engländer*** *und die* ***cholerischen Deutschen*** *und* ***die stinkenden Missionare*** (Kracht, 2008, s. 77).

Протистояння *своїх* і *чужих* нівелюється в позиціях героя-оповідача, старого солдата та карлика Uriel. Міркування комісара про перетворення війни на середовище існування, що перебудовує людську природу, переростають у сновидське питання про нищівну сутність *машини війни: Wer hatte nur so eine Szenerie erdacht, aus wessen Intelligenz war diese Maschinerie des Krieges entsprungen?* (Kracht, 2008, s. 111). Про повний розрив із цивілізацією та історією свідчить переконання солдата: *Der Krieg macht uns zu Geisteskrüppeln* (Kracht, 2008, s. 95). Цей вислів є ключовим для розуміння ідеї роману, де ідентичність фізично і ментально знищується тривалим конфліктом. Тотальна війна трансформує персонажів у деперсоніфіковану масу, об'єднану спільним статусом *розумового каліцтва.* Позиція карлика Уріеля усуває конфронтацію: він називає комісара (представника *чужих*) своїм другом. Подолання расових та ідеологічних бар'єрів свідчить про збереження гуманістичного начала.

Своєрідність сюжетно-жанрової структури зумовлена синтезом правдоподібного та фіктивного, а також еклектичним поєднанням швейцарського, радянського й африканського елементів, що слугує інструментом конструю-

вання контрфактичної історії. Свідома реконфігурація фактів, конфліктуючих блоків, ландшафтів та відповідних їм номінацій увиразнює зміст твору, де акцентовано на сюрреалістичній деформації та ірреальності мілітарного світу: *Die SSR hatte vieles erreicht, jedoch die byzantinische Verflechtung, die fast surreale Komplexität ihrer militärischen Allianzen und deren Schatten, der Scheinallianzen, und wiederum deren Schatten machten mich noch immer, nach all den Jahren schprachlos* (Kracht, 2008, s. 32).

Комплексний аналіз полірефернтних номінацій доводить постмодерністську стратегію К. Крахта, ґрунтовану на суміщенні ознак різних жанрів та обіграванні елементів текстів, що створюють ефект ідеологічного палімпсесту. Культурна гібридність, виявлена через узагальнені найменування етносів, геополітичний абсурд, актуалізований мілітарними союзами зі структурою мотрійки, оновлення змісту відомих номінацій та конструювання оказіоналізмів створюють ефект когнітивного дисонансу. Метаоб'єктні номінації підтверджують неоднорідність жанру через типові позначення *своїх – чужих* (антивоєнний роман), автентичні найменування (документальна дистопія), фіктивні та запозичені з інтертексту назви (фантастична антиутопія, пародія на сучасний світ). Деперсоналізація, маркована безіменністю масових образів, екстраполюється і на рівень окремих художніх об'єктів, аналіз яких постає перспективним напрямом подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кірячок, М. В., Мельник, А. О. (2020). Український постмодерністський роман: специфіка жанру. *Закарпатські філологічні студії, 13*(3), 103–106. URL: uzhnu.uz.ua

2. Колесник, Н. (2014). Жанрові трансформації сучасної антиутопії. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Філологічні науки (літературознавство), 4*(14), 101–105.

3. Стороха, Б. В. (2011). Конструювання матеріальності: письмо та об'єкт у практиці конкретної поезії. *Вісник Львівського університету*. *Серія: Іноземні мови,* 18, 331–338.

4. Kracht, Ch. (2008). Ich werde hier sein im Sonnenschein und im Schatten. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch.

5. Larch, A. (2013). Ich, zerfasert: Postmoderne Pop-Identitäten in Christian Krachts Roman Faserland. Marburg: Tectum Verlag. URL: https://www.nomos-shop.de/de/p/ich-zerfasert-978-3-8288-3250-3

Dariia Kryvonos, *Master's Degree Student,*
Vasyl Stus Donetsk National University,
Vinnytsia, Ukraine

STRUCTURAL AND SEMANTIC CHARACTERISTICS OF COCKNEY RHYMING SLANG IN THE FILM "LOCK, STOCK AND TWO SMOKING BARRELS"

Slang, by its very nature, is a "language that says no" (Green, 2010). Originating on the streets and commonly associated with marginalised or persecuted communities, slang defies societal norms, constituting a "counter-language". Jonathon Green, one of the most respected authorities on slang, describes it as "vibrant, creative, witty, and open to seemingly infinite re-invention." Slang serves as a linguistic tool that allows communities to establish their own identity while simultaneously rejecting the rigidity of standard language. Often perceived as impertinent and subversive, slang thrives in urban environments, articulating the experiences and worldview of those positioned on the fringes of society. It is a language of rebellion and camaraderie, testifying to the wit and inventiveness of its speakers.

A prime example of slang's creative potential is Cockney Rhyming Slang (CRS), a distinctive feature of East London's vernacular that emerged in the mid-19th century among working-class communities. CRS operates by replacing a common word with a phrase that rhymes with it, though in natural speech, the rhyming part is often dropped, leaving only the first element of the phrase. For example, *apples and pears* is a rhyming slang term for "stairs", but in practice, only *apples* is used, which renders the phrase cryptic to outsiders (Lillo & Victor, 2017). Initially, CRS was used as a covert form of communication among street traders, market vendors, and petty criminals to prevent outsiders, particularly law enforcement, from understanding their conversations, as originally noted by Franklyn (1961, cited in Monti, 2016). Its roots in the working-class communities of East London gave rise to a unique sociolect that not only served practical purposes but also became a powerful marker of group identity and cultural distinctiveness. CRS functions not merely as linguistic play but also as a way to foster in-group solidarity, preserving a playful irreverence across generations (Monti, 2016). Over time, this vibrant and coded system of communication transcended its initial use, becoming an enduring symbol of Cockney identity.

The film "Lock, Stock and Two Smoking Barrels" (1998), directed by Guy Ritchie, offers a vivid illustration of CRS in contemporary cinema. Characters in the film frequently employ CRS in their dialogues, thereby adding authenticity and humour to the narrative. In one scene, Nick the Greek uses the phrase *"All right, all right, keep your Alans on. Here's a ton." Alans* is a clipped form of *Alan Whickers,* rhyming with "knickers" (underwear), and in CRS, it serves as a playful command to "calm down." Similarly, in another scene, Tom says, *"And certainly not when you've got Liberia's deficit in your sky rocket."* Here, *sky rocket* is a rhyming slang term for

"pocket", indicating that someone has "pockets full of money." In a more aggressive exchange, Rory Breaker uses CRS to add a touch of menace with the phrase, *"...with that 'What's going on here' look slapped all over your Chevy Chase." Chevy Chase* rhymes with "face," giving the phrase a sarcastic undertone, suggesting confusion or feigned innocence (Smith, 2011).

One of the most notable examples of CRS in the film is Barfly Jack's tirade, a complex and humorous monologue that highlights the intricate structure and socio-linguistic function of CRS. In this scene, Jack recounts a conflict involving Rory Breaker, using a series of CRS expressions that create a linguistic barrier for outsiders. The monologue unfolds as follows: *"A few nights ago Rory's roger iron rusted. So he's gone down the Battle Cruiser to watch the end of the football game. No one's watching the custard, so he switches the channel over. A fat geezer's north opens. And he wanders up and turns the liza over. 'Now fuck off and watch it somewhere else.' Rory knows claret is imminent, but he doesn't want to miss the end of the game. So calm as a coma, picks up the fire extinguisher, walks straight past the jam rolls who were ready for action and plonks it outside the entrance. He then orders an Aristotle of the most ping-pong tiddly in the nuclear sub and switches back to his footer. 'That's fucking it,' says the geezer. 'That's fucking what?', says Rory. And he gobs out a mouthful of booze, covering Fatty. He flicks a flaming match into his bird's nest and the geezer's lit up like a leaking gas pipe. Rory, unfazed, turns back to his game. His team's won, too. Four-nil."* This tirade showcases thirteen different CRS expressions used in rapid succession.

Among the expressions in Jack's monologue, *Roger* refers to "telly", a slang word for "television" derived from the full form *Roger Mellie. Iron rusted* approximates "busted", meaning "broken" in slang. *Battle Cruiser* is a classic CRS phrase, where *cruiser* rhymes with "boozer" (a pub), while *custard,* clipped from *custard and jelly,* rhymes with "telly", indicating "television". *North* is shortened from *north and south,* rhyming with "mouth", and *liza,* derived from *Liza Minnelli,* also refers to "telly". Similarly, *claret* is a metaphorical reference to blood, deriving its name from a dish "boiled beef and carrots", which, when cooked, is served in a bowl and poured over with bright red gravy that rhymes with and resembles "claret", a type of red wine, especially one from the Bordeaux region of France that, in turn, looks like blood. *Jam rolls* is best interpreted as a disparaging equivalent to "arseholes" or "idiots". *Aristotle,* rhyming perfectly with "bottle", often denotes a bottle of alcohol. *Ping-pong* rhymes with "strong", typically referring to strong alcoholic beverages, while *tiddly* is a short form for *tiddly wink,* or a "drink". *Nuclear Sub,* where *sub* rhymes with "pub", adds yet another layer of complexity to Jack's tirade, while *bird's nest* rhymes with "chest", rounding out this intricate sequence of coded language.

Barfly Jack's tirade serves multiple linguistic and narrative functions. It establishes coded communication by creating an "insider language" that is comprehensible only to those familiar with CRS. It also reinforces group identity by signalling that the speaker and listener share a common cultural and linguistic background. Furthermore, the playful use of CRS adds a humorous and ironical dimension to the narrative, while

maintaining the gritty authenticity of the film's portrayal of East London's criminal underworld. The use of CRS in this scene is not merely a stylistic embellishment but a sophisticated strategy of linguistic masking that demonstrates the creativity of Cockney culture. By integrating CRS, Jack transforms an otherwise straightforward narrative into a multifaceted linguistic performance that resonates with humour and complexity.

In addition to Jack's tirade and the three expressions discussed above, the film features another five CRS expressions, each with its own unique history and transformation. For instance, *Bubble and Squeak* can mean both "Greek" and "week", in this case referring to the former, namely the name of one of the characters, Nick the Greek. Another expression, *blow a raspberry*, derives from "raspberry tart", rhyming with "fart," though it has evolved to denote an expression of disrespect. At the very beginning of the film, *cozzers*, a CRS word for another slang word "rozzers", meaning "coppers", or "police officers", is used. In another scene, Tom says *"Now come on, let me feel the fibre of your fabric."* He is essentially asking to "see the money" or "hand over the cash." *Fibre of your fabric* is a Cockney-inspired metaphorical/ metonymical phrase, not true CRS, where *fabric* suggests a "suit", which in Cockney becomes *whistle and flute* (shortened to *whistle),* rhyming with "loot", meaning "money". Finally, *Gordon,* a clipped form of *Gordon Brown*, acts as a synonym for "clown" or "dummy", clearly referring to the former prime minister of the United Kingdom.

The use of CRS in *"Lock, Stock and Two Smoking Barrels"* is not merely a linguistic ornament; it is a structurally productive and semantically rich subsystem of slang. By embedding CRS into the characters' dialogues, Guy Ritchie enhances the authenticity of the film's portrayal of East London's underworld. Each CRS expression serves a dual purpose, both enriching the narrative with humour and reinforcing the characters' identities. Not only does the integration of CRS into the film's dialogue enhance its narrative depth but it also offers a valuable case study for examining the structural and semantic intricacies of CRS in contemporary cinema.

REFERENCES

1. Green, J. (2010). Introduction. In Green's dictionary of slang. URL: https://greensdictofslang.com/about/print/introduction

2. Lillo, A., Victor, T. (2017). A dictionary of English rhyming slangs. Berlin / Boston: De Gruyter Mouton.

3. Monti, S. (2016). Translating British dialects: The interplay between Cockney and Cockney Rhyming Slang in Lock Stock and Two Smoking Barrels and Snatch and their Italian dubbed version. *SQ, 11*, 75–102.

4. Smith, D. (2011). The language of London: Cockney rhyming slang. London: Michael O'Mara Books.

Кришталь Світлана, *канд. філол. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ОСНОВНІ ТИПОЛОГІЧНІ ВІДМІННОСТІ МІЖ АНГЛІЙСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ ЯК ОСНОВА ВИКЛАДАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

У цих тезах узагальнюються результати розвідок автора, де описуються основні типологічні відмінності між англійською та українською мовами на лексичному та граматичному рівнях та вивчається їх вплив на переклад та особливості його викладання (Кришталь, 2024).

Теоретичні курси, що присвячені перекладу, є базовими теоретичними дисциплінами, головна мета яких полягає у формуванні теоретичного підґрунтя та відповідних практичних навичок, необхідних для перекладу текстів, що належать до мов різних структурних типів.

Традиційно поняття «перекладацьких трансформацій» та «перекладацького еквіваленту» вважаються центральними для дисципліни такого спрямування. Перекладацький еквівалент як одиниця на лексичному / граматичному рівнях мови перекладу, що максимально повно відтворює значення аналогічної одиниці в вихідній мові, є результатом перекладацької трансформації, яка, зі свого боку, визначається як певна зміна у формальній структурі вихідного (базисного) речення або в її наповненні, що веде до появи похідної пропозиції, яка є синонімічною для базисної у тому контексті, що обоє вони описують ту ж саму ситуацію. Будь-яка перекладацька трансформація має на меті передачу засобами (лексичними, граматичними, синтаксичними) мови перекладу сенсу, що створено засобами вихідної мови. Поняття перекладацької трансформації та перекладацького еквіваленту є взаємопов'язаними і похідними.

Важливість вивчення перекладацьких трансформацій очевидна і тому не дивно, що вони займають головне місце як у силабусах дисциплін, які займаються вивченням лексико-граматичних аспектів / проблем перекладу, так і в підручниках, що присвячені цьому питанню (Карабан, 2004). Однак, варто зазначити, що за цим підходом поза межами дослідницького інтересу залишається не менш важливе питання причин перекладацьких трансформацій, які є своєрідним пусковим механізмом, що зумовлює перехід одиниці перекладу із однієї системи (одного функціонального стану) в іншу. Це умотивовує **актуальність** цієї розвідки. За **мету** в ній ставиться узагальнити відмінності між англійською та українською мовами на лексичному та граматичному рівні як основу для навчання перекладу.

Аналіз структурних відмінностей на різних мовних рівнях між англійською та українською мовами дає змогу виділити п'ять принципових факторів, що ілюструють різницю між цими мовами і є головними тригерами перебудов (лексичного, граматичного, синтаксичного характеру) під час перекладу:

1. Різний порядок слів. Різний спосіб організації тема-рематичних зв'язків, що передбачає розташування нової інформації на початку англійського речення, але наприкінці – українського. Саме вищезгадана особливість зумовлює зміну порядку слів під час перекладу англійського речення: *Managing all this (Indian weddings) is not for the faint-hearted – or for the amateurs. When family members are assigned organisational roles, which used to be the norm, the result can be chaos* (The Economist, 2026). – *Коли за організацію беруться члени родини ... результатом є хаос.*

2. Базова синтаксична різниця у характері побудови висловлювання / речення, що проявляється у вираженні думки через іменник в англійській мові та через дієслово – в українській. Це дає змогу говорити про номінативний характер англійської мови та вербальний – української. Ця характеристика зумовлює домінуючий характер словосполучень, а саме номінативних (іменник + прикметник) в англійській мові та вербальних (дієслово + прислівник) – в українській. Вказана різниця пояснює, чому вибір дієслова під час перекладу англійського іменника *«super-dodger»* українською є не тільки очевидним та природнім, а і єдино можливим способом у цьому англійському реченні: *Genes could explain Covid «super-dodgers»* (The Economist, 2026).

3. Більша метафоричність англійської мови порівняно з українською, що, певною мірою, пояснюється обмеженою системою афіксального словотворення в англійській мові, яка, зі свого боку, привела до великої популярності лексико-семантичного, тобто метафоричного способу утворення нових слів. За висловом Л. А. Булаховського, в мовах із невеликою кількістю афіксів «творча фантазія спрямовується переважно на винайдення свіжих метафор, на цікаві слова-назви, скомбіновані з окремих слів, на влучні синекдохи тощо, і це безмежне поле словесної роботи достатньою мірою компенсує "сухість" морфологічної системи» (Булаховський, 1975, с. 359). Різниця в кількості, а також характері метафор в англійській та українській мовах часто зумовлює необхідність трансформації, що передбачає зняття метафоричності під час перекладу українською, оскільки англійські метафори можуть порушувати семантичні / стилістичні норми української мови і бути неприйнятними або незрозумілими.

4. Велика кількість багатозначних слів в англійській мові, а також слів із абстрактним значенням. Варто зазначити, що ця ознака англійської мови тісно пов'язана із попередньою характеристикою, оскільки відомо, що слова із дифузними, дескриптивними значеннями активно вживаються в процесі метафоричного перенесення та словотворення. Ідея, яка виражається в англійській мові через абстрактне, багатозначне слово, потребує пояснення, що здійснюється у процесі перекладу за допомогою трансформації конкретизації. Так, наприклад, під час перекладу цих англійських речень доведеться конкретизувати дифузне значення слів *«better»* та *«fractures»:*

With the right leadership, India could follow. It should start by collecting better information about how much pupils are actually learning (The Economist, 2026).

The very language of decarbonization points to emerging fractures within energy-firm workers, between employees developing the clean energies of the future and those pumping the dirty fossil fuels of the past (The Economist, 2026).

5. Велика кількість синтаксичних засобів компресії інформації в англійській мові (інфінітивні, герундіальні, дієприкметникові / дієприслівникові конструкції); засоби словотворення, що відрізняються або мають кількісно меншу репрезентацію в українській мові (конверсія, телескопія, атрибутивні комплекси і т. ін.). Зазвичай, такі конструкції потребують певного розгортання у процесі передачі їх змісту засобами української мови.

Отже, англійська та українська мови репрезентують мови різних структурних типів зі значними відмінностями на рівні словотвору, семантики, граматики, синтаксису та способу представлення інформації загалом. Саме ці відмінності і є тими факторами, що роблять перекладацькі трансформації обов'язковими і навіть неминучими у процесі перекладу з англійської мови на українську та навпаки. Просто знати перекладацькі трансформації та вміти їх застосовувати є недостатнім для ефективної перекладацької діяльності; напрочуд важливим є чітке розуміння та усвідомлення факторів, що відображають структурну різницю між англійською та українською мовами і, у такий спосіб, обґрунтовують перекладацькі трансформації. Врахування типологічних характеристик мов у викладанні лексико-граматичних проблем перекладу є необхідним складником формування професійних навичок та запорукою успішного перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булаховський, Л. А. (1975). Вибрані праці в п'яти томах. Т. 1: Загальне мовознавство. Київ: Наукова думка.

2. Карабан, В. І. (2004). Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга.

3. Кришталь, С. М. (2024). Метафора в системі викладання філологічних дисциплін (на матеріалі англійської мови). *Studia Methodologica*, 58, 66–76. Тернопіль: Видавничий дім «Гельветика». DOI: 10.32782/2307-1222.2024-58-7.

4. Кришталь, С. М. (2024). Номінативна природа англійської мови: словотвірні, стилістичні та перекладацькі аспекти. *Львівський філологічний часопис*, 16, 89–95. DOI: 10.32447/2663-340X-2024-16.14.

5. The Economist. (2026). March 7th – 13th. URL: https://www.economist.com/

Кузнєцова Олександра, *асистент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ШАРЛЬ БОДЛЕР ЯК КУЛЬТУРНИЙ КОД ФРАНЦІЇ: ІНТЕРМЕДІАЛЬНІ ІНТЕРТЕКСТИ У ФРАНЦУЗЬКОМУ МИСТЕЦТВІ XX–XXI СТ.

У сучасному культурному просторі творчість Шарля Бодлера (1821–1867) продовжує функціонувати як значущий інтертекстуальний ресурс, що актуалізується в різних медіа XX–XXI ст. Збірка «Les Fleurs du mal» зберігає статус канонічного тексту, вірші з якого безпосередньо цитуються, інсценізуються та інтерпретуються в кінематографі, музичній культурі та візуальних контекстах. Такі алюзії свідчать про динамічну рецепцію бодлерівської поезії, у межах якої класичний літературний текст інтегрується в сучасні художні й медійні контексти, набуваючи нових смислових та функціональних вимірів.

Шарль Бодлер є однією з ключових постатей європейської літератури, чия творчість заклала основи не лише символізму, а й низки провідних мистецьких і філософських напрямів XX ст. Його поетика істотно вплинула на формування сюрреалізму, екзистенціалізму та абстракціонізму, визначивши загальну траєкторію розвитку модернізму в його різноманітних формах (Гальчук, 2022, с. 326). Літературні напрями нерідко виконували роль каталізатора, ініціюючи появу нових течій у мистецтві в будь-яких його проявах. Саме тому у межах цього дослідження акцент зроблено на інтермедіальному культурному впливі літературних здобутків поета.

Поетичний світ Шарля Бодлера ґрунтується на усвідомленні глибинного конфлікту між особистістю та реальністю, в якій домінують зло, несправедливість і насильство, що постають як непереборні сили. Ліричний суб'єкт у творчості поета репрезентує виняткову, відчужену постать, яка свідомо відмовляється сприймати загальноприйняті моральні норми та примирятися з нав'язаними моделями існування (Онопрієнко, 2016, с. 94–96).

Літературознавиця Тетяна Анатоліївна Огаркова у передмові до українського видання-перекладу бодлерівських текстів зазначає: «Не те щоб поезія страждання була чимось новим для французької чи то європейської літератури, адже страждання завжди було присутнє в поезії, а метаморфози страждання завжди були вдячним матеріалом для лірики усіх часів. Однак, такі переживання завжди мали свою причину і свою мету».

Натомість Бодлер, як влучно зазначав свого часу німецький дослідник Гуго Фрідріх, започатковував цілком новий тип поезії – поезію страждання, позбавленого видимої причини. «Страждання, нудьга, сплін від закинутості людини у світ – ось основні теми Бодлера. Це страждання без катарсису та без забуття» (Шарль Бодлер, Вальтер Беньямін, 2017, с. 11).

В аналізі творчості Шарля Бодлера доцільно звернутися до спадщини Едгара Алана По, оскільки його концепція поезії як ритмованого творення досконалої краси стала одним із визначальних чинників формування бодлерівської поетики. Розуміючи поезію не як форму сповіді чи самовираження суб'єкта, а як цілісний естетичний ефект, саме його концепція естетики ефекту стала одним із визначальних чинників формування бодлерівської поетики (Огаркова, 2017).

Модель трагічного відчуження, естетизованого спліну та свідомого порушення нормативної моралі, сформована у поетиці Шарля Бодлера, не обмежується літературним дискурсом XIX ст., а зазнає подальшої інтермедіальної трансформації у французькій музичній культурі XX ст. У ранній творчості Сержа Генсбура ця спадковість виявляється у формуванні образу ліричного героя-аутсайдера, який через іронію, провокацію та епатаж вибудовує ребелію проти соціальних і моральних конвенцій та канонів класичного французького шансону. Пісенна поетика Генсбура ґрунтується на принципі цілеспрямованого естетичного ефекту, де сплін і скандальність функціонують як художні засоби впливу на реципієнта, що дає змогу трактувати його творчість як модернізовану форму бодлерівської естетики.

У свій альбом 1962 р. *Serge Gainsbourg N°4* шансоньє поклав текст *«Le serpant qui danse»* 'Танцююча змія' Шарля Бодлера зі збірки *«Les Fleurs du mal»* на музику. Усі пісні цього альбому об'єднані спільним лейтмотивом краси, яка постає у напруженому зв'язку з еротизмом, самотністю, досвідом старіння та відчуттям наближення смерті. Ліричний простір альбому насичений мотивами тілесного занепаду й екзистенційної втоми, що посилюються образами алкогольної інтоксикації, стану, який у бодлерівській поетиці функціонує як форма втечі від реальності й водночас як спосіб загострення чуттєвого сприйняття. Про це свідчать й назви композицій: *«Black trombone»* – «Чорний тромбон», *«Requiem pour un twister»* – «Реквієм за танцюючим твіст», *«Les cigarillos»* – «Сігарілли», *«Intoxicated man»* – «П'яний чоловік».

У цьому контексті звернення до вірша *«Le serpent qui danse»* видається особливо вмотивованим. Його образна система вибудувана довкола ідеї майже надземної, гіпнотичної сили жіночої привабливості, влади, що не лише зваблює, а й паралізує волю та позбавляє суб'єкта здатності до раціонального опору. Отже, додавання бодлерівського тексту у свій музичний простір можна розглядати як своєрідний смисловий вузол, у якому концентруються ключові мотиви краси, спліну та чуттєвого надлишку, характерні як для поетики Бодлера, так і для мистецького амплуа Сержа Генсбура 60-их років: 'Je crois boire un vin de Bohême, / Amer et vainqueur, / Un ciel liquide qui parsème / D'étoiles mon coeur!' (Baudelaire, 2008, p. 56) «Мені здається, я п'ю Богемне вино, / Гірке й тріумфальне, / Те рідке небо, що розсипає / Зорі в моє серце!»*.

У сучасному медіальному середовищі посилання до Шарля Бодлера набувають нових форм реалізації, пов'язаних із використанням різних модусів репрезентації. Зокрема, одним із таких модусів стає типографічний напис, інтегрований у дизайн лінійки аксесуарів.

Показовим прикладом є використання назви бодлерівської збірки *«Les Fleurs du mal»* у вигляді принтів та написів на аксесуарах модного дому *Christian Dior,* представлених у 2026 р. дизайнером Джонатаном Андерсоном (рис. 1). У межах цієї колекції культова модель сумки *Dior Book Tote* (рис. 2) була стилізована під обкладинку першого видання збірки Шарля Бодлера *«Les Fleurs du mal»*. Дизайн аксесуара відтворює типографіку та композицію історичної книжкової обкладинки, перетворюючи літературний текст на ключовий візуально-вербальний елемент предмета модного дизайну (Dior, 2026). У цьому випадку літературний текст функціонує як вербальний елемент мультимодальної композиції дизайнерського об'єкта, де смисл формується через взаємодію тексту, візуального оформлення та гру імпліцитних значень, зокрема історії та походження бренду.



Рис. 1 – Принти та написи на аксесуарах модного дому Christian Dior



Рис. 2 – Культова модель сумки Dior Book Tote

Отже, аналіз інтермедіальної рецепції творчості Шарля Бодлера у французькому культурному просторі XX–XXI ст. засвідчує, що його поезія продовжує функціонувати як важливий культурний код французької культури. Тексти зі збірки «Les Fleurs du mal» не лише зберігають статус канонічного літературного джерела, а й активно інтегруються у різні медіальні практики, набуваючи нових форм інтерпретації та художнього переосмислення.

Досліджені приклади демонструють, що бодлерівська поетика стає основою для формування інтермедіальних інтертекстів, які проявляються у різних

сферах мистецтва: від музичної культури XX ст. до візуально-матеріальних форм сучасної масової культури.

**Переклад емпіричного матеріалу, який подається у авторській версії, варто розглядати як один із можливих варіантів перекладу.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальчук, О. В. (2022). Інтертекст поезії Шарля Бодлера як універсальна мова авторської типології ідентичностей. Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries: monograph. Riga: Baltija Publishing, 326–353.

2. Огаркова, Т. А. (2017). Мистецтво Бодлера. *KOMUBOOK*. URL: https://komubook.com.ua/blog/mystetstvo-bodlera (дата звернення: 23.03.2026).

3. Онопрієнко, А. Д. (2016). Мотив «туги життя» («ennui de vivre») у поезії Ш. Бодлера та Ф. Сологуба. *Мова і культура,* 18, V(180), 94–99.

4. Baudelaire, C. (2008). The Flowers of Evil. Oxford World's classics, 56–58.

5. Dior The book cover collection. URL: https://www.dior.com/en_int/fashion/bags/book-cover

Лебедь Юлія, *канд. філол. наук,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна
Кушнір Аліна, *д-р філософії,*
комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»,
м. Вінниця, Україна

ПРИСЛІВНИК У СИСТЕМІ ЧАСТИН МОВИ: ІСТОРІЯ ТА ПРИНЦИПИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Серед усіх самостійних частин мови прислівник вирізняється найбільшою функційно-граматичною своєрідністю та значною кількісною репрезентативністю. Особливої актуальності набуває питання вибору оптимального підходу до визначення статусу прислівника, а також створення чіткої системи класифікації адвербативних одиниць із урахуванням їх структурних, семантичних, функційних і синтаксичних характеристик.

Відповідно до традиційної наукової концепції, перші спроби пояснення природи прислівника належать давньогрецьким і давньоримським граматистам. Зокрема, Діонісій Фракійський – автор терміна «επιρρημα» («при дієслові») – акцентував увагу на незмінюваності цієї частини мови та її придієслівній позиції. Натомість М. Т. Варрон, Е. Донат і Присціан підкреслювали відсутність

у adverbium категорій часу й відмінка, а також його здатність до вираження ступенів порівняння та семантичного уточнення дієслова.

Важливим етапом у розвитку англійської граматичної традиції наприкінці XIV ст. стали праці Дж. Чосера, який запропонував оригінальний підхід до аналізу словотворчих процесів у сфері адвербативів. На думку вченого, основним засобом творення англійських прислівників був давньоанглійський суфікс -lich, який у подальшому трансформувався в сучасний -ly.

Представник кваліфікативного підходу В. Лілі та автор першої комплексної англомовної граматики В. Буллокар здійснили спробу системного опису англійських частин мови. У їхній інтерпретації прислівник розглядався як незмінювана одиниця, характерними словотворчими показниками якої є суфікси -ly і -wise.

Особливу увагу семантичній і функційній природі прислівника приділив Дж. Уортон. Учений трактував адвербатив як засіб вираження обставини або якості в придієслівній чи приіменниковій позиції. Показником неоднорідності цього класу стала запропонована ним класифікація, що охоплювала 21 групу і містила не лише власне прислівники, а й вигуки, окремі дієслівні форми та словосполучення.

Теоретичне підґрунтя концепції Б. Джонсона базується на поєднанні морфологічного й синтаксичного підходів до аналізу прислівника в англійській мові. Дослідник наголошував на важливості категорії числа як критерію частиномовного розмежування та підкреслював, що прислівники позбавлені здатності до числових змін. Відповідно до його семантичної класифікації, адвербативи поділяються на кількісні та якісні. Остання група охоплює прислівники числа *(twice),* часу *(ever),* місця *(yonder),* ствердження й заперечення *(indeed, nay),* спонукання чи звертання *(o!, ho, there there),* а також подібності *(likewise)* (Jonson, p. 274–275).

Важливими положеннями концепції Р. Лоута стали твердження про здатність прислівника поєднуватися з дієсловом, прикметником або іншим прислівником для передачі різноманітних характеристик дії. Дослідник також підкреслював незмінюваність адвербатива, його здатність до аналітичного ступенювання та визначальну роль суфікса -ly у творенні прислівників.

Згідно з концепцією Дж. Харріса, англійська частиномовна система складається із субстантивного та атрибутивного розрядів. До першого належать іменники та займенники, а до другого – прикметники, дієслова, дієприкметники й прислівники. Науковець наголошував, що основним критерієм класифікації мовних одиниць є їх функція. У цьому контексті прислівник виконує роль «ознаки ознаки», тобто модифікує інші слова. У межах своєї класифікації Дж. Харріс виокремлював якісні та кількісні адвербативи, додатково поділяючи їх на локативні, темпоральні та питальні групи (Harris, 2015). Учений також звертав увагу на зв'язок прислівників із лексемами інших частин мови, що свідчить про похідний характер цього лексико-граматичного класу.

В. Дж. Хорт наголошував на здатності англійського прислівника, поєднаного з основним дієсловом, виражати якість дії та різні обставинні характеристики процесу, фактично виконуючи конкретизувальну функцію. Особливу увагу дослідник звертав на здатність компонентів англійської частиномовної системи до контекстуально зумовлених категорійних змін. Зокрема, прислівник only може функціонувати не лише як адвербатив, а й як прикметник, тоді як темпоральні одиниці today і yesterday здатні реалізовувати як прислівникове, так і субстантивне значення (Hort, 1822, p. 117).

Послуговуючись семантичним принципом класифікації, В. Дж. Хорт виокремлював групи прислівників на позначення числа, місця, часу, кількості, якості, сумніву, ствердження, заперечення, запитання та порівняння (Hort, 1822, p. 119–120).

Більш удосконалену інтерпретацію прислівникових відмінностей запропонував А. Фіск. У його граматичній концепції окремими групами функціонують адвербативи сумніву, ствердження, заперечення, запитання та порівняння; додатково виокремлюються прислівники порядку й величини, тоді як числова група не розглядається як самостійна. Аналізуючи функційну природу прислівника, дослідник наголошував на залежності значення адвербатива від його позиції у фразі. Так, у придієслівній позиції прислівник здатний передавати якісне, часове або просторове значення, тоді як в інших випадках його функція полягає у підсиленні або послабленні ознаки, вираженої прикметником чи іншим прислівником (Fisk, 2018, p. 91).

Відповідно до класифікаційної системи А. Фіска, так звані «адвербативні сполучники» мають подвійний частиномовний статус, оскільки можуть або поєднувати частини висловлення, або конкретизувати часові чи локативні характеристики процесу (whence) (Fisk, 2018). Значну увагу вчений приділяв також синтаксичним особливостям прислівника, деталізуючи типові позиції його вживання у структурі речення: перед прикметниками, після повнозначних або нейтральних дієслів, а також між допоміжним і смисловим дієсловом (Fisk, 2018, p. 146). Науковець наголошував, що різноманітність позиційного розташування є однією з ключових синтаксичних ознак прислівника: адвербатив може стояти перед дієсловом, одразу після нього, між двома допоміжними дієсловами або після них.

Новизна лінгвістичної концепції П. Буллiонса (Bullions, 2025) полягає у трактуванні англійського прислівника як синтаксично зумовленого ад'юнкта, розміщеного поруч із компонентом, який він модифікує: дієсловом, прикметником, іншим прислівником, словосполученням або цілим реченням. Застосування семантичного критерію дало змогу дослідникові виокремити десять груп адвербативів. Важливим аспектом його концепції є також аналіз словотвору прислівників. Зокрема, П. Буллiонс наголошував на провідній ролі суфікса -ly у творенні якісних адвербативів, на тенденції до злиття окремих лексем в одну одиницю (nevertheless), а також на префіксальному способі творення нових прислівників від іменників (ahead).

На думку автора тематичної словникової статті в «Американській енциклопедії» Р. Л. Чапмана, традиційний класифікаційний підхід пов'язує прислівник із його історичним джерелом, водночас учений зазначав, що традиційна «шкільна» класифікація є недостатньою, оскільки англійська граматична традиція передбачає додаткове виділення питальних, відносних, корелятивних, незалежних і перехідних адвербативів (The Encyclopedia, 1996). Як зауважував дослідник, прагнення структуралістів до звуження меж прислівникового класу призвело до перекваліфікації значної кількості адвербативних одиниць у так звані «функційні слова», що потребують окремого функційного опису (The Encyclopedia, 1996, p. 194).

На думку авторів англомовної лінгвістичної концепції П. Рамат і Д. Рікка, повноцінне дослідження лексико-граматичної природи прислівника можливе за умови застосування двох основних критеріїв – формального та функційного. У межах формального підходу адвербатив визначається як «незмінювана й синтаксично необов'язкова лексема», що виконує модифікаційну функцію та містить додаткову інформацію, пов'язану з іменником, прикметником, дієсловом, іншим прислівником або цілим реченням (Ramat, 1994, p. 290). Науковці наголошували, що суттєвою перешкодою для чіткої класифікації прислівників є їх внутрішня неоднорідність. Саме тому доцільним видається розмежування адвербативів відповідно до синтаксичних і функційних особливостей.

У межах групи предикативних прислівників, які виступають модифікаторами дієслова або дієслівної конструкції, П. Рамат і Д. Рікка виокремлювали одиниці зі способово́ю (quickly), напрямною (westwards) та аспектуальною (already) семантикою (Ramat, 1994, p. 307). Ступеневі прислівники, на думку дослідників, виконують функцію модифікаторів інших адвербативів, наприклад, very. Окрему увагу мовознавці приділяли реченнєвим прислівникам – найбільш численній і семантично неоднорідній групі в англійській мові. До неї належать лексеми, що позначають об'єктивні характеристики події (frequently), передають суб'єктивне ставлення мовця до висловленого (unfortunately), виражають ступінь достовірності повідомлення (probably), сигналізують про характер мовленнєвого акту (frankly), а також так звані польові прислівники (logically) (Ramat, 1994, p. 307–308).

Науковці також зазначали, що обставинні адвербативи реалізують просторові (here) і часові (now) значення, тоді як прислівникові фокалізатори, наприклад only, функціонують як модифікатори іменникових фраз. Текстові прислівники, які становлять окремий різновид, пов'язані з реченням винятково на синтаксичному рівні, оскільки забезпечують логічне поєднання кількох висловлень у цілісну текстову структуру (consequently).

Своєрідну модель класифікації прислівників і прислівникових словосполучень запропонували Е. Волкер і Ст. Елворс у практичній англомовній граматиці. Окрім традиційних груп прислівників якості, місця, часу та ступеня, дослідники виокремили частотні (always) і реченнєві (probably) адвербативи (Walker, 2000, c. 20). Відповідно до їхньої концепції, окремого аналізу потре-

бують питальні прислівники (why), «підсилювачі» (very), які можуть модифікувати як прикметники, так і інші прислівники, а також «фокус-прислівники» (even), функція яких полягає в акцентуванні уваги на певному компоненті висловлення (Walker, 2000, p. 20).

Важливим аспектом концепції Е. Волкер і С. Елворса є трактування другого компонента фразового дієслова як прислівника. Так, у конструкції lie down елемент down дослідники кваліфікували саме як адвербатив. Натомість авторка компаративного лінгвістичного дослідження М. Нухіу відстоювала думку про доцільність зарахування до прислівникового класу всього фразового дієслівного комплексу, а не лише його другого компонента.

Досліджуючи англійський прислівник, М. Нухіу підкреслювала, що складність вибору єдиного класифікаційного підходу зумовлена різноманітністю наукових концепцій, однак найбільш вагомими критеріями залишаються морфологічний і синтаксичний. Застосування семантичного принципу дало змогу дослідниці виділити прислівники місця, часу, якості, ступеня, кількості тощо, структурного – прості, складені та похідні адвербативи, а позиційного – прості й сполучувані одиниці (Nuhiu, 2014, p. 99). На думку мовознавиці, провідними способами творення прислівників в англійській мові є суфіксація за допомогою морфем -ly, -wise, -ward(s), -way(s), -fold, а також префіксація із використанням префіксів a-, as-, in-.

Отже, аналіз англомовних лінгвістичних концепцій засвідчив, що проблема визначення статусу прислівника належить до найбільш дискусійних у мовознавстві. Упродовж розвитку граматичної думки дослідники по-різному трактували природу адвербатива, акцентуючи увагу на його морфологічних, семантичних, синтаксичних і функційних характеристиках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bullions, P. (2025). The Principles of English Grammar. U.S.: Creative Media Partners, LLC.

2. Fisk, A. (2018). Murray's English Grammar Simplified: Designed to Facilitate the Study of the English Language; Comprehending the Principles and Rules of English Grammar, Illustrated by Appropriate Exercises; to Which Is Added a Series of Questions for Examination. Abridg. U.S.: Creative Media Partners, LLC.

3. Harris, J., Malmesbury, J. H. (2015). The Works of James Harris, Esq: With an Account of His Life and Character. U.S.: Creative Media Partners, LLC.

4. Hort, W. J. (1822). An introduction to English grammar: equally adapted to domestic and to school education. London: Printed for Longman, Hurst, Rees, Orme, and Brown, Paternoster-Row.

5. Jonson, Ben. The English grammar, made by Ben. Jonson, for the benefit of all strangers, out of his observation of the English language, now spokenand in use. *The works of Ben. Jonson* / Ed. P. Whalley. London. URL: https://archive.org/details/englishgrammarma0000jons/page/n9/mode/2up

6. Nuhiu, M. (2014). Morphological contrastive analysis of adverbs in English and Albanian language. *European journal of research on education*, 2, 98–102.

7. Ramat, P., Ricca, D. (1994). Prototypical adverbs: On the scalarity / radiality ofthe notion ADVERB. *Rivista di linguistica, 6*(2), 289–326.

8. The Encyclopedia Americana: Complete in Thirty Volumes First Pulbished in 1829. Index. (1996). (n.p.): Grolier Incorporated.

9. Walker, E., Elsworth, S. (2000). Grammar practice for upper-intermediate students with key. Harlow: Longman.

Лебідь Поліна, *асистент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

АНГЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО ФРАНКОМОВНОГО ЦИФРОВОГО ДИСКУРСУ ЯК ПРОЯВ МОВНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтенсивною цифровізацією комунікативного простору, у межах якого мова функціонує не лише як засіб передавання інформації, а також як інструмент соціальної інтеграції, репрезентації ідентичності та культурного впливу. Особливого значення в цьому контексті набуває проблема англізації романських мов, зокрема французької, яка впродовж останніх десятиліть зазнає потужного впливу англійської мови в онлайн-середовищі. Англізація сучасного франкомовного цифрового дискурсу є одним із найбільш виразних проявів мовної глобалізації, оскільки саме цифровий простір став основним каналом поширення англомовних мовних моделей, різноманітної лексики та комунікативних практик (Crystal, 2003, p. 27).

Переважна більшість цифрових інновацій виникає саме в англомовному середовищі, оскільки англійська є *lingua franca.* Назви платформ, інтерфейсів і технологій первинно створюються англійською мовою (*Google, Meta, Microsoft* тощо). Через це англійська лексика потрапляє у французьку раніше, ніж з'являються локальні відповідники. Франкомовний користувач дедалі частіше перебуває в середовищі, де англійська є мовою інтерфейсу, програмного забезпечення, алгоритмів, цифрових трендів тощо. Сучасні мовознавці виокремлюють чотири основні типи освоєння іншомовної лексики: фонетичний, графічний, морфологічний і семантичний (Deroy, 2015, p. 88).

Франкомовний цифровий дискурс демонструє високий рівень проникнення англіцизмів передусім у сферу соціальних мереж. Англіцизми у франкомовному онлайн-середовищі не обмежуються прямими запозиченнями. Значного поширення набули морфологічно адаптовані форми: *liker une photo, streamer, spoiler.* Вони є прикладом більш глибокого рівня адаптації, коли англійські іменники перетворюються у французькі дієслова за допомогою додавання

закінчень. Подібні процеси свідчать про перехід від простого запозичення до структурного впливу домінантної мови (Humbley, 2018, p. 117). Наприклад, дієслово фр. *supporter* у сучасному медійному дискурсі часто вживається у значенні «підтримувати» під впливом англ. *to support,* а фр. *réaliser* – у значенні «усвідомлювати» за аналогією до англ. *to realize.* Такі одиниці демонструють інтеграцію англійської лексики у французьку граматичну систему шляхом синтаксичної адаптації (Мартинюк, 2020, с. 103). Йдеться про семантичне калькування, за якого вже наявні французькі лексеми зазнають розширення або зміщення значення під впливом англійських відповідників. Наступним видом входження англіцизмів є гібридні конструкції, а саме процес *поєднання французької граматики з англійською лексикою. Наприклад, faire un live TikTok, booster la visibilité, créer du content, що свідчить про умовну межу між двома мовами. Французька мова виконує роль граматичного каркасу висловлювання, тоді як англійська забезпечує його лексичне наповнення.* Причинами зазначених процесів є висока наявність і частотність використання англіцизмів у глобальному цифровому просторі (Bogaards, 2008, p. 53). Варто зазначити, що коли англійське слово входить до франкомовного мовлення, носії мови нерідко вимовляють його не за англійськими правилами, а відповідно до звукової системи своєї мови: особливостей наголосу, артикуляції голосних і приголосних, ритміки слова тощо. Саме тому запозичення поступово набуває фонетичних рис мови-реципієнта та стає органічною частиною французького мовлення (Кромбет, 2012, с. 19).

Отже, відбувається фонетична адаптація, метою якої є пристосування іншомовного слова до системи звуків тієї мови, куди це слово потрапляє. Поряд із фонетичною адаптацією англіцизмів у франкомовному цифровому дискурсі спостерігається також графічна (або орфографічна) адаптація. Її сутність полягає в тому, що іншомовні запозичення поступово підпорядковуються нормам французького письма та правопису. Інакше кажучи, слово англійського походження з часом може змінювати написання так, щоб воно відповідало орфографічним принципам французької мови й легше сприймалося франкомовними користувачами. Наприклад, використання діакритичного знаку *accent grave,* а саме у фр. *mème,* що походить від англ. *meme.* Проте треба розуміти, що діакритичні знаки можуть розглядатися як один із інструментів графічної адаптації, однак у сучасних цифрових англіцизмах французької мови вони використовуються обмежено.

Водночас франкомовний світ не залишається пасивним щодо процесів англізації цифрового дискурсу, оскільки у Франції та Квебеку функціонують інституційні механізми мовної політики, спрямовані на збереження та розвиток французької мови в умовах глобалізації. У Франції ключову роль у нормуванні та захисті мовної системи відіграє *Académie française* – офіційна мовна інституція, яка розробляє рекомендації щодо заміни іншомовних запозичень французькими відповідниками та контролює кодифікацію лексики у публічному просторі. У Квебеку аналогічну функцію виконує *Office québécois de la langue française (OQLF)* – державна організація, що реалізує мовну політику франко-

фонного регіону Канади. Саме ця інституція систематично пропонує нормативні французькі відповідники до англіцизмів, особливо у сфері цифрових технологій та інтернет-комунікації.

Отже, англізація сучасного франкомовного цифрового дискурсу є багаторівневим процесом, що охоплює лексичний, фонетичний, графічний, морфологічний і семантичний рівні мовної системи. Вона зумовлена глобальним домінуванням англійської мови у сфері цифрових технологій, соціальних мереж і масової комунікації. З одного боку, англіцизми забезпечують оперативне найменування нових реалій і полегшують міжнародну взаємодію, а з іншого – створюють ризики витіснення питомих французьких відповідників та послаблення мовної самобутності. Саме тому подальший розвиток французької мови в цифровому просторі залежатиме від здатності поєднати відкритість до глобальних інновацій із послідовним збереженням національної мовної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bogaards, P. (2008). On ne parle pas franglais: La langue française face à l'anglais. Bruxelles: De Boeck Duculot.

2. Crystal, D. (2003). English as a global language (2nd ed.). Cambridge University Press.

3. Deroy, L. (2015). L'emprunt linguistique. Société d'Édition Les Belles Lettres.

4. Humbley, J. (2018). La néologie terminologique en français contemporain. Lambert-Lucas.

5. Мартинюк, А. П. (2020). Мовна глобалізація і сучасні лексичні запозичення. *Мовознавство,* 4, 98–107.

6. Кромбет, О. В. (2012). Види адаптації лексичних запозичень у романському мовознавстві. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки, 104*(2), 18–22.

Летюча Любов, *канд. філол. наук, доцент,*
Університет Григорія Сковороди,
м. Переяслав, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЧАТ-БОТІВ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: СПІРНІ ПИТАННЯ

Інформатизація освіти сприяла інтеграції нових інноваційних технологій у викладання окремих предметів, зокрема й іноземної мови.

На основі технологій natural language processing і machine learning розроблені програми чат-ботів, які можуть використовуватися в навчанні іноземної мови. У науковій літературі можна зустріти різні визначення терміна «чат-бот».

У межах цього дослідження щодо методики навчання іноземних мов під поняттям *чат-бот* розуміється комп'ютерна програма, яка взаємодіє з користувачем за допомогою слухових або текстових методів (Вікторова, Кочарян, Мамчур, Коротун, 2021).

Незважаючи на дослідження, в яких вчені показували ефективність використання чат-ботів у розвитку іншомовних мовленнєвих умінь здобувачів (Шевченко, Олянич, Приймак, 2025), багато із них висловлюють загальну неготовність замінити викладача штучним інтелектом.

Результати нашого дослідження засвідчили, що чат-боти є однією з сучасних програм, яка може використовуватися в навчанні здобувачів іншомовної усної та письмової мовленнєвої діяльності.

Водночас, об'єктивні переваги використання чат-ботів викликають спірні питання їх застосування як серед здобувачів, так і викладачів – «використання чат-ботів в онлайн-освіті супроводжується низкою проблем» (Задоріна, Громик, Бондар, 2025).

Метою дослідження є конкретизація спірних питань використання чат-ботів у навчанні іноземної мови.

До аргументів «проти» можемо зарахувати:

1) орієнтованість більшості розмовних чат-ботів, що працюють виключно на голосове введення інформації, на здобувачів із рівнем володіння іноземною мовою A2–B1, які можуть допускати занадто багато фонетичних помилок або говорять із сильним акцентом.

Після детального вивчення відповідної літератури варто зазначити, що деякі вчені, незважаючи на лінгводидактичний потенціал чат-ботів, стверджують: ця програма не є універсальною і може бути використана не з кожним здобувачем. Ключовою умовою результативності методики навчання іншомовному мовленнєвому спілкуванню на основі чат-ботів є рівень володіння іноземними мовами. Маємо такий парадокс: у разі володіння мовою на рівні A1, у здобувачів буде недостатньо мовних і мовленнєвих засобів для розуміння іншомовних висловлювань, що відтворюються чат-ботом. Володіючи іноземною мовою на рівні B2 і вище, здобувачі вже здатні самі спілкуватися на високому комунікативному рівні і не потребують додаткової іншомовної практики з чат-ботом. У зв'язку з цим, найбільш прийнятною аудиторією для роботи з діалоговими системами штучного інтелекту є учні з рівнем володіння мовою від A2 до B1.

Також чат-боти, що працюють виключно на голосове введення інформації, нерідко не здатні зрозуміти здобувачів, якщо ті допускають занадто багато фонетичних помилок або говорять із сильним акцентом.

Однією з можливих причин цього є факт, що більшість віртуальних асистентів розроблені для розуміння мовлення носіїв мови і не здатні розпізнавати сильні акценти та діалекти.

2) шаблонність та обмежений набір фраз чат-ботів, тобто, відсутність живого міжособистісного спілкування, що характеризується спонтанністю, аргументацією та емоційним забарвленням висловлювання.

Більшість дослідників, які працюють з діалоговими системами штучного інтелекту, зазначають, що на сучасному етапі чат-боти характеризуються монотонністю і відсутністю емоційності у висловлюваннях у той час, коли здобувачам набагато цікавіше спілкуватися з реальними людьми, а не зі штучним інтелектом через смисловий зміст висловлювань.

Наприклад, із реальним співрозмовником у процесі спілкування може виникнути певна суперечка, діалог. Живе міжособистісне спілкування характеризується спонтанністю, аргументацією доказів та емоційним забарвленням висловлювання. Чат-боти запрограмовані для розв'язання певних обмежених комунікативних завдань, що пояснює факт шаблонності в їх відповідях і постійну згоду з тобою незалежно від теми розмови.

3) неготовність здобувачів замінити вчителя у традиційному розумінні.

Вважаємо, що це спірне питання є найбільш вагомим. Незважаючи на дослідження, в яких доводиться ефективність використання чат-ботів у розвитку іншомовних мовленнєвих умінь, багато здобувачів висловлюють загальну неготовність замінити вчителя або педагога штучним інтелектом.

Погоджуємося з дослідниками цього питання, що це часто залежить від віку: учні старшої школи та студенти закладів вищої освіти, на відміну від учнів молодшої, середньої школи, більш схильні до передачі частини функцій викладача штучному інтелекту.

Тому, на наш погляд, чат-боти, володіючи лінгводидактичними можливостями організації іншомовного спілкування, повинні більшою мірою використовуватися у позааудиторний час.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікторова, Л. В., Кочарян, А. Б., Мамчур, К. В., Коротун, О. О. (2021). Застосування штучного інтелекту та чат-ботів під час вивчення іноземної мови. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті,* 32, 166–173.

2. Задоріна, О. М., Громик, А. П., Бондар, С. А. (2025) Використання чат-ботів зі штучним інтелектом для покращення комунікації та підтримки здобувачів освіти в мобільних застосунках для дистанційного навчання. *Педагогічна Академія: наукові записки,* 17. DOI: 10.5281/zenodo.15179374.

3. Шевченко, О. М., Оляниц, В. В., Приймак, В. М. (2025). Ефективність використання мобільних додатків для підтримки онлайн-навчання. *Педагогічна академія: наукові записки,* 14. URL: https://zenodo.org/records/14754858

Марія Лозицька, *доктор філософії, доцент,*
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

ТИПИ ТА РОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ У ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Вивчення іноземних мов загалом та німецької зокрема у контексті шкільного навчання є процесом систематичним, усвідомленим та самостійним, за незначної підтримки з боку вчителя. Для того щоб вивчення німецької мови було максимально ефективним, варто експліцитно впроваджувати навчальні стратегії. Під навчальною стратегією розуміється планомірний підхід, що застосовується для успішного досягнення цілей навчання (Ballweg et al., 2013, p. 95). Важливо відкрито вербалізувати ту чи іншу стратегію навчання, оскільки, на думку сучасних дослідників, експліцитні інструкції більшою мірою сприяють усвідомленості під час навчального процесу, дають змогу для перевірки та оцінки на практиці (Дмітренко, 2020, с. 121).

Навчальні стратегії, які відіграють значну роль у процесі вивчення німецької мови загалом, без урахування цілеспрямованого їх застосування для розвитку конкретних мовленнєвих навичок, поділяються на когнітивні, метакогнітивні, афективні та комунікативні (Ballweg et all, 2013, p. 96). Когнітивні стратегії охоплюють стратегії запам'ятовування та розуміння і ґрунтуються на мисленнєвих процесах. Кожен учень знаходить для себе спосіб найбільш ефективного запам'ятовування, наприклад, нових слів: створення асоціацій, використання карток чи застосунків, римування тощо. Зокрема, дослідниця З. Ромашина детально аналізує такі стратегії вивчення нових слів як сторітелінг, метод ментальних карт Бьюзена, метод локусів, метод Чанкінг, метод інтервальних повторень, мнемотехніка тощо. Науковиця стверджує, що застосування комбінаторних та індивідуальних технік запам'ятовування сприяє найбільшій ефективності у процесі вивчення мови. Вона також підкреслює важливість варіювання та урізноманітнення стратегій (Ромашина, 2025). Розуміння іншомовних текстів, структур теж відбувається по-різному: шляхом маркування ключових слів, візуалізацій, порівняння граматичних та лексичних явищ із різних мов. Метакогнітивні стратегії роблять процес вивчення мови більш свідомим. Учні вчаться ставити цілі, організовувати робоче місце, уникати відволікаючих факторів, контролювати процес навчання. Афективні стратегії містять також емоційний фактор. Тут ідеться про способи подолання стресу, усвідомлення власних мотивів для вивчення німецької мови, уміння винагородити себе за досягнення цілей тощо. Комунікативні стратегії передбачають здатність до побудови та підтримання спілкування, що охоплює як навички розуміння контексту, так і підтримання невербальної взаємодії за рахунок компенсаторних тактик (міміка, жести тощо).

Експериментальне дослідження власної викладацької практики щодо експліцитного застосування конкретної стратегії під час формування навички читання

та реферування тексту підтверджує її ефективність. Результати спостереження та опитування серед слухачів курсів демонструють дуже позитивну оцінку застосованої навчальної стратегії. Більшість учасників підтвердили її доцільність у процесі виконання завдання. Навчальна стратегія насамперед сприймалася як корисна для економії часу, покращення темпу роботи та спрощення виконання завдання. Негативні аспекти чи пропозиції щодо вдосконалення не були зазначені; навпаки, неодноразово підкреслювалося, що все працювало добре. Незважаючи на загалом позитивну оцінку використання стратегії, частина слухачів вказує на лише часткову її перевагу. Такі результати засвідчують той факт, що варто індивідуалізувати стратегії, тобто пропонувати декілька для виконання одного завдання. У такому випадку учень зможе обрати саме ту, що відповідає його навчальному типові чи уподобанням.

Підсумовуючи сказане, варто зазначити, що експліцитне впровадження навчальних стратегій у вивченні німецької мови є доцільним та ефективним, однак потребує оптимізації для кращого залучення всіх учасників навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмітренко, Н. (2020). Порівняльна характеристика моделей застосування навчальних стратегій для вивчення іноземної мови. *Інноваційна педагогіка, 1*(1), 120–123. DOI: 10.32843/2663-6085/2019.21.1-25.

2. Ромашина, З. (2025). Використання науково-методичних способів та прийомів запам'ятовування лексики при вивченні іноземних мов. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки,* 218, 221–225. DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-218-221-225.

3. Ballweg, S., Drumm, S., Hufeisen, B., Klippel, J., Pilypaityte, L. (2013). Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch? München: Klett-Langenscheidt.

Павло Луценко, *здобувач ОС «Доктор філософії»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЙ: ЛІНГВОКУЛЬТУРНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗУ ЛИТВИНА

У сучасних дослідженнях міжкультурної комунікації особливу актуальність має аналіз паремій як концентрованих носіїв колективного досвіду, у яких закодовано уявлення спільноти про *себе* і про *іншого.* У цьому контексті образ *литвина* в українських пареміях, зафіксованих у паремійних збірках М. Номиса й І. Франка, постає як усталена й багатовимірна лінгвокультурна модель *чужого,* структурована в координатах опозиції *свій – чужий.* У межах паремійного дискурсу образ *литвина* презентовано не лише як назву етноніма, але і як семіо-

тично навантажений образ, у якому акумулюються історичні ремінісценції, мовна маркованість, конфесійна дистанція і конотації. Сукупність цих параметрів дає змогу розглядати названий образ як символ, що слугує для окреслення етнічної *інакшості* та як інструмент вербалізації міжкультурних контактів у традиційному українському середовищі.

Історичний вимір образу *литвина* концептуалізується в низці паремій: *Романе, Романе! нічим живеш – Литвою ореш* (Номис, 1993, с. 69); *Романе! лихим живеши. Литвином ореш* (Номис, 1993, с. 69); *Зле, Романе, робиш, що Литвином ореш* (Франко, 2006, ІІІ, с. 58). У цих висловах *литвин* – це метонімійне позначення переможеного *ворога,* запряженого до плуга, що актуалізує пам'ять українців про *русько-литовські* воєнні конфлікти XIV–XV ст., пов'язані з боротьбою за контроль над українськими землями в період розширення Великого князівства Литовського. Водночас, згідно з коментарем І. Франка, що презентований у статті «Молодая Русь», до цієї паремії додано пояснення: «…так мовляли прапрадіди наші до дерзкого свого князя, коли, побідивши орди сусідних наїздників, жорстоко з ними явся обходити» (Франко, 2006, ІІІ, с. 58). Отже, певна досада, незадоволення мотивовані не лише фактом поневолення чи застосування примусу, а передусім надмірною жорстокістю князя-переможця, який порушує уявлення спільноти про допустимі межі відплати. Увага сфокусована на чиннику морально-етичної оцінки, що характеризує поведінку володаря: засуджується не стільки *литвин,* скільки надмірна жорстокість *свого.* Унаслідок цього історичний компонент стереотипу поєднується з морально-оцінною перспективою, а *литвин* презентує ситуацію конфлікту, осмислену крізь призму нормативних уявлень спільноти.

Семантика інтелектуальної зниженості презентована у формулах: *Або то Пан Біг дитина слухати дурного Литвина?* (Франко, 2006, І, с. 106); *Бог не дитина слухати дурного Литвина* (Номис, 1993, с. 208). У цих пареміях образ *литвина* узагальнює негативну характеристику, що втілює образ глупоти як негативної ознаки *чужого.* У коментарі І. Франка простежуємо зіставлення поведінки литвина з іншими європейськими традиціями, де певні етнічні групи виконують роль фольклорних 'дурнів'. У межах української паремійної системи *литвин* презентує статус стереотипного персонажа, через якого реалізується механізм дистанціювання, зневажливого ставлення.

Мовна *інакшість* актуалізована як окремий семантичний блок у структурі образу *литвина.* Паремія *Лихо литвинка нападе, як не зякне* (Франко, 2006, ІІ, с. 469) експлікує фонетичну ознаку *зякання* як упізнаваний маркер *литовської* вимови. Фонетична деталь у цьому разі має статус культурного індексу: вона не лише характеризує мовну специфіку, але й передає *інакшість* у гумористичній тональності. У діалозі: *Лицьвинку! Божий! – Ці сам Божій! – То, Лицьвинку ж, ти чортів! – Еге, нехай и чортув, аби не твуй!* (Номис, 1993, с. 615) графічна передача артикуляції кодифікує відмінність від української мови як певний комунікативний бар'єр, як інакшість образу.

Анекдотичний вимір стереотипу реалізується в текстах із розгорнутим наративним підґрунтям, де *литвин* постає персонажем комічної оповіді. Зазначене простежуємо в такому фрагменті: *Він мене обухом, а я его лаптем, лаптем!... Та що ж би ви думали? мене повезли як пана, а він побіг як собака* (Номис, 1993, с. 73). Наративна структура побудована на контрасті між самовихваляннями і фактичним результатом, що продукує гумористичний ефект.

Паремія *Здоров пив, Татарину!* (Номис, 1993, с. 544) також є наслідком згорнутого анекдоту, що презентовано у вигляді відповідного пояснення: оповідь про кількох персонажів (серед яких також наявний *литвин),* які, намагаючись уникнути небезпеки, видають себе необережними вигуками і, зрештою, потрапляють у полон. Унаслідок процесу пареміїтворення складна сюжетна канва редукується до стислої формули, що подано як іронійний коментар до ситуації недоречного або запізнілого реагування. У цьому контексті *литвина* розглянуто як анекдотичного персонажа, коли поведінкова неадекватність стає джерелом колективного висміювання.

Метафоричне розширення семантики простежуємо у таких пареміях: *Він так як литовський ціп – и сюди, и туди* (Номис, 1993, с. 166); *Язик у тебе як Литовський ціп: раз по снопу, а раз по току* (Номис, 1993, с. 572). Відіменниковий прикметник *литовський,* утворений від назви етноніма, позначає 'несталість', 'хаотичність' або 'непослідовність'. Унаслідок метафоризації лексема *литвин* утрачає пряме етнічне значення і вказує на поведінкову модель, закріплену в порівняльній конструкції.

Конфесійний аспект образу *литвина* відображено у вислові: *З Литвина не буде Христянина* (Номис, 1993, с. 74), який фіксує уявлення про релігійну відмінність як підставу для розмежування. Паремія *Що Литвину шкодить, то Русину помагає* (Номис, 1993, с. 528) концептуалізує антагоністичність інтересів, формуючи бінарну модель взаємної протилежності. У вислові *Дитина! литка як у Литвина* (Номис, 1993, с. 383) простежується тілесна зниженість, що переносить акцент із соціальної характеристики на антропологійну. Навіть стилізована ремарка *Роди, Боже, з мішка та повмішка (ніби Литвин сказав)* (Номис, 1993, с. 300) виконує функцію маркування мовної та культурної *чужості.* Сукупність цих прикладів демонструє, що *литвин* в українській паремійній системі набуває статусу багатоаспектного символу *інакшості.*

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що образ *литвина* в українській паремійній картині світу має вигляд структурованого лінгвокультурного конструкту, у якому поєднуються історична пам'ять, негативна аксіологійність у фокусі морально-етичної оцінки, відповідна мовна маркованість, конфесійна дистанція та тілесно-поведінкові характеристики. У межах трихотомії *свій – інший – чужий литвин* постає не стільки референтом конкретної етнічної спільноти, скільки узагальненим знаком *інакшості,* через який спільнота осмислює межі допустимого, кодифікує норми поведінки й закріплює символічні механізми дистанціювання. Аналіз матеріалу, вибраний із паремійних збірок М. Номиса й І. Франка засвідчує, що семантико-прагматичне наванта-

ження етноніма презентує відповідне метонімійне й метафоричне розширення, унаслідок чого він переходить із площини етнічної номінації до сфери стереотипної характеристики, виконуючи функцію культурного індикатора конфлікту, тональності глузування, гумору або антагоністичного протиставлення. Образ *литвина* у пареміях відображає не лише специфіку історичних контактів, але й глибинні когнітивні механізми конструювання *іншого* й *чужого* в традиційній українській культурі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Франко, І. (2006). Галицько-руські народні приповідки (2-ге вид., тт. 1–3). Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.

2. Номис, М. (1993). Українські приказки, прислів'я і таке інше (упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка). Київ: Либідь.

Мельник Людмила, *канд. пед. наук, доцент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ GLOBAL ENGLISH: ТЕДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інтернет, соціальні мережі, алгоритми штучного інтелекту та месенджери не просто пришвидшили комунікацію, а докорінно змінили структуру, лексичний склад і методику вивчення англійської мови. Як зазначають вітчизняні та зарубіжні науковці, цифрова ера змушує традиційну та цифрову культури співіснувати, створюючи абсолютно нові моделі мовної діяльності.

Цифрова епоха породжує нові поняття щодня, і більшість із них виникають саме в англомовному середовищі. Сучасні лінгвістичні розвідки доводять, що комп'ютерні технології мають вирішальний вплив на лексичні запити суспільства. Так, наприклад, іменники масово перетворюються на дієслова. Нині вирази *to google, to DM* (direct message) або *to zoom* є офіційно визнаними Оксфордським словником англійської мови. Меми, емодзі й інтернет-сленг формують нові мовні норми й ідентичності в цифровому середовищі та додають контекст і емоційне забарвлення, досить часто замінюючи цілі речення.

Також варто зауважити, що швидкість текстової комунікації змушує користувачів жертвувати складними мовними конструкціями, що докорінно трансформує структуру сприйняття мови. Це явище отримало назву *Textspeak* (мова текстових повідомлень) (Ahmadi, 2018). Науковець виокремлює такі особливості;

– **Ігнорування пунктуації.** Крапка в кінці короткого повідомлення в месенджері тепер часто сприймається як прояв прихованої агресії або сухості.

– **Скорочення.** Відмова від допоміжних дієслів або використання спрощених форм (наприклад, *u* замість *you, r* замість *are, wanna* замість *want to).*

– **Капіталізація.** Використання великих літер (Caps Lock) замінює підвищення тону голосу або крик у письмовому вебформаті.

Широке впровадження великих мовних моделей (як-от ChatGPT) створило феномен *AI-generated English.* Зарубіжні науковці, зокрема *H. Douglas Brown* та *Carol A. Chapelle* (Brown, 2014), у своїх фундаментальних працях про комп'ютерні технології в лінгвістиці вказували на неминучість алгоритмізації мовних навичок. Впровадження штучного інтелекту у всі сфери нашого життя суттєво впливає на зміст, організаційні форми та методи навчання й управління навчально-пізнавальною діяльністю, приводить до змін діяльності здобувачів вищої освіти, педагогів і керівників навчальних закладів тощо (Мельник, 2025). Проте штучний інтелект генерує тексти за певними шаблонами та робить писемну англійську мову більш рафінованою, граматично правильною, але подекуди менш автентичною. Інструменти на кшталт Grammarly або вбудовані предикативні системи введення тексту на смартфонах автоматично виправляють мовця. Це призводить до розмивання кордонів між національними варіантами англійської мови (British, American, Australian English) на користь усередненого міжнародного стандарту – *Globalish,* нівелюючи унікальні діалектичні особливості, підганяючи тексти під уніфікований корпоративний стандарт. Великі мовні моделі навчаються на колосальних масивах даних, створюючи тексти за оптимальними статистичними шаблонами. Як наслідок, писемна англійська мова користувачів у всьому світі стає більш граматично правильною, структурованою, але водночас втрачає індивідуальні стилістичні риси, регіональні ідіоми й емоційну автентичність. Породжується так званий «корпоративний ШІ-стиль».

Отже, варто зазначити, що основним викликом сьогодення залишається збереження балансу, а саме, вміння користуватися перевагами цифрового сленгу та ШІ-інструментів, не втрачаючи водночас навичок глибокого, грамотного та критичного класичного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник, Л. В., Майданик, О. В. (2025). Застосування штучного інтелекту в педагогічних закладах освіти в умовах сьогодення. *Інноваційна педагогіка,* 89, 321–326.

2. Ahmadi, M. R. (2018). The use of technology in English language learning: A literature review. *International Journal of Research in English Education, 3*(2), 115–125.

3. Brown, H. D. (2014). Principles of language learning and teaching (6th ed.). Pearson Education.

Мельничук Ірина, *асистент кафедри романо-германської*
філології та зарубіжної літератури,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ЕПІТЕТ ЯК ЗАСІБ КОГНІТИВНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ В СУЧАСНОМУ ПСИХОЛОГІЧНОМУ РОМАНІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ П. ГОУКІНЗ «ДІВЧИНА У ПОТЯЗІ» ТА Ш. ЛІНК «ОБДУРЕНІ»)

У сучасній лінгвістиці зростає інтерес до вивчення мовних засобів репрезентації гендерно маркованих образів. У руслі когнітивної лінгвістики мовні одиниці розглядаються як засоби концептуалізації та вербалізації людського досвіду, що дає змогу дослідити особливості формування художнього образу через його мовне представлення. Одним із таких засобів є епітет, який не лише виконує оцінну й образотворчу функції, а й актуалізує концептуально значущі характеристики персонажа.

Метою дослідження є визначення ролі епітета у когнітивній репрезентації жіночого образу в романах Поли Гоукінз «Дівчина у потязі» та Шарлотти Лінк «Обдурені».

У когнітивній лінгвістиці мова розглядається як одна з основних когнітивних систем, що забезпечує збереження, обробку та трансляцію інформації в процесі освоєння дійсності. Одним із ключових завдань цього напряму є дослідження мовних механізмів категоризації та концептуалізації світу, а також способів репрезентації когнітивних структур у мовленні [1: 10–11]. Відповідно, художній текст становить особливий інтерес для когнітивних досліджень, оскільки дає змогу простежити, як мовні одиниці беруть участь у формуванні образів та моделюванні внутрішнього світу персонажів.

У межах досліджень гендерної лінгвістики мовні структури розглядаються як джерело інформації про способи репрезентації жіночості та чоловічості в культурі, а також про гендерно зумовлені моделі поведінки й самоідентифікації [3: 161]. Одним із мовних засобів, що бере участь у формуванні таких моделей, є епітет. За визначенням І. М. Кочан: «епітети – це художні означення, які дають образну характеристику предметові, явищу, особі … за допомогою епітетів відбувається авторське сприйняття світу» [2: 105–106]. У когнітивному аспекті епітет можна розглядати як засіб вербалізації концептуально значущих характеристик об'єкта, через який актуалізуються певні знання, оцінки та емоційні стани.

Матеріалом дослідження слугували епітетні конструкції, вилучені з романів Поли Гоукінз «Дівчина у потязі» та Шарлотти Лінк «Обдурені». Аналіз засвідчив, що епітети є важливим засобом когнітивної репрезентації жіночого образу, оскільки беруть участь у вербалізації емоційного стану, самооцінки та тілесного досвіду героїнь.

У романі П. Гоукінз [4] частина епітетів репрезентує внутрішній психологічний стан персонажів. Так, епітети *"intense anger" (сильний гнів), "jagged breath" (уривчасте дихання), "racing heart" (серце, що шалено калатає), "sharp pain" (гострий біль) та "stale mouth" (затхлий присмак у роті)* репрезентують емоційний стан героїні та передають її тривогу, страх і внутрішню напругу. Наприклад, епітет *jagged breath* актуалізує фізіологічний прояв емоційної напруги, тоді як *racing heart* репрезентує стан тривожного очікування та страху. Через такі характеристики психологічні переживання героїні набувають конкретного тілесного вияву.

Важливу роль у формуванні жіночого образу відіграють епітети, пов'язані із самооцінкою персонажів. Зокрема, конструкції *"barren alcoholic" (безплідна алкоголічка), "desperate woman" (відчайдушна жінка),"unstable woman" (неврівноважена жінка)* та *"lonely woman" (самотня жінка)* формують когнітивну модель жіночого образу, у центрі якої перебувають переживання самотності, вразливості та особистісної втрати.

У романі Ш. Лінк «Обдурені» [5] епітети також зосереджені переважно на репрезентації внутрішнього світу жінки. Такі одиниці, як *"einsame Frau" (самотня жінка), "unglückliche Frau" (нещасна жінка), "vollkommen verlassen" (повністю покинута), "erbärmlich einsam" (нестерпно самотня)* та *"verkörperter Zweifel" (втілений сумнів)*, актуалізують когнітивні ознаки самотності, невпевненості та емоційної спустошеності. Вони репрезентують жіночий образ через внутрішні переживання, а не через опис зовнішності, що є характерною рисою сучасного психологічного роману.

Окрему групу становлять епітети, які відображають тілесний вимір емоційного досвіду: *"heiße, brennende Augen" (гарячі, пекучі очі), "völlige Erschöpfung" (цілковите виснаження), "müdes Lächeln" (втомлена усмішка), "apathisch und hilflos" (апатична і безпорадна).* Через такі характеристики психологічний стан героїнь об'єктивується у фізичних відчуттях і зовнішніх проявах, що посилює емоційну достовірність художнього образу.

Проведений аналіз засвідчив, що епітет є важливим засобом когнітивної репрезентації жіночого образу в сучасному психологічному романі. У романах П. Гоукінз «Дівчина у потязі» та Ш. Лінк «Обдурені» епітетні конструкції використовуються насамперед для відтворення внутрішнього світу героїнь, їхніх емоційних станів, особливостей самооцінки та психологічних переживань. Досліджувані епітети беруть участь у формуванні когнітивної моделі жіночого образу, акцентуючи увагу на таких характеристиках, як самотність, вразливість, емоційна напруга, невпевненість і внутрішнє виснаження.

Встановлено, що в романі П. Гоукінз переважають епітети, пов'язані з репрезентацією психологічної травми, особистісної кризи та втрати життєвих орієнтирів, тоді як у романі Ш. Лінк домінують характеристики, що відображають самотність, емоційну спустошеність і складні процеси самоусвідомлення.

Отже, епітет є не лише засобом художньої виразності, а й важливим інструментом мовної репрезентації жіночого досвіду та моделювання образу жінки в сучасному психологічному романі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коч, Н. В. (2021). Когнітивна лінгвістика: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв: Іліон.
2. Кочан, І. М. (2008). Лінгвістичний аналіз тексту (2-ге вид.). Київ: Знання.
3. Чуєшкова, О. В. (2018). Термінологія гендерної лінгвістики як система. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»,* 890, 81–84.
4. Hawkins, P. (2015). The Girl on the Train. London: Transworld Publishers.
5. Link, C. (2025). Die Betrogene: Ein Kate-Linville-Thriller. München: Blanvalet Taschenbuch Verlag.

Михайленко Вікторія, *канд. філол. наук,*
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»,
м. Вінниця, Україна

СЕМАНТИКА ТА ПОЕТИКА КОНЦЕПТУ ЛЮБОВІ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ РОМАНІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ФЕЛІКС АВСТРІЯ» СОФІЇ АНДРУХОВИЧ)

У сучасному літературознавстві особливу увагу привертає осмислення базових екзистенційних концептів, серед яких любов посідає центральне місце. У прозі XXI ст. цей концепт набуває нових інтерпретацій, що зумовлено змінами у суспільстві, трансформацією ціннісних орієнтирів та поглибленням психологізму художнього мислення. Концепт любові активно досліджується у межах літературознавства, психоаналізу та культурології. Особливості його художнього втілення у сучасній українській літературі висвітлюються у працях сучасних дослідників, які акцентують на багатовекторності та амбівалентності цього явища. Зокрема, М. Горбата аналізує концепт кохання в сучасній українській літературі, Т. Кабанець з'ясовує особливості втілення відносин любові в українській художній культурі, Л. Семененко досліджує концепт кохання в ліричних творах Олександра Олеся. Є. Абашіна досліджує концепти пам'яті й ідентичності в романах Софії Андрухович «Фелікс Австрія» та «Амадока».

Роман «Фелікс Австрія» є яскравим прикладом глибокого психологічного письма, у якому любов постає як складне й суперечливе явище. Центральною є історія взаємин між Стефою та Аделією, що виходить за межі традиційного розуміння любові. «Незважаючи на стильову і сюжетну різноманітність, можна

впевнено сказати, що «Фелікс Австрія» – це роман про любов. У всіх її виявах і різновидах, із притаманним болем і розлукою, дивовижами і банальностями» [1].

Передусім у творі репрезентовано жертовну любов, яка виявляється у самопожертві головної героїні. Стефа підпорядковує власне життя служінню іншій людині, що поступово трансформується у форму психологічної залежності. Така любов набуває ознак деструктивності, оскільки позбавляє особистість автономії.

Водночас у романі простежується любов як ілюзія. Героїня створює власну реальність, у якій її почуття мають сенс і виправдання. Це дає змогу говорити про наявність елементів психологічної проєкції та внутрішнього конфлікту.

Цілком слушно зауважує Л. Крупка: «… у романі відбувається видозміна любовного складника, який із романтично-ідеалізованого переходить у розряд «любові як боротьби» [2].

Не менш важливою є інтерпретація любові як влади. Взаємини між персонажами будуються на прихованих формах контролю, що свідчить про соціально-психологічний аспект цього концепту. Отже, любов у романі не є гармонійним почуттям, а постає як амбівалентний феномен, що поєднує ніжність і залежність, турботу і підпорядкування.

Аналіз концепту любові у романі «Фелікс Австрія» передбачає залучення текстових фрагментів як доказової бази.

1. Образ Стефанії як репрезентанта жертовної любові. Стефа постає носієм жертовної, самозреченої любові, що набуває рис залежності. Її внутрішній світ розкривається через самоусвідомлення своєї ролі: «Я живу для неї. Інакше не вмію…. Моя любов – надійна, незмінна, вічна. Вічна і непорушна...» [3]. Ця репліка демонструє повну втрату автономності особистості та ототожнення власного існування з іншою людиною. Любов у цьому випадку набуває ознак екзистенційної залежності – «Я сама собі стала ілюзіоністом, який вводить в оману, і публікою, що з охотою піддається гіпнозові» [3].

2. Любов як форма внутрішнього конфлікту. Почуття героїні супроводжується суперечливими емоціями, що виявляються у її рефлексіях: «Я, Стефанія Чорненько – жилава, смаглява і бистра, міцна, як хлоп, зовсім негарна. Гарне у мене тільки волосся: лискуче, міцне і пряме, у тіні темне, як кора дерева, на сонці спалахує мідними іскрами. Якщо я не заплетена, то волосся моє схоже на коштовну шовкову тканину або на водоспад з оливи. Гріх казати, але я не раз бачила, як Петро милувався ним – та він цього і не приховував» [3].

Можна простежити яскравий приклад амбівалентної любові, у якій поєднуються прихильність і страждання. Це дає змогу трактувати любов як джерело психологічної напруги – «Я була сомнамбулою, яка бреде по даху. Ось я дійшла до краю. Нічого не змінилось» [3].

3. Ілюзорність і суб'єктивність любові. Стефа формує власну картину світу, у якій її почуття мають виправдання: «Мені здається, що без мене вона не зможе». Така позиція свідчить про наявність ілюзорного сприйняття реальності та елементів психологічної проєкції.

4. Символіка як засіб вираження любові. Любов у романі репрезентується не лише через прямі висловлювання, а й через побутові дії «Я готую для неї, бо це єдине, що я можу зробити добре». У цьому фрагменті процес приготування їжі набуває символічного значення – стає формою невербального вираження любові, що підкреслює її практичний, тілесний вимір.

5. Амбівалентність взаємин. Ставлення Стефи до Аделі має суперечливий характер: «Я не знаю, чи люблю її, чи ненавиджу». Цей фрагмент репрезентує крайній ступінь емоційної напруги та демонструє роздвоєність почуттів: «Кажуть, що пані добровільно віддала своє життя якійсь іншій пані і робить для неї все, хоч та жінка не є хворою чи немічною. Що пані живе, як пес при господарі».

Тому любов у романі постає як амбівалентний екзистенційний феномен, що поєднує в собі риси самопожертви, залежності та внутрішнього конфлікту. Це свідчить про загальну тенденцію сучасної української літератури до ускладнення інтерпретації базових людських почуттів.

Перспективи подальших досліджень полягають у порівняльному аналізі концепту любові у творах інших представників сучасної української прози та вивченні його трансформацій у різних жанрових моделях.

Отже, у романі «Фелікс Австрія» концепт любові реалізується як багатовимірна структура, що охоплює різні психологічні та соціальні аспекти. Авторка демонструє відхід від традиційного романтизованого трактування любові, натомість акцентуючи на її складності, суперечливості та потенційній деструктивності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шутяк, Л. (2014). Роман про декілька різновидів любові – рецензія на «Фелікс Австрія». *BBC*. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/12/141204_book_2014_reader_review_andruhovych5

2. Крапка, Л. О. (2020). Роман Софії Андрухович «Фелікс Австрія» як родинний наратив. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 31*(4), 29–33. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/4_2020/part_4/4-4_2020.pdf

3. Андрухович С. (2014). Фелікс Австрія. Львів: Видавництво Старого Лева. URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=26631

Мороз Владислав, *здобувач 2 курсу*
ОС «Доктор філософії» ОНП «Філологія»,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

МОВЛЕННЄВИЙ АКТ ЯК ОСНОВНИЙ СПОСІБ ВЗАЄМОДІЇ КОМУНІКАНТІВ У МЕЖАХ ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ КОМЕРЦІЙНОЇ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ

Сучасний етап розвитку цифрових технологій супроводжується активною трансформацією комунікативного простору, у межах якого реклама є одним із найвпливовіших засобів формування суспільних уявлень, споживчих практик та поведінкових моделей. Особливого значення набуває комерційна інтернет-реклама, що функціонує в умовах високої конкуренції за увагу користувача та потребує використання максимально ефективних комунікативних механізмів впливу. На відміну від традиційних рекламних повідомлень, сучасна інтернет-реклама передбачає швидку реакцію адресата, інтерактивну взаємодію з контентом, можливість миттєвого переходу до здійснення покупки або отримання додаткової інформації. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження мовленнєвого акту як основного способу взаємодії між учасниками рекламної комунікації.

Дискурс комерційної інтернет-реклами є складним комунікативним утворенням, що поєднує вербальні, візуальні, графічні та технічні засоби впливу на аудиторію. Його основною метою є не лише інформування про товар чи послугу, а й формування позитивного ставлення до бренду, стимулювання зацікавленості та спонукання потенційного споживача до виконання конкретної дії. Саме тому рекламне повідомлення можна розглядати як сукупність взаємопов'язаних мовленнєвих актів, за допомогою яких реалізуються прагматичні наміри адресанта.

Мовленнєвий акт у межах рекламного дискурсу виступає не лише способом передавання інформації, а й механізмом цілеспрямованого впливу на свідомість і поведінку адресата. Кожне рекламне повідомлення створюється з урахуванням очікуваної реакції потенційного споживача, а тому його структура підпорядковується досягненню конкретного комунікативного результату. Відповідно мовленнєві акти в рекламі характеризуються виразною прагматичною спрямованістю та орієнтацією на перлокутивний ефект, тобто на зміну поведінки адресата після сприйняття повідомлення.

Важливою ознакою сучасної інтернет-реклами є її мультимодальний характер. Як зазначає А. Жиліна, сучасний вербально-візуальний текст є єдиною семіотичною системою, у якій словесні та невербальні компоненти взаємодіють задля досягнення спільного комунікативного результату [1]. У зв'язку з цим мовленнєвий акт у цифровій рекламі реалізується не лише через текстове пові-

домлення, а й через його взаємодію з візуальними образами, кольором, шрифтом, композицією сторінки, анімацією та інтерактивними елементами інтерфейсу.

Наприклад, висловлення «Отримайте знижку 50 % уже сьогодні» само собою є директивним мовленнєвим актом, спрямованим на стимулювання певної дії. Однак його прагматичний потенціал значно посилюється завдяки використанню контрастних кольорів, графічного виділення цифри «50 %», таймера зворотного відліку та кнопки швидкого переходу до оформлення замовлення. У результаті формується комплексний комунікативний вплив, у якому вербальні та візуальні компоненти функціонують як єдине ціле.

Одними з найпоширеніших у дискурсі комерційної інтернет-реклами є директивні мовленнєві акти. Їх основне призначення полягає у спонуканні адресата до виконання певної дії. Такі конструкції можуть реалізовуватися через форми наказового способу, інфінітивні конструкції або інші мовні засоби зі значенням рекомендації чи заклику. Типовими прикладами є висловлення «Купуйте зараз», «Замовляйте онлайн», «Скористайтеся спеціальною пропозицією», «Реєструйтеся безкоштовно», «Почніть сьогодні».

Використання директивних актів зумовлене прагненням рекламодавця максимально скоротити шлях від сприйняття повідомлення до здійснення бажаної дії. Саме тому сучасний копірайтинг активно використовує так звані call-to-action-конструкції, або заклики до дії, які фактично становлять окремий різновид директивних мовленнєвих актів. До них належать формули «Дізнатися більше», «Спробувати зараз», «Отримати консультацію», «Завантажити безкоштовно», «Приєднатися» тощо.

Проте розвиток цифрової комунікації зумовив поступовий відхід від надто категоричних форм спонукання. Сучасний користувач інтернету часто сприймає прямий тиск негативно, тому рекламодавці дедалі частіше звертаються до непрямих мовленнєвих актів. Такі конструкції дозволяють реалізувати спонукальну функцію в завуальованій формі та створити ефект невимушеного діалогу з аудиторією.

Наприклад, висловлення «Шукаєте ефективний спосіб вивчення іноземної мови?», «Хочете збільшити продуктивність своєї команди?», «Готові до нових професійних можливостей?» формально є питаннями, однак їхній прихований прагматичний зміст полягає у заохоченні адресата до подальшої взаємодії з рекламним повідомленням. Подібні мовленнєві акти забезпечують більш м'який вплив на аудиторію та сприяють формуванню позитивного ставлення до бренду.

На думку О. Назайкіна, одним із головних принципів сучасного копірайтингу є створення ілюзії природного спілкування між брендом і потенційним клієнтом [2]. Саме тому рекламні тексти дедалі частіше моделюють реальну комунікативну ситуацію, у якій адресат є не пасивним отримувачем інформації, а повноцінним учасником діалогу. У таких умовах мовленнєвий акт стає інструментом не лише впливу, а й побудови комунікативних відносин між учасниками рекламного процесу.

Важливу роль у рекламному дискурсі відіграють репрезентативні мовленнєві акти. Їх функція полягає у повідомленні інформації про товар або послугу, ознайомленні адресата з характеристиками продукту та аргументації його переваг. Такі акти забезпечують раціональний складник рекламного впливу та створюють інформаційну основу для подальшого переконування.

До репрезентативних мовленнєвих актів належать повідомлення на кшталт: «Сервіс працює цілодобово», «Програма автоматизує до 90 % рутинних процесів», «Курс містить понад 100 практичних завдань», «Продукт виготовлено з натуральних компонентів». Подібні висловлення орієнтовані на формування знань про рекламований об'єкт і водночас сприяють створенню його позитивного образу.

Особливого значення в умовах електронної комерції набувають комісивні мовленнєві акти, через які рекламодавець бере на себе певні зобов'язання перед споживачем. Оскільки онлайн-покупка передбачає певний рівень ризику для клієнта, бренди активно використовують обіцянки та гарантії як інструмент формування довіри.

Типовими прикладами таких мовленнєвих актів є висловлення: «Гарантуємо повернення коштів», «Доставимо замовлення упродовж 24 годин», «Надаємо довічну гарантію», «Забезпечуємо підтримку 24/7», «Повернемо гроші, якщо результат вас не задовольнить». Завдяки таким конструкціям зменшується рівень невизначеності та підвищується ймовірність позитивного рішення щодо придбання товару.

Не менш важливими є експресивні мовленнєві акти, які забезпечують емоційний складник рекламної комунікації. У сучасному маркетингу емоційний вплив нерідко відіграє вирішальну роль, оскільки споживчий вибір часто здійснюється під впливом почуттів, асоціацій та особистих вражень.

Експресивні акти реалізуються через висловлення подяки, схвалення, підтримки або захоплення: «Дякуємо за довіру», «Ми раді бути частиною вашого успіху», «Пишаємося вибором наших клієнтів», «Разом ми створюємо майбутнє». Такі мовленнєві акти сприяють персоналізації комунікації та формують емоційний зв'язок між брендом і споживачем.

У сучасному рекламному дискурсі різні типи мовленнєвих актів рідко функціонують ізольовано. Найчастіше вони поєднуються в межах одного повідомлення, утворюючи складну систему комунікативного впливу. Наприклад, рекламний текст може починатися з репрезентативного акту («Наш сервіс сприяє автоматизації бізнес-процесів»), далі містити комісив («Гарантуємо швидке впровадження»), а завершуватися директивом («Замовте демонстрацію вже сьогодні»). Подібна структура забезпечує послідовне розгортання аргументації та підвищує ефективність рекламного повідомлення.

Л. Ухова наголошує, що рекламний текст має одночасно впливати на раціональну й емоційну сфери сприйняття адресата [3]. Саме тому сучасний копірайтинг орієнтується на комплексне використання різних типів мовленнєвих актів, кожен із яких виконує окрему функцію в загальній стратегії переконування.

Дослідження цифрового маркетингу свідчать про поступову еволюцію рекламних моделей від інформування до інтерактивної взаємодії зі споживачем. За спостереженнями J. Smith, сучасні копірайтингові моделі дедалі більше орієнтуються на залучення користувача до активної комунікації з брендом [4]. У таких умовах мовленнєвий акт перетворюється на універсальний інструмент управління увагою, інтересом, довірою та поведінкою аудиторії.

Отже, мовленнєвий акт є основним способом взаємодії комунікантів у межах дискурсу сучасної комерційної інтернет-реклами. Через систему директивних, репрезентативних, комісивних та експресивних мовленнєвих актів реалізуються прагматичні наміри рекламодавця, формується позитивний образ бренду, встановлюється емоційний контакт із потенційним споживачем та забезпечується необхідний перлокутивний ефект. Специфіка цифрового рекламного середовища полягає в тому, що мовленнєві акти функціонують у тісній взаємодії з візуальними та технічними компонентами повідомлення, що значно підсилює їх комунікативний потенціал та визначає особливості сучасної рекламної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жиліна, А. М. (2012). Вербально-візуальні тексти: структура та функції. Львів: Видавництво «Світ».

2. Назайкін, О. О. (2022). Практика копірайтингу: основні принципи та методи. Одеса: Видавництво «Астро-принт».

3. Ухова, Л. П. (2020). Копірайтинг: мистецтво створення текстів, що продають. Харків: Видавництво «Ранок».

4. Smith, J. (2020). The Evolution of Copywriting Models in Digital Marketing. *Journal of Digital Marketing*, 8(4), 110–125.

Мудрик Дарина, *доктор філософії,*
старший викладач кафедри іноземних мов,
Національний університет водного господарства та
природокористування,
м. Рівне, Україна

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ ЗАСОБАМИ ПЛАТФОРМИ MIRO ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО ЗАСВОЄННЯ ФАХОВОЇ ЛЕКСИКИ

Цифровізація освіти актуалізує використання інтерактивних платформ у навчальному процесі. Одним із важливих аспектів професійної підготовки є формування фахової лексичної компетентності, ефективність якої підвищується завдяки візуалізації навчального контенту. У цьому контексті платформа Miro

постає дієвим засобом інтерактивного та колаборативного навчання. За результатами сучасних досліджень, використання цього сервісу сприяє підвищенню залученості студентів, активізації комунікації та створенню умов для колаборативного навчання. Н. Ф. Осецька та Д. П. Мудрик обґрунтовують доцільність використання Miro у професійній підготовці студентів спеціальності «Туризм», наголошуючи на її здатності інтегрувати різні види мовленнєвої діяльності та забезпечувати ефективне засвоєння професійно орієнтованого матеріалу. Саме тому дослідження потенціалу зазначеної платформи як засобу візуалізації навчального контенту у процесі засвоєння фахової лексики є актуальним і науково доцільним.

Метою наукової розвідки є визначення дидактичного потенціалу платформи Miro у процесі формування фахової лексичної компетентності студентів.

Практична цінність Miro у процесі формування фахової лексичної компетентності зумовлена широкими можливостями організації інтерактивної навчальної діяльності. Використання віртуальної дошки уможливлює поєднання візуалізації, комунікації та колективної взаємодії, що позитивно впливає на засвоєння лексичних одиниць [2]. Як засвідчують сучасні дослідження, цифрові середовища такого типу підвищують мотивацію студентів і сприяють активнішому залученню до освітнього процесу [4]. Практичні способи вивчення лексики за допомогою Miro доцільно розглядати відповідно до основних етапів роботи з новим мовним матеріалом: введення, закріплення та активізація.

На етапі введення лексики доцільно використовувати вправи на співвіднесення термінів із візуальними образами, інтерактивні картки та тематичні дошки, що сприяють формуванню асоціативних зв'язків і контекстному засвоєнню лексики [1; 5]. Для закріплення ефективними є завдання на класифікацію, заповнення схем і створення асоціативних карт, які забезпечують систематизацію знань та глибше осмислення лексичного матеріалу [1]. Етап активізації передбачає використання рольових ігор, кейсів, дискусій і презентацій, що сприяють застосуванню фахової лексики у професійно орієнтованій комунікації [2].

Отже, платформа Miro забезпечує комплексну організацію роботи з фаховою лексикою на всіх етапах її опрацювання – від первинного ознайомлення до активного використання у професійно спрямованому мовленні. Поєднання інтерактивності, візуалізації та колективної взаємодії створює сприятливі умови для підвищення ефективності навчання та формування стійкої лексичної компетентності студентів [2].

Ефективність використання платформи Miro у процесі засвоєння фахової лексики доцільно розглядати крізь призму її дидактичних можливостей, відображених у сучасних наукових джерелах. Аналіз наявних праць засвідчує, що інтеграція цифрових інтерактивних середовищ у мовну підготовку студентів позитивно впливає на мотиваційний, когнітивний і комунікативний аспекти навчання [4].

Одним із важливих результатів використання Miro є підвищення навчальної мотивації студентів. Інтерактивний формат роботи, можливість одночасної участі

у спільній діяльності, візуальна насиченість середовища та варіативність завдань створюють сприятливі умови для активного залучення здобувачів освіти до навчального процесу. Н. Ципанова зазначає, що використання віртуальної дошки Miro у дистанційному навчанні англійської мови урізноманітнює освітню діяльність та підтримує зацікавленість студентів [3]. Практичний досвід застосування сервісу також свідчить про його позитивне сприйняття студентами, оскільки він забезпечує динамічність, інтерактивність і сучасний формат заняття.

Застосування візуально структурованого контенту сприяє також кращому відтворенню (recall), тобто відтворенню раніше вивчених слів у подальшій мовленнєвій діяльності. Логічне групування термінів, використання асоціативних карт і тематичних полів забезпечує швидший доступ до лексичних одиниць у процесі говоріння чи письма. Такий ефект узгоджується з результатами досліджень, у яких наголошується на ролі візуалізації у зміцненні словникової пам'яті [5].

Суттєвим результатом є розвиток комунікативних умінь. Виконання групових завдань, рольових ігор, кейсів і презентацій у середовищі Miro спонукає студентів використовувати фахову лексику як засіб професійної взаємодії. У статті Н. Ф. Осецької та Д. П. Мудрик наголошується, що сервіс забезпечує інтеграцію різних видів мовленнєвої діяльності та сприяє формуванню комунікативної компетентності майбутніх фахівців [2].

Також використання Miro розвиває автономність навчання. Студенти мають можливість самостійно опрацьовувати матеріал, повертатися до створених дошок, повторювати лексику, працювати у власному темпі та створювати індивідуальні візуальні моделі. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям цифрової освіти, орієнтованої на самостійність, гнучкість і персоналізацію навчального процесу [4].

Попри значний дидактичний потенціал платформи Miro, її використання може супроводжуватися технічними труднощами, недостатнім рівнем цифрової компетентності студентів і ризиком когнітивного перевантаження внаслідок надмірної візуалізації. Ефективність використання сервісу залежить від технічного забезпечення, методичної підготовки викладача та педагогічно виваженого використання візуальних елементів [1; 3; 5].

Важливим чинником успішного використання сервісу є також методична підготовка викладача. Застосування Miro не гарантує автоматичного підвищення якості навчання без належного педагогічного проєктування занять. Викладач повинен володіти не лише технічними навичками роботи з платформою, а й умінням добирати відповідні форми завдань, інтегрувати візуальні інструменти у структуру заняття та поєднувати цифрову активність із досягненням мовних цілей. Н. Ф. Осецька та Д. П. Мудрик наголошують, що результативність використання Miro значною мірою залежить від чіткої структури завдань, балансу між мовним і предметним компонентами та готовності викладача до роботи у цифровому середовищі [2].

Отже, платформа Miro є ефективним засобом візуалізації навчального контенту, що забезпечує активізацію пізнавальної діяльності студентів, покращує

засвоєння фахової лексики та сприяє розвитку професійно орієнтованої комунікативної компетентності.

Перспективним напрямом є інтеграція платформи Miro у змішане та дистанційне навчання професійно орієнтованої англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мурашова, О. П. (2024). Формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів засобами вебінструментів: кваліфікаційна робота. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. URL: https://dspace.vspu.edu.ua/handle/123456789/17147

2. Осецька, Н. Ф., Мудрик, Д. П. (2026). Цифрові інструменти у підготовці студентів спеціальності «Туризм»: застосування платформи Miro у CLIL-навчанні. *Наукові інновації та передові технології, 4*(56), 1581–1596. DOI: 10.52058/2786-5274-2026-4(56)-1581-1596.

3. Ципанова, Н. (2023). Використання віртуальної дошки Miro для дистанційного навчання англійської мови. *Інноваційна педагогіка*, 57, 152–155.

4. Osadchyi, V., Osadcha, K. (2025). The concept of a metaverse-based tribrid model of learning: examples of successful use in higher education. *Educological Discourse, 48*(1), 6–20. DOI: 10.28925/2312-5829/2025.1.1.

5. Weerasinghe, M., Biener, V., Grubert, J., Quigley, A., Toniolo, A., Čopič Pucihar, K. (2022). VocabulARy: learning vocabulary in AR supported by keyword visualisations. *IEEE Transactions on Visualization and Computer Graphics, 28*(11), 3748–3758. DOI: 10.1109/TVCG.2022.3203116.

Nykyporets Svitlana, *senior lecturer,*
Vinnytsia national technical university,
Vinnytsia, Ukraine

PROMPT-BASED LEARNING IN THE ESP COURSE FOR PROSPECTIVE ENERGY ENGINEERS

The accelerating integration of large language model (LLM) tools into higher education has generated new pedagogical possibilities for English for Specific Purposes instruction. For energy engineering students – whose professional communication spans technical reports, project proposals, conference presentations, and equipment documentation – the ability to interact productively with AI tools constitutes both a language learning opportunity and an emergent professional competency. Prompt-based learning (PBL), understood as the structured practice of formulating, refining, and evaluating prompts submitted to LLM systems in order to elicit domain-appropriate output, offers a context-sensitive and task-authentic approach to ESP instruction that conventional textbook-driven curricula have difficulty replicating.

By engaging students in iterative prompt design, this approach shifts attention from passive consumption of generated text to the active management of communicative intent, genre expectations, and technical precision. In ESP settings for future energy engineers, such work can strengthen their ability to specify audience, purpose, terminology, and formatting constraints when producing specialised discourse. It also creates conditions for developing critical language awareness, as learners must compare outputs, identify inaccuracies, and judge whether the response aligns with disciplinary norms and professional standards. Importantly, prompt-based tasks can integrate language development with authentic problem-solving scenarios, including data interpretation, procedural explanation, risk communication, and the simplification of complex engineering concepts for non-expert audiences. As a result, PBL may serve not only as a methodological innovation in ESP teaching, but also as a practical bridge between academic language training and the communicative demands of contemporary engineering practice.

Three bodies of Scopus- and WoS-indexed scholarship inform the present analysis. Korzynski et al. (2023) conceptualised AI prompt engineering as a new digital competence by mapping it onto the DigComp framework, demonstrating its structural overlap with information literacy and communicative competence – an insight directly applicable to ESP curriculum design. Woo et al. (2024), in a mixed-methods study of EFL students writing with ChatGPT, established empirically that prompt engineering imposes significant cognitive load but simultaneously heightens motivation and satisfaction, particularly when instruction is scaffolded iteratively. Lee and Palmer (2025), in a systematic review of prompt engineering in higher education, identified skills development and framework-based instruction as the two most pedagogically productive orientations, and highlighted the need for discipline-embedded, assessed PE tasks – a finding of immediate relevance to ESP courses for specialist learners.

An ESP course for energy engineering students typically addresses a competence trajectory from technical terminology through academic genre writing to professional oral presentation. Prompt-based learning can be integrated at each stage of this trajectory, with prompt types calibrated to the communicative demands of the relevant genre. At the terminological stage, students construct definition prompts that specify domain, register, target audience, and degree of technicality, comparing LLM-generated definitions of concepts such as photovoltaic efficiency, reactive power compensation, or smart grid architecture against authoritative reference sources and refining their prompts iteratively to obtain more precise outputs. This activity develops (Kot, 2025) both lexical precision and critical evaluation skills simultaneously.

At the next stage, learners can move from isolated terms to short explanatory micro-genres, using prompts to generate process descriptions, component comparisons, and cause-and-effect explanations relevant to energy systems. In doing so, they begin to practise how specialised vocabulary functions within coherent disciplinary discourse rather than as a set of separate lexical items. Prompting tasks may require them to request explanations for mixed audiences, for instance, one version for fellow

engineering students and another for project managers or clients, thereby strengthening register flexibility. As they progress to academic writing, students can employ prompts to support the drafting of abstracts, literature-based summaries, problem statements, and methodology descriptions, while still being required to verify factual correctness and rhetorical appropriateness. This stage is especially useful for teaching genre awareness, because students must recognise how the same technical content is reorganised when the communicative purpose changes. In classroom practice, the instructor may ask students not only to improve the generated text, but also to justify why a revised prompt yields a more acceptable result in terms of precision, coherence, and disciplinary relevance. Consequently, prompt-based learning supports a gradual transition from vocabulary control to genre mastery and, ultimately, to the independent production of professionally meaningful ESP communication.

At the genre writing stage, structured prompts guide students to produce first drafts of technical abstracts, problem statements, or equipment specifications, after which they post-edit the LLM output against genre conventions and discipline-specific style norms. The post-editing task – which requires simultaneous attention to technical accuracy, register appropriateness, and textual coherence – reproduces the consultative competence profile that contemporary translation and technical communication professionals are increasingly required to demonstrate (Korzynski et al., 2023; Lee, Palmer, 2025). At the presentation stage, students design prompts for generating slide outlines or speaker notes for engineering startup pitches, then evaluate the outputs against professional persuasion criteria and adapt them for live delivery. Throughout, scaffolded reflection on prompt quality – structured around role, context, task, format, and constraint specification – develops the meta-awareness that distinguishes effective from ineffective AI interaction (Woo et al., 2024).

For example, energy engineering students can be asked to formulate prompts such as: *"Generate a 6-slide outline for a startup pitch presenting a smart energy monitoring system for university buildings. The audience is a panel of potential investors with limited technical background. Include the problem, the proposed solution, expected energy savings, implementation costs, and market potential. Use clear professional English and persuasive but realistic language."* Another task may require a more technically focused prompt: *"Write speaker notes for a 4-minute presentation on a compact solar-battery solution for remote communities in Ukraine. Emphasise reliability, cost-efficiency, and resilience during power disruptions. Use terminology appropriate for energy engineering, but keep the explanation accessible to non-specialist stakeholders."* Students may also work with revision-oriented prompts, for instance: *"Improve this startup pitch section so that it sounds more convincing to investors, but avoid exaggerated claims and preserve technical accuracy*", or "*Rewrite these speaker notes in a more concise and confident style for oral delivery at an engineering innovation competition".*

Such practice helps learners understand that the quality of AI-generated material depends directly on how precisely communicative conditions are framed. When students specify the target audience, rhetorical purpose, technical scope, and genre

constraints, they are more likely to obtain (Nykyporets, 2025) usable output that reflects both disciplinary content and presentation logic. In classroom implementation, the teacher can organise this as a multi-stage activity: first, students draft an initial prompt; second, they analyse the generated outline or notes for clarity, relevance, and persuasiveness; third, they revise the prompt to improve weak areas such as insufficient specificity, excessive generality, or poor alignment with the intended audience. This process makes prompt refinement itself a pedagogical resource, because learners begin to see how small changes in wording can alter structure, tone, and technical depth. As a result, presentation tasks become not only a means of practising spoken ESP, but also a way of cultivating rhetorical control, critical evaluation, and responsible use of AI in professional engineering communication.

In addition, the teacher can strengthen this sequence by introducing explicit assessment rubrics that require students to evaluate not only the generated product, but also the adequacy of the prompt that produced it. This shifts classroom attention from superficial acceptance of fluent output to a more disciplined examination of whether the response is accurate, audience-aware, and rhetorically appropriate. Students may also compare several prompt versions for the same presentation task and discuss which formulation produces the most coherent argumentative structure for an engineering startup context. Such comparison encourages them to treat prompting as a form of communicative planning rather than as a mechanical request for ready-made text. Over time, learners become more capable of anticipating likely weaknesses in AI-generated material, including vague claims, weak transitions, inflated persuasive language, or insufficient technical grounding. This anticipatory skill is especially valuable in ESP training, where credibility depends on both linguistic effectiveness and disciplinary responsibility. Consequently, presentation-stage prompt work can function as a compact model of professional decision-making, combining language control, audience adaptation, evaluative judgment, and ethical use of generative AI.

Conclusion. Prompt-based learning offers a principled and practically realisable framework for reinvigorating ESP instruction for energy engineering students. Its integration requires neither wholesale curriculum replacement nor specialist technical training: it demands, rather, that ESP instructors reconceptualise LLM tools as pedagogical partners in communicative task design. Three implications follow. First, prompt design tasks should be domain-embedded, drawing on authentic energy sector communicative scenarios. Second, scaffolding is essential: cognitive load evidence indicates that unstructured prompt practice generates frustration rather than competence. Third, assessment of prompt quality – not merely of LLM output – must be incorporated as a discrete and valued component of ESP course evaluation.

REFERENCES

1. Korzynski, P., Mazurek, G., Krzypkowska, P., Kurasinski, A. (2023). Artificial intelligence prompt engineering as a new digital competence: Analysis of generative

AI technologies such as ChatGPT. *Entrepreneurial Business and Economics Review, 11*(3), 25–37. DOI: 10.15678/EBER.2023.110302.

2. Kot, S. O., Nykyporets, S. S. (2025). Activating students' cognitive engagement in technical English learning with AI tools. *Science and education in the third millennium: Information technology, education, law, psychology, social security and work, management. International collective monograph,* I, 295–332. Lublin, Polska: Institute of Public Administration Affairs. DOI: 10.5281/zenodo.16942267.

3. Lee, D., Palmer, E. (2025). Prompt engineering in higher education: A systematic review to help inform curricula. *International Journal of Educational Technology in Higher Education, 22*(7). DOI: 10.1186/s41239-025-00503-7.

4. Nykyporets, S. S. (2025). The role of AI in enhancing technical vocabulary acquisition among engineering students. *Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative-Legal, Pedagogical Aspects, 1*(5), 79–85. DOI: 10.18372/2786-5495.1.20579.

5. Woo, D. J., Wang, D., Guo, K., Susanto, H. (2024). Teaching EFL students to write with ChatGPT: Students' motivation to learn, cognitive load, and satisfaction with the learning process. *Education and Information Technologies,* 29, 24963–24990. DOI: 10.1007/s10639-024-12819-4.

Озарчук Ірина, *старший викладач,*
Національний університет водного
господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна

ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ ІНШОМОВНОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ І ВИКЛИКИ

У сучасній іншомовній освіті особливо актуальним є персоналізований підхід, який потребує нових цифрових інструментів. Генеративний штучний інтелект пропонує нові можливості для адаптації навчальних матеріалів. Основна мета персоналізації навчання – створити умови, за допомогою яких кожен студент може максимально ефективно засвоювати матеріали, відчувати мотивацію до навчання та розвивати здатність до самодостатності. Персоналізоване навчання враховує індивідуальні особливості сприйняття, когнітивні здібності, навчальні стилі та темп освоєння матеріалу (Харицька, 2026).

Глобалізаційні процеси сучасності зумовлюють зростання ролі іншомовної підготовки як необхідного складника професійного й особистісного розвитку людини. Однак традиційні методи навчання іноземних мов часто не враховують індивідуальних потреб, рівня знань та особливостей сприйняття кожного здобувача освіти. Це призводить до зниження ефективності навчального процесу та мотивації учасників освітнього процесу (Chetveryk, 2025).

Згідно з міжнародним досвідом, зокрема в Сполучених Штатах, Великій Британії та інших країнах, ефективне використання ШІ в освіті вимагає комплексного підходу, який передбачає створення цифрових платформ, підвищення кваліфікації вчителів і гарантію етичної обробки даних студентів. Наприклад, дослідження зарубіжних вчених (Kasnecі, 2023) демонструють, що використання інтелектуальних мовних моделей у навчанні англійської мови дає змогу формувати персоналізовані освітні траєкторії для студентів технічних спеціальностей, що значно підвищує їх успішність. Один із важливих аспектів використання ШІ в освіті, досліджений у роботах В. Камінського, В. Мізюка та Р. Турчанінова, передбачав, що інтеграція адаптивних систем на основі ШІ сприяє значному підвищенню успішності студентів, пропонуючи індивідуальні завдання на основі їхніх знань і рівня підготовки (Камінський та ін., 2024). Автори підтвердили, що такі системи значно полегшують виявлення прогалин у знаннях студентів і сприяють адаптуванню навчального процесу. В Україні важливим напрямом є дослідження О. Ляшенко, яке вказує на значний потенціал використання ШІ для створення адаптивних платформ, здатних враховувати індивідуальні потреби студентів і покращувати процес навчання (Ляшенко, 2019). Дослідження підкреслює необхідність підготовки викладачів до роботи з такими інструментами та належної інфраструктури.

На сьогодні багато навчальних закладів по всьому світу використовують ШІ для різних аспектів навчального процесу. Наприклад, платформи як Khan Academy, Coursera та Duolingo вже активно використовують адаптивні системи навчання, що враховують особливості кожного студента та дають змогу створювати персоналізовані траєкторії. У деяких університетах впроваджено системи, які сприяють не лише вивченню матеріалу, а й аналізу свого поступу та визначенню найбільш ефективних методів навчання для кожного окремого студента (Лисенко, 2025).

Окрему увагу серед зазначених інструментів привертають чат-боти, які працюють на великих мовних моделях та зараз займають важливе місце серед цих технологій. Такі програми можуть значно покращити якість навчання, забезпечуючи природну та інтерактивну взаємодію. Здобувачі з різним рівнем володіння іноземною мовою мають нові можливості для адаптації навчальних матеріалів завдяки генеративним модулям ШІ та чат-ботам, створеним на основі цих систем. Спрощення або ускладнення лексико-граматичного рівня справжніх текстів є однією з основних цілей цих інструментів. Зокрема, складні іншомовні тексти можна переписати простішими словами та коротшими реченнями, що зробить матеріал доступнішим для більшої аудиторії здобувачів. Штучний інтелект може адаптувати новини, наукові статті та інші матеріали, зберігаючи зміст за допомогою зменшення лексичної складності. Важливою перевагою є те, що тексти можна адаптувати до рівня володіння мовою, визначеного Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти (CEFR), який становить від рівня A1 до рівня C2 (Chetveryk, 2025). Чат-боти з генеративним ШІ також є ефективними інструментами для самостійної практики мови. Вони можуть імітувати

спілкування з носієм мови, виконуючи різні ролі відповідно до віку, національності або професії. Бот може спілкуватися, виправляти помилки та надавати швидкий зворотний зв'язок. Це дає змогу ефективно практикувати усне мовлення навіть без участі викладача.

Також штучний інтелект може створити нові форми навчання, зокрема гейміфікацію, інтерактивні симуляції та віртуальних наставників, що зробить навчання більш захоплюючим. Платформи, засновані на штучному інтелекті, можуть забезпечувати постійний моніторинг прогресу студентів і надавати миттєвий зворотний зв'язок, що сприятиме швидкій зміні навчальних планів та адаптуванню процесів до потреб кожного студента.

Незважаючи на численні переваги, ефективне використання ШІ в українській вищій освіті вимагає розв'язання багатьох проблем. Навчальні заклади не мають достатньої цифрової інфраструктури, що робить інтеграцію сучасних технологій у традиційні навчальні процеси складною. Також існують численні перешкоди, наприклад, відсутність єдиної нормативної бази для використання ШІ в освіті та низький рівень підготовки викладачів до роботи з новими технологіями.

У фокусі дослідницької уваги перебувають і етичні ризики, зокрема захист персональних даних студентів, а також можливі ризики, пов'язані з автоматизацією процесу оцінювання та ухвалення рішень, що може призвести до втрати людського чинника в оцінці успішності студентів. Отже, для повної реалізації потенціалу ШІ в освітньому процесі необхідно не тільки подолати технічні та організаційні бар'єри, але й врахувати етичні та соціальні наслідки використання таких технологій (Лисенко, 2025).

Тому використання генеративного ШІ в іншомовній освіті відкриває нові горизонти для персоналізації та підвищення ефективності навчального процесу. Завдяки адаптивним технологіям здобувачі мають змогу вивчати іноземну мову в комфортному темпі та відповідно до власних потреб, що значно підвищує якість освіти й мотивацію до навчання. Водночас важливо пам'ятати про роль викладача як наставника й організатора освітнього процесу, адже навіть найсучасніші технології не можуть замінити людський чинник у педагогічній діяльності. Перспективи розвитку штучного інтелекту в освіті в Україні є оптимістичними, оскільки він має великий потенціал для автоматизації та персоналізації навчання. Однак для максимізації ефективності використання цих технологій необхідно продовжувати вдосконалювати інфраструктуру, підвищувати кваліфікацію викладачів і створювати чітку нормативну базу для їх впровадження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Chetveryk, B. K., Veretiuk, T. B., Kalashnyk, O. B. (2025). Generative Artificial Intelligence in Adapting Educational Materials for Foreign Language Learning. *Problems of Modern Transformations. Series: Pedagogy and Psychology,* 8. DOI: 10.54929/2786-9199-2025-8-06-02.

2. Камінський, В. В., Мізюк, В. А., Турчанінов, Р. Д. (2024). Аналіз ефективності штучного інтелекту в адаптивних навчальних платформах для індивідуалізації освітнього процесу. *Педагогічна Академія: наукові записки,* 13. DOI: 10.5281/zenodo.14562152.

3. Лисенко, Т. А., Привалко, Е. Г. (2025). Використання штучного інтелекту для персоналізації навчальних траєкторій студентів вищої школи в Україні. *Наукові перспективи, 2*(32), 1144–1156. DOI: 10.52058/2786-6165-2025-2(32)-1144-1156.

4. Ляшенко, О. І. (2019). Адаптивне навчання як ознака сучасних дидактичних систем. *Актуальні проблеми психології, 8*(10), 185–194. URL: http://appsychology.org.ua/data/jrn/v8/i10/17.pdf

5. Харицька, С., Колісниченко, А. (2026). Інтелектуальні технології в персоналізованому навчанні іноземних мов майбутніх іт-фахівців. *Acta Paedagogica Volynienses,* 1, 284–290. DOI: 10.32782/apv/2026.1.39.

Патріарх Вікторія, *старший викладач,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

SYMBOLIZATION OF THE NAME MARIA IN E. HEMINGWAY'S NOVEL «FOR WHOM THE BELL TOLLS»

The contribution of the *name – text* to the creation of imagery can be traced through the various stages of poetonymogenesis: *genesis – evolution – establishment.* The latter process, as the final stage, marks the essence of the name that has *'come into being'* within the text as a whole. Researchers believe that symbolization may represent the pinnacle of the development of poetonyms: «The gradual enrichment of content and meaning is a sign of the traditional transformation of a name in a literary text into a symbol» (Kravchenko, 2017, p. 34).

The object of the study is the onymic space of Ernest Hemingway's novel «For Whom the Bell Tolls». **The subject** of the study is the symbolization of the poetonym *Maria* and the means of its figurative functioning in the literary text.

The aim of the study is to identify the mechanisms and means by which the name *Maria* is transformed into an individual authorial symbol in Ernest Hemingway's novel «For Whom the Bell Tolls».

Names, invented by the author, (fictonyms) do not become symbols as often as well-known inter- or intralingual onymic units. However, the elevation of a name to a symbol through the accumulation of semantic components and the build-up of expressive and emotional connotations can occur within the holistic context of a work or within the author's complete body of work, which encompasses all of the writer's works without exception. Thus, the identification of the conditions and

stages of symbol formation is made possible only through contexts of varying scope and diverse purpose, which act upon the 'idea' of the poetonym.

Various figurative devices and techniques are employed to create symbolization, including, for example, the unfolding of metaphorical images, the development of the semantic structure of poetonyms, the interplay of images that are semantically related, and so on.

The most significant female character in Ernest Hemingway's novel «For Whom the Bell Tolls» is *Maria*. The biblical aura of the name, associated with the Virgin Mary, the Mother of God, confers upon the character the highest status within the cast: for Robert, *Maria* becomes the embodiment of hope, faith and eternal love. *Maria* is the most common female name in Spain, often used in combination with other names (for example, *Maria José, Maria del Carmen*) to emphasise religious or cultural affiliation.

The portrait of the girl and Robert's fascination with her beauty are conveyed through the repeated English and Spanish epithets *'lovely', 'lovely', 'beautiful'*, and *'guapa'* (translated from Spanish as *'beautiful, lovely, pretty'): Thou art* ***lovely.*** *Thou hast a* ***lovely*** *face and a* ***beautiful body,*** *long and light, and thy skin is smooth and the colour of burnt gold, and everyone will try to take thee from me* (Hemingway, 1963, p. 325); *"Listen,* ***guapa,****" said Pilar and ran her finger now absently but tracingly over the contours of her cheeks* (Hemingway, 1963, p. 152).

The specific feature of the name-image *Maria* is its *'projection'* into the future. The story of Robert and Maria's eternal love is symbolized within the context of the novel, and the transformation of the name into a symbol occurs through fictional situations and pseudonyms: *an instructor's wife, Mrs. Livingstone, Mrs. Robert Jordan: I will marry her. Then we will be* ***Mt and Mrs. Robert Jordan*** *of Sun Valley, Idaho. Or Corpus Christi, Texas, or Butte, Montana* (Hemingway, 1963, p. 333).

The following devices and techniques also contribute to the transformation of the name *Maria* into a personal, authorial symbol of hope and love beyond the bounds of time and space:

1) the heroine's desire to swap names and identities with her beloved: *Since we are different I am glad that thou art Roberto and I Maria. But if thou should ever wish to change I would be glad to change. I would be thee because I love thee so* (Hemingway, 1963, p. 251);

2) the glorification of a name as a celebration of the beloved's uniqueness and singularity: *«And I love thee and I love thy name, Maria.» «It is a common name.» «No,» he said. «It is not common»* (Hemingway, 1963, p. 252);

3) the repeated use of the name in the immediate context: ***«Maria.»*** *«Yes.»* ***«Maria.»*** *«Yes.»* ***«Maria.»*** *«Oh, yes. Please.» «Art thou not cold?» «Oh, no. Pull the robe over thy shoulders.»* ***«Maria.»*** *«I cannot speak.» «Oh,* ***Maria. Maria. Maria.****»* (Hemingway, 1963, p. 252);

4) the superiority of the name compared to traditional terms of endearment in other languages: ***Sweetheart, chérie, prenda,*** *and* ***schatz.*** *He would trade them all for Maria. There was a name* (Hemingway, 1963, p. 162);

5) the name-image *'Maria'* embodies femininity: 'beloved' – 'wife' – 'sister' – 'daughter': *Maria is my **true love** and my **wife.** I never had a true love. I never had a wife. She is also my **sister,** and I never had a sister, and my **daughter,** and I never will have a daughter* (Hemingway, 1963, p. 360).

Clearly, the transformation of a name into a personal authorial symbol is achieved through various figurative devices, each unique to the literary work in question.

To sum up, the interaction of the name with the overall context can lead to its transformation into a personal authorial symbol. The symbolization of the proper name *Maria* ('hope and eternal love') occurs through figurative devices and techniques: Robert's invention of pseudonyms and scenarios of a shared future with, the repeated use of the name, the elevation of the name above traditional terms of endearment and the name as the embodiment of femininity.

LITERATURE

1. Kravchenko, E. O. (2017). Poetyka zviazkiv i vidnoshen imeni – tekstu – poetonimosfery: dys.… d. filol. nauk. Kyiv.

2. Hemingway, E. (1963). For Whom the Bell Tolls. Harmondsworth: Penguin Books, 1955. URL: https://surl.li/dlicqz

Пилипак Валерія, *канд. філол. наук,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

АВТОРСЬКА КОЛОНКА ЧИ АНАЛІТИЧНЕ ЕСЕ: ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕРМІНИ

Сучасний аналітичний дискурс охоплює як традиційні, так і новітні жанрові формати, специфіка яких визначається умовами функціонування в цифровому медіасередовищі та соціальних мережах (Пилипак, 2025). Особливого поширення в українськомовному сегменті інтернету набула авторська аналітика, представлена проблемними статтями, дописами в соціальних мережах, монологічними відеооглядами та авторськими колонками. Останні, на нашу думку, доцільно розглядати як різновид аналітичного есе.

Серед жанрів сучасної медіакомунікації аналітичне есе посідає особливе місце як одна з найбільш популярних форм репрезентації авторської позиції.

В умовах повномасштабного російсько-українського протистояння цей формат став одним із провідних засобів осмислення суспільно-політичних, воєнних і геополітичних процесів у цифрових медіа. Його популярність зумовлена здатністю оперативно реагувати на актуальні події, поєднувати аргументований аналіз із суб'єктивною інтерпретацією та ефективно впливати на формування громадської думки, реалізуючи водночас пізнавальну й естетичну функції.

Вагоме місце в розвитку сучасного українського аналітичного дискурсу посідають публікації інтернет-видань Texty.org.ua, «Українська правда», «Збруч», «Тиждень», а також тексти провідних українських авторів-аналітиків П. Казаріна, В. Портникова, В. Пекаря, В. Денисенка, Т. Трощинської, Д. Казанського, Р. Цимбалюка, Ю. Бутусова, С. Мусаєвої, О. Довженко, К. Данильченка та інших.

Динамічний розвиток жанрової системи сучасних аналітичних текстів та активне функціонування цих форматів у цифровому середовищі актуалізують проблему їх точного термінологічного визначення. У зв'язку з цим метою дослідження є обґрунтування доцільності використання терміна «аналітичне есе» замість традиційного поняття «авторська колонка» для позначення жанру авторських аналітичних текстів, що функціонують в електронних медіа та соціальних мережах.

Термін як наукове поняття має адекватно відображати сутність явища, його визначальні ознаки та особливості функціонування на конкретному етапі розвитку. У широкому розумінні аналітичний дискурс об'єднує тексти, спрямовані на осмислення суспільно значущих проблем, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і пошук можливих шляхів їх розв'язання. Такі тексти виконують важливу комунікативну функцію, поширюючи певні ідеї, ціннісні орієнтири та переконання, а також впливаючи на формування позицій аудиторії.

Аналітичний характер есе неодноразово зазначався дослідниками цього жанру. Так, Г. Лукач розглядав есе як форму, покликану задовольняти потребу в поглибленому аналізі безпосереднього досвіду, наголошуючи на його художньо-критичній природі (Lukacs, 1978). С. Шебеліст простежував витоки есеїстичного стилю ще в античній традиції та підкреслював визначальну роль авторського «Я» в поєднанні з ґрунтовним аналізом обраної теми (Шебеліст, 2007). Дослідник також характеризував авторську колонку як гібридний есеїстичний формат журналістики, що поєднує ознаки публіцистики й літератури та забезпечує авторові значну свободу самовираження (Шебеліст, 2008). Такий підхід дає підстави розглядати авторську колонку як один із жанрових різновидів аналітичного есе (Пилипак, 2025).

Починаючи з 2000-х років, есеїстичні форми журналістики активно поширювалися в друкованих та електронних медіа, а згодом і в соціальних мережах та відеоблогінгу. Це спричинило значний науковий інтерес до проблем їх жанрової природи. У центрі уваги дослідників перебували питання історії становлення відповідних жанрів, уточнення дефініцій та розмежування понять «есе», «авторська колонка» і «колумністика», визначення їх місця в публіцистичному дискурсі, а також типологічні, стилістичні та прагмалінгвістичні аспекти функціонування цих текстів.

Попри наявність різних підходів до класифікації зазначених форматів, у науковому обігу тривалий час домінує термін «авторська колонка». Водночас низка дослідників розглядає її як жанровий різновид есе (Шебеліст, 2008), що актуалізує необхідність уточнення термінологічного апарату.

Спільність жанрових ознак есе та авторської колонки виявляється насамперед в аналітичності, аргументативності, експресивності, структурній організованості, орієнтації на безпосередню взаємодію з аудиторією та зосередженості на актуальній проблематиці. Автор таких текстів не обмежується констатацією фактів, а пропонує їх інтерпретацію, виявляє приховані причинно-наслідкові зв'язки та прагне переконати реципієнта в обґрунтованості власної позиції. Попри відносно невеликий обсяг, кожен текст становить завершене смислове ціле, композиційно та тематично об'єднане навколо однієї проблеми.

На нашу думку, термін «авторська колонка» не повною мірою відповідає сучасним умовам функціонування цього жанру. Первинно англомовне поняття Newspaper Column позначало регулярний авторський текст, закріплений за певним місцем на шпальтах друкованого видання (Гетьманець, Михайлин, 2009). Отже, у його основі лежала передусім характеристика форми подання матеріалу.

Натомість у сучасному цифровому медіасередовищі визначальними є змістові та функціональні характеристики тексту. Переважання авторської інтерпретації над інформуванням, аналітичний характер викладу, аргументативність, образність мовлення та виразна суб'єктивна позиція автора зближують цей формат із жанром есе. З огляду на це термін «аналітичне есе» точніше відображає його сутнісні ознаки та специфіку функціонування в сучасному медіапросторі. Отже, термін «аналітичне есе» більш адекватно репрезентує змістові, функціональні та комунікативні характеристики відповідного жанру сучасного аналітичного дискурсу. Натомість поняття «авторська колонка» переважно відображає історично сформовану форму організації тексту в друкованих медіа і тому не повною мірою відповідає особливостям його функціонування в електронних засобах масової комунікації та соціальних мережах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гетьманець, М. Ф., Михайлин, І. Л. (2009). Сучасний словник літератури і журналістики. Харків: Прапор.

2. Пилипак, В. (2025). Сучасні аналітичні тексти в українськомовному контенті: жанрова типологія. *Актуальні питання гуманітарних наук, 90*(2), 200–207. DOI: 10.24919/2308-4863/90-2-29.

3. Рябокінь, Н. О. (2023). Жанри медійного дискурсу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика, 34*(4), 35–39. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/4_2023.pdf#page=47.

4. Шебеліст, С. (2008). Авторська колонка як жанровий різновид есею. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки,* 36–38. Кам'янець-Подільський.

5. Шебеліст, С. (2007). Теоретичні аспекти жанру есе. *Слово і Час,* 11, 48–56. URL: https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/43b51702-46ba-463b-9be.d-292c9f9ac3a5/content.

6. Lukacs, G. (1978). The Nature and Form of the Essay. A Letter to Leo Popper. Cambridge, P. 1, 18.

Письменна Інна, *старший викладач,*
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стрімкий розвиток геополітичних процесів у світі, а також міжнародних відносин України, робить необхідним володіння сучасними фахівцями двома, а то і кількома іноземними мовами. Володіння іноземними мовами сприяє підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці. Тому сучасні заклади вищої освіти повинні готувати фахівців, які володіють, як мінімум, двома іноземними мовами. Сьогодні все більше ЗВО вводять в свою програму другу іноземну мову як обов'язкову або вибіркову дисципліну. Водночас методика викладання другої іноземної мови стикається з низкою проблем. Зокрема це недостатній рівень володіння першою іноземною мовою, труднощі міжмовного перенесення тощо.

Викладання другої іноземної мови базується на використанні вже набутих знань із першої іноземної мови. Це прискорює навчальний процес. Ефективним є компаративний (зіставний) підхід, коли порівнюються фонетика, лексика, граматика обох мов.

В умовах популяризації німецької мови особливої актуальності набуває викладання німецької мови як другої іноземної після англійської. Німецька і англійська мови належать до однієї групи мов – германські мови. У цих двох мовах досить багато спільного як у лексиці, так і у граматиці. З одного боку – це полегшує засвоєння другої іноземної мови, з іншого – заважає, тому що студенти переносять з англійської мови на німецьку деякі правила, наприклад, правила читання. Тому важливо не зловживати порівняннями, уникати фокусування на строгих граматичних правилах, фокусуватися на розмовних фразах.

Також опанування німецькою мовою ускладнюється необхідністю засвоєння нової фонетичної системи з її інтонацією і ритмікою, яка значно відрізняється як від української, так і від англійської мови. Тому доцільно почати вивчати другу іноземну мову (німецьку) зі вступного курсу *Einführungskurs* (2–3 заняття), на якому ознайомити студентів з німецькою абеткою, правилами читання, правилами наголосу, інтонацією. Саме такий курс був розроблений викладачами нашої кафедри. У методичних вказівках до вивчення другої іноземної мови (німецької) ми даємо такі завдання:

Вправа 1. Прочитайте слова відповідно до правил:Tennis, Pianist, Kiste, Kontakt…

Вправа 2. Перепишіть слова, розміщуючи їх у три колонки, залежно від вимови «s». Strudel, Salat, fast, Gast, Spiel, Absatz, Tisch, Obst, Moskito, Maschine, Reise, Student, Mensa, also, Westen.

[s]	*[z]*	*[ʃ]*

Вправа 3. Прочитайте скоромовки, враховуючи вищезазначені правила:
Acht alte Ameisen aßen am Abend Ananas.

Вправа 4. Випишіть слова в три колонки, у яких наголос падає на останній (…_), другий (._..) та перший (_...) склад: Großstadt, Kultur, Erziehung, Kleidung, Urlaub, leben, Diplomat…

Вправа 5. Випишіть слова у дві колонки, залежно від зміни наголошеного складу: Monat – Monate, wohnen – Wohnung, Professor – Professoren …

Наголос залишається незмінним	**Наголос змінюється**
Thema – Themen	*Physik – Physiker*

Вправа 6. Прочитайте німецьке слово після англійського, повторюючи правила читання. Однокореневі слова допоможуть швидше оволодіти правилами читання в німецькій мові.

A

accordion	*Akkordeon, der*
address	*Adresse, die*
Advent	*Advent, der*

Однією із головних умов успішного засвоєння другої іноземної мови є мотивація та емоційний стан студента. Сприятливе освітнє середовище, де помилки вважаються природніми, сприяє зниженню психологічного напруження у студентів та підвищує їхній інтерес до навчання. Підтримувати мотивацію та інтерес до навчання можна завдяки використанню інтерактивних технологій. Тому ми пропонуємо використовувати на заняттях з німецької мови дискусії, дебати, презентації, рольові ігри, роботу в парах і групах тощо. Доречно використовувати країнознавчий матеріал, для того щоб ознайомити студентів із культурою і традиціями Німеччини, викликати інтерес до країни і мови.

Дослідники підтверджують ефективність використання інтерактивних технологій для успішного оволодіння іноземною мовою. Так у науковій праці *«Motivation und Technologie im Fremdsprachenlernen»* стверджується, що застосування сучасних технологій, інтерактивних та ігрових елементів підвищує інтерес і мотивацію здобувачів освіти, створюючи сприятливі умови для вивчення другої іноземної мови (2, с. 65).

Отже, поєднання сприятливого середовища, мотивації, інтерактивних технологій, систематичної роботи з мовним матеріалом, використання компаративного (зіставного) підходу сприяє успішному оволодінню німецькою мовою як другою іноземною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Новокшонова, Н. О., Письменна, І. І., Тимощук, І. О. (2025). Психолінгвістичні аспекти засвоєння другої іноземної мови. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура та мистецтво», Серія «Історія і археологія»)*, *10*(40), 675–692. DOI: 10.52058/2786-6165-2025-10(40)-675-691.

2. Гвоздяк, О. М., Іваніцька, Ю. В., Козак, А. В. (2023). Психолінгвістичні аспекти навчання іноземних мов: роль мотивації та психологічних чинників (німецька мова). *Закарпатські філологічні студії*, *32*(1), 60–66. DOI: 10.32782/tps2663-4880/2023.32.1.10.

Подзигун Олена, *канд. пед. наук, доцент,*
Вінницький державний педагогічний університет
імені М. Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Сучасний розвиток освіти тісно пов'язаний із цифровізацією освітнього процесу та впровадженням інноваційних технологій. Однією з найбільш перспективних технологій сьогодення є штучний інтелект (ШІ), який активно інтегрується в різні сфери освітньої діяльності. Особливого значення використання ШІ набуває у процесі викладання англійської мови для професійного спілкування (ESP), оскільки саме ця галузь потребує високого рівня індивідуалізації навчання та адаптації змісту до професійних потреб здобувачів освіти.

У сучасних умовах традиційні методи навчання не завжди забезпечують достатню ефективність формування іншомовної професійної компетентності. Здобувачі освіти мають різний рівень володіння англійською мовою, відмінні професійні інтереси, різний темп навчання та індивідуальні освітні потреби. Саме тому використання технологій штучного інтелекту створює нові можливості для персоналізації освітнього процесу та підвищення його результативності.

Штучний інтелект дає змогу створювати адаптивне освітнє середовище, у якому навчальні матеріали автоматично добираються відповідно до рівня підготовки студента. Інтелектуальні системи аналізують успішність здобувачів освіти, визначають типові помилки та пропонують індивідуальні рекомендації щодо вдосконалення мовних навичок (Asrifan et al., 2025). Завдяки цьому здобувачі можуть працювати у власному темпі та отримувати завдання, що відповідають їхньому рівню мовної компетентності та професійній спеціалізації.

Важливим аспектом використання ШІ у навчанні англійської мови є забезпечення автоматизованого зворотного зв'язку. Сучасні AI-платформи здатні аналізувати граматичні, лексичні та стилістичні помилки у письмових роботах студентів, а також оцінювати правильність вимови та інтонації. Це значно спрощує процес контролю знань і дає можливість студентам швидко отримувати рекомендації щодо покращення мовлення (Woo & Choi, 2021). Також автоматизований зворотний зв'язок підвищує автономність навчання та сприяє розвитку навичок самостійної роботи.

Особливого значення штучний інтелект набуває саме у викладанні англійської мови для професійного спілкування. ESP-курси спрямовані на формування вузькоспеціалізованих мовних навичок, необхідних для професійної діяльності здобувачів різних спеціальностей. AI-інструменти сприяють створенню професійно орієнтованих завдань, моделюванню реальних комунікативних ситуацій та забезпеченню практичної спрямованості навчання (Boeru, 2024, p. 92).

Окрему увагу варто приділити розвитку навичок усного мовлення за допомогою AI-технологій. Сучасні системи аналізу мовлення здатні оцінювати правильність вимови, темп мовлення, інтонацію та рівень комунікативної впевненості здобувачів освіти. Такі технології дійсно важливі для майбутніх фахівців, професійна діяльність яких передбачає міжнародне спілкування та участь у професійних комунікативних ситуаціях (Khampusaen, 2025).

До того ж у сучасній практиці викладання ESP активно використовуються чат-боти та генеративні AI-системи. Вони дають змогу здобувачам практикувати англійську мову поза межами аудиторії, підтримуючи безперервність освітнього процесу. Чат-боти можуть виконувати роль віртуального співрозмовника, моделювати професійні ситуації та створюють підґрунтя для відпрацювання комунікативних навичок у реальному часі (Mansor, 2025, p. 2243).

Використання генеративного штучного інтелекту також значно розширює можливості викладача. AI-системи можуть створювати тексти, діалоги, кейси, інтерактивні вправи та тестові завдання відповідно до тематики курсу та рівня підготовки студентів. Це дає можливість зробити освітній процес більш різноманітним, гнучким та орієнтованим на потреби конкретної групи здобувачів освіти.

Разом із численними перевагами використання ШІ існують і певні виклики. Однією з основних проблем є ризик надмірної залежності студентів від цифрових технологій. У деяких випадках здобувачі освіти можуть використовувати AI-інструменти для автоматичного виконання завдань без належного розвитку власних мовних навичок. Це може негативно впливати на формування критичного мислення та самостійності навчання.

Ще одним важливим питанням є проблема академічної доброчесності. Генеративні AI-системи здатні створювати тексти високої якості, що ускладнює перевірку самостійності виконання письмових робіт здобувачами освіти. У зв'язку з цим виникає потреба у розробці нових методичних підходів до оцінювання результатів навчання та організації освітнього процесу.

Також ефективне використання ШІ вимагає високого рівня цифрової компетентності викладачів. Педагоги повинні вміти правильно інтегрувати AI-технології в освітній процес, добирати відповідні цифрові інструменти та контролювати їх педагогічно доцільне використання. Саме тому важливим завданням сучасної освіти є підготовка викладачів до роботи в умовах цифрового освітнього середовища.

Отже, штучний інтелект є перспективним інструментом індивідуалізації навчання англійської мови для професійного спілкування. Його використання сприяє адаптації навчального процесу до індивідуальних потреб здобувачів освіти, підвищує мотивацію до навчання, розвиває автономність та забезпечує ефективніше формування професійної іншомовної компетентності. Водночас успішність інтеграції ШІ в освітній процес залежить від педагогічно обґрунтованого використання цифрових технологій та збереження провідної ролі викладача у навчанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Asrifan, A., Cardoso, L. M., Vargheese, K. J. (2025). Fostering collaborative learning in ESP: AI-driven approaches integrating learning styles and multiple intelligences. *Journal of Language, Education, and Humanities, 12*(2).

2. Boeru, M. (2024). Exploring the use of AI tools in teaching English for Specific Purposes (ESP). *Scientific Bulletin of Naval Academy, 27*(1), 91–96.

3. Khampusaen, D. (2025). Developing an AI-powered pronunciation application to improve English pronunciation of Thai ESP learners. *Languages, 10*(11).

4. Mansor, N. S. (2025). AI-powered personalization in ESP: Enhancing learner autonomy and engagement in English for professional contexts. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, *9*(10), 2239–2254.

5. Woo, J. H., Choi, H. (2021). Systematic review for AI-based language learning tools. URL: http://arxiv.org/abs/2111.04455.

Прокопенко Юрій, *здобувач ОС «Магістр»,*
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна

ФУНКЦІЙНА РОЛЬ РІВНЯ B2 У СИСТЕМІ СЕРТИФІКАЦІЇ ЗНАНЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У системі сертифікації знань з іноземної мови рівень B2 традиційно розглядається як такий, «де просунувшись повільно, але впевнено, по проміжному плато, учень виявляє, що там, куди він дійшов, речі виглядають інакше, він / вона отримує нову перспективу, може дивитись навколо себе по-новому» (Ніколаєва, 2003, с. 66). У контексті сертифікації знань з української мови як

іноземної (УМІ) важливим цей рівень є і для того, щоб могти вести професійну діяльність, або ж навчатися будучи в Україні. Зі свого боку, для іноземців, які прагнуть здобути вищу освіту в Україні, рівень В2 з УМІ набуває особливого нормативного й практичного значення. Поєднання цих чинників визначає актуальність вивчення методичних та організаційних засад визначення рівня В2 з УМІ в контексті розвитку національної системи сертифікації знань з української мови (УМ), про що також свідчить Проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо визначення рівня володіння українською мовою іноземними громадянами № 15261 від 20 травня 2026 р. Цей законопроєкт пропонує:

(а) законодавчо відокремити іспит з УМІ для іноземців від іспиту з УМ для виконання службових обов'язків;

(б) запровадити шестирівневу систему за моделлю CEFR (A1–C2) для іноземців, де A1 – початковий, A2 – базовий, B1 – рубіжний, B2 – середній, C1 – високий і C2 – ґрунтовний (Порівняльна таблиця, 2026, 3);

(в) зробити іспит для іноземців платним (плату встановлює КМУ);

(г) термін дії сертифіката для іноземців – 5 років;

(ґ) розширити мережу іспитових центрів за кордоном у співпраці з ДУ «Український інститут».

Ключовим нормативним підґрунтям для аналізу в нашій студії є Стандарт державної мови «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння A1–C2», що чинний із 6 вересня 2024 р. Цей документ уперше системно окреслює дескриптори для всіх рівнів володіння УМІ, засвідчує прагнення України гармонізувати власну практику сертифікації знань з іноземної мови з європейськими рамками та створює правову основу для організації і проведення відповідних іспитів. Паралельно Національна комісія продовжує розробляти стандарт державної мови «Українська мова як іноземна для дітей шкільного віку. Рівні загального володіння A1–B2», де верхньою межею шкали, відповідно до вікових освітніх траєкторій, передбачено рівень B2, що підкреслює системотвірну роль зазначеного рівня: він виконує функцію своєрідної «стелі» дитячої і «порогу» дорослої у тому, щоб знати мову не тільки як систему систем, а і як засіб комунікації водночас (зауважимо, наразі у вільному доступі є перша редакція дитячого стандарту).

Практична значущість рівня B2 закріплена і в нормативних актах у сфері вищої освіти. Аналіз умов вступу на навчання до українських закладів вищої освіти (ЗВО) засвідчує, що B2 є рівнем, який більшість університетів висуває іноземним вступникам для навчання на українськомовних програмах, зокрема на другому (магістерському) рівні вищої освіти, як це подає Qogent Global – консультаційна компанія, що спеціалізується на допомозі студентам зі вступом до закордонних університетів (Qogent Global, 2026). Разом із тим, попри дефакто консенсус у цьому питанні, кожен ЗВО в силу своєї автономії, передбаченої пунктом 1 частини першої статті 1 ЗУ «Про вищу освіту», самостійно встановлює відповідні вимоги до рівня володіння мовою, коли йдеться про вступ,

що породжує неузгодженість вступних критеріїв, зокрема у відповіді на питання «що я маю вивчити, щоб скласти іспит і вступити?». Уніфікація цих вимог за рахунок розвитку єдиної системи сертифікації знань з УМІ тому і є одним із нагальних завдань галузі, адже важливо, щоби рівень B2 з УМІ був порівнюваним із рівнем B2 в інших іспитових системах із мов як іноземних.

Порівняльний аспект вивчення проблеми «наше на тлі чужого» (а надто, «чуже на тлі нашого») увиразнює порівняння з практикою сусідніх держав. Доволі близьким тут нам видається польський досвід (зауважмо, що польський досвід є одним із орієнтирів, на який спиралися укладачі українського стандарту для дорослих). Так, у Польщі з 1 липня 2025 р. набрали чинності статті 5e і 5f «візового закону» «Ustawa z dnia 4 kwietnia 2025 r. o zmianie niektórych ustaw w celu wyeliminowania nieprawidłowości w systemie wizowym Rzeczypospolitej Polskiej» (Dz. U. poz. 622), відповідно до яких кожен університет зобов'язаний підтвердити знання мови навчання – польської або іноземної залежно від програми – на рівні не нижче B2 (Ustawa, 2025, s. 11–12).

Зазначене порівняння має не лише типологічний, а й методичний вимір. Якщо B2 у контексті УМІ – це рівень, що засвідчує повне ознайомлення зі структурою УМ, докладне розуміння системних зв'язків та можливість тематично широкого, швидкого спілкування в повсякденних ситуаціях й у професійному середовищі (Мазурик, Антонів, Бойко, Синчак, 2024, с. 59), то і вимоги до іспиту, який підтверджує цей рівень, мусять бути відповідно структурованими.

Підсумовуючи викладене, рівень B2 з УМІ постає як стратегічно важлива ланка в системі мовної освіти та відповідної сертифікації – він одночасно є:

(а) верхньою межею системи УМІ для дітей шкільного віку (поки Стандарт є на рівні проєкту);

(б) «прохідним» у цьому контексті рівнем для здобуття освіти в українських ЗВО серед іноземних громадян;

(в) рівнем, що зіставляється з подібними іспитовими вимогами, які висуває Польща до іноземних громадян.

Отже, розроблення чіткої, науково обґрунтованої та гармонізованої методики визначення рівня володіння B2 з УМІ у форматі стандартизованого іспиту й узгоджених вимог є не лише завданням академічним, а й політичним, тобто справою мовної політики Української держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мазурик, Д. В. (ред.), Антонів, О. В., Бойко, Г. І., Синчак, О. П. (2024). Стандарт державної мови «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння A1–C2». Київ: Національна комісія зі стандартів державної мови.

2. Ніколаєва, С. Ю. (наук. ред.). (2003). Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ: Ленвіт.

3. Порівняльна таблиця Закону України «Про внесення змін до деяких Законів України до проєкту щодо визначення рівня володіння українською мовою

іноземними громадянами». (2026). URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/3471561

4. Qogent Global. (2026). Study in Ukraine: Admissions eligibility. URL: https://qogentglobal.com/study-in-ukraine/admissions/eligibility

5. Ustawa z dnia 4 kwietnia 2025 r. o zmianie niektórych ustaw w celu wyeliminowania nieprawidłowości w systemie wizowym Rzeczypospolitej Polskiej. URL: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20250000622

Олена Росоха, *асистент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ АВТОРСЬКОЇ ІРОНІЇ У НІМЕЦЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ДЕПЕШ МОД»

Творчість Сергія Жадана є яскравим прикладом сучасної української постмодерної літератури, для якої характерні інтертекстуальність, мовна гра, гротеск, поєднання високого та низького стилів, а також виразна авторська іронія. Особливо помітними ці риси є у романі «Депеш Мод», де через іронічну манеру оповіді автор відтворює атмосферу пострадянського простору 1990-х рр. Переклад такого тексту німецькою мовою (Ю. Дуркот, С. Штьор) вимагає не лише лінгвістичної еквівалентності, а й глибокого культурного трансферу, оскільки «гумор є культурним елементом, який часто втрачається або трансформується у разі зміни мовного середовища» (Tachinosli, 2013, с. 6).

Іронія є однією з форм комічного, для якої характерні двоплановість змісту та приховане заперечення буквального значення висловлювання. Як зазначає О. М. Калита, іронія є проявом суб'єктивно-авторської модальності та реалізується на рівні цілого тексту через семантичні механізми створення іронічного смислу (Калита, 2006, ст. 8). У романі Жадана іронія часто має «ситуативний та асоціативний характер», що вимагає від читача (і перекладача) наявності широких фонових знань. Для німецького перекладу ключовим викликом є те, що іронія Жадана тісно пов'язана з «мовними знаками субкультури міста», які охоплюють назви інфраструктури, предмети побуту та маркери тоталітарної епохи (Holoiukh, 2021, с. 8).

Одним із найяскравіших прикладів є використання радянських ідеологем. Одного з основних персонажів роману Собаку Павлова, коли той протверезів, друзі іронічно назвали *піонер-герой*, що трансформувалося у «Held der Arbeit» (Герой праці). У цьому випадку спостерігається семантична трансформація: у німецькому перекладі вона апелює до виробничого пафосу НДР-івського минулого. Це приклад адаптації, де перекладач шукає «функціонально близький культурний маркер у пам'яті цільової аудиторії» (Tachinosli, 2013, с. 13).

Особливе місце у творі посідає іронія, пов'язана з пострадянським невіглаством і масовою культурою. У романі музичний гурт Depeche Mode названо «ірландською народною групою». У німецькому перекладі цей фрагмент відтворено як «irische Volksmusikgruppe Depeche Mode». Комічний ефект базується на очевидній абсурдності такої характеристики всесвітньо відомого британського гурту. Перекладачі повністю зберігають іронію, обравши метод калькування, оскільки культурний контекст залишається зрозумілим і для німецькомовного читача.

У романі «Депеш Мод» авторська іронія часто ґрунтується на абсурдному поєднанні несумісних понять. Одним із найяскравіших прикладів є вислів: «в Союзі були дві речі, котрими можна було пишатись – футбольний чемпіонат і ядерна зброя», у німецькому перекладі цей уривок відтворено як: «in der Sowjetunion gab es zwei Sachen, auf die man stolz sein konnte – Fußball und Atomwaffen». Іронічний ефект виникає через зіставлення футбольного чемпіонату та ядерної зброї як головних досягнень радянської держави. Спосіб перекладу, який було використано – калькування.

Сцена з проповіддю *преподобного Джонсона-і-Джонсона* та згадка про *голі байбл* демонструє трансформацію фонетичної іронії в інтелектуальну сатиру. С. Жадан висміює невігластво персонажів через спотворення англійських слів. Перекладачі Ю. Дуркот та З. Штьор використовують стратегію реституції, повертаючи назвам оригінальне англійське написання: «Johnson-und-Johnson» та «Holy Bible». Іронічний ефект тут досягається через дисонанс між сакральним статусом книги та комерційним прізвищем проповідника, оскільки воно збігається із назвою фірми шампуню. У випадку з *голі байбл* відбувається втрата іронії. Латинське написання робить фразу «правильною». Це приклад нейтралізації іронії, де комічний ефект «неписьменності» персонажа зникає, залишаючи лише зміст.

Важливу роль у романі відіграє гротескна іронія, що виникає внаслідок поєднання сакрального та побутового. Наприклад, образ «ангела із чорними бухгалтерськими нарукавниками» у перекладі передано як «ein Engel mit den schwarzen Ärmelschonern eines Buchhalters». Перекладачам вдалося зберегти абсурдність образу та комічний контраст між релігійною символікою й бюрократичною буденністю шляхом калькування. У цьому випадку іронічний ефект не зазнає втрат.

Одним із характерних прийомів Сергія Жадана є чорний гумор. Бабуся вже згаданого Собаки Павлова, яку він дуже любить, навіть ходить із її ветеранським посвідченням, і, за його словами, навіть «в танку горіла», хоча оповідач Жадан слабо уявляє стареньку в танковому шоломі. Фраза «вона в танку горіла» перекладена як «sie hat im Panzer gebrannt». У цьому випадку комічний ефект базується на навмисно буденному й емоційно нейтральному описі трагічної ситуації. Буквальний переклад дає змогу повністю зберегти абсурдистський характер авторської іронії.

Отже, трансформація авторської іронії Сергія Жадана в німецькому перекладі відбувається за кількома сценаріями. Нейтралізація – втрата іронічних відтінків, які неможливо передати німецькому читачу. Адаптація – заміна українських ідеологем на німецькі відповідники (наприклад, реалії НДР). Калькування – буквальне або майже буквальне відтворення структури й компонентів оригіналу засобами мови перекладу. Найуспішніше перекладаються гротескні образи, чорний гумор та пострадянська культурна іронія. Водночас окремі мовні жарти й фонетичні спотворення частково втрачають свій комічний потенціал через специфіку цільової мови. Отже, переклад роману демонструє складність відтворення авторської іронії та необхідність пошуку балансу між змістовою точністю і збереженням прагматичного впливу тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жадан, С. В. (2004). Депеш Мод. Фоліо.
2. Калита, О. М. (2005). Мовні засоби вираження іронії в сучасній українській малій прозі [Неопубл. автореф. дис. канд. філол. наук]. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова.
3. Holoiukh, L. (2021). Language markers of city subculture in Serhiy Zhadan's novels. *Culture of the Word,* 94, 86–95.
4. Iokasti, T. (2013). Die Schwierigkeit Humor zu übersetzen. Aristoteles Universität Thessaloniki.
5. Zhadan, S. (2007). Depeche Mode. Suhrkamp.

Skyba Oksana, *Senior Teacher,*
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

BEYOND NEUTRALITY: STRESS, ETHICS, AND THE REALITIES OF MILITARY INTERPRETING

The traditional professional ideal of the interpreter as a neutral and invisible mediator has long served as a foundational principle in translation studies. However, this ideal becomes increasingly difficult to sustain when examined within the context of military operations. Interpreters working in conflict zones do not operate in controlled or institutionally neutral environments; rather, they are embedded in conditions defined by physical danger, asymmetrical power relations, and intense psychological strain. Under such circumstances, the assumption of neutrality is not simply challenged – it is structurally undermined.

Recent interdisciplinary research has begun to draw attention to the ways in which stress, cognitive overload, and environmental constraints shape interpreter performance. Yet the implications of these factors extend beyond cognitive efficiency alone. Military interpreters are required to navigate ethically complex situations,

mediate culturally embedded meanings across radically different communicative systems, and make real-time decisions whose consequences may carry operational, political, and human significance. These demands position military interpreting not merely as a linguistic task, but as a form of socially and ethically situated practice.

The cognitive and linguistic challenges do not occur in a physiologically neutral environment. Military interpreters frequently work in settings characterized by acute physical danger, ambient noise, irregular sleep, nutritional deprivation, and proximity to violence and death. These conditions activate the body's stress response systems, producing neurochemical and hormonal changes – most notably elevated cortisol and adrenaline – that have well-documented effects on cognitive performance (Sapolsky, 2004). In his research Robert Sapolsky has provided a comprehensive account of how chronic and acute stress impairs prefrontal cortical function, the neural substrate most directly implicated in the executive control processes that interpretation demands: working memory updating, inhibitory control, cognitive flexibility, and attention regulation.

Research specifically on interpreter performance under stress is less extensive than the broader psychophysiological literature would support, but the findings available are consistent with what stress neuroscience would predict. Barbara Moser-Mercer conducted pioneering work examining the psychological and physical conditions of interpreters working in conflict zones, including those affiliated with United Nations missions, and found elevated rates of burnout, secondary traumatic stress, and performance impairment among those exposed to extended duty in high-stress environments. Crucially, B. Moser-Mercer identified a pattern she termed premature closure, in which interpreters under stress tended to reduce the complexity of their target-language output as a coping strategy, defaulting to simpler syntactic structures and more general vocabulary at the expense of precision. In military settings, where precision may be operationally decisive, such strategies carry particular risks (Moser-Mercer, 2008).

The concept of secondary traumatic stress – also called vicarious trauma – deserves extended attention in the context of military interpretation. Interpreters working in interrogation settings, with survivors of atrocities, or in medical triage environments are regularly exposed to material of intense emotional and moral weight, and they process this material in the cognitively demanding act of real-time translation, with limited time for the kind of reflective distancing that other helping professionals use to manage vicarious exposure. Georgina Heydon and Miranda Lai have examined the emotional labour demands of community interpretation in crisis settings and found that the requirement to maintain professional neutrality while processing emotionally intense content creates a distinctive form of cognitive and affective strain (Heydon and Lai, 2015). These findings have direct relevance to military contexts, where the prohibition on interpreter self-expression may be even more stringent than in civilian crisis settings.

The dominant professional model for translation ethics posits the interpreter as a transparent conduit: faithful, neutral, and invisible. This ideal is philosophically contestable even in civilian contexts, but in military settings it confronts particular

difficulties. The military interpreter is not merely a linguistic service provider operating in an institutionally symmetrical environment. He or she is frequently embedded in one side of an asymmetric power relation – attached to a military force, dependent on it for physical protection, and often perceived by interlocutors on the other side as an agent of that force rather than a neutral party. This structural embeddedness fundamentally compromises the neutrality ideal and that translation studies must develop a more sophisticated account of interpreter positionality in conflict settings.

The ethical tensions extend beyond positionality. Military interpreters are routinely required to render communications whose content they may find morally objectionable: interrogation protocols that approach or exceed legal limits, orders that they believe will result in civilian harm, or negotiations conducted in bad faith. The question of whether an interpreter has an ethical obligation to refuse, modify, or report such communications is not addressed by standard codes of professional conduct, which were developed primarily in conference and legal settings and which presuppose a degree of institutional separation between the interpreter and the commissioning party that does not exist in the field.

Local interpreters – citizens of the country in which military operations are being conducted who are employed by foreign forces – face particularly acute versions of these dilemmas. Their dual cultural membership, which makes them linguistically and culturally invaluable, simultaneously places them in danger from community members who view them as collaborators. The extensive literature on so-called terps in Iraq and Afghanistan has documented patterns of social ostracism, targeted violence, and long-term psychological harm experienced by local interpreters, and the academic community has been slow to engage systematically with these realities. J. Palmer provided one of the earlier empirical accounts of the experiences of interpreters working with British forces in Iraq, finding that the psychological and social costs borne by local interpreters were systematically underestimated by their employers and largely invisible in official discourse (Palmer, 2007).

Military translation is never solely a matter of linguistic conversion. It is an act of cultural mediation in settings where misunderstanding the pragmatic, social, or symbolic significance of an utterance can be as consequential as mistranslating its propositional content. Edward T. Hall's foundational distinction between high-context and low-context communication cultures captures one dimension of this challenge: many of the linguistic communities with which Western military forces have engaged in recent decades operate in high-context communicative traditions, in which much of the meaning of an utterance is conveyed implicitly, through shared background knowledge, social relationship, and contextual cue rather than through explicit propositional content. A military interpreter trained primarily in low-context translation norms may render the explicit content of such utterances accurately while entirely missing their pragmatic import.

In military settings, an idea that translation is a form of cultural rewriting, shaped by the ideological and institutional context in which it occurs, draws attention to the risk of what might be called doctrinal distortion: the systematic reshaping of source-

language meaning in the direction of target-language (and typically Western military) conceptual categories. When an interpreter renders an indigenous leader's invocation of communal obligation as an expression of individual personal loyalty, or translates a culturally specific refusal formula as a conditional acceptance, the resulting communicative distortion may have consequences that ripple far beyond the immediate interaction. Training programmes that focus exclusively on lexical and terminological competence, without addressing the cross-cultural pragmatic dimensions of military communication, are inadequate to these realities.

Existing approaches to military interpreter training are substantially inadequate to the demands that field conditions impose. Most training programmes, where they exist at all, concentrate on language proficiency and familiarity with military terminology, with limited attention to cognitive performance under stress, cultural pragmatics, emotional regulation, or the ethical dimensions of the interpreter's role. Christiane Nord has argued that translation training in general must attend to the functional dimensions of the translator's task rather than treating translation as a primarily linguistic operation; this principle applies with particular force in the military domain, where function – effective, accurate, ethically grounded communication under extreme conditions – is the only ultimate criterion of performance.

A more adequate training framework would draw on multiple disciplines. From cognitive science, it would incorporate research on performance under stress and the conditions under which cognitive load can be managed through deliberate practice and automatization of lower-level processes. From trauma-informed pedagogy, it would develop protocols for psychological resilience and self-care that are adapted to the specific demands of military interpretation, rather than borrowed wholesale from clinical or humanitarian contexts where they were developed. From discourse analysis and ethnographic linguistics, it would provide interpreters with analytical tools for understanding the pragmatic conventions of the communicative communities in which they will work, going beyond the superficial cultural briefings that currently constitute the extent of cross-cultural preparation in most programmes.

The question of psychological support and debriefing for military interpreters also demands serious institutional attention. The evidence reviewed in this research suggests that interpreters working in high-intensity military environments experience significant psychological burden, yet formal support structures remain limited and inconsistently implemented. Drawing on the model of psychological first aid developed for humanitarian workers, and on the growing literature on interpreter well-being in crisis contexts (Bontempo and Malcolm, 2012), military organizations should develop systematic post-deployment support protocols for interpreters that recognize the specific cognitive and emotional demands of their role.

Military translation represents one of the most cognitively and ethically complex forms of linguistic practice, yet it has received far less systematic scholarly attention than its practical and human significance warrants. This text has argued that understanding the challenges of translation under military pressure requires an interdisciplinary approach that integrates insights from cognitive science, translation studies,

psycholinguistics, cultural anthropology, and ethics. The cognitive load imposed by real-time interpretation of specialized military discourse, the physiological effects of stress and trauma on interpreter performance, the ethical contradictions inherent in the neutrality ideal as applied to embedded interpreters, and the cultural mediation demands that go far beyond lexical equivalence – all of these dimensions must be addressed if scholarly analysis is to do justice to what military interpreters actually do and experience.

The practical stakes of this analysis are high. Military communication failures with roots in translation error have contributed to operational disasters, diplomatic crises, and civilian deaths in recent conflicts, and the human cost borne by local interpreters – routinely among the most vulnerable participants in contemporary warfare – is a moral challenge that academic and policy communities have been too slow to address. Advancing the field of military translation research is thus not merely an academic enterprise; it is a contribution to the effort to make armed conflict, where it occurs, less destructive of the humans who must navigate it.

REFERENCES

1. Bontempo, K., Malcolm, K. (2012). An ounce of prevention is worth a pound of cure: Educating interpreters about the risk of vicarious trauma in healthcare settings. In K. Malcolm, L. Swabey (Eds.). *In our hands: Educating healthcare interpreters,* 105–130. Gallaudet University Press.

2. Heydon, G., Lai, M. (2015) .Vicarious Trauma Among Interpreters Vicarious Trauma Among Interpreters. *International Journal of Interpreter Education, 7*(1), 3–23.

3. Moser-Mercer, B. (2008). Skill acquisition in interpreting: A human performance perspective. *The Interpreter and Translator Trainer, 2*(1), 1–28.

4. Palmer, J. (2007). Interpreting and translation for Western media in Iraq. In M. Salama-Carr (ed.) *Translating and Interpreting Conflict,* 11–28. Amsterdam: Rodopi.

5. Sapolsky, R. M. (2004). Why zebras don't get ulcers: The acclaimed guide to stress, stress-related diseases, and coping (3rd ed.). Holt Paperbacks.

Скрипник Надія, *канд. філол. наук,*
Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»,
м. Вінниця, Україна

РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОЇ ГНУЧКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ РОБОТУ ЗІ СТИЛЯМИ ТЕКСТУ

Сучасне суспільство висуває до мовної освіти нові вимоги: здобувачі освіти мають не лише володіти нормами сучасної української мови, а й уміти гнучко

добирати і трансформувати мовні засоби відповідно до ситуації, адресата та комунікативної мети. Це визначає важливість формування мовленнєвої гнучкості – навички швидкої стильової адаптації, перехід між формами та моделями мовленнєвої поведінки.

Випускники закладів вищої освіти стикаються з професійними викликами та труднощами вже на початкових етапах інтеграції в професійно-орієнтовану спільноту [5, с. 237]. Проблема мовленнєвої гнучкості тісно пов'язана з розвитком стилістичної компетентності, адже стилі тексту містять апробовані моделі використання мовних ресурсів у різних комунікативних сферах. Попри значний інтерес до культури мови та редагування, сьогодні ще помітний дефіцит системної роботи, спрямованої на свідоме стилістичне спрямування та творчу трансформацію сучасного тексту.

Мовленнєва, мовнопрофесійна діяльність здобувачів освіти є невід'ємним складником професійної підготовки фахівця, адже саме комунікативно-мовленнєва професійно орієнтована діяльність забезпечує формування та розвиток комунікативної компетентності, що є ключовою в умовах сучасного професійно орієнтованого середовища. А текст відіграє надзвичайно важливу роль, виступаючи основним засобом фіксації, передавання, збереження та інтерпретації професійної інформації. Текст стає не лише інструментом комунікації, а й засобом мислення, аналізу, аргументації та представлення фахових знань [4, с. 148].

Ми вважаємо, що *мовленнєва гнучкість* – це здатність мовця адаптувати власне висловлення до різних комунікативних умов, використовуючи ресурси мовних стилів, жанрів і регістрів, зберігаючи водночас змістову точність, мовну нормативність та прагматичну ефективність.

До структури мовленнєвої гнучкості належать: *стильова варіативність* – уміння розрізняти стилі мовлення та добирати для кожного відповідні засоби; *стильова адаптивність* – здатність змінювати стиль відповідно до нових умов спілкування; *текстова трансформаційність* – навички переписування одного й того самого змісту у кількох стильових формах; *комунікативна адекватність* – відповідність висловлення комунікативній меті й очікуванням адресата; *мовна швидкість і творчість* – здатність оперативно продукувати стилістично різні тексти, не втрачаючи якості.

Поняття тексту в мовознавсті трактується багатогранно. Текст – 1) відтворена письмово або в друкованому вигляді авторська праця, документ, пам'ятка тощо; 2) зміст певного словесного твору; 3) основна частина друкарського набору без коментарів, виносок, приміток, малюнків; 4) літературний чи інший твір або його уривок для читання, аналізу тощо [3]. Текст реалізує комунікативну мету мовця через: структурну організацію (вступ, основна частина, висновки); зв'язність (лексичну, граматичну, логічну); функціональну націленість (інформування, вплив, заклик до дії); жанрову відповідність (науковий стиль, офіційно-діловий, публіцистичний, художній, конфесійний тощо). Також текст є не лише лінгвістичним, а й соціокультурним феноменом, що репрезентує норми професійної спільноти [4, с. 149]. Стильова робота в сучасній освіті, отже, не обме-

жується визначенням стилю готового тексту – головне, щоб здобувач освіти міг сам створювати, редагувати й трансформувати висловлення між стилями.

Кожен стиль української мови (науковий, публіцистичний, художній, розмовний, офіційно-діловий, конфесійний тощо) є моделлю організації мовлення у певній царині комунікації, яка: надає готові мовні зразки, формує мовне чуття регістру, розвиває почуття комунікативного адресата, сприяє осмисленому вибору лексики, синтаксису, тональності та експресивності, тренує перехід між «раціональним» та «емоційним» типом мовлення. Робота зі стилями дає змогу здобувачам освіти подолати одностильовість мовлення, коли мовець застосовує однакові мовні схеми незалежно від ситуації. Стилістичні трансформації дають можливість: переписувати зміст, стискати або розширювати інформацію, змінювати тональність, переосмислювати композицію відповідно до стилю мовлення.

Як зауважує О. Семеног, формування мовної особистості спеціаліста неможливе без системної роботи з професійними текстами [1]. Для становлення стильової адаптивності та системної роботи з текстами ефективні такі педагогічні стратегії розвитку мовленнєвої гнучкості через стилі: 1) стратегія стильового «повторення» – здобувач освіти подає той самий зміст у двох контрастних стилях, наприклад: художній ↔ науковий, розмовний ↔ офіційно-діловий, науковий ↔ публіцистичний; 2) стратегія «редакторської зміни» – на основі одного тексту здобувачі освіти виконують стильове редагування: усунути експресію → перетворити на нейтральний офіційний стиль; додати переконливість → переформатувати на публіцистику; створити образність → адаптувати у художній стиль; 3) стратегія «мозаїки адресатів» – текст одного змісту для комунікативних адресатів: для дитини, експерта, здобувача, читача соцмереж, адміністрації тощо, кожен раз зміна стилю є обов'язковою; 4) стратегія жанрово-стильового експерименту – передбачає створення нетипових форм: наукова інформація у форматі посту, офіційна заява у формі сторітелінгу, публіцистичний заклик як поетичний текст.

Ми також погоджуємося з думкою О. Семеног, що важливим складником роботи з текстом є його переглядове, ознайомлювальне, поглиблене, аналітико-критичне читання. Адже успішність цих процесів залежить від сприймання й усвідомлення, необхідними умовами успішного перебігу яких є внутрішня мотивація. Осмислення прочитаного зумовлюється віком читача, його життєвим досвідом, фоновими знаннями та рівнем творчого мислення. У процесі сприйняття й усвідомлення формується розуміння тексту та його тлумачення [2].

Для підтримки розвитку мовленнєвої гнучкості корисні такі цифрові інструменти у стилістичному навчанні: онлайн-редактори тексту з функціями коментарів (Google Docs, Office 365), автоматичні стилістичні аналізатори та різні сервіси редагування, освітні блоги / платформи для публікації робіт, створення власних мінікорпусів студентських текстів для порівняння стильової варіативності групи. Важливо, що цифрові інструменти мають використовуватися не для механічної перевірки, а як засіб порівняння, удосконалення й стильового моделювання.

Отже, розвиток мовленнєвої гнучкості є необхідною умовою сучасної якісної комунікації. Робота зі стилями тексту має бути не епізодичним додатком, а системним тренінгом стильової адаптивності, що передбачає: створення текстів різних стилів, їх порівняння, взаємне редагування та стильову трансформацію між жанрами й адресатами. Таке навчання формує компетентного мовця, здатного мислити текстом і в тексті, а головне – керувати стилем свідомо і креативно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семеног, О. М. (2011). Професійна комунікація: теорія і практика. Суми: Університетська книга.

2. Семеног, О. М. (2010). Читання і компресія наукового тексту у професійній діяльності педагогічних працівників. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка,* 4. URL: https://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/356/300

3. Словник. Портал української мови та культури. URL: https://slovnyk.ua/index.php?swrd

4. Скрипник, Н. І., Лебедь, Ю. Б., Турлюк, С. В., Касіяненко, О. М. (2025). Текст як форма організації мовнопрофесійної діяльності. *Науковий вісник Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського, 2*(151), 147–152.

5. Skrypnyk, N., Lebed, Iu., Sorochan, A. (2024). Formation of rhetorical competence of applicants for education in the process of professional training. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 71*(3), 236–243.

Сліпецька Віра, *канд. філол. наук, доцент,*
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Україна

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ ПІД ЧАС СВАРКИ В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ, ФРАНЦУЗЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУР (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ І. НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКОГО «КАЙДАШЕВА СІМ'Я», Ч. ДІККЕНСА «ЗАПИСКИ ПІКВІКСЬКОГО КЛУБУ», Е. ЗОЛЯ «КАПІТАН БЮРЛЬ», Ґ. КЕЛЛЕРА «СІЛЬСЬКІ РОМЕО І ДЖУЛЬЄТА»)

Художній текст презентує базові й складні емоції й почуття, що виникають у конкретних ситуаціях спілкування, конкретних мовленнєвих жанрах, актах. Вияв власне негативних емоцій у художньому дискурсі вважають інструментом вербалізації конфліктів, засобом моделювання динаміки сюжету й характеристики персонажів.

Мета дослідження – схарактеризувати лексичні засоби вербалізації негативних емоцій в українській, англійській, французькій та німецькій лінгвокультурах під час *сварки.*

Матеріалом дослідження є художні тексти І. Нечуй-Левицького «Кайдашева сім'я», Ч. Діккенса «The Pickwick Papers», Е. Золя «Капітан Бюрль», Ґ. Келлера «Сільські Ромео і Джульєтта»**.**

У сучасних вітчизняних дослідженнях простежується розширення проблематики конфліктного дискурсу. Зокрема, О. Черненко досліджує міжособистісні конфлікти персонажів, тобто *сварку,* у сучасному англійському художньому дискурсі, комунікативні моделі конфліктної взаємодії (Черненко, 2024). Л. Чайка аналізує структурно-прагматичні характеристики вербального конфлікту в англомовному дискурсі та виокремлює основні етапи його розгортання: ініціація конфлікту, ескалація, кульмінація, завершення (Чайка, 2018). У зарубіжних лінгвістичних студіях проблема вербалізації *сварки* розглядається в межах ширшого поняття конфліктної розмови (англ. *conflict talk).* Дослідження Л. Бекарян (L. Bekaryan), Ш. Паронян (Sh. Paronyan) присвячене аналізу міжособистісного конфлікту в англомовній художній літературі. Автори доводять, що конфліктний дискурс має типову структурну модель, яка відтворює соціальні ролі та взаємини персонажів. Сварка в художньому тексті виступає як моделювання реальної комунікативної поведінки, але водночас підпорядковується естетичним законам тексту (Bekaryan, Paronyan, 2014).

У художньому тексті твору І. Нечуй-Левицького «Кайдашева сім'я» простежуємо такі лексичні засоби вербалізації негативних емоцій *гніву*, *люті* під час *сварки:* (а) поширена інвективна лексика, що часто у функції звертання, дисфемізми, напр.: *сатано, змія, зміюка, злодюга, відьма* (Нечуй-Левицький, 1990) та ін.; (б) вербалізація негативних емоцій відбувається за допомогою вживання експресивної розмовної лексики, напр.: *одчепіться, репетувала, лаялась* (Нечуй-Левицький, 1990) та ін., фразеологічних одиниць – *повитріщали очі, в'язів не скрутила, полічу ребра* (Нечуй-Левицький, 1990) та ін. Функції названих одиниць – передавання емоційної напруги, конфліктності, указівка на соціально-побутовий характер *сварки.*

У тексті твору Ч. Діккенса «The Pickwick Papers» простежуємо такі лексичні засоби вербалізації негативних емоцій *гніву, люті* під час *сварки:* (а) інвективна лексика, напр.: *fool* (укр. *дурепа)* (Dickens, 1994, p. 113), *rascal* (укр. *негідник, сволота)* (Dickens, 1994, p. 293) та ін. Інвективна лексика слугує маркером моральної девіації; (б) оцінні номінації, презентовані словосполученнями, напр.: *hysterical lady* (укр. *істерична дама)* – психологійна оцінна характеристика (Dickens, 1994, p. 113); *old man* (укр. *старий чоловік)* – фізична характеристика, що засвідчує похилий вік людини (Dickens, 1994, p. 138).

У художньому тексті твору Е. Золя «Капітан Бюрль» простежуємо такі лексичні засоби вербалізації негативних емоцій *гніву*, *люті* під час *сварки:* (а) інвективна лексика, напр.: *salaud* (укр. *покидьок)* (Zola, 2008, p. 15), *crapule* (укр. *негідник)* (Zola, 2008, p. 17), *cochon* (укр. *свиня)* (Zola, 2008, p. 35) та ін.,

що виконують функцію моральної дегуманізації адресата; (б) фразеологічні одиниці *(tirer les oreilles* /досл. укр. *тягнути за вуха (нам'яти їй вуха!)*/ (Zola, 2008, p. 6); *Et pas un radis!* /досл. укр. *І без копійки! (редиски* дослівно)!/ та ін.) слугують засобами вербалізації евфемізованої агресії (насильство позначається опосередковано) (Zola, 2008, p. 16).

У художньому тексті твору Ґ. Келлера «Сільські Ромео і Джульєтта» простежуємо такі лексичні засоби вербалізації негативних емоцій *гніву*, *люті* під час *сварки:* (а) емоційно забарвлена лексика: *schelten* (укр. *сваритися)* – словесна агресія; *schreien* (укр. *кричати)* – пряме вербальне вираження негативно оцінних емоцій *гніву*, *люті* й конфліктної напруги (Keller, 1987); (б) контрастні лексичні маркери між поколіннями: *kaum atmeten* (/досл. укр. *ледве дихаючи/); still wie der Tod* (/досл. укр. *мовчазні як смерть/)* (Keller, 1987) – семантичні маркери *страху*, тривоги, пригніченості у дітей; *schnell die Hände gaben* (/досл. укр. *швидко потиснули руки/)* (Keller, 1987) – невербальний жест солідарності й прихованої підтримки, контрастує з агресією батьків.

Отже, простежуємо багаторівневу вербалізацію негативно оцінних емоцій *гніву*, *люті* під час *сварки:* лексичні засоби – домінують інвективи, прокльони, розмовна експресивна лексика; інвективна лексика в досліджуваних художніх текстах виконує не лише експресивну, а й соціально-регулятивну функцію: через слово персонажі намагаються утвердити владу, підкреслити старшинство або дискредитувати опонента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чайка, Л. О. (2018). До типології вербальних конфліктів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, *37*(2), 159–162.

2. Нечуй-Левицький, І. (1990). Кайдашева сім'я. Київ. URL: http://www.ukrlib.com.ua/books/printthebook.php?id=74&bookid=5&part=5

3. Bekaryan, L. A., Paronyan, Sh. A. (2014) Verbalization of Interpersonal Conflict in Fiction. *Studia Philologica*, 1, 60–66. URL: https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/52

4. Chernenko, O. V. (2024). Intrapersonal and interpersonal conflictives in modern English fictional discourse: communicative aspect. *Messenger of Kyiv National Linguistic University. Sieries Philology*, *27*(2), 154–164. URL: http://rep.knlu.edu. ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/7674/324167-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-751907-1-10-20250305.pdf?sequence=1&isAllowed=y

5. Dickens, Ch. (1994). The Pickwick Papers. London: Penguin Books.

6. Keller G. (1987). Romeo und Julia auf dem Dorfe. Insel Verlag. URL: https://www.projektgutenberg.org/keller/romeo/romeo.html

7. Zola, É. (2008). Le Capitaine Burle. Ebooks libres et gratuits. URL: https://www.ebooksgratuits.com/pdf/zola_capitaine_burle.pdf

Соколова Владислава, *ассистент,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ДИТИНА ЯК МОВНИЙ ПОСЕРЕДНИК У МІГРАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ: ФЕНОМЕН LANGUAGE BROKERING У КНИЗІ ТАХСИМА ДУРГУНА «MAMA, BITTE LERN DEUTSCH»

Феномен language brokering (укр. мовне посередництво) є відносно новим і недостатньо дослідженим у сучасній лінгвістиці.

Дослідники визначають мовних посередників як дітей із сімей іммігрантів, які перекладають і тлумачать для своїх батьків, членів родини, учителів, сусідів або інших дорослих (McQuillan, Tse, 1995).

Мовне посередництво дітей і молоді з іммігрантських сімей зазвичай передбачає переклад або усне тлумачення від імені дорослих членів родини чи братів і сестер, наприклад, у розмовах із посадовцями або фахівцями, які не говорять мовою сім'ї. Його варто відрізняти від професійного усного перекладу, оскільки воно зазвичай відбувається у послідовному, а не синхронному режимі перекладу і часто вимагає пояснення та культурного посередництва, а не дослівної точності (Cline T., Crafter S., O'Dell L., de Abreu G., 2011).

Об'єктом дослідження є мовне посередництво дітей у міграційному дискурсі як соціально-комунікативне явище.

Предметом дослідження є феномен language brokering у контексті дитячого досвіду в міграційних сім'ях, зокрема його репрезентація та функціонування в книзі «Mama, bitte lern Deutsch».

Матеріалом дослідження є текст книги «Mama, bitte lern Deutsch» (2025) авторства Тахсима Дургуна, виданої Knaur Verlag, а також фрагменти, що описують практики дитячого мовного посередництва в міграційному середовищі.

Хоча діти виконують роль мовних посередників упродовж століть, їм приділялося відносно мало емпіричної уваги. Лише нещодавно соціальні та поведінкові науковці почали серйозно розглядати й досліджувати це важливе явище. Це пов'язано з тим, що історично психологічні теорії та дослідження зосереджувалися переважно на окремих індивідах і групах із сімей середнього класу європейсько-американського походження. А втім багато галузей соціальних наук (наприклад, психологія) стають дедалі більш різноманітними та плюралістичними і, як наслідок, більш чутливими до питань, що безпосередньо стосуються етнічно різноманітних осіб, сімей і спільнот (Morales A., Hanson W. E., 2005).

Діти та підлітки, які здійснюють мовне посередництво, використовують свої мовні навички та культурну компетентність у двох (або більше) мовах та/або діалектах, щоб читати, писати, слухати, говорити та виконувати різні завдання для інших людей. Термін «child language brokering» утвердився у 1990-х рр., коли дедалі більше дослідників, особливо у США та в межах певних етнічних спільнот, почали досліджувати особливості цієї практики. Завдяки

їхнім дослідженням стало зрозуміло, що те, що роблять такі діти та молодь, є досить складним: це не лише передавання значення з однієї мови на іншу, а й розвиток та використання широкого спектра навичок і стратегій.

«Природний переклад» – термін, який запропонував Браян Гарріс, один із засновників дослідження дитячого мовного посередництва, у 1970-х рр. для опису того, як білінгви здатні перекладати з однієї мови на іншу з дуже раннього віку і без будь-якої формальної підготовки (Antonini R., Torresi I., 2012).

«Сімейне усне перекладання» використовується особливо щодо мовно-посередницької діяльності, яку виконують як дорослі, так і неповнолітні в інституційних контекстах, таких як сфера охорони здоров'я (наприклад, у лікарнях або на прийомі у лікаря) або під час доступу до державних послуг (Antonini R., Torresi I., 2012).

У книзі «Mama, bitte lern Deutsch» можна виділити такі типи мовного посередництва: переклад для батьків у формальних інституціях, переклад у побутових ситуаціях, культурне посередництво (пояснення норм німецького суспільства), редагування або спрощення інформації для батьків.

Щодо перекладу для батьків у побутових ситуаціях автор книги пише:

(1) нім. *Auch ich musste meiner Mutter unzählige Male vorlesen – keine Gedichte, sondern Stromrechnungen und Aldi-Prospekte* – 'Я теж безліч разів мусив читати своїй матері вголос – не вірші, а рахунки за електроенергію та рекламні проспекти Aldi' (Durgun, 2025).

Ця ситуація є дуже поширеною серед емігрантських сімей, тому що мовна інтеграція дітей відбувається набагато швидше, ніж у дорослих, що обумовлено відвідуванням школи та спілкуванням з однолітками. Сам автор був вже народжений у Німеччині, тому зростав у двомовному середовищі.

Важливу роль відіграє культурне посередництво між людьми різних культур і національностей. Автор Тахсим Дургун описує ситуацію на уроці релігієзнавства, де він через відсутність інформації щодо своєї релігії погодився на ритуал миття ніг. Вчителька отримала дозвіл від мами Тахсима, тому що та не зрозуміла жодного слова. Наприклад:

(2) нім. *Wieso hast du dann aber meiner Lehrerin gesagt, ich dürfte wie Jesus sein? Du hast sie also nicht verstanden?* – 'Чому ж тоді ти сказала моїй вчительці, що я можу бути як Ісус? Отже, ти її не зрозуміла?' (Durgun, 2025).

У наступному прикладі автор пояснює, якою є національна страва Börek:

(3) нім.*Wer bin ich, dass ich mich schäme, wenn sie den Mut hat, der überheblichen Mutter von Mareike mit einzelnen Wortfetzten zu erklären, wie man Börek macht?* – 'Хто я такий, щоб соромитися, якщо вона має сміливість пояснити зверхній матері Марейке окремими уривками слів, як готують бьорек?' (Durgun, 2025).

Коли автор описує мовну компетентність своєї матері в рідній мові, він згадує, що вона має вміння підбирати красиві метафори та використовувати красиві мовні звороти. Проте сам автор, будучи дитиною, не завжди може передавати прямо те, що говорить його мати курдською. Також слово *Çay* ніколи

не перекладається на німецьку, щоб зробити акцент на тому, який саме чай мається на увазі:

(4) нім. *Ich war jedes Mal fasziniert, wie sie für jede Situation die passenden Worte fand. Diese Sprachgenie, das hier in der Gerüstlandschaft verkümmerte. Hier in der Nachbarschaft konnte sie damit glänzen. Wenn sich die Älteren auf der großen Wiese versammelten, während die Kinder spielten, machten unsere Eltern die große Wiese zu ihrem Café – mit viel, viel Çay…Über was auch immer sie sprach, sie sprach im schönstem Kurdisch* – 'Я щоразу був зачарований тим, як вона знаходила відповідні слова для кожної ситуації. Цей мовний геній, що тут, серед сірих будівельних риштувань, занепадав. Тут, у нашому районі, вона могла цим блиснути. Коли старші збиралися на великій галявині, поки діти гралися, наші батьки перетворювали її на своє кафе – з великою кількістю чаю … Про що б вона не говорила, вона говорила найкрасивішою курдською мовою' (Durgun, 2025).

Коли сім'я Тахсима Дургуна отримує від міграційної служби офіційний лист, на прохання своїх батьків він відповідає:

(5) нім.*"Wir müssen einen Termin vereinbaren. Ich rufe gleich an!", sagte ich und verließ ohne ein weiteres Wort in die Küche* – '«Нам потрібно домовитися про зустріч. Я зараз подзвоню!», – сказав я і без зайвого слова пішов на кухню.' (Durgun, 2025).

Тобто через складність термінів автор просто говорить батькам, як треба реагувати на цей лист.

Переклад в сфері охорони здоров'я є теж невід'ємним складником мовного посередництва в емігрантських сім'ях:

(6) нім. *Im Namen meiner Mutter Arztpraxen anzurufen oder sie zu Terminen zu begleiten, war schon immer eine Kunst für sich. Noch heute übersetze ich lieber täglich die neuesten Aldi-Angebote ins Kurdische, als sie auch nur bei einzigen Arztbesuch zu begleiten* – 'Телефонувати до лікарських кабінетів від імені моєї матері або супроводжувати її на прийоми завжди було справжнім мистецтвом. Навіть сьогодні я радше щодня перекладатиму курдською найновіші пропозиції Aldi, ніж супроводжуватиму її хоча б на один візит до лікаря.' (Durgun, 2025).

Отже, термін language brokering є відносно новим і не достатньо вивченим у сучасній лінгвістиці. Можна виділити такі типи мовного посередництва: переклад для батьків у формальних інституціях, переклад у побутових ситуаціях, культурне посередництво (пояснення норм німецького суспільства), редагування або спрощення інформації для батьків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cline, T., Crafter, S., O'Dell, Lindsay and de Abreu, Guida. (2011). Young people's representations of language brokering. *Journal of Multilingual and Multicultural Development, 32*(3), 207–220. DOI: 10.1080/01434632.2011.

2. Durgun, T. (2025). Mama, bitte lern Deutsch. München: Knaur Verlag.

3. Antonini, R., Torresi, I. (Eds.). (2012). What is child language brokering? Why does it exist? *Inclusion, diversity and communication across cultures,* 65–78. Bologna: Bononia University Press.

4. McQuillan, J., Tse, L. (1995). Child language brokering in linguistic minority communities: Effects on cultural interaction, cognition and literacy. *Language and Education, 9*(3), 195–215.

5. Morales, A., Hanson, W. E. (2005). Language brokering: An integrative review of the literature. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences, 27*(4), 471–503.

Stepanova Iryna, *Ph.D. in Philology, associate Professor,*
Head of the Department of Foreign Languages,
Nykyporets Svitlana, *senior lecturer,*
Vinnytsia national technical university,
Vinnytsia, Ukraine

FRAME MODELLING OF THE CONCEPT «ARTIFICIAL INTELLIGENCE» WITHIN THE SCIENTIFIC AND TECHNICAL WORLDVIEW

The concept of «artificial intelligence» occupies a central position in the contemporary scientific and technical discourse, serving as both a catalyst for innovation and a mirror reflecting humanity's evolving relationship with technology. In an era marked by rapid advancements in machine learning, generative models, and autonomous systems, understanding how knowledge about AI is structured in human consciousness has become increasingly pertinent. Frame semantics, originally developed by Charles J. Fillmore, provides a powerful theoretical lens for this inquiry by positing that lexical meaning is inseparable from broader situational and encyclopaedic knowledge organised into coherent. These frames function as dynamic knowledge structures that enable individuals to activate default expectations, infer missing information, and navigate complex socio-technical realities with remarkable cognitive efficiency.

Within the scientific-technical worldview, the concept «artificial intelligence» evokes a multifaceted frame that integrates elements of creation, agency, risk, and transformation. This framing is not static; it evolves in response to pivotal technological milestones, such as the public release of generative tools, which have demonstrably altered media narratives and public perceptions. Recent empirical investigations employing frame semantics have illuminated (Kot, 2025) these shifts, revealing how discourse on AI transitions from abstract potential to concrete societal implications. For instance, large-scale analyses of news corpora have shown (Nykyporets, 2025) that the launch of prominent generative systems intensified certain narrative frames while diminishing others, thereby reshaping collective understandings of AI's role in everyday life.

Moreover, the scientific-technical world picture is characterised by inherent dualities: AI is simultaneously portrayed as an unparalleled instrument of progress and a source of profound existential or ethical concern. Such polarities are deeply embedded in the frame's evaluative slots, where attributes of autonomy and adaptability coexist with anxieties regarding control, bias, and unintended consequences. Frame modelling thus offers a replicable methodology for making these implicit structures explicit, allowing researchers to dissect not only what is said about AI but also the underlying conceptual architecture that organises such discourse in human cognition.

This approach is particularly valuable in educational and crisis contexts, where clear conceptual organisation can mitigate knowledge deficits and foster critical technological literacy. By rendering the hierarchical and relational nature of AI-related knowledge visible, frame analysis equips learners and policymakers alike to engage more reflectively with emerging technologies. Ultimately, investigating the frame modelling of "artificial intelligence" contributes to a deeper comprehension of how the scientific-technical worldview is constructed and negotiated in contemporary society.

Recent scholarship in cognitive linguistics has increasingly applied frame semantics to dissect the conceptual architecture of emerging technologies within the scientific-technical world picture. Petricini illustrates (Petricini, 2025) how rhetorical and semantic frames shape public understanding of AI, particularly through terms such as *«cognitive offloading», «augmented intelligence», and «co-intelligence»,* thereby exposing underlying cultural, ethical, and epistemic assumptions in AI discourse. Bareis critiques tacit anthropomorphic conceptualisations in AI risk discourse, highlighting (Bareis et al., 2026) fragmented frames that dominate scientific and public understandings. Prahl complements these insights by reviewing (Prahl, Li, 2025) shared lexicons in hybrid AI systems, emphasising the need for coherent conceptual integration across human-machine boundaries. Collectively, these studies affirm that frame modelling provides a robust tool for revealing how knowledge about AI is hierarchically organised in consciousness, bridging cognitive structures with socio-technical realities.

Frame semantics, as developed in cognitive linguistics, posits that concepts are not isolated lexical items but structured gestalts activated by situational knowledge (Fillmore, 1985). In the scientific-technical world picture, the concept «artificial intelligence» evokes a central frame comprising several obligatory slots. The *Agent* slot identifies AI as a non-human yet human-created entity endowed with learning and decision-making capacities. The *Scenario* slot situates AI within contexts of creation, deployment, and interaction, typically involving human engineers, data environments, and societal applications. *Attributes* include autonomy, adaptability, and pattern recognition, while *Evaluation* slots incorporate axiological dimensions such as efficiency gains alongside risks of bias, hallucination, and existential threat.

This frame organises knowledge hierarchically: default values (e.g., «machine learning» as prototypical) fill slots unless overridden by context-specific information, enabling rapid inference in scientific discourse. In wartime or resource-scarce settings, the frame adapts by foregrounding resilience and ethical scaffolding, thereby structuring

pedagogical and policy responses. Such modelling explains why AI is perceived simultaneously as a transformative tool and a potential disruptor, reflecting the dualistic nature of the contemporary scientific-technical worldview.

Summary. The proposed frame model thus serves not only as an analytical instrument but also as a pedagogical scaffold for fostering critical awareness of AI in higher education. By rendering implicit structures explicit, it equips learners to navigate the complexities of AI integration within their professional and societal realities. Future research should validate this framework through corpus-based studies of scientific-technical texts across languages and disciplines. Furthermore, the model holds significant potential for developing AI literacy programmes that address both technical proficiency and ethical reasoning in undergraduate and postgraduate curricula. Its application could prove especially beneficial in regions experiencing educational disruptions, where structured conceptual frameworks help compensate for fragmented formal instruction. In addition, integrating frame-based exercises into technical communication courses would encourage students to critically interrogate dominant AI narratives rather than accept them uncritically. Finally, by bridging cognitive linguistics with science and technology studies, this approach paves the way for more nuanced interdisciplinary dialogue on the societal embedding of intelligent systems, ultimately supporting responsible innovation in an increasingly AI-permeated world.

REFERENCES

1. Bareis, J., Ackerl, C., Heil, R. (2026). AI going rogue? An integrative narrative review of the tacit assumptions underlying existential AI-risks. *AI Ethics,* 6, 152. DOI: 10.1007/s43681-025-00928-w.

2. Kot, S. O., Nykyporets, S. S. (2025). Activating students' cognitive engagement in technical English learning with AI tools. *Science and education in the third millennium: Information technology, education, law, psychology, social security and work, management. International collective monograph,* I, 295–332. Lublin, Polska: Institute of Public Administration Affairs. DOI: 10.5281/zenodo.16942267.

3. Nykyporets, S. S., Kot, S. O., Sabadosh, J. H., Chopliak, V. V., Piddubchak, S. Y. (2025). Leveraging digital technologies in English phraseology research. *Bulletin of Science and Education. Series: Philology, 10*(40), 83–95. DOI: 10.52058/2786-6165-2025-10(40)-83-95.

4. Prahl, A., Li, Y. (2025). Vocabulary at the Living-Machine Interface: A Narrative Review of Shared Lexicon for Hybrid AI. *Biomimetics, 10*(11), 723. DOI: 10.3390/biomimetics10110723.

5. Petricini, T. (2026). The power of language: framing AI as an assistant, collaborator, or transformative force in cultural discourse. *AI & Society,* 41, 1005–1017. DOI: 10.1007/s00146-025-02586-2.

Стрюк Наталя, *д-р філос. з філол.,*
Одінцова Ольга, *ст. викладач,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

КОЛАБОРАТИВНІ ОНЛАЙН-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Матеріал підготовлено у межах проєкту ERASMUS+ Capacity Building in the field of Higher Education «DigiFLEd- Modernization of university education programmes in foreign languages by integrating information technologies'» / Модернізація університетських освітніх програм з іноземних мов на основі інтеграції з інформаційними технологіями.

Вступні зауваження. У сучасних умовах трансформації вищої освіти розвиток цифрової компетентності майбутніх філологів стає невід'ємним складником їхньої фахової підготовки. Особливого значення набуває впровадження колаборативних онлайн-технологій, які дають змогу трансформувати традиційне навчання у динамічний процес взаємодії. Це корелює з вимогами європейських стандартів, зокрема рамки *DigCompEdu,* що визначає здатність викладача стимулювати спільну діяльність студентів як ключовий показник цифрової зрілості освітнього процесу (Redecker, 2017).

Основна частина. Колаборативне навчання *(Collaborative Learning)* базується на принципі спільної інтелектуальної праці, де знання конструюються через соціальну взаємодію. П. Ділленбург визначає колаборацію як ситуацію, у якій учасники узгоджують свої дії для розв'язання спільної проблеми, що забезпечує глибшу когнітивну обробку інформації порівняно з індивідуальною роботою (Dillenbourg, 1999). У контексті філології це означає не просто вивчення мовних одиниць, а спільне створення дискурсу. Л. Харасим підкреслює, що онлайн-технології змінюють саму теорію навчання, пропонуючи модель «мережевого конструктивізму», де комунікативна компетенція розвивається через участь у віртуальних спільнотах (Harasim, 2017).

Сучасні дослідження доводять, що розвиток цифрової компетентності студентів-філологів найбільш ефективно відбувається в умовах змішаного навчання. Автори зазначають, що використання колаборативних інструментів (спільних документів, хмарних сервісів) дає можливість студентам відпрацьовувати мовленнєві навички в асинхронному та синхронному режимах, що позитивно впливає на результативність навчання (Sobchenko, Vorozhbit Horbatiuk, 2022).

Сучасні стратегії (Kazak et al., 2025) пропонують комплексну структуру підвищення цифрової грамотності, де комунікація в цифровому середовищі займає центральне місце. Це передбачає не лише технічне володіння інструментами, а й дотримання мережевого етикету, вміння керувати цифровою ідентичністю та здатність до ефективної професійної взаємодії іноземною мовою в онлайн-середовищі (Kazak et al., 2025).

Колаборативні онлайн-інструменти виконують роль медіаторів, які:

1. Активізують мовленнєву діяльність: робота в сесійних залах *(Zoom / Teams),* спільне редагування проєктів у *Google Docs* або *Miro* вимагає постійного обговорення та аргументації позицій.

2. Створюють автентичне середовище: використання соціальних медіа та освітніх платформ дає змогу моделювати реальні ситуації спілкування, що є критичним для студентів-філологів (Harasim, 2017).

3. Забезпечують зворотний зв'язок *(Peer-feedback):* студенти опановують навички критично аналізувати тексти колег, що розвиває їхню лінгвістичну рефлексію та прагматичну компетенцію.

Для ефективного розвитку комунікативної компетенції студентів-філологів важливо обирати інструменти, які стимулюють різні види мовленнєвої діяльності: читання, письмо, говоріння та аудіювання.

Інструменти для спільного створення текстів дають можливість філологам працювати над перекладами, есе або лінгвістичним аналізом у реальному часі: *Google Docs / Slides* (інтерактивне середовище для дистанційного рецензування, обміну коментарями та відстеження правок у режимі реального часу); *Notion* (багатофункціональна платформа для формування спільних баз знань, термінологічних глосаріїв та проєктних щоденників); Etherpad (простий open-source редактор, де кожен учасник має свій колір тексту, що дає змогу викладачу бачити внесок кожного студента в групову роботу).

Візуальні інтерактивні дошки сприяють візуалізації складних філологічних концепцій, структуруванню лексики або створенню ментальних карт творів: Miro (найпотужніша дошка для групової роботи, студенти можуть разом будувати схеми речень, класифікувати епітети або створювати таймлайни життя письменників); Padlet (віртуальна стіна, куди студенти можуть додавати стікери з текстом, аудіо- та відеоповідомленнями; чудово підходить для збору думок перед дискусією); Canva for Education (спільна розробка презентацій, плакатів або інфографік, що розвиває навички візуальної комунікації).

Платформи для асинхронних дискусій дають змогу розвивати усне мовлення без побоювань щодо прямого ефіру: Flip (раніше Flipgrid) (відеодискусійна платформа; викладач стасує питання, а студенти записують короткі відеовідповіді та коментують відео один одного; це ідеальний варіант для практики вимови та риторики); VoiceThread (дає можливість завантажувати зображення чи документи та створювати навколо них мультимодальні дискусії (голосом, текстом або відео)).

Гейміфікація та інтерактивні опитування: Quizizz / Kahoot (колаборативні змагання в реальному часі, що стимулюють швидку реакцію та активізацію пасивного словникового запасу); Wordwall (створення спільних інтерактивних вправ на відповідність або групування слів).

Професійні інструменти: Smartcat (хмарна CAT-система (Computer-Assisted Translation), де група студентів може одночасно працювати над перекладом одного великого тексту, використовуючи спільну пам'ять перекладу та глосарій).

Висновки. Колаборативні онлайн-технології є стратегічним ресурсом у підготовці студентів-філологів. Вони дають змогу реалізувати компетентнісний підхід, де комунікативна спроможність формується не статично, а в процесі живого цифрового діалогу. Модернізація програм відповідно до принципів DigCompEdu та впровадження новітніх фреймворків цифрової компетентності є необхідною умовою підготовки конкурентоспроможного фахівця в умовах глобалізованого інформаційного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dillenbourg, P. (1999). Collaborative learning: Cognitive and computational approaches. Elsevier.
2. Harasim, L. (2017). Learning theory and online technologies (2nd ed.). Routledge. DOI: h10.4324/9781315716831.
3. Kazak, Y., Bosa, V., Moiseienko, N., Ababilova, N., Horbolis, L. (2025). Framework for enhancing digital competence among philology students. *Revista Eduweb, 19*(4), 99–124. DOI: 10.46502/issn.1856-7576/2025.19.04.7.
4. Redecker, C. (2017). European framework for the digital competence of educators (DigCompEdu). European Commission. DOI: 10.2760/159770.
5. Sobchenko, T., Vorozhbit-Horbatiuk, V. (2022). Results of Digital Competence Development for Philology Students within Blended Learning. *Educational Challenges, 27*(2), 185–198. DOI: 10.34142/2709-7986.2022.27.2.13.

Список посилань на цифрові інструменти

1. Canva. (n.d.). *Canva for Education.* URL: https://www.canva.com/education/
2. Etherpad. (n.d.). *Etherpad: Real-time collaborative editor.* URL: https://etherpad.org
3. Flip. (n.d.). *Flip: Video discussion for educators.* URL: https://info.flip.com
4. Google. (n.d.). *Google Docs.* URL: https://docs.google.com
5. Kahoot! (n.d.). *Kahoot! Learning games.* URL: https://kahoot.com
6. Miro. (n.d.). *Miro: Online collaborative whiteboard platform.* URL: https://miro.com
7. Notion Labs. (n.d.). *Notion: Your connected workspace.* URL: https://www.notion.so
8. Padlet. (n.d.). *Padlet: Beautifully collaborative.* URL: https://padlet.com
9. Quizizz. (n.d.). *Quizizz: The world's most engaging learning platform.* URL: https://quizizz.com
10. Smartcat. (n.d.). *Smartcat: Language delivery platform.* URL: https://www.smartcat.com
11. VoiceThread. (n.d.). *VoiceThread: Conversations in the cloud.* URL: https://voicethread.com
12. Wordwall. (n.d.). *Wordwall: Create better lessons quicker.* URL: https://wordwall.net

Терещенко Лілія, *канд. філол. наук, доцент,*
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Вінниця, Україна

НАРАТИВНА БАГАТОШАРОВІСТЬ РОМАНУ Д. МІТЧЕЛА «ХМАРНИЙ АТЛАС»

Постмодерна проза, яка характеризується «калейдоскопічним» плюралізмом, постає як продукт масової культури, що водночас здійснює деконструкцію усталених уявлень про історичну оповідь. У межах постмодерністського дискурсу класичні уявлення про цілісність культури, літератури, мистецтва й історії одночасно визнаються і піддаються перегляду. Концепти єдності проблематизуються, тоді як великі історичні метанаративи зазнають критичного переосмислення і субверсії. У постмодерній прозі це виражається через множинність мікронаративів, які репрезентують альтернативні версії подій (Терещенко, 2025). Іронічна фрагментарність, притаманна цим текстам, трактується як конструктивний принцип, що виявляється в багатоманітних формах (Іваницька, Терещенко, 2025). Така проза, позбавлена єдиного смислового центру, тяжіє до периферійності, розгортаючись у численних сюжетних напрямах і відкриваючи простір для необмежених наративних можливостей (McHale, 2003).

«Хмарний атлас» Д. Мітчела (Mitchell, 2004) постає як яскравий приклад сучасної літератури, що розширює межі традиційної наративної форми. Твір, який є лабіринтовим поєднанням шести взаємопов'язаних історій, виходить за межі звичного оповідного канону, використовуючи складну наративну структуру, що заперечує лінійну часову послідовність. Ці історії, охоплюючи період від XIX ст. до постапокаліптичного майбутнього, тісно переплетені системою часових петель і тематичних перегуків, які ставлять під сумнів сприйняття читачем часу та безперервності оповіді.

Наративна структура роману втілює постмодерністське заперечення «великих оповідей» і прагнення до фрагментарності та розірваної часової організації. Кожну із шести сюжетних ліній подано в окремому жанровому форматі – від історичного роману до наукової фантастики – та в індивідуальному наративному стилі. Така жанрова та стильова різноманітність репрезентує постмодерністське бачення множинності істин і мінливості смислів.

Часові петлі відіграють ключову роль у наративній архітектоніці роману. Структура твору, яку часто порівнюють з матрьошкою або дзеркальним відображенням, побудована так, що кожна історія досягає своєї кульмінації, поступаючись місцем наступній, аби згодом завершитися у другій половині книги. Така циклічна побудова не лише формує відчуття взаємопов'язаності між різними історичними епохами, а й підважує традиційне уявлення про час як лінійну категорію. Вона пропонує концепцію циклічності історії, у якій минуле, теперішнє й майбутнє переплітаються, а події однієї доби відлунюють у наступних.

Роман починається з першої частини оповіді, події якої відбуваються у XIX ст., після чого поступово переносить читача в інші часові виміри, досягаючи кульмінації у шостому, центральному розділі, що змальовує постапокаліптичне майбутнє. Цей розділ є єдиним, поданим цілком, без розривів, тоді як подальша оповідь розгортається у зворотному напрямі – від майбутнього до минулого. Отже, читач повертається до попередніх історій, завершуючи подорож фіналом першої. Подібна дзеркальна, або паліндромна, структура руйнує лінійність оповіді, водночас акцентуючи ідею циклічності історичного часу та взаємозалежності людської долі.

Важливим складником цієї композиції виступає мотив часових петель, який забезпечує цілісність фрагментованої оповіді. Єдність історій підтримується повторюваними образами, мотивами та символами: щоденник героя з першої частини знову з'являється у другій, музичний твір Cloud Atlas Sextet проходить крізь кілька сюжетів, а кометоподібна родима пляма, спільна для різних персонажів, утверджує ідею міжчасового зв'язку. Ці повтори створюють ефект безперервного коловороту, підважуючи традиційне уявлення про час як лінійну послідовність і перетворюючи історію на взаємопов'язаний, динамічний процес.

Архітектоніка роману водночас відображає його філософсько-соціальний вимір – проблематику влади, підпорядкування, боротьби за свободу та самоідентичність. Ці мотиви пронизують усі частини роману – від колоніального поневолення в оповіді Юінга до корпоративного тоталітаризму в історії Сонмі-451, де людська свідомість зводиться до продукту штучного виробництва. Такий підхід перегукується з концепцією «вічного повернення», згідно з якою історія розгортається циклічно, повторюючи ті самі патерни в нових формах. Отже, циклічність оповіді демонструє повторюваність людських конфліктів, які виходять за межі конкретного часу й простору, формуючи універсальну модель історичного досвіду.

Ідея часової петлі становить композиційний стрижень роману. Персонаж Роберт Фробішер, композитор першої половини XX ст., є одним із прикладів міжчасового перегуку: він знаходить щоденник адвоката Адама Юінга з XIX ст. та несвідомо вплітає його історію у власне життя й творчість. Його музична композиція «Cloud Atlas Sextet» стає лейтмотивом, що з'являється у наступних розділах, підкреслюючи ідею безперервності та відлуння подій у межах спільного хронотопу.

Часові петлі та принцип фрагментарності спонукають читача до переосмислення зв'язку між окремими історіями, наголошуючи на відповідальності індивіда в межах історичного континууму. Роман репрезентує життя як частину масштабного, взаємопов'язаного історичного тексту, у якому минуле й майбутнє співіснують у безперервному русі. Такий підхід заперечує ідею лінійного поступу, натомість формуючи цілісне бачення часу як реляційної структури людського буття.

«Хмарний атлас» є взірцевим прикладом постмодерного роману, який застосовує широкий спектр наративних технік, що підважують традиційні форми

оповіді та взаємодіють із ключовими темами постмодернізму. Множинність голосів, інтертекстуальність і метафікційність є основними засобами осмислення суб'єктивності, фрагментарності ідентичності та нестабільності істини. Розмиваючи межі між епохами, Д. Мітчелл створює поліфонічну модель оповіді, яка не просто підважує класичні уявлення про історію, а й утверджує ідею багатовимірного, взаємопов'язаного часу як основи людського існування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іваницька, Н., Терещенко, Л. (2025). Корпусний підхід до виявлення фокалізаторів у романі Айріс Мердок «Пора Янголів». *Сучасні дослідження з іноземної філології, 1*(27), 285–295.

2. Терещенко, Л. (2025). Роль варіабельної фокалізації в романі Айріс Мердок «The Time of the Angels» («Пора янголів»). *Філологічний часопис,* 1, 158–174. DOI: 10.31499/2415-8828.1.2025.333159.

3. Mitchell, D. (2004). Cloud Atlas. London: Sceptre.

4. McHale, B. (2003). Postmodernist Fiction. London: Routledge.

Тимченко Олеся, *здобувачка ОС «Доктор філософії»,*
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

ХРОНОТОП ДОРОГИ ТА ПРОЦЕС ІНІЦІАЦІЇ У СТРУКТУРІ РОМАНУ «ДОН СЕГУНДО СОМБРА»

У романі «Дон Сегундо Сомбра» мотив дороги набуває особливого значення як структурний принцип організації художнього світу, що визначає не лише розвиток сюжету, а й спосіб репрезентації часу, простору та персонажа. На відміну від традиційних наративів, у яких подорож підпорядковується досягненню конкретної мети, у творі Рікардо Ґуїральдеса рух не має чітко окресленого фіналу. Така відкритість композиції зумовлює переорієнтацію уваги з результату на сам процес, у якому й відбувається становлення особистості.

Особливості функціонування мотиву дороги в романі доцільно розглядати крізь призму хронотопу, де просторові та часові координати перебувають у нерозривному зв'язку. Пампа постає як специфічний просторово-часовий континуум, що не піддається чіткому структуруванню: її безмежність нівелює відчуття дистанції, а одноманітність ландшафту стирає межі між різними часовими пластами. У такому середовищі рух втрачає лінійність і набуває циклічного характеру, що підкреслює незавершеність і відкритість життєвого шляху героя.

У межах цього хронотопу подорож постає як форма ініціації, однак її специфіка полягає у відсутності чітко визначеного моменту переходу. Герой не проходить через єдиний переломний етап, а поступово накопичує досвід, що

змінює його спосіб сприйняття світу. Така модель розвитку відповідає неокласичному типу ініціації, в якому важливим є не сам акт переходу, а тривалий процес формування ідентичності. Тому дорога виступає простором постійного становлення, де кожна ситуація додає новий смисловий вимір до внутрішнього досвіду персонажа.

Характерною рисою цього процесу є його повсякденність: ключові зміни відбуваються не в екстремальних обставинах, а у звичайних, повторюваних діях. Робота, пересування, взаємодія з іншими ґаучо – усе це формує своєрідний ритуал, у межах якого герой засвоює етичні норми і моделі поведінки. У такому контексті дорога функціонує як простір практичного знання, де навчання здійснюється через досвід, а не через вербалізовані настанови.

Важливим аспектом є також специфіка комунікації, що формується у процесі спільної мандрівки. Взаємодія персонажів характеризується стриманістю і лаконічністю, що підсилює значення невербального рівня спілкування. Мовчання в романі не є ознакою відсутності змісту, а навпаки – способом передання досвіду, який не може бути повністю виражений словами. У цьому сенсі дорога стає простором «непрямого знання», де істина відкривається через проживання, а не через пояснення.

З огляду на це, процес руху виконує не лише індивідуальну, а й колективну функцію. Досвід героя вписується у ширший культурний контекст, відтворюючи модель, притаманну ґаучо як носієві національної традиції. Отже, дорога стає механізмом інтеграції особистості у колективну ідентичність, де індивідуальний шлях набуває значення варіації спільного культурного сценарію.

Показовим є і те, що дорога не зникає як смисловий центр навіть тоді, коли фізичний рух припиняється. Набутий у процесі мандрівки досвід трансформується у внутрішню установку, що визначає подальше сприйняття світу. У цьому вимірі дорога постає як внутрішня категорія, яка зберігає свою дієвість незалежно від зовнішніх обставин.

Отже, хронотоп дороги у романі «Дон Сегундо Сомбра» формує особливу модель художньої реальності, у якій рух є основною формою існування, а становлення особистості постає як безперервний і відкритий процес. Через цю модель автор не лише відтворює специфіку життя ґаучо, а й осмислює універсальні механізми формування ідентичності в контексті національної культури. Водночас дорога функціонує як простір синтезу індивідуального досвіду та колективної пам'яті, де особистісне становлення невіддільне від засвоєння культурних кодів і традиційних моделей поведінки. Саме тому рух у межах цього хронотопу набуває не лише екзистенційного, а й символічного значення, перетворюючись на метафору безперервного самовизначення людини у світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ґуїральдес, Р. (1955). Дон Сегундо Сомбра. Буенос-Айрес: Видавництво Миколи Денисюка.

2. Ґуїральдес, Р. (1983). Don Segundo Sombra. Каракас: Arte.
3. Güiraldes, R. (1955). Don Segundo Sombra. Buenos Aires: Mykola Denysiuk Publishing House.

Харитонова Олена, *старший викладач,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ УМОВНОГО СПОСОБУ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Аналіз французького умовного способу (сюбжонктива), що становить певні труднощі не лише для тих, хто вивчає французьку мову, але й для франкофонів, привів до створення значної кількості інтерпретацій, описів та гіпотез про роль, особливості та семантику цього способу дієслова.

Відомий лінгвіст Робер Мартен в одній зі своїх граматичних праць, присвяченій умовному способу у французькій мові, написав, що «проблема сюбжонктива так часто привертала увагу вчених, що наївно знову до неї звертатись» [4, с. 116]. Незважаючи на це, увага і цікавість до вживання та специфіки умовного способу прогресивно збільшується упродовж століття.

До вивчення цього граматичного явища у різний час звертались такі вчені як Г. Муане, Ф. Брюно, Ж. Гугенхейм, К. Туратьє, Ш. де Бьор, Л. Лорер, М. Гросс, Г. Гійом, Ф. Толлі. Класифікацією теорій щодо умовного способу дієслів займався О. Суте.

Роботи про особливості умовного способу містять багато протиріч, бо він часто розглядається порівняно з дійсним способом, а не на аналізі контекстів, що вимагають застосування того чи іншого способу дієслова. Тому О. Суте пропонує класифікувати теорії вчених поза часом їх появи, а спираючись на аналіз семантичного значення умовного способу [5, с. 126].

Із погляду семантики контекстів із сюбжонктивом можемо розділити теорії про семантико-граматичний механізм цього способу дієслова на такі, що мають змістове навантаження та позбавлені його. Другий напрям, зі свого боку, ділиться на теорії, що розглядають цей спосіб як суто формальне явище і як частково формальне, що містить елементи семантики.

Ф. Брюно, К. Турантьє, Ш. де Бьор, Л. Лорер вважають, що деяка частина дієслів в умовному способі несе певне семантичне навантаження і не є чисто формальним граматичним явищем (наприклад, у разі вираження волі чи можливості). Зокрема, Ш. де Бьор певен, що французький «умовний спосіб, первинною функцією якого є вираження волі, зустрічається як у головних, так і у підрядних реченнях із семантичним навантаженням» [5, с. 127]. Л. Лорер твердить, що умовний спосіб – явище другого плану, а всі тонкощі, що цей спосіб

визначають «належать до вторинних характеристик і не належать до синтаксису» [3, с. 102].

М. Гросс є єдиним вченим, який визначає сюбжонктив як формальне явище і приходить до висновку, що «нема потреби шукати осмисленого пояснення для вживання умовного способу, навіть якщо існують семантико-синтаксичні закономірності» [2, с. 129].

Знаменитий лінгвіст Г. Гійом висунув припущення про модульно-часову систему французької мови. На думку Г. Гійома, мова – це особисте і постійне надбання нашого розуму. Що стосується мовлення, то це тимчасовий, миттєвий стан мислення. Виходячи з цієї двоїстості, вчений робить висновок, що формування тимчасового образу не виникає миттєво. Тому дійсний спосіб реально презентує подію, а умовний виражає певну віртуальність. Вчений розглядає екстралінгвістичну парадигму: можливе (possible), вірогідне (probable), достовірне (certain) та реальне (réel) і підкреслює, що тільки possible виражається сюбжонктивом у французькій мові. У вітчизняній філології тему умовного способу дієслів у французькій мові вивчали О. К. Соломоник, який розглядав сюбжонктив через призму теорії модальності; Ю. О. Жлуктенко, що приділяв увагу типологічним паралелям, зокрема, аналізував як український умовний спосіб (частка «би») співвідноситься з багатофункціональним французьким сюбжонктивом; підхід М. К. Бородуліної базується на фунціонально-семантичному полі, вона акцентувала на тому, що сюбжонктив у підрядному реченні є сигналом того, що дія не подається як реальний факт, а як об'єкт бажання, сумніву, почуття, необхідності; О. Г. Кузнецова досліджувала прагматичний аспект: чому в сучасній розмовній мові певні форми сюбжонктива (наприклад, *Imparfait du subjonctif)* зникають, тоді як інші стають дедалі більш вживаними для вираження ввічливості або дистанціювання.

Вивчення сюбжонктиву (Le Subjonctif) – це не просто засвоєння чергової граматичної теми, а перехід на якісно інший рівень володіння французькою мовою. Сюбжонктив є відображенням специфічного франкомовного сприйняття світу. Якщо індикатив *(L'Indicatif)* – це спосіб факту та об'єктивної реальності, то сюбжонктив – це спосіб інтерпретації. Вивчення цієї теми дає змогу зрозуміти, як французька мова розмежовує те, що є, і те, що ми *думаємо, відчуваємо або бажаємо* стосовно цього. Теоретичні засади пояснюють ієрархію в реченні. Сюбжонктив майже завжди «підпорядкований» *(sub-junctivus),* що вчить мовця будувати складні причинно-наслідкові зв'язки. Без практичних навичок вживання сюбжонктиву неможливо повноцінно виразити широкий спектр емоційних та модальних відтінків. Використання умовного способу дає можливість мовцю дистанціюватися від твердження, підкреслити його гіпотетичність. Багато сталих конструкцій ввічливості будуються саме на цьому способі дієслова. Його ігнорування може зробити мовлення надто прямим або навіть грубим у певному контексті. Знання теоретичних засад сприяє розрізненню розмовних норм (де панують *Présent* та *Passé du subjonctif)* і високий літературний або офіційний стиль (де зустрічаються *Imparfait* та *Plus-que-parfait).*

Для фахівців у галузі філології та перекладу глибоке знання цієї теми є критичним: оскільки в українській мові немає прямого морфологічного аналога французькому сюбжонктиву, перекладач повинен розуміти теорію, щоб адекватно передати зміст через кон'юнктив, інфінітивні конструкції або лексичні засоби. Для викладача важливо розуміти «зони ризику» (наприклад, випадки варіативного вживання після дієслів думки у заперечній формі), щоб ефективно пояснити студентам механіку мови, а не просто вимагати зазубрювання. Сюбжонктив – це маркер інтелектуального мовлення. Його вивчення на практиці забезпечує природність комунікації та сприяє уникненню грубих граматичних помилок, які помітні навіть у побутовому спілкуванні. У теорії – формує аналітичне мислення філолога, дозволяючи бачити за граматичною формою глибокий семантичний зміст

ЛІТЕРАТУРА

1. Gross, M. (2003). Correspondance entre forme et sens. *Travaux de linguistique, 46*(1), 145–158.
2. Guillaume, G. (2018). Leçons de linguistique. Les Presses de l'Université Laval.
3. Loraire, L. (1998). La variation modale dans les subordonnées à temps du français moderne. Peter Lang.
4. Martin, R. (1992). Pour une logique de sens. Presses Universitaires de France.
5. Souter, O. (2000). Le subjonctif en français. Ophrys.

Чекарева Євгенія, *д-р філол. наук, доцент,*
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

ІДЕЯ ПРО СЛОВО У ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ І ПЛАТОНІВСЬКА ІДЕЯ ПРО МОВУ

Творчий доробок Григорія Сковороди на сьогодні докладно вивчений науковцями різних суміжних галузей гуманітарного знання: філософами, мовознавцями, літературознавцями, педагогами, істориками. Попри це глибина думки філософа про необхідність виховання мудрої, освіченої, гармонійної людини, самий вектор спрямування ідей Г. Сковороди у майбутнє викликає постійний інтерес до його творчості як українських, так і зарубіжних науковців, а деякі положення очевидно потребують перепрочитання й переосмислення (Криса, 2020; Модуси, 2022; Krynicka, 2025; Pilipowycz, 2022).

Одним із важливих питань є проблема розуміння Г. Сковородою слова і мови у його філософських пошуках істини, правди, божественної присутності в людському житті, способу природного виховання гармонійної людини і можливостей використання слова як морального інструмента взаємодії між людьми.

Відповіді на ці питання можна відшукати як в авторських творах Г. Сковороди, так і в його підході до перекладу античних текстів, які мислитель добре знав, глибоко розумів, знаходив у них співзвучні ідеї та етичні концепції і високо цінив їхню роль у формуванні літературно-естетичних смаків, а також етичних орієнтирів молоді.

Вплив античності на світогляд і творчість Г. Сковороди був дуже глибоким. Із біографії і творів Сковороди відомо, що він був блискучим знавцем і шанувальником античної класики. Вихованець Київської академії, Сковорода досконало знав класичні мови. Він легко писав експромтом вірші латинською мовою, перекладав римських поетів, листувався латинською і грецькою мовами. У своїх філософських творах він постійно посилається на Плутарха, Арістотеля, Епікура, Платона, Сократа, Демосфена, в поетичних творах часто використовує мотиви Горація, Вергілія, Овідія. Глибоке знання античності відбилося також у листуванні Сковороди з учнями й друзями.

Зв'язок філософії Григорія Сковороди з античними теоріями мови безперечно існує, але він швидше непрямий і філософсько-герменевтичний. Г. Сковорода не створює теорію мови як системи, але його розуміння слова, імені, знаку й символу є дуже близьким до античних філософських уявлень про мову, перш за все Платона, стоїків та пізніх неоплатоніків.

Найбільше зв'язок з античністю виявляється у розумінні Г. Сковородою мови як знаку істини, а не довільної системи одиниць. Мислитель виходить із принципу, що мова не самодостатня, а вказує на більш глибоку реальність, відтак слово є символом невидимого. Слово й текст прямо розуміються як символічний шлях до пізнання істини, «вічної натури» у таких рядках Г. Сковороди про головну книгу знань і мудрості – Біблію: *«Біблія є символічним світом, оскільки в ній зібрано образи небесних, земних і підземних творінь, аби вони були монументами, що спрямовують нашу думку до осягнення вічної природи»* (Сковорода, 1973, Т. 2, с. 137). Тут Г. Сковорода прямо говорить про слово і символ як про шлях до духовної істини; текст для нього – не буквальність, а система знаків.

У трактаті «Початкові двері до християнської доброчесності» Г. Сковорода формулює принцип подвійності всього сущого: слово має зовнішню оболонку і внутрішній духовний сенс: *«Увесь світ складається з двох натур: одна – видима, інша – невидима. Видима називається твар'ю, а невидима – Богом»* (Сковорода, 1973, Т. 1, с. 145).

Далі філософ розгортає думку про сакральність і вічність божої мудрості й істини та оприявлення її в імені, слові: *«Ця вічна Божа премудрість у всі віки й серед усіх народів невпинно провадить свою мову, і вона є не чим іншим, як невидимим ликом божественної всезагальної природи та живим словом, що таємно гримить у кожному з нас. Вона є початком і кінцем усіх пророчих книг; від неї, через неї й задля неї все в них написано. З цієї причини вона отримала різні імена. Її називають образом Божим, славою, світлом, словом, порадою, воскресінням, життям, шляхом, правдою, миром, судом, виправданням,*

благодаттю, істиною, силою Божою, ім'ям Божим, волею Божою, каменем віри, Царством Божим тощо» (Сковорода, 1973, Т. 1, с. 149).

Отже, для Г. Сковороди мова є вторинною щодо змісту, істина не тотожна буквальному вираженню, а слово є швидше алегорією, а не об'єктом і річчю в собі.

Подібні роздуми про природу слова та його роль у пошуку істини знаходимо у Платона. У діалозі «Кратіл» філософ розглядає питання про правильність імен *(ὀρθότης ὀνομάτων* (Plat. Crat. 427d-428a), розмірковуючи про причини позначення словом певної речі і можливість існування «істинного імені» кожної речі. Платон твердить, що ім'я – це знаряддя позначення. Він зіставляє його з інструментом ремісника: як тесляр використовує молот, так і людина використовує слова для називання речей (Plat. Crat. 388b-389a). Ім'я створюється законодавцем імен *(νομοθέτης),* який має вміти добирати звуки так, щоб вони наслідували природу речей. Платон припускає, що в деяких випадках слова дійсно відбивають сутність предметів – через етимологічний зв'язок між звуком і змістом. Але головною тут є ідея, що мова не довільна, а за своєю сутністю має бути співмірна до сутності буття. Для Платона мова – не просто засіб спілкування, а шлях до істини, втіленої в оболонці слова: *ὄνομα δεῖ εἶναι τῇ φύσει συγγενές τῷ πράγματι* (Plat. Crat. 390d) – *ім'я має бути за природою спорідненим до речі*.

Платон визнає, що слова можуть бути неточними і викривленими, а різні народи вживають різні імена. Це змушує його зробити висновок про те, що істина не в словах, а в самих ідеях. Мова лише наближається до істини, але не гарантує її.

Платонівська ідея про слово як інструмент пізнання *(τὸ ὄνομα ὄργανον ἐστὶ τῆς διδασκαλίας* (Plat. Crat. 388b-c) – *ім'я є знаряддям навчання)* розгортається і в Сковородинівському підході до мови як до педагогічного та етичного інструменту: *«Одне мені тільки близьке, вигукнув я: о школо, книго!»* – пише філософ у листі до свого друга М. Ковалинського (Сковорода, 1973, Т. 2, с. 261).

Поруч із книгою та освітою, звичайно, стоїть мова як основа духовного життя. Вона у Г. Сковороди є засобом пробудження, формою бесіди, шляхом самопізнання: *«Не розум від книг, а книги від розуму створилися».* Слово тут виконує не інформаційну, а виховну й духовну функцію – воно спрямовує людину до самопізнання.

Так само Сократ у Платона використовує мову не стільки для передачі знання, скільки для *«майевтики» (ἡ μαιευτικὴ τέχνη «повивальне мистецтво»),* адже слово не повідомляє істину, а допомагає її створити (Plat. Theaet. 150a-151d). Г. Сковорода в цьому сенсі прямо продовжує сократичну педагогіку слова.

Отже, Сковорода не будучи теоретиком мови, мислив цілком у межах античної філософії мови, розділяючи платонівське розуміння мови як знаку змісту, протиставляючи живий логос мертвій букві, застосовуючи платонівсько-стоїчну герменевтику. Його філософія мови (практична, педагогічна й екзис-

тенційна) корінням йде від античної традиції логосу *(λόγος)* як посередника між істиною й людиною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Криса, Б. (2020). Григорій Сковорода: випробування мовою. *Наукові записки УКУ. Філологія*, 1, 143–154.

2. Модуси світів Григорія Сковороди (до 300-річчя від дня народження Г. Сковороди): збірник статей. (2022). Київ: Державна наукова установа, «Енциклопедичне видавництво».

3. Сковорода, Г. (1973). Повне зібрання творів: у 2-х т. Київ: Наукова думка.

4. Krynicka, T. (2025). Ablatis libris, quid mihi mellitius, quam garrire cum amiculis meis1: łacińskie listy Hryhorija Skoworody do Mychajła Kowalyńskiego. Próba przybliżenia problematyki. *Biografistyka Pedagogiczna*, 3, 605–624.

5. Pilipowycz, D. (2022). Skoworodiana polskie. Recepcja myśli fi lozofi cznej i twórczości literackiej Hryhorija Skoworody w Polsce, Kraków.

Черниш Наталія, *канд. пед. наук, доцент,*
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
м. Переслав, Україна

ФОЛЬКЛОРНІ МОТИВИ У ТВОРАХ АНГЛОМОВНИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Сучасний розвиток гуманітарних наук зумовлює посилення інтересу до міждисциплінарних досліджень, зокрема до взаємодії фольклору та художньої літератури. У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз фольклорних мотивів у творах англомовних письменників, оскільки саме фольклор є одним із базових джерел формування національної та культурної ідентичності, світоглядних моделей і художньої образності.

Англомовна література, сформована під впливом кельтських, германських, біблійних та народнопоетичних традицій, демонструє багатство фольклорних елементів, які трансформуються відповідно до історичних, соціокультурних та естетичних умов. У художніх текстах фольклорні мотиви не лише відтворюють архаїчні уявлення, а й набувають нових смислів, адаптуючись до потреб сучасного читача.

У сучасному літературознавстві поняття «фольклорний мотив» розглядається як стійкий образно-сюжетний елемент, що має міфологічне або народнопоетичне походження та повторюється в різних культурних традиціях. Фольклорні мотиви тісно пов'язані з архетипами, міфологемами, символами та колективними уявленнями.

Фольклорна основа англомовної літератури формується під впливом кількох культурних пластів: кельтської традиції (легенди, міфологічні образи, сак-

ральні простори), міфології (образи героїв, воїнів, богів), біблійної символіки (морально-етичні орієнтири), англійського народного фольклору (балади, казки, легенди).

На основі аналізу художніх текстів можна виділити такі основні типи фольклорних мотивів: мотив дороги та мандрівки, мотив випробування героя, мотив боротьби добра і зла, мотив чарівного помічника, мотив жертви та відродження, мотив сакрального простору. Зазначені мотиви мають універсальний характер, однак у межах англомовної літератури набувають національної специфіки.

Вагоме місце фольклорна традиція посідає у творчості Джона Толкіна, який активно використовував елементи скандинавської, кельтської та англосаксонської міфології. У романі «Володар перснів» простежується мотив героїчної подорожі, характерний для народного епосу, а також архетип боротьби світла і темряви. Образи ельфів, гномів, чарівних істот і сакральних ландшафтів мають фольклорне походження та формують цілісну міфопоетичну модель художнього світу. Шлях Фродо до знищення Персня співвідноситься з традиційним мотивом випробування героя (Толкін, 2018).

У драматургії Вільяма Шекспіра фольклорні мотиви реалізуються через народні вірування, легенди та казкові елементи. У комедії «Сон літньої ночі» використано образи фей, чарівних лісових духів, мотив магічного втручання у людську долю. У трагедіях письменника простежується мотив фатуму та народних уявлень про справедливість і кару, що надає творам символічної глибини (Шекспір, 2015).

Значний інтерес становить творчість Джоан Ролінґ, у якій поєднуються міфологічні, казкові та народні мотиви. У серії романів про Гаррі Поттера використано образи чарівних істот, магічних предметів, мотиви ініціації та становлення героя. Школа чарівників Гоґвортс постає як простір казкового випробування, де головний герой проходить шлях духовного й морального зростання (Ролінґ, 2017).

Особливе місце в сучасному літературному процесі посідає творчість Ніла Ґеймана, який послідовно інтегрує фольклорні та міфологічні образи в постмодерний дискурс. У повісті «Кораліна» використано мотив переходу між світами та архетип «іншого простору», характерний для народних казок. Образ «іншої матері» перегукується з фольклорними уявленнями про демонічних двійників (Ґейман, 2023).

У романі «Американські боги» письменник поєднує міфологічних персонажів різних культур у сучасному соціальному середовищі, створюючи полікультурний художній простір.

Однією з провідних тенденцій сучасної англомовної літератури є переосмислення традиційних фольклорних елементів. Замість прямого відтворення народних сюжетів письменники створюють нові інтерпретації, надаючи мотивам індивідуального авторського звучання.

Основними напрямами трансформації є: модернізація образів, психологізація мотивів, жанрова модифікація тощо. Зазначені процеси сприяють збереженню фольклорної традиції в умовах глобалізації.

Фольклорні мотиви в англомовній літературі є важливим чинником міжкультурного діалогу. Багато сюжетів і образів мають універсальний характер та знаходять паралелі у різних традиціях.

Отже, фольклорні мотиви є фундаментальним компонентом англомовної літератури. Вони забезпечують спадкоємність культурної традиції та формують міфопоетичний вимір тексту. У творчості англомовних письменників фольклорні елементи зазнають активної трансформації.

Отже, фольклорні мотиви в англомовній літературі є важливим інструментом збереження культурної пам'яті та формування національної ідентичності в умовах глобалізованого світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ґейман, Н. (2023). Кораліна. Київ: Вид. група КМ-БУКС.

2. Літературознавчий словник-довідник (1997). (Р. Гром'як, Ю. Ковалів та ін.) Київ: ВЦ «Академія».

3. Ролінґ, Дж. (2017). Гаррі Поттер і філософський камінь. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА.

4. Толкін, Дж. (2018). Володар Перснів. Львів: Астролябія.

5. Шекспір, В. (2015). Сон літньої ночі. *Вибрані твори,* 245–310. Київ: Дніпро.

Юрковська Майя, *канд. філол. наук, доцент,*
Римарчук Анна, *здобувачка ОС «Магістр»,*
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

МОТИВАЦІЙНА КЛАСИФІКАЦІЯ ОНІМІВ У РОМАНІ РЕБЕККИ ЯРРОС «FOURTH WING»

Фентезійна література характеризується створенням складних художніх світів, важливим елементом яких є власні назви. Оніми не лише виконують номінативну функцію, а й сприяють формуванню культурного, історичного та просторового вимірів вигаданої реальності. Особливу роль вони відіграють у творах жанру фентезі, де автори створюють нові географічні об'єкти, персонажів, міфологічні системи та соціальні інституції. У цьому контексті значний інтерес становить роман Ребекки Яррос *«Fourth Wing»,* ономастичний простір якого має дуже різноманітну та складну мотиваційну організацію.

Метою дослідження є аналіз мотиваційних особливостей онімів роману *«Fourth Wing»* на основі класифікації М. М. Торчинського, яка «ґрунтуючись передусім на тій основній ознаці денотата, яка покладена в основу його власної назви, повинна передбачати поділ онімів на *апотропейні, асоціативні, ідеологічні, кваліфікативні, локативні, меморіальні, номінальні, патронімічні, посесивні, символічні, ситуативні, сутнісні* та *темпоральні,* всередині яких можливе додаткове розмежування» (Торчинський, 2008, с. 513).

Матеріалом дослідження стали 79 власних назв, виокремлених методом суцільної вибірки. Для попереднього систематизування онімів було використано класифікацію М. П. Кочергана, відповідно до якої в тексті роману зафіксовано *антропоніми, топоніми, теоніми, хрононіми, ідеоніми, зооніми, ергоніми* та *хрематоніми.*

Найчисельнішою групою виявилися антропоніми (29 одиниць), представлені іменами персонажів: *Violet Sorrengail, Xaden Riorson, Mira Sorrengail, Dain Aetos* та ін. Усі антропоніми характеризуються номінальною мотивацією, оскільки їх назви виконують насамперед ідентифікаційну функцію й не мають очевидного зв'язку із зовнішніми характеристиками чи функціональними особливостями денотатів.

Серед топонімів (17 одиниць) спостерігається більша різноманітність мотиваційних типів. Так, назва *Navarre* має асоціативну мотивацію, оскільки співвідноситься з реальною історичною областю Наварра в Іспанії. Топонім *Basgiath Mountain* демонструє комбіновану сутнісно-локативну мотивацію: назва пов'язана як із місцем розташування військового коледжу, так і з його функціональним призначенням. Кваліфікативна мотивація простежується в назві *The distant Barrens,* яка характеризує місцевість як безплідну та малопридатну для життя. Локативну мотивацію має *The Cygnis forests,* що вказує на розташування лісів у межах провінції Cygnisen.

Теоніми *(Malek, Amari, Zihnal, Dunne)* належать до номінального типу мотивації. Незважаючи на їх важливу роль у релігійній системі вигаданого світу, вони не демонструють очевидного зв'язку з реальною міфологічною традицією чи прозорою внутрішньою семантикою.

Хрононіми представлені двома одиницями. Назва *The Conscription Day* має сутнісну мотивацію, оскільки безпосередньо вказує на подію військового призову. Натомість *The Tyrrish Rebellion* характеризується локативною мотивацією, адже її основу становить назва регіону, де відбулося повстання.

Цікавими з погляду мотивації є ідеоніми. Назва *The Codex* належить до сутнісного типу, оскільки позначає збірник законів та правил. У назві *The Trade Agreement of Resson* поєднано сутнісну й локативну мотивацію: перший компонент визначає характер документа, а другий указує на місце його укладення. Ідеонім *Threshing* має комбіновану сутнісно-символічну мотивацію, оскільки позначає випробування кандидатів і водночас метафорично відображає процес відбору найсильніших.

Особливе місце в ономастичній системі роману займають зооніми, представлені переважно іменами драконів. Значна частина цих назв має кельтське походження. Наприклад, *Sgaeyl* («тінь») та *Ghrian* («сонце») демонструють кваліативну мотивацію, оскільки відображають зовнішні характеристики драконів. Назви *Cath* («бій»), *Codagh* («війна»), *Murtcuideam* («смертельний тягар») і *Fiaclanfuil* («криваві зуби») характеризуються сутнісною мотивацією, що пов'язана з бойовою природою цих істот. Символічну мотивацію має ім'я *Andarnaurram* («друга честь»), яке відображає особливу роль дракона в сюжеті твору. Патронімічний тип представлений назвою *The Gormfaileas Line,* яка позначає родову лінію драконів. Назва *The Empyrean* має асоціативну мотивацію, оскільки співвідноситься з поняттям емпірею в античній традиції.

Ергоніми роману переважно характеризуються сутнісною мотивацією. Назви *The Riders Quadrant, The Scribe Quadrant, The Healer Quadrant* безпосередньо вказують на функції відповідних підрозділів. Подібний принцип спостерігається і в назвах *The First Wing, The Second Wing, The Third Wing, The Fourth Wing,* де найменування відображають організаційну структуру військового формування. Ергонім *Basgiath War College* має комбіновану локативно-сутнісну мотивацію.

Хрематоніми *(Leigheas Serum, The Gauntlet, The Order of the Talon)* також демонструють переважно сутнісну мотивацію, оскільки їх назви безпосередньо відображають призначення відповідних об'єктів або артефактів.

Кількісний аналіз показав, що серед досліджених онімів домінує номінальна мотивація (42 одиниці), що становить понад половину всієї вибірки. Друге місце посідають сутнісно мотивовані назви (18 одиниць). Значно меншою мірою представлені кваліативні оніми (8 одиниць), комбіновані типи мотивації (5 одиниць), асоціативні та локативні назви (по 2 одиниці). Поодинокими є випадки символічної та патронімічної мотивації.

Отже, мотиваційна організація ономастичного простору роману *«Fourth Wing»* поєднує номінативний принцип творення власних назв із використанням сутнісних, кваліативних, символічних та асоціативних моделей. Домінування номінальної мотивації забезпечує просту ідентифікацію персонажів та об'єктів, тоді як інші типи мотивації сприяють поглибленню семантики онімів і відіграють важливу роль у створенні цілісного художнього світу твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Торчинський, М. М. (2008). Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст. URL: https://elar.khmnu.edu.ua/items/9a7b7670-1992-4fe0-ae09-558031414433

Наукове видання

Колектив авторів

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ГЕРМАНСЬКИХ, РОМАНСЬКИХ І СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ І ЛІТЕРАТУР ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Збірник тез доповідей
Міжнародної наукової конференції
18–19 червня 2026 року

Редактор Л. О. Ноцька
Технічний редактор Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 30.09.2026.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 11,62.
Тираж 30. Зам. 97.

Донецький національний університет імені Василя Стуса.
21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018